СОВЕТ ЗИРЕКЛИНСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
НОВОШЕШМИНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
ул. Ленина, д. 53,
с. Ерыклы, 423185

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЯҢА ЧИШМӘ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
ЗИРЕКЛЕ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ
СОВЕТЫ
Ленин урамы, 53,
Зирекле авылы, 423185

тел., факс: (8-4348) 38-6-76, zarek.nsm@tatar.ru

Татарстан РеспубликасыЯңа Чишмә муниципаль районы
Зирекле авыл җирлеге Советы
КАРАРЫ

2018 елның "5" сентябереннән № 56-89

"Шәһәр төзелеше җирле нормативларын раслау турында"
Зирекле авыл җирлеген проектлау
Яңа Чишмә муниципаль районы
Татарстан Республикасы»

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон, 2014 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә «Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында» Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Зирекле авыл җирлеге Советы

КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Зирекле авыл җирлеген шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларын, кушымта нигезендә расларга.

2. Әлеге карарны Яңа Чишмә муниципаль районының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә бастырып чыгарырга (халыкка җиткерергә): http://novosheshminsk.tatarstan.ru.

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Зирекле авыл җирлеге Советының законлылык, җирдән файдалану һәм территорияне төзекләндерү буенча даими депутат комиссиясенә йөкләргә.

Зирекле авыл җирлеге башлыгы
Яңа Чишмә муниципаль районы
Татарстан Республикасы

Ж.Г. Гайфетдинов

Җирле нормативлар
Яңа Чишмә муниципаль районының
Зирекле авыл җирлеген
шәһәр төзелеше проектлау

2018 ел.

ЭЧТӘЛЕК

Яңа Чишмә районы Зирекле авыл җирлеген шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативлары	
	битләр
1 өлеш. Гомуми нигезләмәләр	4
1.1. Шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларын билгеләү һәм куллану өлкәсе.	4
1.2. Шәһәр төзелешен проектлау нормативларында кулланыла торган (файдаланыла торган) территорияләр һәм билгеләмәләр	5
1.3. Территориаль планлаштыру	9
1.4. Территорияне планлаштыру	10
1.5.Территорияне гомуми оештыру һәм зоналаштыру	10
2 нче өлеш. Селитеб территориясен шәһәр төзелешен проектлау нормативлары	12
2.1. Гомуми таләпләр	12
2.2. Торак зоналары	13
2.3. Иҗтимагый-эшлекле зона	22
2.4. Рекреацион әһәмияттәге зона	28
3 өлеш. Җитештерү территориясе	30
3.1. Җитештерү зонасы	30
3.2. Коммуналь-склад зонасы	35
3.3. Инженерлык инфраструктурасы зоналары	35
3.3.1. Су белән тәэмин итү	35
3.3.2. Канализация	42
3.3.3.3. Санитар чистарту	48
3.3.4. Җылылык белән тәэмин итү	50
3.3.5. Газ белән тәэмин итү	51
3.3.6. Электр белән тәэмин итү	54
3.3.7. Элемтә объектлары	57
3.3.8. Инженерлык челтәрләрен урнаштыру	60
3.4. Транспорт инфраструктурасы зоналары	65
3.4.1. Гомуми таләпләр	65
3.4.2. Тышкы транспорт	65
3.4.3. Урамнар һәм юллар челтәре	68
3.4.4. Җәмәгать пассажир транспорты челтәре	70
4 өлеш. Авыл хуҗалыгы файдалануы зоналары	71
4.1. Гомуми таләпләр	71
4.2. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны урнаштыру	72
4.3. Бакчачылык һәм дача хуҗалыгы алып бару өчен билгеләнгән зоналар	73
5 өлеш. Махсус сакланучы территорияләр	78
5.1. Гомуми таләпләр	78
5.2. Су объектларының су саклау зоналары җирләре	79
5.3. Яклаучы урманнарның җирләре	80
5.4. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләр	83
6 өлеш. Махсус билгеләнештәге зоналар	83
6.1. Гомуми таләпләр	83
6.2. Зиратлар урнаштыру зоналары	84
6.3. Терлек базларын урнаштыру зоналары	86
6.4. Каты көнкүреш калдыклары өчен полигоннар урнаштыру зоналары	87
7 өлеш. Территорияне инженерлык әзерлеге һәм яклау	88
7.1. Гомуми таләпләр	88

7.2. Су басудан саклану чаралары һәм коралланулар	89
7.3. Су басудан саклау өчен кораллар һәм чаралар	90
7.4. Сесмик йогынтылардан яклау чаралары	90
8 өлеш. Әйләнә-тирә мохитне саклау	93
8.1. Гомуми таләпләр	93
8.2. Табигать ресурсларыннан рациональ файдалану	94
8.3. Атмосфера һавасын саклау	94
8.4. Су объектларын саклау	96
8.5. Туфракны саклау	98
8.6. Тавыштан һәм вибрациядән саклау	100
8.7. Электр магнит кырларыннан, нурланышлардан һәм нурланышлардан саклау	103
8.8. Радиация куркынычсызлыгы	106
8.9. Кеше йогынтысының мөмкин булган дәрәҗәләренең рөхсәт ителгән параметрлары һәм яшәү шартлары	106
8.10. Микроклиматны көйләү	107
9 өлеш. Мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау	109
9.1. Гомуми нигезләмәләр	109
9.2. мәдәни мирас объектларын саклау зоналары	110
10 өлеш. Инвалидлар һәм халыкның башка азмобиль төркемнәре өчен социаль инфраструктура объектларыннан файдалана алуны тәэмин итү	113
10.1. Гомуми нигезләмәләр	113
10.2. Социаль инфраструктура биналарына, корылмаларына һәм объектларына таләпләр	114
10.3. Инвалидларга һәм аз хәрәкәтле кешеләргә керү мөмкинлеген тәэмин итә торган юлларның, үтүкләрнең параметрларына таләпләр	114
11 өлеш. Янгынга каршы таләпләр	116
11.1. Гомуми нигезләмәләр	116
11.2. Биналар һәм корылмалар арасында янгынга каршы өзелү таләпләре	117
11.3. Янгын сүндерү машиналарының биналарга һәм корылмаларга үтү таләпләре	120
11.4. Янгын сүндерүче сулыкларны һәм гидрантларны урнаштыру таләпләре	121
11.5. Янгын сүндерү деполарын урнаштыру таләпләре	121
12 өлеш. Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары	124
12.1. Гомуми нигезләмәләр	124
торак пунктларны планлаштыру һәм төзү.	125
1 нче кушымта. Җирлек чиге чикләрендә территориянең балансын билгеләү һәм аның якынча рәвеше	128
2 нче кушымта Генераль планның төп техник-икътисадый күрсәткечләре	131
җирлек	137
3 нче кушымта. Планлаштыру проектының төп техник-икътисадый күрсәткечләре	140
4 нче кушымта. Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе	141
4/1 Кушымта. Территория зоналары участокларын төзүнең тыгызлыгы күрсәткечләре	142
5 нче кушымта. Учреждениеләрнең һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләренең исәпләү нормалары һәм аларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләренең күләмнәре	151
6 нчы кушымта. Кулланучылар тарафыннан су тоту нормалары	154

7 нче кушымта. Электр кулланунның эре күрсәткечләре	155
8 нче кушымта. Җылылык энергиясе нормалары	156

Шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативлары
Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының Зирекле авыл җирлеге.

Яңа Чишмә районының Зирекле авыл җирлеген (алга таба - Нормативлар) шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативлары Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 2004 елның 29 декабрендәге 190-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон, 2003елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, «Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында» 2014 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә эшләнгән.
нормативларны раслау һәм аларга үзгәрешләр кертү Татарстан Республикасы законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

1 өлеш. Гомуми нигезләмәләр.

1.1 Шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларын билгеләү һәм куллану өлкәсе.

1.1.1. Әлеге нормативлар Яңа Чишмә районы Зирекле дәүләт җирлеге территориясен төзегәндә, килештергәндә, экспертизада, раслаганда, раслаганда һәм гамәлгә ашырганда, шулай ук дәүләт хакимияте органнары һәм җирле үзидарә органнары, контроль һәм күзәтчелек органнары карарларын кабул итү өчен кулланыла.

1.1.2. Нормативларда кеше тормышының уңайлы шартларын тәэмин итүнең территорияне тотрыклы үстерүгә, транспорт инфраструктурасы комплексын үстерүгә, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалануга юнәлдерелгән минималь исәп-хисап күрсәткечләре бар.

1.1.3. Нормативлар минималь исәпләү күрсәткечләрен билгели:
аларның урнашуына, шулай ук мондый территорияләр үсешенең куелган бурычларына эзлекле ирешү этапларына карап, төрле билгеләнештәге территорияләрдән файдалануның интенсивлыгын билгеләү;
төрле билгеләнештәге территорияләргә ихтыяҗны билгели

- дәүләт яисә муниципаль ихтыяҗлар өчен кирәкле капиталь төзелеш объектларын урнаштыру өчен җир кишәрлекләре күләмнәрен билгеләү;
- социаль, транспорт хезмәте күрсәтү объектларыннан төрле типтагы тиешле объектларга кадәр ара билгеләү юлы белән һәм төрле планлаштыру һәм башка шартларга карата файдалану мөмкинлеген тәэмин итү;
- планлаштыру проектларын һәм ызанлау проектларын әзерләгәндә билгеләү:

а) булган биналарны, корылмаларны эксплуатацияләү өчен кирәкле җир кишәрлекләренең күләмнәрен;

б) төрле планлаштыру шартларында проектлана торган урамнар, юл йөрү юллары, биналар, төрле типтагы корылмалар арасындагы ераклыклар;

шәһәр төзелешен проектлаганда территорияне үстерүнең башка параметрларын билгеләү.

1.1.4. Территориаль планлаштыру, шәһәр төзелешен зоналаштыру һәм территорияне планлаштыру документларын эшләгәндә, килештергәндә, экспертизада, раслаганда һәм гамәлгә ашырганда шулай ук Россия Федерациясе шәһәр төзелешен проектлау нормативларына таянырга кирәк.

1.2. Шәһәр төзелешен проектлау нормативларында кулланыла торган (файдаланыла торган) территорияләр һәм билгеләмәләр.

1.2.1. Ачык типтагы машина кую урыны - автомобильләрне саклау яисә машина кую өчен билгеләнгән ачык мәйданчыклар.

1.2.2. Җирлекнең генераль планы - җирлекне территориаль планлаштыруның максатларын, бурычларын һәм юнәлешләрен билгеләүче муниципаль берәмлекнең территориаль планлаштыру документы төре һәм территорияне тотрыклы үстерүне тәэмин итү өчен эшләнә торган аларны гамәлгә ашыру этаплары.

1.2.3 Кунак тукталу урыннары - җиңел автомобильләрне кыска вакытлы саклау өчен билгеләнгән ачык мәйданчыклар.

1.2.4. Шәһәр төзелеше эшчәнлеге - территориаль планлаштыру, шәһәр төзелешен зоналаштыру, территорияләрне планлаштыру, архитектура-төзелеш проектлау, капиталь төзелеш объектларын төзү, капиталь ремонтлау, реконструкцияләү рәвешендә гамәлгә ашырыла торган территорияләрне үстерү эшчәнлеге.

1.2.5 Шәһәр төзелеше зонасы - территориаль зоналарны билгеләү һәм шәһәр төзелеше регламентларын билгеләү максатларында муниципаль берәмлек территорияләрен зоналаштыру.

1.2.6. Шәһәр төзелеше регламенты - җир кишәрлекләреннән рөхсәт ителгән файдалануның тиешле территориаль зона чикләре чикләрендә билгеләнә торган төрләре, шулай ук җир кишәрлекләре өслегендә булган һәм аларны төзү процессында һәм капиталь төзелеш объектларын эксплуатацияләүдә кулланыла торган барлык төрләре, җир участокларының иң чик (минималь һәм (яисә) максималь) күләмнәре һәм рөхсәт ителгән төзелеш объектларының иң чик параметрлары, шулай ук җир кишәрлекләреннән һәм капиталь төзелеш объектларыннан файдалануның чикләүләре.

1.2.7 Территориянең шәһәр төзелеше сыйдырышлылыгы (файдалануның, төзелешнең интенсивлыгы) торак пунктның планлаштыру структурасындагы территориянең роленә һәм урынына туры килә торган төзелеш күләме. Төзелеш тыгызлыгы күрсәткечләре, территориядә төзелеш коэффициенты белән характерлана.

1.2.8. Автомобиль юлларының бүленгән полосасы чикләре - автомобиль юллары, аларның конструктив элементлары һәм юл корылмалары биләгән территорияләр чикләре. Бүлеп бирелгән полосаның киңлеге юл категориясенә, җир өслеге конструкциясенә һәм башка техник характеристикаларга бәйле рәвештә нормалаштырыла.

1.2.9. Инженерлык корылмаларының һәм коммуникацияләрнең техник (саклау) зоналары чикләре - җир өсте һәм җир асты транспорт һәм инженерлык корылмаларына һәм коммуникацияләренә хезмәт күрсәтүне һәм аларны имин эксплуатацияләүне тәэмин итү өчен билгеләнгән территорияләр чикләре.

1.2.10. Һәйкәлләр һәм ансамбльләр территорияләре чикләре - дәүләт саклавында торучы шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәлләренең, тарих, археология һәм монументаль сәнгать һәйкәлләренең җир кишәрлекләре чикләре.

1.2.11. мәдәни мирас объектын саклау зоналары чикләре - мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты нигезендә билгеләнгән, ул мәдәни мирас объектларын саклау турында Россия Федерациясе законнары таләпләре нигезендә эшләнгән территорияләр чикләре.

1.2.12. Су саклау зоналары чикләре - елгалар, күлләр һәм башка өске су объектлары акваторияләренә якын территорияләр чикләре, аларда су объектларын пычратуны, чүпләүне, ләм утыруны һәм ярлыландыруны булдырмау, шулай ук хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы объектларының яшәү тирәлеген саклау максатларында хуҗалык итүнең һәм башка төр эшчәнлек төрләре махсус режимы билгеләнә.

1.2.13. Яр буе зоналары (полосалар) чикләре - су саклау зоналары эчендәге территорияләр чикләре, аларда Россия Федерациясе Су кодексы нигезендә табигатьтән файдалануга өстәмә чикләүләр кертелә. Яр буе зоналары чикләрендә исемлекләре

һәм урнашу тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә торган объектларны урнаштыру рөхсәт ителә.

1.2.14 Эчә торган су белән тәэмин итү чыганакларының санитар саклау зоналары чикләре - I һәм II пояслар зоналары чикләре, шулай ук II поясның катгый зонасы: I санитария саклау поясы зонасы чикләре - су җыю корылмаларының һәм мәйданчыкларның, катгый саклау режимы урнаштырылган һәм су чыганагын эксплуатацияләүгә бәйле булмаган биналарны, корылмаларны һәм коммуникацияләрне урнаштыру рөхсәт ителми торган баш суүткәргеч корылмаларның чикләве. Санитария саклау буенча I пояс чикләрендә су үткәрү корылмаларында турыдан-туры эш итүгә бәйле булмаган кешеләрнең даими һәм вакытлы яшәве тыела;

II санитария саклау поясы зонасы чикләре - җирләрне һәм су объектларын төзүне һәм алардан хуҗалык белән файдалануны чикләү режимы билгеләнгән чыганаклардан гына түгел, аларның кушылдыкларыннан да турыдан-туры әйләнә-тирәдәге территориянең чикләре;

III санитария саклау поясының катгый зонасы чикләре - хуҗалык эшчәнлеген чикләү режимы белән II пояс территориясе чикләрендә бүлеп чыгарыла торган су чыганаклары акваториясе янәшәсендәге территориянең чикләре.

1.2.15 Санитар-яклау зоналары чикләре - сәнәгать мәйданчыкларын торак төзелешеннән, рекреацион зоналардан, ял һәм курортлар зоналарыннан аерып торучы территорияләр чикләре. Санитар-яклау зоналарының киңлеге, аларны тоту һәм куллану режимы халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турындагы законнар нигезендә билгеләнә.

1.2.16. Юл - транспорт чаралары хәрәкәте өчен җайлаштырылган яки җайлаштырылган һәм файдаланыла торган җир полосасы йә ясалма корылма өслеге. Юл үз эченә бер яки берничә юл частен, тротуарларны, юл кырыйларын һәм алар булган очракта аерым полосаларны ала.

1.2.17.Торак район - селитеб территориясенең структур элементы.

1.2.18. Җир кишәрлеге - җир өслегенең теркәлгән чикләре, мәйданы, урнашу урыны, хокукый статусы һәм дәүләт теркәве документларында чагыла торган башка характеристикалары булган өлеше;

1.2.19. Территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар - саклау, санитар-яклау зоналары, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау зоналары (алга таба - мәдәни мирас объектлары), су саклау зоналары, эчәр сулар һәм хуҗалык-көнкүреш су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары, саклана торган объектлар зоналары, Россия Федерациясе законнары нигезендә билгеләнә торган башка зоналар.

1.2.20. Инженерлык тикшеренүләре - территорияләрне һәм җир участокларын алар чикләрендә рациональ һәм куркынычсыз файдалану максатларында табигый шартларны һәм техноген йогынты факторларын өйрәнү, территориаль планлаштыру, территорияне планлаштыру һәм архитектура-төзелеш проектлавы өчен кирәкле материалларны нигезләү буенча белешмәләр әзерләү.

1.2.21.Кызыл сызыклар чикләрендә магистраль яисә торак урамнары белән чикләнгән төзелешнең план берәмлеге.

1.2.22.саклап калына торган төзелеш кварталы - квартал, аның территориясендә алмаштыруны проектлаганда, планлаштырганда һәм төзегәндә һәм (яисә) яңа төзелеш фондының 25 процентын тәшкил итә.

1.2.23.Төзелеш коэффициенты (Кз) - бина биләп торырга мөмкин булган җир кишәрлеге территориясенең участокның бөтен мәйданына мөнәсәбәте.

1.2.24. Җир участогының төзелеш тыгызлыгы коэффициенты (Кпз) - барлык катларның мәйданы һәм корылмаларының участок мәйданына мөнәсәбәте.

1.2.25. Күлләрне яшелләндерү коэффициенты - җир кишәрлеге территориясенең яшел үсентеләр белән капланырга тиешле территориясенең участокның бөтен мәйданына (процентларда) мөнәсәбәте.

1.2.26.Кызыл сызыклар - урамнардан, юллардан, машиналардан, мәйданнардан һәм гомуми файдаланудагы башка җирләрдән квартал, микрорайон территориясен һәм планировка структурасының башка элементларын аерып торучы чик.

1.2.27. Төзелеш линиясе - биналарны, корылмаларны һәм корылмаларны урнаштырганда, кызыл линиядән яисә җир кишәрлеге чикләреннән чигенеп билгеләнә торган төзелеш чиге.

1.2.28.Маломобиль гражданнар - мөстәкыйль хәрәкәт иткәндә, хезмәт алганда, кирәкле мәгълүмат алганда яисә пространствода ориентлашканда кыенлыклар кичерүче кешеләр (инвалидлар, 60 яшьтән өлкәнрәкләр, вакытлыча яки тотрыклы сәламәтлекләре бозылган затлар, авырлы хатын-кызлар, 3 яшькә кадәрге балалары булган затлар, шул исәптән балалар коляскалары белән затлар, шулай ук хәрәкәттә һәм (яисә) хәрәкәттә кыенлыклар кичерә торган, тотрыклы яисә вакытлыча физик җитешсезлек аркасында хезмәт күрсәтүләрдә кыенлыклар кичерә торган, үз хәрәкәт итү өчен кирәкле чараларны, җайланмаларны кулланырга мәҗбүр булган башка затлар).

1.2.29. Торак пункт - җирлек составындагы территориянең кешеләрнең яшәү урыны һәм рәсми географик атамасы булган, законнарда билгеләнгән тиешле статус (категория) һәм теркәлгән җир кишәрлекләре чикләре чикләрендә тупланган корылма булган территория берәмлеге буларак бер өлеше.

1.2.30. Мәҗбүри норматив таләпләр - куллану мәҗбүри булган нигезләмәләр. Мәҗбүри норматив таләпләр нигездә норматив документ текстында китерелгән.

1.2.31. Яшел Үзән территориясе - ясалма төзелгән бакча-парк комплекслары һәм объектлары урнашкан табигый комплекс территориясенең бер өлеше - парк, бакча, сквер, бульвар; торак, иҗтимагый, эшлекле, коммуналь, җитештерү билгеләнешендәге территорияләр, өслекләренең 70%ыннан да ким булмаган өлеше яшел утыртмалар һәм башка үсемлек капламы белән тулган.

1.2.32. Төзелеш нәтиҗәсе - кызыл сызык яисә җир кишәрлеге чиге белән бинаның стенасы, төзелеш, корылма стенасы арасындагы ераклык.

1.2.33. Мәдәни мирас объектының сак зонасы - аның тарихи ландшафт даирәсендә мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында җирләрдән файдалануның хуҗалык эшчәнлеген чикли һәм төзелешне тыя торган махсус режимы билгеләнә торган территория, моңа мәдәни мирас объектының тарихи-шәһәр төзелеше яисә табигый мохитен саклауга һәм саклауга юнәлдерелгән махсус чаралар куллану керми. Һәйкәлләрне саклау зоналары аерым тарихи һәм мәдәни һәйкәлләр өчен дә, шулай ук аларның ансамбльләре һәм комплекслары өчен дә, шулай ук аерым нигезләрдә дә - шәһәр төзелешенеңербөтен һәйкәлләре (җирлекләрнең тарихи зоналары һәм башка объектлар) өчен дә билгеләнә.

1.2.34. Пандус- аз мобильле гражданнарны, шул исәптән кресло-коляскаларда инвалидларны, Россия Федерациясе төзелеш нормаларында һәм кагыйдәләрендә билгеләнгән таләпләр нигезендә, бер дәрәҗәдән икенчесенә горизонталь өслек белән вертикаль хәрәкәт итү өчен җиһазландырылган һәм вертикаль хәрәкәт итү өчен билгеләнгән, буй-буй авышлык булган корылма.

1.2.35. Җәяүлеләр зонасы - җәяүлеләр йөрү өчен билгеләнгән территория.

1.2.36 Төзелешнең тыгызлыгы - биналарның һәм корылмаларның тышкы диварлар габаритларында корылмаларның җир өсте өлешенең суммар шигъри мәйданы, ул участок (квартал) (мең кв.м/га) территориясе берәмлегенә туры килә.

1.2.37. Җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре - шәһәр төзелешен зоналаштыру документы, ул җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары белән

раслана һәм анда территориаль зоналар, шәһәр төзелеше регламентлары, мондый документны куллану тәртибе һәм аңа үзгәрешләр кертү тәртибе билгеләнә.

1.2.38. Тәкъдим ителә торган норматив таләпләр - киңәш характерындагы нигезләмәләр; генераль планны һәм территорияне планлаштыру документларын эшләгәндә тиешле нигезләрдә чигенүләр рөхсәт ителә. Тәкъдим ителә торган кушымталарда китерелгән.

1.2.39. Реконструкция - капиталь төзелеш объектларының, аларның өлешләренең (биеклекләр, катлар санының (алга таба - катлар), мәйданнарның, җитештерү куәте күрсәткечләренең, күләменең) параметрларын һәм инженер-техник тәэмин ителешнең сыйфатын үзгәртү.

1. 2.40. Зәңгәр сызыклар - елга акваторияләренең, шулай ук гамәлдәге һәм проектлана торган ачык сулыкларның чикләре, алар нормаль терәк горизонты буенча билгеләнә.

1.2.41. Белешмә кушымталары - тасвирламалары, күрсәткечләре һәм башка мәгълүматлар булган кушымталар.

1.2.42.Төзелеш - биналар, корылмалар төзү (шул исәптән җимерелгән капиталь төзелеш объектлары урынында).

1.2.43.Автомобильләр өчен Стоянка - бина, корылма (бинаның бер өлеше, корылма) яисә автомобильләрне саклау (стоянка) өчен генә билгеләнгән махсус ачык мәйданчык.

1.2.44 Территориаль зоналар - бердәм функциональ, уртача һәм пространство-планлаштыру характеристикаларына ия булган территория составында бүленгән зоналар, алар өчен җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрендә чикләр билгеләнгән һәм шәһәр төзелеше регламентлары билгеләнгән.

1.2.45. Гомуми файдалану территорияләре - чикләнмәгән затлар даирәсе (шул исәптән мәйданнар, урамнар, машина юллары, яр буйлары, скверлар, бульварлар) тоткарлыксыз файдалана торган территорияләр).

1.2.46. Территорияне планлаштыру - территорияләрне үстерүне планлаштыру, шул исәптән функциональ зоналар, дәүләт яисә муниципаль ихтыяҗлар өчен капиталь төзелеш объектларын, территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналарны планлаштыру өчен.

1.2.47. Урам - шәһәрнең урам-юл челтәренең кызыл сызыклары белән чикләнгән гомуми файдалану территориясе.

1.2.48. . Территорияләрне тотрыклы үстерү - шәһәр төзелеше эшчәнлеген гамәлгә ашырганда кешенең иминлеген һәм яшәешенең уңай шартларын тәэмин итү, хуҗалык һәм башка эшчәнлекнең әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын чикләү һәм табигать ресурсларын әлеге һәм киләчәк буыннар мәнфәгатьләрендә саклауны һәм рациональ файдалануны тәэмин итү.

1.2.49.Функциональ зоналар - территориаль планлаштыру документлары белән чикләр һәм функциональ билгеләнеш билгеләнгән зоналар.

1.2.50 Территориянең функциональ зоналаштыру - билгеләнгән зоналардан шәһәр төзелешендә файдалану төрләрен һәм алардан файдалануга чикләүләрне билгеләү белән территорияләрне үстерүне шәһәр төзелеше планлаштырганда зоналарга бүлү.

1.2.51.Торак пунктларның чираты - шәһәр яисә авыл торак пункты җирләрен башка категорияләрдән аерып торучы закон нигезендә билгеләнгән линия.

1.3. Территориаль планлаштыру.

1.3.1. Территориаль планлаштыру - территорияләрне үстерүне планлаштыру, шул исәптән функциональ зоналар, дәүләт яисә муниципаль ихтыяҗлар өчен капиталь төзелеш объектларын, территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналарны планлаштыру өчен.

1.3.2.Территориаль планлаштыру документларында территориянең тотрыклы үсешен, халыкның тормыш сыйфатын күтәрүне һәм территориаль һәм табигый

ресурслардан рациональ файдалануны, шулай ук хезмәткә сәләтле халыкның мәшгульлеген тәэмин итә торган төп максатлар һәм күрсәткечләр билгеләнергә тиеш.

1.3.3. Генераль план - территориаль планлаштыру турындагы документлар, ул аның территориаль, социаль-икътисадый, шәһәр төзелеше стратегиясен һәм халыкның тормыш эшчәнлеге мохитен формалаштыру шартларын билгели.

1.3.4. Муниципаль берәмлекнең генераль планы Татарстан Республикасын территориаль планлаштыруның расланган схемасы һәм Яңа Чишмә муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы нигезендә эшләнә.

1.3.5. Җитештерү, килештерү һәм раслау тәртибе, шулай ук генераль план документларының составы Шәһәр төзелеше кодексы таләпләре нигезендә билгеләнә.

1.3.6.Муниципаль берәмлекнең генераль планында үсешнең рациональ чиратлылыгын күздә тоту зарур. Шул ук вакытта, территориаль үсеш, функциональ зоналаштыру, планлаштыру структурасы, инженер-транспорт инфраструктурасы, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча принципиаль карарларны да кертеп, хисап срогыннан читтә үсеш перспективаларын билгеләргә кирәк.

1.3.7.хисап срогы:

I период - 15 ел яки 2030 елга кадәр.

1.3.8. Исәп-хисап чорына халык санын халыкны күчерү системасында халыкның табигый һәм механик үсешенең демографик фаразын һәм сезонлы миграцияләрне исәпкә алып, җирлекнең үсеш перспективалары турындагы мәгълүматлар нигезендә билгеләргә кирәк.

1.3.11. Генераль планның техник-икътисадый күрсәткечләре аны эшләүнең башлангыч елына һәм аны гамәлгә ашыру этаплары буенча әлеге Нормативларга 2 нче кушымта нигезендә китерелә.

1.4. Территорияне планлаштыру.

1.4.1. Территорияне планлаштыру документларын әзерләү территорияләрне тотрыклы үстерүне тәэмин итү, планлаштыру структурасы элементларын (кварталларны, микрорайоннарны, башка элементларны) бүлеп бирү, капиталь төзелеш объектлары, линия объектларын (автомобиль юлларын, электр тапшыру линияләрен, элемтә линияләрен (шул исәптән линия-кабель корылмаларын), нефть үткәргечләрен, газүткәргечләрне һәм башка торбаларны төзү һәм урнаштыру өчен билгеләнгән җир кишәрлекләре чикләрен билгеләү максатларында гамәлгә ашырыла.

1.4.2. Территорияне планлаштыру проектын әзерләү планлаштыру структурасы элементларын аерып чыгару, планлаштыру структурасы элементларының планлаштырылган үсеш параметрларын билгеләү өчен гамәлгә ашырыла.

1.4.3. Урам-юл челтәре чикләре әлеге территорияләрне башка территориаль зоналар участокларыннан аерып торучы кызыл сызыклар белән билгеләнә. Капиталь төзелеш объектларын урам-юл челтәре участокларында кызыл сызыклар чикләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

Кызыл сызыклар чикләреннән урам яки мәйдан ягына бинаның һәм корылмаларның чыгуы тиеш түгел. Кызыл сызыклар чикләрендә юл-транспорт корылмаларының конструктив элементларын урнаштыру рөхсәт ителә (юлүткәргечләр, баскыч һәм пандуслар җыеннары, җәмәгать транспортының тукталыш пунктларында павильоннар).

Аерым очракларда, участокның гамәлдәге үзенчәлекләрен исәпкә алып (аркылы профильләр һәм шәһәр төзелеше эшчәнлеге режимнары) кызыл сызыклар чикләрендә урнаштыру рөхсәт ителә:

- транспорт инфраструктурасы объектлары (җәмәгать транспортының артта калу һәм бөҗралану мәйданы, борылыш мәйданчыклары, диспетчерлык пунктларын урнаштыру өчен мәйданчыклар);

җәяүлеләргә иярчен хезмәт күрсәтү өчен аерым стационар булмаган объектлар (вак сату һәм көнкүреш хезмәт күрсәтү).

1.4.4. Планлаштыру проектын эшләү, килештерү һәм раслау тәртибе, шулай ук планлаштыру документларының составы Татарстан Республикасы Шәһәр төзелеше кодексы таләпләре нигезендә билгеләнә.

1.4.5. Планлаштыру проектының техник-икътисадый күрсәткечләре әлеге Нормативларга 3нче кушымта нигезендә китерелә.

1.5 Территорияне гомуми оештыру һәм зоналаштыру.

1.5.1. Зирекле авыл җирлегенә ике торак пункт керә: Зирекле һәм Өргәнче авылы.

1.5.2. Зирекле авыл җирлеге территориясен гомуми оештыру, аның техник-икътисадый күрсәткечләрне, ягулык-энергетика, су, территориаль, хезмәт һәм рекреация ресурсларының булуын, әйләнә-тирә мохит торышын анализлау нигезендә кабул ителгән планлаштыру чишелешләренең берничә эскиз вариантын чагыштыру мөмкинлекләрен исәпкә алып, аның перспективага үзгәрүен, икътисадый базаны үстерүне, социаль-демографик хәлнең үзгәрүен һәм халыкның тормышы өчен иң уңайлы шартларны, табигый экология системаларын һәм тарихи-мәдәни мирасны мөмкин кадәр саклап калуны тәэмин итү максатыннан гамәлгә ашырылырга тиеш.

Шул ук вакытта түбәндәгеләрне исәпкә алырга кирәк:

- табигатьне саклау законнары таләпләрен үтәүне исәпкә алып, торак пунктларны булган территориаль (резерв территорияләр) һәм башка ресурслар исәбеннән үстерү мөмкинлекләре;

торак пунктлар чикләрендә территорияләрдән файдалануның интенсивлыгын арттыру мөмкинлеге (төзелешнең тыгызлыгын арттыру исәбенә), шул исәптән төзелгән территорияләрне реконструкцияләү һәм үстерү исәбеннән;

- җир һәм торак базарын үстерү буенча законнар таләпләре;

шәһәр җирлеген үстерү программалары өчен бюджет мөмкинлекләре һәм дәүләтнеке булмаган инвестицияләрне җәлеп итү.

1.5.3.Өстенлекле функциональ файдалануны исәпкә алып, торак пунктлар территориясе селитеб, җитештерү, рекреацион зоналарга һәм махсус билгеләнгән зонага бүленә.

Селитеб территориясе торак фондын, җәмәгать биналарын һәм корылмаларын, санитар-яклау зоналары урнаштыруны таләп итми торган аерым коммуналь һәм сәнәгать объектларын урнаштыру өчен; юллар, урамнар, мәйданнар, парклар, бакчалар, бульварлар һәм гомуми файдаланудагы башка урыннар урнаштыру өчен билгеләнгән.

Җитештерү территориясе сәнәгать предприятиеләрен һәм алар белән бәйле объектларны, коммуналь-склад объектларын, тышкы транспорт корылмаларын урнаштыру өчен билгеләнгән.

Рекреация территориясенә авыллар территориясендә урнашкан парклар, бакчалар, скверлар һәм бульварлар белән берлектә ачык киңлекләр системасын формалаштыручы сулыклар һәм башка җирләр керә.

Махсус билгеләнештәге зона составына зиратлар, махсус билгеләнештәге яшел үсентеләр, куллану калдыкларын урнаштыру объектлары һәм башкалар керә ала.

1.5.4. Күрсәтелгән территорияләр чикләрендә төрле функциональ билгеләнештәге зоналар: торак төзелеше, иҗтимагый үзәкләр, сәнәгать, фәнни һәм фәнни-

җитештерү, коммуналь-склад, тышкы транспорт, массакүләм ял итү, саклана торган ландшафтлар, шулай ук, әгәр дә ул аны төзү максатларына каршы килә икән, теләсә нинди эшчәнлек тыела яисә чикләнә торган махсус сакланылучы территорияләр бирелә.

1.5.5.Резерв территорияләре торак пунктларның чикләренә (сызыгына) тоташкан җирләрне үз эченә алган торак пунктларның перспективалы үсешен күз алдында тотарга кирәк.

Моннан тыш, резерв территорияләр өчен авыл хуҗалыгы җирләрен, урман фонды җирләрен, шулай ук башка категориядәге җирләрне алу мөмкин.

1.5.6. Резерв территорияләрендә ихтыяҗ территориаль планлаштыру документларында билгеләнгән муниципаль берәмлекнең үсеш перспективаларын исәпкә алып, 15 елга кадәр вакытка билгеләнә.

1.5.7. Резерв территорияләр чикләрен раслаганнан соң, алар җирдән файдалануның махсус режимы булган территорияләр статусын ала һәм, генераль план нигезендә максатчан билгеләнеш буенча файдаланганчы, капиталь биналар һәм корылмалар белән төзелергә тиеш түгел.

Җирләрне резерв территорияләр составына кертү күрсәтелгән җирләрнең милек рәвешләрен, җирлек халкы мәнфәгатьләрендә төзелешнең төрле төрләрен үзләштерү максатларында генераль план нигезендә аларны этаплап тартып алганчы, үзгәртүгә китерми.

Гражданнар һәм юридик затлар милкендәге һәм җирлекне үстерү өчен резерв территорияләр чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләрен дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗлар өчен сатып алу Россия Федерациясенең җир һәм граждан законнары һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.5.8. Бакчачылык белән шөгыльләнү өчен җир кишәрлекләре торак пунктларны үстерү өчен планлаштырыла торган резерв территорияләрдән читтәге җәмәгать транспортында яшәү урыннарыннан 1 сәгатьтән дә артык булмаган ераклыкта булырга тиеш.

1.5.9. Торак пунктларны үстерү өчен кирәкле резерв территорияләрне бүлеп бирү, торак төзелешен үстерү перспективаларын исәпкә алып, гражданнар тарафыннан шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару, фермерлык, яшелчәчелек, бакчачылык, дача хуҗалыгы алып бару өчен шартлар тудыруны, йорт терлекләрен көтү өчен буфер зоналары булдыруны, халыкның ялын оештыруны, зиратларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләренә ихтыяҗны, көнкүреш калдыкларын складлау урыннарын исәпкә алып, аларны киңәйтүне күздә тота.

2 өлеш. Селитеб территориясен шәһәр төзелешен проектлау нормативлары

2.1. Гомуми таләпләр.

2.1.1. Селитеб территориясе торак, иҗтимагый-эшлекле зоналарны, санитар-яклау зоналарын урнаштыруны таләп итми торган аерым коммуналь һәм сәнәгать

объектларын, урам-юл челтәрен, яшелләндерүне һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрне исәпкә алып, социаль, санитария-гигиена һәм шәһәр төзелеше таләпләренә җавап бирә торган торак мохите булдыру өчен үзара бәйләнгән урнаштыруны исәпкә алып төзелә.

2.1.2. Аз катлы торак зонасының куллланучылар селитеб территориясен алдан билгеләү өчен, төзелеш вакытында түбәндәге күрсәткечләрне кабул итәргә рөхсәт ителә:

- йорт (фатир) янындагы йорт (фатир) янындагы йортлары белән - 2 нче таблица буенча;
- “секция һәм блокланган йортлар белән - 3 нче таблица буенча

Таблица 2	
Йорт янындагы участокның мәйданы, кв. м	Бер фатирга исәпләнгән селитеб территориясенең хисап мәйданы, га
2000	0,27
1500	0,23
1200	0,20
1000	0,17
800	0,15
600	0,13
400	0,11

Таблица 3	
Этажлар саны	Бер фатирга исәпләнгән селитеб территориясенең хисап мәйданы, га
2	0,04
3	0,03
4	0,02

Искәрмәләр:

1. Хуҗалык юлларының аерымланган булуын оештыру кирәк булганда, селитеб территориясенең мәйданы 10 процентка арта.
2. Селитеб территориясе мәйданын санаганда территорияләрне төзү өчен яраклы булмаган урыннар: ерымнар, текә сөзәклекләр, оешмаларның һәм авылара әһәмияттәге хезмәт күрсәтү предприятиеләренең җир кишәрлекләре төшереп калдырыла.

2.1.3. Торак зонаның селитеб территориясенә ихтыяҗны алдан билгеләү өчен 1000 кешегә исәпләгәндә эретеп ябыштырылган күрсәткечләрне кабул итәргә кирәк: торак төзелешнең уртача катында 3 катка кадәр - якындагы җир кишәрлекләреннән башка төзелеш өчен 10 гектар һәм 20 гектар - приквартир җир кишәрлекләре белән.

2.1.4.селитеб территориясе күләмен билгеләгәндә һәр гаиләгә аерым фатир яки йорт бирү кирәклегеннән чыгып карарга кирәк.

2.1.5 Зирекле авыл җирлегенең торак пунктлары өчен торак белән тәэмин ителешнең исәп-хисап күрсәткечен 25м2/кеше кабул итә.

2.2. Торак зоналары

2.2.1. Торак зоналары халыкның социаль, мәдәни, көнкүреш һәм башка ихтыяҗларына җавап бирә торган уңайлы һәм имин яшәү тирәлеген оештыру өчен билгеләнгән.

2.2.2. Торак төзелешен торак зоналар территориясендә түбәндәге типтагы торак биналар белән тормышка ашырырга:

түбән сыйфатлы аз катлы төзелеш зонасында - утар тибындагы индивидуаль йортлар;
урта тыгыз аз катлы төзелеш зонасында - коттедж тибындагы йортлар (йорт янындагы җир кишәрлеген яки участокны аерып алмыйча);
блокланган типтагы күпфатирлы торак йортлар.

- тыгыз урта һәм күпкатлы төзелеш зонасында - блокланган типтагы йортлар һәм секция күп катлы торак йортлар.

Уңайлык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак фонды структурасын 3* нче таблица буенча кабул итәргә

Таблица 3*

Торак йорт һәм фатир тибы уңайлылык дәрәҗәсе буенча	Торак йорт һәм бер кешегә исәпләгәндә фатир нормасы, м2	Торак йортка һәм фатирга күченү формуласы	Торак төзелешенең гомуми күләмендә өлеш, %
Матур	40	k = n + 1 k = n + 2	10 -- 15
(бизнес-класс)	30	k = n k = n + 1	25 -- 50
Массакүләм	20	k = n - 1 k = n	60 -- 30
(эконом-класс)	-	k = n – 2 k = n - 1	7 -- 5

Искәрмәләр. 1. Гомуми торак бүлмәләре фатирларында k яки өйдә яшәүче кешеләр саны n. ;
2. Махсуслаштырылган торак типлары - кунакханә тибындагы йортлар, махсуслаштырылган торак комплекслары.
3. Санауда - беренче чиратта, ваклаучыда
4. Күрсәтелгән норматив күрсәткечләре чынбарлыкка кереп урнашу нормасын билгеләү өчен нигез булып тормый.

Торак зоналарда социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге аерым торучы, төзелгән яисә берләштерелгән объектларны, сәламәтлек саклау объектларын, мәктәпкәчә, башлангыч гомуми һәм урта (тулы) гомуми белем бирү объектларын, культ биналарын, автомобиль транспорты өчен туктап тору урыннарын һәм гаражларны, шул исәптән гражданнарның яшәвенә бәйле һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясамаучы күпкатлы, башка объектларны урнаштыру рөхсәт ителә. Торак зоналар составына шулай ук бакчачылык һәм дача хуҗалыгы алып бару өчен билгеләнгән территорияләр дә кертелергә мөмкин.

2.2.3. Торак зонаны проектлаганда халыкның исәп-хисап тыгызлыгын түбәндәгеләр кабул итәргә тәкъдим ителә:

түбән катлы торак төзелеше өчен - 25÷50 кеше/га.

урта тыгыз торак төзелеше өчен - 50÷150 кеше/га.

урта катлы торак төзелеше өчен - 150÷300 кеше/га.

2.2.4. Территориядән файдалануның ешлыгы торак төзелешнең тыгызлыгы һәм территориянең төзелеш проценты белән характерлана.

Территория зоналары участокларын төзүнең тыгызлыгы күрсәткечләре

Территориаль зоналар	Төзелеш коэффициенты	Төзелеш тыгызлыгы коэффициенты
Торак		
Күпкатлы торак йортлар төзү	0,4	1,2
Шул ук - реконструкцияләнә торган		
Кече һәм урта катлының күпфатирлы торак	0,6	1,6
йортлары төзү	0,4	0,8
Фатир җир кишәрлекләре белән блокланган торак		
йортларны төзү	0,3	0,6
Ут алды җир кишәрлекләре булган бер-, ике		
фатирлы торак йортлар төзү	0,2	0,4
Иҗтимагый эш		
Күпфункцияле төзелеш	1,0	3,0
Махсуслаштырылган иҗтимагый төзелеш	0,8	2,4
Җитештерү		
Сәнәгать	0,8	2,4
Фәнни-җитештерү <*>	0,6	1,0
Коммуналь-склад	0,6	1,8

<*> Тәҗрибәле кырларны, полигоннарны, резерв территорияләрне һәм санитар-яклау зоналарын исәпкә алмыйча.

Искәрмәләр. 1. Торак, иҗтимагый-эшлекле зоналар өчен төзелеш тыгызлыгы коэффициентлары һәм төзелеш тыгызлыгы коэффициентлары квартал территориясе учреждение һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре, гаражлар; автомобильләр, яшел утыртмалар, мәйданчыклар һәм башка объектларны исәпләү буенча

Күрсәтелгән коэффициентлар бер яисә берничә объектны үз эченә ала торган җитештерү төзелеш кварталлары өчен китерелде.

2. Катлар мәйданы төзелеш тыгызлыгы коэффициентларын санаганда бинаның тышкы үлчәмнәре буенча билгеләнә. Җир өсте катлары гына, шул исәптән мансар катлары гына исәпкә алына. Биналарның җир асты катлары исәпкә алынмый. Җир асты корылмасы исәпкә алынмый, әгәр җир өсте (җир өсте территориясе) аның өстендә яшелләндерү, мәйданчыклар, автостоянкалар оештыру һәм башка төр төзекләндерү өчен файдаланылса.

3. Квартал чикләре булып кызыл сызыклар тора.

4. Гамәлдәге торак, иҗтимагый-эшлекле зоналарны (катларны, мансардны да кертеп) үзгәртеп корганда, әлеге кварталларда яшәүче халык өчен таләп ителә торган учреждениеләрнең һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләренең күләмен күздә тоту зарур. Күрше кварталларда булган хезмәт күрсәтү учреждениеләрен аларның мөмкин булган норматив радиусларын (мәктәпкәчә учреждениеләрдән һәм башлангыч мәктәпләрдән тыш) үтәгәндә исәпкә алырга мөмкин. Гамәлдәге төзелеш корылмаларын реконструкцияләү шартларында төзелешнең тыгызлыгын арттырырга рөхсәт ителә, ләкин санитария-гигиена һәм янгынга каршы нормаларны үтәгәндә 30%тан артыкка түгел.

Төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткечләре түбәндәгеләр:

төзелеш коэффициенты - биналар һәм корылмалар астындагы мәйданның участок (квартал) мәйданына карата мөнәсәбәте;

төзелеш тыгызлыгы коэффициенты - барлык катларның мәйданы һәм корылмаларының участок (квартал) мәйданына мөнәсәбәте.

Торак зоналар территориясен төзүнең тыгызлыгы һәм төзү проценты, территориянең шәһәр төзелеше кыйммәтен, әйләнә-тирә мохитнең торышын, шәһәр төзелеше шартларының башка үзенчәлекләрен исәпкә алып, шәһәр төзелеше регламенты нигезендә кабул ителергә тиеш.

2.2.5. Торак зоналарда коммерция билгеләнешендәге торак йортлар булырга мөмкин, алар кунак һәм керем йортларына бүленә.

Ял итүче һәм туристлар сезонында яшәү өчен кунак йорты (алга таба - кунак йорты) - торак төзелеше яки рекреацион билгеләнештәге объектлар төзү яки бер гаилә яшәү һәм ял итүчеләрне урнаштыру өчен билгеләнгән тәртиптә 30дан артык булмаган һәм номерлар саны 15 дән артмаган кишәрлектә төзелгән 3 каттан артык булмаган катлы йорт.

Керем йорты - торак төзелеше өчен билгеләнгән тәртиптә бирелгән кишәрлектә төзелгән күпфатирлы торак йорт, анда барлык торак һәм торак булмаган биналар, мәйданның күләмен чикләмичә генә, аренда шартнамәләре яисә коммерция наемы буенча юридик һәм физик затларга вакытлыча биләү яисә файдалануга бирү өчен бирелә. Барлык параметрлар буенча керем йорты торак биналарга таләпләргә туры килергә тиеш. Керем йортларында гражданнарның яшәвенә бәйле һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясамаучы административ, социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге корылган яисә төзелгән объектларны, сәламәтлек саклау объектларын, мәктәпкәчә, башлангыч гомуми һәм урта (тулы) гомуми белем бирү объектларын, автомобиль транспортын, гаражларын, башка объектларны рекреация билгеләнешендәге җирләрдә урнаштырган очракта шәһәр төзелеше регламентлары таләпләре нигезендә урнаштыру рөхсәт ителә. Керем йортларының йорт яны территориясе участогы торак йортларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре таләпләренә туры килергә тиеш.

2.2.6. Торак төзелешнең этабы шәһәр төзелеше регламенты белән билгеләнә архитектура-композицион, социаль-көнкүреш, гигиена, демографик башка таләпләрне исәпкә алып, шәһәр җирлегенең җирдән файдалану һәм төзелешләре кагыйдәләре техник-икътисадый исәпләүләр нигезендә билгеләнә. гигиена, демографик башка таләпләрне исәпкә алып.

2.2.7. Торак фондының сакланып калган яисә җимерелергә тиешле күләмнәрен аның икътисадый һәм тарихи кыйммәтен, техник халәтен, яшәү өчен яраклы торак фондын һәм барлыкка килгән тарихи мохитне максималь саклауны исәпкә алып билгеләргә кирәк.

2.2.8 Килеп туган корылманы комплекслы реконструкцияләгәндә, тиешле нигезләүдә проектлауга бирем буенча норматив таләпләрне төгәлләштерү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта халыкның яшәү өчен санитария-гигиена шартларында төзелешнең янгын куркынычын киметүне һәм аны яхшыртуны тәэмин итәргә кирәк. ";

2.2.9. Беренче катларда фатирлары булган торак биналарны, кагыйдә буларак, магистраль урамнарда кызыл сызыклардан кимендә 6 м, башка урамнарда 3м чигенү белән урнаштырырга кирәк. Кызыл линиядән чигенүнең җитәрлек булуын фатирларда һәм торак төзелеше территориясендә шау-шу дәрәҗәсенең хисаплары белән расларга кирәк. Кызыл линия буенча беренче катларга төзелгән яки иҗтимагый билгеләнештәге (мәгариф һәм тәрбия учреждениеләреннән тыш), ә торак урамнарда төзелгән төзелеш шартларында - беренче катларда фатирлары булган торак биналарны урнаштыру рөхсәт ителә.

2.2.10.. цоколь һәм подвал катларында торак урыннарны урнаштыру, шулай ук кешегә зарарлы йогынты ясый торган иҗтимагый билгеләнештәге объектларның торак биналарында урнашу рөхсәт ителми. Күпфатирлы торак йорт милекчеләре тарафыннан идарә итү функцияләрен үтәүне тәэмин итү өчен гомуми мәйданы 30 кв. метрдан да ким булмаган төзелгән биналарны күздә тоту зарур. Торак биналарга төзелгән җәмәгать корылмалары бинаның торак өлешеннән аерымланган ишекләре булырга тиеш. Җәмәгать билгеләнешендәге бүлмәләрне, инженерлык җиһазларын һәм коммуникацияләрне торак бинада урнаштырганда гигиена нормативларын үтәүне тәэмин итәргә кирәк, шул исәптән торак биналарның шау-шуы буенча да.

2.2.11. Шәһәр төзелеше әһәмиятенә ия магистраль урамнар (иҗтимагый яисә тарихи үзәк, кунак магистральләре) буйлап биналарны проектлауга индивидуаль якын килү кабул итәргә. Стиль бердәмлегенә ирешү өчен биналар һәм корылмалар фасадларын

урамнарны комплекслы төзүне исәпкә алып эшләргә: чәчәкле чишелеш, балконнарның, көймәләрнең декоратив коймалары, архитектур һәм инженер-техник чишелешләр (сплит-системалар, үзәк кондиционирлау өчен һава алыштыручылар һәм башкалар).

2.2.12. Торак биналарда түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителми:

индивидуаль казаннардан тыш, - төзелгән котельныйлар һәм насослар;

- -- кертелгән трансформатор подстанцияләр;

автоматик телефон станциясе (АТС) төзелгән йортка хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән йортлардан тыш, - автомат телефон станцияләре;

- район әһәмиятендәге административ учреждениеләр;

дәвалау учреждениеләре;

* - төзелгән ашханәләр, кафелар һәм башка җәмәгать туклануы оешмалары, утырту урыннары саны 50дән артык булса;

иҗтимагый җыемнар;

- ритуаль хезмәт күрсәтү бюросы;

- кибетләр, остаханәләр, ут куркынычлы һәм җиңел янып китүчән материаллар белән складлар һәм складлар;

- һавага торак биналар бүлеп чыгару чыганаклары булган һәм зарарлы матдәләрнең атмосфера һавасына керә торган төрле милек рәвешләрендәге оешмалар нурланышның, шау-шуның, вибрациянең төрле төрләренең югары дәрәҗәләрен тудыралар;

- махсуслаштырылган кибетләр һәм складлар, аларны эксплуатацияләү территориянең һәм һава торышының пычрануына китерергә мөмкин;

- махсуслаштырылган балык кибетләре;

- махсуслаштырылган яшелчә кибетләре;

кабул итү пунктларыннан тыш - мунчалар, сауналар, кер юу һәм химик чистартулар;

- бию, спорт заллары, дискотекалар, видеосалоннар, тренажер һәм фитнес-заллардан тыш.

Торак биналарда уңай санитар-эпидемиологик нәтиҗә алганда түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителә:

хатын-кызлар консультацияләре;

гомуми практика һәм хосусый практика табиблары кабинетлары;

дәвалау-торгызу, тернәкләндерү центырлар;

- көндезге стационарлар, вентиляциянең, канализациянең мөстәкыйль системасын, торак биналарга һәм җәмәгать билгеләнешендәге биналарга керүдән аерымланган пациентлар өчен аерым керү мөмкинлеген җиһазы булган төп капиталь дивар шартларында.

2.2.13. Торак төзелеше территориясен урнаштырганда һәм планлаштырганда әйләнә-тирә мохитне саклау һәм янгынга каршы иминлекне саклау, территорияне «Әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм әлеге Нормативларның «Янгынга каршы таләпләр» бүлеге таләпләре нигезендә радон җиреннән бүлеп бирелгән транспорт магистральләреннән, электр һәм электр магнит нурланышларыннан яклау таләпләре үтәлергә тиеш.

2.2.14 Инвалидлар һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәре өчен мөмкин булган тормыш эшчәнлеге мохитен булдыру максатларында, яңа һәм реконструкцияләнә торган территорияләрне планлаштыру буенча эшләнә торган документлар «инвалидлар һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәре өчен социаль инфраструктура объектларыннан файдалану мөмкинлеген тәэмин итү» бүлеге таләпләренә туры килергә тиеш.

Торак биналар, торак һәм иҗтимагый биналар, шулай ук җитештерү биналары арасындагы араларны инсоляция һәм яктырту исәпләүләре, янгынга каршы таләпләрне һәм көнкүреш өзеклекләрен исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк. Иноляция

исәпләүләре әлеге Нормативларның 8 бүлегендә китерелгән инсоляция һәм яктырту нормалары нигезендә башкарыла. Шул ук вакытта 2-3 катлы секцион торак биналарның озын яклары арасындагы ераклык (көнкүреш өзеклекләре) 15 метрдан да ким булмаска тиеш, ә 4 кат биеклегендәге биналар арасында - 20 метрдан да ким булмаган, шул ук биналарның торак бүлмәләрдән тәрәзәләре 10 метрдан да ким булмаска тиеш. Реконструкция шартларында һәм башка махсус шәһәр төзелеше шартларында күрсәтелгән аралар инсоляция һәм яктырту нормаларын үтәгәндә һәм тәрәзәдән торак биналарның каралмавын тәэмин иткәндә кыскартылырга мөмкин.

2.2.15. . Уртача этажлы торак төзелешен проектлаганда, аларның күләмнәре һәм ераклыклары торак һәм җәмәгать биналарына кадәр 4 һәм 4* нче таблицада китерелгән мәйданнарны кабул итүне күздә тотарга кирәк:

Таблица 4

Мәйданчыклар	Мәйданчыкларның чагыштырма зурлыгы, м2/кеш.	Мәйданчыклардан алып торак һәм иҗтимагый биналар тәрәзәләренә кадәр ераклыклар, м
Мәктәпкәчә һәм кече яшьтәге балалар уеннары өчен	0,7	12
Өлкәннәр ялы өчен	0,1	10
Физкультура белән шөгыльләнү өчен	2,0	10-40
Хуҗалык максатлары өчен этләрне куып чыгарган	0,3	20 (хуҗалык максатлары өчен) 40 (этләрне йөртү өчен)
Автомашиналар кую өчен	0,8	таблица 4* буенча

Искәрмә:

1.Физкультура белән шөгыльләнү мәйданчыкларыннан ераклыклар аларның шау-шулы характеристикаларына бәйле рәвештә билгеләнә; чүп-чар җыю мәйданчыкларыннан физкультура мәйданчыкларына, өлкәннәрнең балалар уеннары һәм ял итү мәйданчыкларына кадәр 20 метрдан да ким булмаган ара, ә хуҗалык максатлары өчен мәйданчыклардан торак бинага иң ерак керүгә кадәр - 100м артык түгел.

2. Мәктәп укучылары һәм халык өчен микрорайонның бердәм физкультура-савыктыру комплексын төзегәндә, шул исәптән мәктәпләр территорияләрендә физкультура белән шөгыльләнү мәйданчыкларының чагыштырма зурлыгын 50 %тан артыгракка киметергә мөмкин.

Таблица 4*

Корылмалар Ара исәпләп чыгарыла	Ара (м) ким дигәндә				
	Ачык типтагы, ябык типтагы машина кую урыннары (җир өсте) сыйдырышлылыгы (машина урыннары)				
	10 һәм кимрәк	11 - 50	51 - 100	101 - 300	300 дән артып
Торак йортлар фасадлары һәм торцалары тәрәзәләр белән	10 <**>	15	25	35	50
Тәрәзәсез торак йортлар сатучылары	10 <**>	10 <**>	15	25	35
Иҗтимагый биналар	10 <**>	10 <**>	15	25	50

Балалар һәм мәгариф учреждениеләр, ял итү мәйданчыклары уеннар һәм спорт	25	50	50	50	50
Дәвалау учреждениеләре ачык стационар типтагы гомуми спорт корылмалары Куллану, ял итү урыннары халык (бакчалар, скверлар, парклар)	25	50	<*>	<*>	<*>

<*> Дәүләт санитар-эпидемиологик күзәтчелеге органнары белән килештереп билгеләнә.

III - IV дәрәҗәле автостоянка биналары өчен ераклыкны 12 метрдан да ким кабул итәргә кирәк.

Искәрмәләр:

1. Аралашуны ачык типтагы автостоянкалар чикләреннән, ябык типтагы автостоянкалар стеналарыннан алып мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре, мәктәпләр, стационар типтагы дәвалау оешмалары урнашкан торак һәм иҗтимагый биналарның тәрәзә төпләренә кадәр билгеләргә кирәк.

2. Секцияле торак йортлардан алып, тимер юл фасадлары буйлап урнаштырыла торган 101 - 300 машина урыны булган ачык мәйданчыкларга кадәр ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

3. Таблицада күрсәтелгән ераклыкларны I - II автомобиль тукталышлары биналары өчен, ачыла торган тәрәзәләр биналарында булмаган очракта, шулай ук торак һәм җәмәгать биналарына юнәлеш тоткан керү юлларын 25 процентка кыскарту рөхсәт ителә.

4. Арадаш участокларда 25 метрдан артмаган аралары өзелгән берничә автостоянка (ачык мәйданчыклар) урнаштырылган очракта, әлеге автостоянкалардан торак йортларга һәм башка биналарга кадәрге араны барлык автостоянкаларда да машина урыннарының гомуми санын исәпкә алып кабул итәргә кирәк, ләкин барлык очракларда автостоянкаларда 300 машина урынлы автомобиль стоянкалары урнашкан.

300 машина урыны булган җиңел автомобильләрне саклау өчен билгеләнгән ачык автостоянкаларны торак йортлардан 50 метрдан да ким булмаган ераклыкта җитештерү территориясенә урнаштырырга кирәк.

2.2.16 Торак, катнаш торак төзелеше территориясендә гараж-автостоянкалар (төзелгән, төзелгән, төзелгән, җир асты корылмалары) әлеге территориядә яшәүче халык автомобильләрен саклау өчен билгеләнгән. Гараж-автостоянкаларга килү балаларның ялы һәм уеннары өчен мәйданчыклардан, спорт мәйданчыкларыннан изоляцияләнергә тиеш. Аерым гаражларны 1 машина урынына һәм алар янына күпфатирлы йортларның йорт яны территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.

2.2.17.Чүп-чарны таптау өчен контейнерлар белән тәэмин ителеш чүп-чар җыю күләмнәрен исәпләү нигезендә һәм әлеге Нормативларның "Җитештерү территориясе" 3 бүлеге таләпләренә туры китереп билгеләнә.

Чүп контейнерлары булган мәйданчыклардан торак йортлар тәрәзәләренә кадәр, балалар, дәвалау учреждениеләре участоклары чикләре, ял итү урыннары кимендә 20 метрга, ләкин 100 метрдан да артмаска тиеш; мәйданчыклар үтәли юл аша узарга тиеш, бу чүп-чар ташучы машиналарны маневрлау булырга тиеш. Мәйданчыкларның күләме кирәкле санда контейнерлар урнаштыруга исәпләнгән булырга тиеш, ләкин 5 тән дә артык түгел.

2.2.18. Урам-юл челтәре, җәмәгать пассажир транспорты челтәре, торак һәм иҗтимагый зоналарны планлаштырганда һәм төзегәндә җәяүлеләр хәрәкәте һәм

инженерлык белән тәэмин ителешне әлеге Нормативларның "Производственная территория" 3 бүлеге нигезендә проектлаштырырга кирәк.

Шул ук вакытта микрорайоннар (кварталлар) территориясенә керүне, шулай ук биналарда үтәли узуларны бер-берсеннән 300 метрдан да артмаска, ә периметраль төзелеш вакытында реконструкцияләнә торган районнарда 180 метрдан артмаска тиеш. Көйләнә торган хәрәкәт магистраль урамнарының юл өлешләренә бару юлларын юдыру юл чатларының стоп-линиясеннән кимендә 50 м ераклыкта рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җәмәгать транспорты тукталышына кадәр кимендә 20 метр булырга тиеш.

5 катлы һәм аннан да югарырак төзелешле микрорайоннар (кварталлар) ике полосалы юлларга хезмәт күрсәтә, ә 5 катка кадәр - бер полосалы юлларга.

Бер полосалы юлларда 6 м киңлектәге һәм 15 м озынлыктагы юл йөрү мәйданнарын бер-берсеннән 75 м ераклыкта күздә тотарга кирәк. Керү ишекләре булган биналарның фасадлары чикләрендә юлларның киңлеге 5,5 м.

Тупик юлларның озынлыгы 150 метрдан артмаска тиеш һәм чүп ташу, җыештыру һәм янгын сүндерү машиналарын ачу мөмкинлеген тәэмин итә торган борылыш мәйданчыклары белән тәгълләнергә тиеш. Тротуарларны һәм велосипед юлларын юл өсте тигезлегеннән 15 см өстәрәк урнаштырырга кирәк. Икенче дәрәҗәдәге юллар белән тротуарларны һәм велосипед юлларын кисеп бетерү, ә мәктәпләргә һәм мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә якын килгәндә һәм төп юлларда 1,5 һәм 3 метр озынлыктагы рампа урнаштыру белән бер дәрәҗәдә каралырга тиеш.

9 каттан да артык булмаган аерым торак биналарга, шулай ук инвалидлар йөри торган объектларга аларны тротуарлар белән берләштереп, 150 м дан артык булмаган озынлыкта һәм гомуми киңлектә 4,2 м, ә азкатлы (2-3 катлы) төзелештә - 3,5 м дан да ким булмаган киңлектә юлларны урнаштыру рөхсәт ителә.

Җәяүле алымнарның озынлыгы:

җәмәгать транспортының тукталыш пунктларына кадәр - 400 метрдан артык түгел;

җәмәгать транспортының тукталыш пунктларыннан сәүдә үзәкләренә, универмагларга һәм поликлиникаларга кадәр - 200 метрдан артык түгел, башка хезмәт күрсәтү объектларына кадәр - 400 метрдан артык түгел;

гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләргә кадәр (сквер, бульвар, бакча) - 400 метрдан артык түгел.

2.2.19.Торак биналар төркемнәренә, эре учреждениеләргә һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләренә, сәүдә үзәкләренә керү өчен 5,5 м киңлектәге юлларны күз алдында тотарга кирәк. Юлларны һәм җәяүлеләр юлларын проектлаганда янгын сүндерү машиналарын торак һәм иҗтимагый биналарга, шул исәптән төзелгән-кушып төзелгән биналарга бару мөмкинлеген һәм автобаскычлардан яисә автоподъемниклардан теләсә нинди фатирга яисә бинага керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

2.2.20.Юл читеннән бинаның стенасына кадәр араны, кагыйдә буларак, биналар өчен 5-8 м ны 10 катка кадәр кабул итәргә кирәк. Бу зонада коймалар, электр үткәргечләрнең һава линияләрен урнаштыру һәм агачлар утырту рөхсәт ителми.

2.2.21 Керешләре булмаган фасадлар буйлап, өслеккә яки грунтка мөмкин булган йөкләнешне исәпкә алып, янгын сүндерү машиналарын үтү өчен яраклы 6 м киңлектәге полосаларны (шул исәптән үлән өслеге булган) күздә тоту рөхсәт ителә.

2.2.22нче микрорайонның (кварталның) яшелләндерелгән территориясе мәйданы (гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре кишәрлекләрен исәпкә алмыйча) 1 кешегә кимендә 6 кв.м яисә микрорайон (квартал) территориясенең 25 процентын тәшкил итәргә тиеш.

Микрорайон (квартал) өчен яшелләндерүнең минималь нормасы максималь мөмкин булган халыкка (1 кешегә гомуми мәйдан тәэмин ителешен исәпкә алып), торак районның яшелләндерелгән территорияләре проектлау процессында билгеләнгән халык санына карап исәпләнелә һәм территория элементлары буенча кушылмый.

Торак район яшел массивларга кушылган очракта, торак районның яшел үсентеләре территорияләре белән халыкның тәэмин ителеш нормасын 25 процентка кыскарту мөмкин. Торак төзелешенең проектлана торган линиясе белән урман-парк массивының якындагы крае арасындагы ераклык 30 метрдан да ким булмаска тиеш.

2.2.23. Кече катлы торак төзелеше 3 катка кадәр биеклектәге йортларда төзелеш алып бару санала.

Тиешле нигезләмәдә секцион һәм блокланган типтагы йортларны куллану рөхсәт ителә.

2.2.24 Торак аз катлы төзелеш күләмнәрен һәм структурасын билгеләү өчен 1 кешегә торак фонды (гомуми мәйданы) белән дәүләт һәм муниципаль торак фонд өчен уртача тәэмин ителеш 18 кв.м кабул ителә.

Шәхси милектәге азкатлы торак йортлар өчен торак белән тәэмин ителешнең хисап күрсәткечләре килешенми.

2.2.25 Азкатлы торак төзелеше территорияләренең шәһәр төзелеше характеристикалары (структур элементның зурлыгы, төзелешнең катлылыгы, приквартир участогының күләме һәм башкалар) торак пункт төренә карап территориянең планлаштырылган һәм функциональ структурадагы урыны белән билгеләнә.

2.2.26 аз катлы торак төзелеше территорияләре составына йорт янындагы җир кишәрлекләре белән индивидуаль торак йортлар (шул исәптән бер катлы, мансар, ике катлы һәм өч катлы) керә;

аз катлы торак йортлар (күпфатирлы, блокланган яисә өч катка кадәр, исәпкә алынган җир кишәрлекләре белән) төзү зоналары;

муниципаль торак фонды өчен торак йортларның төп типлары белән күпфатирлы блокланган һәм контракт тибындагы йортларны, приквартир җир кишәрлекләре белән кабул итәргә кирәк.

аз катлы торак төзелеше территорияләрендә урнашкан төзелешне реконструкцияләү шартларында торак төзелешенең тыгызлыгын арттыру һәм күчеш масштабын формалаштыру максатларында урта катлы (секция яки биш катка кадәр блокланган) торак төзелешен урнаштыру рөхсәт ителә. Аз катлы индивидуаль торак төзелеше территориясендә күпкатлы торак йортлар төзү тыела.

2.2.27. Торак йортларның кулланыла торган типларына, төзелә торган төзелеш (мохит) характерына бәйле рәвештә индивидуаль йортка яисә фатирга якын бүлеп бирелә торган җир участокларының күләмнәре, аны түбәндәгеләр урнаштыра:

600-1000 м2 (төзелеш мәйданын да кертеп) - утарда яңа периферия территорияләрендә төзелгән яисә гамәлдәге индивидуаль утар төзелешен реконструкцияләгәндә бер үк, ике-, өч катлы йортлар булганда;

600-1000 м2 (төзелеш мәйданын да кертеп) - яңа периферияле территорияләрдә коттедж тибындагы төзелештә ике-, яисә дүрт кварталлы бер-, ике катлы йортлар булганда;

60 - 100 м2 (төзелеш мәйданыннан башка) - күпфатирлы бер үк төрле, ике-, өч катлы йортлар яңа периферия территорияләрендә блокланган типта төзелгәндә;

30 - 60 м2 (төзелеш мәйданыннан башка) - күпфатирлы бер үк, ике-, өч катлы йортларда яисә 2-, 3-, 4-, 5 катлы йортларда катлаулы күләмле-пространство структурасы (шул исәптән беренче катлардагы фатирлар өчен генә) тыгыз аз катлы төзелеш кулланганда һәм төзекләндерү шартларында.

2.2.28. Аз катлы төзелеш территорияләрендә терлек асрау рөхсәт ителгән шәһәр округлары һәм җирлекләрендә терлек һәм кош-корт тоту, терлек азыгы, инвентарьлар, ягулык һәм башка хуҗалык ихтыяҗлары өчен, мунчалар, шулай ук хуҗалык подъездлары һәм терлекләр үткәрү өчен хуҗалык корылмалары төзүне күздә тоту рөхсәт ителә. Шәхси хезмәт эшчәнлеге өчен хуҗалык корылмаларының һәм корылмаларның составы һәм мәйданнары җирдән файдалану һәм шәһәр җирлеген төзү кагыйдәләре нигезендә билгеләнә.

Терлек һәм кош-корт тоту өчен биналар, аларны торак бүлмәләрдән кимендә өч ярдәмче бина белән изоляциялəгәндә, бер үк, ике фатирлы йортларга кушарга рөхсәт ителә; шул ук вакытта терлек һәм кош-корт өчен биналар йорт ишегеннән 7 м дан да якынрак урнашкан тышкы ишегалды изоляцияләнгән булырга тиеш.

2.2.29 Санитар-көнкүреш шартлары буенча якындагы исәплəү участогы чигенә кадәр:

бер утардан

1) ике фатирлы һәм блокланган йорттан - 3 м;

2) барлыкка килгән төзелештә, җир участогы 12 метр киңлектә һәм аннан да азрак булганда, торак йорт төзү өчен күрше участок чигеннән минималь чигенеш тәшкил итә:

1,0 м - бер катлы торак йорт өчен;

ике катлы торак йорт өчен - 1,5 м;

күрше җир кишәрлегендә урнашкан торак йортка кадәр ара 4м булса, өч катлы торак йорт өчен - 2,0 м.

3) терлек һәм кош-корт тоту өчен төзелгән корылмадан - 4 м;

4) башка төзелешләрдән (мунча, гараж һәм башкалар) - 1 м;

5) биек буйлы агачлар кәүсәләреннән - 4 м;

6) урта буйлы агачларның кәүсәләреннән - 2 м;

7) куаклыктан - 1 м.

2.2.30 Утын төзү территорияләрендә бер үк, ике фатирлы йортлар белән янәшә йорт диварларына һәм күрше җир кишәрлекләрендә урнашкан йорт (сарай, гараж, мунча) биналарына кадәр ара 6 м дан да ким булмаска тиеш.

Килеп туган төзелештә торак йортны урнаштыруның башка вариантлары булмаганда, янгынга каршы нормаларны һәм хисаплар белән расланган инсоляция һәм яктырту таләпләрен үтәгән очракта, тиешле эшләрне башкаруга рөхсәте булган проект оешмасы тарафыннан башкарылган проект оешмасы тарафыннан бу араны 2 метрга кадәр киметү рөхсәт ителә.

2.2.31. Һәртөрле корылмаларны, гаражлардан тыш, урамнар ягыннан урнаштырырга рөхсәт ителми. Янгынга каршы таләпләрне исәпкә алып, яңа төзелештә йорт хуҗаларының үзара (танықланган) ризалыгы буенча торак йортларны, шулай ук катнаш җир кишәрлекләрендә хуҗалык корылмаларынябу рөхсәт ителә.

2.2.32. Җир кишәрлекләрендә терлек һәм кош-кортны тоту бары тик утар төзелеше районнарында гына рөхсәт ителә. Участокларда терлек һәм кош-корт тоту, терлек азыгы, инвентарь, ягулык һәм башка хуҗалык ихтыяҗлары өчен әлеге нормативларның 2.2.29 п. һәм 2.2.33 п. нигезендә хуҗалык корылмалары булырга тиеш.

2.2.33. Хайваннарны тоту һәм үрчетү өчен биналардан һәм ауган урыннардан (вольерлар, лапаслар, загоннар) торак урыннар һәм кухня тәрәзәләренә кадәр аралар 5 нче таблицада күрсәтелгән очраклардан ким булмаска тиеш.

Таблица 5

Норматив аерма	Поголовье (шт.), шуннан артык түгел					
	дуңгызлар	сыер	сарыклар, кәҗәләр	аналык-куян	кош	атлар	нутрия, комнар
10м	5	5	10	10	30	5	5
20 м	8	8	15	20	45	8	8
30 м	10	10	20	30	60	10	10
40 м	15	15	25	40	75	15	15

2.2.34. Булган су үткәрү (дренаж) системасын үзгәртүгә, катнаш кишәрлекләрне сазлауга (кабат дымландыруга) яисә аларның хуҗаларының законлы башка хокукларын бозуга китерә торган үзләштерү яисә туендыру участогының гомуми рельефын үзгәртү

рөхсәт ителми. Рельефны үзгәртү кирәк булганда, мөмкин булган тискәре нәтиҗәләрне булдырмау буенча чаралар башкарылырга тиеш.

2.2.35. Индивидуаль торак йортларның җир кишәрлекләренең биеклеген һәм корылмасын, эстетик таләпләрнең үтәлешен исәпкә алып һәм җирле үзидарә органнары белән килештереп, архитектура һәм шәһәр төзелеше өлкәсендә вәкаләтле вәкил кабул итәргә. Койманың максималь мөмкин булган биеклеге - 2м. Функциональ яктан акланган тоташ киртәләр (транспортның интенсив хәрәкәте, чүп мәйданчыклары, септиклар урнаштыру урыннарында) урнаштыру рөхсәт ителә.

2.2.36. Чиктә күрше җир кишәрлеге белән чиктәш җирдә киртәләрнең биеклеге 2м дан артмаска тиеш. Йорт биләмәсенең төзелеш өлешенә 0,5м биеклеккә җилләтү өчен махсус рәшәткәләр белән тоташ коймалар урнаштыру рөхсәт ителә.

Койма конструкциясенең гомуми калынлыгы 100 мм га кадәр булганда, кишәрлекнең ызанлау чикләре үзәге буенча койма урнаштыру рөхсәт ителә, конструкциянең зур калынлыгы булганда - киртә инициаторы участогы ягына авыштырырга мөмкин.

2.2.37. Хуҗалык мәйданчыклары утар янындагы участокларда (гомуми кулланылыштагы җирләрдә урнашкан чүп-чар җыю мәйданчыкларыннан тыш, 10-15 йортка 1 контейнер исәбеннән) күздә тота.

2.2.38. контейнерлы мәйданчыклардан торак йортларның, балалар учреждениеләренең участоклары чикләренә кадәр арасы 50 м һәм 100 м дан артмаска тиеш.

2.3. Иҗтимагый яктан - эшлекле зона.

2..3.1.Иҗтимагый - эшлекле зоналар сәламәтлек саклау, мәдәният, сәүдә, җәмәгать туклануы, социаль һәм коммуналь - көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, эшкуарлык эшчәнлеге, урта һөнәри һәм югары белем бирү объектлары, административ, фәнни-тикшеренү учреждениеләре, культ биналары, автомобиль транспорты тукталышлары, эшлекле, финанс билгеләнешендәге объектлар, гражданнарның тормыш эшчәнлеген тәэмин итүгә бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

2.3.2. Иҗтимагый үзәкләрнең саны, составы һәм урнашу урыны торак пункт зурлыгын һәм халыкның урнашу системасында аның ролен һәм территориянең функциональ планлаштыру оешмасын исәпкә алып кабул ителә.

2.3.3. Иҗтимагый үзәкләрнең, иҗтимагый-эшлекле зонадагы объектларның һәм хезмәт күрсәтү төрләренең структурасын һәм типологиясен, иҗтимагый үзәкне формалаштыру урынына карап, әлеге Нормативларга 4 нче кушымта нигезендә кабул итәргә тәкъдим ителә.

2.3.4. Җәмәгать - эшлекле зоналарда урнаштыру өчен рөхсәт ителгән капиталь төзелеш объектлары исемлегенә торак йортлар, кунакханәләр, җир асты яки күпкатлы гаражлар, аларны урнаштыруга чикләүләр булмаганда күңел ачу индустриясе предприятиеләре кертелергә мөмкин.

2.3.5.Җәмәгать-эшлекле зоналарында төзелгән һәм төзелгән биналарда урнашкан 200 м2 дан да артык булмаган җитештерү предприятиеләрен, экологик яктан куркынычсыз һәм санитария-саклау зоналары булмаган биналарны урнаштырырга рөхсәт ителә.

2.3.6. Җәмәгать - эшлекле зонада урнашкан оешмаларның саны һәм сыйдырышлылыгы, аларны урнаштыру, объектның функциональ билгеләнешеннән чыгып, әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә социаль нормативлар буенча башкарылырга тиеш.

5 нче кушымтада күрсәтелмәгән объектлар өчен хисап күрсәткечләрен проектлауга бирем буенча билгеләргә кирәк.

2.3.7. Иҗтимагый-эшлекле зона территориясеннән файдалануның ешлыгы төзелешнең тыгызлыгы (мең кв. м/га) һәм территориянең төзелеш проценты белән характерлана.

Төрле функциональ билгеләнештәге биналар биләгән территориядә төзелешнең интенсивлыгын, барлыкка килгән планлаштыруны һәм төзелешне, үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып һәм 6 нчы таблицада китерелгән тәкъдим ителә торган нормативлар нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 6		
Комплекслар тибы	Төзелеш тыгызлыгы (мең кв. м/га гомуми мәйданы) кимендә	
	ирекле территорияләрдә	реконструкцияләгәндә
Эшлекле комплекслар	15	10
Кунакханә комплекслары	15	10
Сәүдә комплекслары	5	5
Мәдәни ял итү комплекслары	5	5

2.3.8.Иҗтимагый-эшлекле зона биналары өчен бирелә торган җир кишәрлегенең күләме әлеге Нормативларга 5 нче кушымтада китерелгән нормативлар буенча яисә проектлауга бирем буенча билгеләнә.

2.3.9. Җәмәгать-эшлекле зонада биналарны кызыл сызыклардан чигенеп урнаштырырга кирәк. Кызыл линия буенча биналарны урнаштыру, тиешле нигезләрдә төзелгәндә һәм вәкаләтле җирле үзидарә органнары белән килештергәндә, барлыкка килгән төзелешне реконструкцияләү шартларында рөхсәт ителә.

2.3.10.Җәмәгать-эшлекле зонада аның зурлыгына һәм планировка оешмасына бәйле рәвештә үзара бәйле иҗтимагый киңлекләр системасы (төп урамнар, мәйданнар, җәяүлеләр зоналары) формалаша.

Шул ук вакытта үзәк биналарына, транспорт тукталышларына һәм яшелләндерелгән рекреация мәйданчыкларына уңайлы якын килүне тәэмин итүче бердәм җәяүлеләр зонасы формалаша.

2.3.11. Иҗтимагый-эшлекле зоналар территорияләренең шәһәр төзелешенең югары әһәмиятен биналарны (шул исәптән катларны) һәм комплекслы төзекләндерү объектларын проектлауга индивидуаль якын килү билгели.

Иҗтимагый-эшлекле зоналарны комплекслы төзекләндерүне проектлаганда, визуаль кабул итү өчен территорияләрнең ачыклыгын һәм үтеп керүен, халыкның тоткарлыксыз хәрәкәт итүе өчен шартларны, моңа аз мобильле төркемнәрне дә кертеп ("инвалидлар һәм халыкның аз мобильле төркемнәре өчен социаль инфраструктура объектларыннан файдалану мөмкинлеген тәэмин итү" бүлеге таләпләре нигезендә әлеге Нормативларның әйләнә-тирәдәге төзелеш белән төзекләндерү элементларының стиль бердәмлегенә ирешүен (шул исәптән функциональ декоратив киртәнең) тәэмин итәргә кирәк.

Ябык яисә чикләнгән булу режимы булган (идарә органнары, сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башкалар) махсуслаштырылган биналар участокларын комплекслы төзекләндерү проек-ка биреме нигезендә проектлаштырырга кирәк.

2.3.12.Иҗтимагый-эшлекле зонаның инженерлык инфраструктурасы объектларын һәм челтәрләрен урнаштыру «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» 3.3 бүлекчәсе таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

2.3.13. Иҗтимагый-эшлекле зоналарның транспорт инфраструктурасын проектлаганда, барлык функциональ зоналар белән уңайлы, тиз һәм куркынычсыз транспорт элемтәләрен тәэмин итүче транспорт һәм урам-юл челтәренең бердәм системасы белән бәйләүне күздә тотарга кирәк.

Йөк автомобиль транспортының иҗтимагый-эшлекле зонада урнашкан объектларга якынлашуы, магистраль урамнарда ян яки параллель урамнардан җәяүлеләр юлының кисешкән юлыннан башка оештырылырга тиеш.

2.3.14 Җәмәгать пассажир транспорты тукталышлары арасындагы ераклык иҗтимагый-эшлекле зонада 250 метрдан артмаска тиеш.

Теләсә кайсы ноктадан җәмәгать пассажир транспорты тукталышына кадәр якын килүнең ераклыгы 250 метрдан артмаска тиеш; автомобильләрне кую өчен иң якындагы автостоянкага кадәр - 100 м; иҗтимагый бәдрәфкә кадәр - 150 м.

2.3.15.Җиңел автомобильләрне парковкалау өчен машина-урыннарның таләп ителгән исәп-хисап саны әлеге Нормативларның "Транспорт инфраструктурасы зоналары" бүлекчәсе таләпләре нигезендә билгеләнә.

2.3.16. Социаль инфраструктура объектларына мәгариф, сәламәтлек саклау, социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре, спорт һәм физкультура-сәламәтләндерү учреждениеләре, мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре, сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү оешмалары, идарә оешмалары һәм учреждениеләре, кредит-финанс учреждениеләре һәм элемтә оешмалары, фәнни һәм административ оешмалар һәм башкалар (алга таба - хезмәт күрсәтүне оештыру) керә.

2.3.17. Торак пунктларда халыкка хезмәт күрсәтү оешмаларын исәпләүне 7 нче таблицада китерелгән нормативлар буенча кабул итү рөхсәт ителә.

Таблица 7

Учреждение исеме	Үлчәү бердәмлеге	1 мең кешегә тәкъдим ителә торган күрсәткеч
Хастаханә	1 койка	1,0
Амбулатор-поликлиника челтәре	алмашка 1 килү	1,6
Ашыгыч медицина ярдәме пункты	1 автомобиль	0,1
Сәүдә оешмасы	Сәүдә мәйданының кв.м	80,0
Көнкүреш хезмәте күрсәтү учреждениесе	1 эш урыны	1,6
Янгын сүндерү депосы	1 янгын сүндерү автомобиле	0,2

2.3.18. Хезмәт күрсәтү системасын формалаштырганда оешмалар һәм объектлар белән, шул исәптән көндәлек, вакытлы һәм эпизодик хезмәт күрсәтү белән тәэмин ителеш дәрәҗәсе каралырга тиеш:

- көндәлек хезмәт күрсәтү - халыкка атнасына кимендә бер тапкыр килә торган яисә халыкның яшәү һәм эшләү урыннарына турыдан-туры якын урнашкан оешмалар;
- периодик хезмәт күрсәтү - халыкка айга кимендә бер тапкыр килүче оешмалар;
- эпизодик хезмәт күрсәтү - халыкка аена кимендә бер тапкыр килүче оешмалар (махсуслаштырылган уку йортлары, хастаханәләр, универмагинар, концерт һәм күргәзмә заллары һәм башкалар).

Хезмәт күрсәтү төрләре буенча объектлар исемлеге әлеге Нормативларга 3 нче кушымтада китерелгән.

2.3.19 инсоляция һәм яктырту исәпләүләре нигезендә җир кишәрлекләре стеналарыннан һәм чикләреннән минималь ераклыклар, янгынга каршы һәм көнкүреш өзеклекләрен үтәү 8 нче таблицада китерелгән булырга тиеш.

Таблица 8

Хезмәт күрсәтү оешмаларының биналары (җир кишәрлекләре)	Хезмәт күрсәтү оешмалары биналарыннан (кишәрлекләре чикләреннән) ераклык, м			
	кызыл линиягә кадәр		торак йортлар диварларына кадәр	гомуми белем бирү мәктәпләре, мәктәпкәчә белем бирү һәм дәвалау учреждениеләре биналарына кадәр
	шәһәр тибындагы җирлектә	авыл җирлегендә		
Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре һәм гомуми белем бирү мәктәпләре (бинаның стеналары)	25	10	инсоляция, яктылык нормалары һәм янгынга каршы таләпләр буенча	инсоляция, яктылык нормалары һәм янгынга каршы таләпләр буенча
Икенчел чимал кабул итү пунктлары	-	-	20	50
Янгын сүндерү депосы	10	10	НПБ 101 - 95	НПБ 101 - 95
Традицион күмү зираты	6	6	300	300

Искәрмәләр:

1. Мәктәпкәчә мәгариф учреждениеләре участоклары турыдан-туры магистраль урамнарга тоташтырырга тиеш түгел.

2. Икенчел чимал кабул итү пунктларын яшел утыртмалар полосасы белән аерырга һәм аларга автомобиль транспорты өчен керү юлларын күздә тотарга кирәк.

3. Традицион күмү зираты ябылганнан соң, торак төзелешенә кадәр булган араны соңгы күмүдән соң 25 ел узгач, 100 метрга кадәр кыскартылырга мөмкин.

Реконструкцияләнергә тиешле җирлекләрнең урнашкан районнарында торак йортларның стеналарына, балалар һәм дәвалау учреждениеләре биналарына кадәр булган зиратлардан ераклыкны җирле санитария күзәтчелеге органнары белән килештереп киметергә рөхсәт ителә, әмма ул кимендә 100 метр булырга тиеш.

4. Яңа урнашкан хастаханәләрнең участоклары турыдан-туры магистраль урамнарга кушылырга тиеш түгел.

Хастаханәнең җир участогында аерым керүләрне күз алдында тотарга кирәк:

хуҗалык зонасына;

- - дәвалау зонасына, шул исәптән йогышлы авырулар өчен;
- паталогоанатомик бүлеккә.

2.3.20 Планлаштырылган структура (микрорайон (квартал), торак район) элементларына бәйле рәвештә торак төзелешенә урнаштырыла торган хезмәт күрсәтү объектлары белән халыкка хезмәт күрсәтү радиосын әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

2.3.21 Махсуслаштырылган һәм сәламәтләндерү мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренә һәм гомуми белем бирү мәктәпләренә (тел, математика, спорт һәм башкалар) хезмәт күрсәтү радиосы проектлаштыру йөкләмәсе буенча кабул ителә.

2.3.22. Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләрен (алга таба - ДОУ) СанПиН 2.4.1.1249-03 таләпләренә туры китереп урнаштырырга кирәк.

2.3.23. Балалар бакчасын урнаштырганда, әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә җәяүлеләр өчен мөмкин булган радиусны исәпкә алырга кирәк.

ДОУ территориясеннән сәнәгать, коммуналь, авыл хуҗалыгы объектларына, транспорт юлларына һәм магистральләргә кадәр ераклыклар күрсәтелгән объектларның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналарына таләпләр нигезендә билгеләнә.

2.3.24 Мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең, шулай ук проектлана торган балалар өчен җир кишәрлекләре мәйданнарының минималь тәэмин ителеше әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

2.3.25. Гомуми белем бирү учреждениеләре биналарын урнаштыру рөхсәт ителә:

* - - - микрорайонның квартал эчендәге территорияләрендә, даими рәвештә транспорт хәрәкәте 100 - 170 м ераклыгында кварталара йөрүләрдән ераклашкан территорияләрдә;

- - - квартал эчендәге машина юлларында вакытлы (регуляр булмаган) хәрәкәт белән йөрү бары тик учреждение чигеннән 15 - 25 метрга кадәр минималь аерма арту шарты белән генә.

2.3.26. Гомуми белем бирү учреждениеләрен даими рәвештә транспорт хәрәкәте белән квартал эчендәге һәм кварталара йөрүләрдә урнаштыру рөхсәт ителми.

2.3.27. Гомуми белем бирү учреждениеләре тарафыннан минималь тәэмин ителеш, аларның участокларының мәйданы һәм урнашуы әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

2.3.28.Гомуми белем бирү учреждениесе бинасын СанПиН 2.4.2.1178-02 таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

2.3.29. Башлангыч һөнәри белем бирү учреждениеләрен - һөнәри-техник училищеларны (алга таба - НПО учреждениеләре) СанПиН 2.4.3.1186-03 таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

НПО учреждениеләрен урнаштыру, шул исәптән ял итү зоналары, спорт мәйданчыклары һәм яшүсмерләр өчен спорт корылмалары, предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары территорияләрендә рөхсәт ителми.

2.3.30. НПО учреждениеләре территориясеннән сәнәгать, коммуналь, авыл хуҗалыгы объектларына, транспорт юлларына һәм магистральләргә кадәр ераклыклар күрсәтелгән объектларның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналарына таләпләр нигезендә билгеләнә.

2.3.31. Уку биналарын дүрт каттан да артык булмаган биеклектә проектларга һәм кызыл сызыктан кимендә 25 м район үзәгендә һәм 10 м ераклыкта авыл торак пунктларында урнаштырырга кирәк.

Уку-җитештерү бүлмәләрен, спорт залын һәм ашханәне төп корпус белән бәйле аерым блокларга бүлеп чыгарырга кирәк.

2.3.32. НПО учреждениеләре өчен җир кишәрлекләре күләмен әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

2.3.33. Урта һәм югары уку йортлары өчен бирелә торган җир кишәрлекләре, торак пунктның инженерлык, транспорт һәм социаль инфраструктуралары белән функциональ бәйләнешне исәпкә алып, укыту-фәнни, торак һәм хуҗалык-көнкүреш биналарының һәм корылмаларының тулы комплексын урнаштыруны тәэмин итәргә тиеш.

Тизйөрешле юллар һәм магистраль урамнар янәшәсендә урта махсус һәм югары уку йортларының биналары урнашкан югары уку йортлары чикләреннән чигенүне 50 метрдан да ким булмаган рәвештә күз алдында тотарга кирәк, шул ук вакытта тулай торакны

2.3.34. Очу учреждениеләре СанПиН 2.1.1375-03 һәм әлеге Нормативларга 5 нче кушымта таләпләренә туры китереп урнаштырыла.

2.3.35. Уңайлы исәпләүләр өчен аз катлы төзелеш территорияләренә хезмәт күрсәтү объектларының саны һәм сыйдырышлылыгы күрсәткечләре СП 30-102-99 нигезендә кабул ителә.

2.3.36. Кече катлы төзелеш территорияләрендә хезмәт күрсәтүне оештыру өчен оешмаларны индивидуаль эшчәнлек формасын кулланып урнаштыру рөхсәт ителә: балалар бакчасы, кибет, кафе, физкультура-сәламәтләндерү һәм ял итү комплексы, чәчтарашханә, фотоателье һәм башкалар, башлыча беренче һәм цоколь катларда

урнашкан һәм торак йортларның торак өлешләреннән аерымланган керү урыннарын урнаштыру. Шул ук вакытта төзелгән объектларның гомуми мәйданы 150 кв. метрдан артмаска тиеш.

Күрсәтелгән учреждениеләр һәм предприятиеләр үзәктән рәсмиләштерү әһәмиятенә ия булырга һәм торак белеменең үзәк өлешенә урнаштырылырга мөмкин.

2.3.37.Төзелеш һәм прокат мастерскойлары, автомобильләр юу, көнкүреш техникасын ремонтлау, шулай ук ритуаль хезмәтләр күрсәтү биналарын торак зонасы чигендә урнаштырырга кирәк.

2.3.38 Халык сәламәтлегенә зарарлы йогынты ясый торган төзелгән предприятиеләрне (рентген җайланмалары, төзелеш материаллары кибетләре, мәскәү-химия һәм башкалар) урнаштыру аз катлы төзелеш шартларында рөхсәт ителми.

2.3.39. Торак йортның төзелгән яисә төзелгән хезмәт күрсәтү объекты булган җир кишәрлегендә торак һәм иҗтимагый зоналар бирелергә тиеш. Бинага керү алдыннан транспорт чаралары өчен машина кую урыннарын да күз алдында тотарга кирәк.

2.3.40. Һәр торак пунктта яшәүчеләрне беренче кирәкле хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин итү җәяүлеләр йөри алу мөмкинлеге чикләрендә 30 минуттан да артык түгел (2 - 2,5 км) гамәлгә ашырылырга тиеш; шул ук вакытта оешмаларны югары дәрәҗәдәге, шул исәптән вакытлы хезмәт күрсәтү үзәкләрендә урнаштыру, җәяүлеләр йөри алу мөмкинлеге белән 60 минуттан да артмаска тиеш.

2.3.41. Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү радиосы түбәндәгеләр рөхсәт ителә: мәктәпкәчә мәгариф оешмалары - әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә;

гомуми белем бирү учреждениеләренең:

1 нче белем бирү I баскычы укучылары өчен - җәяүлеләр өчен 2 км дан артык булмаган һәм транспорт белән барып җитү мөмкинлегенең 15 мин (бер якка) артык булмаган;

- II һәм III баскыч укучылары өчен - җәяүлеләр өчен 4 км дан артык булмаган һәм транспорт белән тәэмин ителешнең 30 минутыннан да артмаган (бер якка). Укучыларга II - III баскычларда хезмәт күрсәтүнең чик радиусы 15 км дан артмаска тиеш;

- сәүдә оешмалары - әлеге Нормативларга 5 нче кушымта нигезендә;

- поликлиникалар, амбулаторияләр, фельдшер-акушерлык пунктлары һәм даруханәләр җәяүлеләр өчен 30 минуттан артык булмас.

2.3.42. Хезмәт күрсәтү оешмаларында халыкның ихтыяҗы әлеге Нормативлар таләпләре нигезендә гамәлдәге фондны яңа төзү һәм реконструкцияләү юлы белән тәэмин ителергә тиеш.

2.4.Рекреацион билгеләнештәге зона.

2.4.1. Рекреация билгеләнешендәге зона халыкның ялын, туризмны, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнүне оештыру, шулай ук экологик хәлне яхшырту өчен билгеләнгән, паркларны, бакчаларны, урман паркларын, пляжларны, сулыкларны һәм рекреацион максатларда кулланыла торган һәм ачык киңлекләр системасын формалаштыра торган башка объектларны үз эченә ала.

2.4.2. Ял итү зоналарын яшел зоналар, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр белән үзара бәйләнештә формалаштырырга, үзара бәйләнгән табигый комплекс төзергә кирәк.

2.4.3. Ял итү зоналары гомуми файдаланудагы җирләрдә формалаша.

2.4.4.Рекреацион зоналар территорияләрендә яңа сәнәгать, коммуналь-склад һәм башка объектлар төзү һәм аларны киңәйтү рөхсәт ителми.

2.4.5 Парк - халыкны күпләп ял итү өчен билгеләнгән, мәйданы 10 гектардан да ким булмаган алга киткән төзекләндерү системасы булган күпфункцияле яисә махсуслаштырылган рекреацион эшчәнлек юнәлешенең яшелләндерелгән территориясе. Парк территориясендә паркка керүчеләргә хезмәт күрсәтү һәм эксплуатацияләү өчен биналар төзү рөхсәт ителә, аларның биеклеге 8 метрдан артмаган; парк корылмалары -

аттракционнар биеклеге - проект тарафыннан билгеләнә. Төзелеш мәйданы парк территориясенең 7 процентыннан артмаска тиеш.

2.4.6.Парк территориясе элементларын паркның гомуми мәйданыннан процентларда кабул итәргә кирәк:

- яшел утыртмалар һәм сулыклар территорияләре - 70 - 75%;
- аллеялар, юллар, мәйданчыклар - 10 - 15%;
- мәйданчыклар - 8 - 12%;
- биналар һәм корылмалар - 5 - 7%.

2.4.7.Парк территориясен функциональ оештыру махсуслашуга бәйле рәвештә проект белән билгеләнә.

2.4.8. Гомуми файдаланудагы паркларга, бакчаларга һәм башка яшелләндерелгән территорияләргә керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

2.4.9. Сквер һәр көнне кыска вакытлы ял итү һәм халыкның җәяүле йөрүе өчен билгеләнгән, 1,5 дән алып 2,0 гектарга кадәр зурлыкта квартал участогында яисә урамнар чатында компактлы яшелләндерелгән территориядән гыйбарәт.

сквер территориясендә төзелеш эшләрен урнаштыру тыела. Бакча территориясе элементларының нисбәтен 9 нчы таблица буенча алырга кирәк.

Таблица 9

Скверлар урнаштыру урыны	Территория элементы (% гомуми мәйданнан)	
	яшел утыртмалар һәм сулыклар территорияләре	аллеялар, юллар, мәйданчыклар, кече формалар
Торак районнарда, торак урамнарда, йортлар арасында, аерым биналар алдында	70 - 80	30 - 20

2.4.10.Әйләнә-тирәдәге ландшафт-рекреация территорияләренең юл челтәре (юллар, аллеялар, сукмаклар) җәяүлеләр хәрәкәтенең төп юллары юнәлешләре нигезендә мөмкин кадәр минималь тайпылышлар белән трассировкаларга кирәк. Юлның киңлеге берничә тапкыр 0,75 м (бер кешенең хәрәкәт полосасының киңлеге) булырга тиеш.

Җәяүле аллеяларны җәяүлеләр хәрәкәтенең массакүләм ташкыннары юнәлешендә күздә тотарга кирәк, аларда кыска вакытлы ял өчен мәйданчыклар каралган.

Мәйданчыкларны, юл-тропик челтәрләрне рекреация территорияләре чикләрендә каплауны махсус очракларда асфальт өслек куллануга юл куеп, плитәләрдән, вак таш һәм башка ныклы минераль материаллардан файдаланырга кирәк.

2.4.11. Гомуми файдаланудагы яшел территорияләр кече архитектура формалары: фонтаннар һәм бассейннар, баскычлар, беседкалар, яктырткычлар һәм башкалар белән төзекләндерелергә һәм җиһазланырга тиеш. Яктырткычлар санын территорияләрне яктырту нормалары буенча билгеләргә кирәк.

2.4.12.биналардан һәм корылмалардан алып яшел утыртмаларга кадәр араларны, каршылыксыз килү һәм янгын автотранспорты эше; электр үткәргечләрнең һава линияләреннән - электр җайланмаларын урнаштыру кагыйдәләре нигезендә, 10 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 10

Бина, корылма	Бинадан, корылмадан, объекттан алып күчәргә кадәр

	ераклык (м)	
	Агач кәүсәсе	Куаклык
Бина һәм корылманың тышкы дивары	5,0	1,5
Тротуар кыры һәм бакча юлы	0,7	0,5
Урамнарның юл кыры, юл кырые яки канау кашкасы ныгытылган полоса сызыгы	2,0	1,0
Мачта һәм яктырту челтәре терәге, күпер терәге һәм эстакада	4,0	-
Яр табаннары, террасалар һәм башкалар	1,0	0,5
Идән асты яки терәк стенаның эчке кыры	3,0	1,0
Җир асты челтәрләре:		
газүткәргеч, канализация	1,5	-
җылылык челтәре (каналсыз прокладка вакытында канал стенасы, тоннель яки тышча)	2,0	1,0
сүүткәргеч, дренаж	2,0	-
Көч кабеле һәм элемтә кабеле	2,0	0,7

Искәрмәләр:

1. Алынган нормалар крон диаметры 5 метрдан артмаган агачларга карый һәм зуррак диаметрлы агачлар өчен арттырылырга тиеш.

2. Биналар янындагы агачлар торак һәм җәмәгать биналарының инсоляцияләренә һәм яктыртылуларына комачауларга тиеш түгел.

3. Торак биналарны берьяклы көньяк-көнбатыш һәм көньяк ориентацияләгәндә биналарның җылынуына комачаулый торган өстәмә яшелләндерүне күздә тоту зарур.

3 өлеш. Җитештерү территориясе.

3.1 Җитештерү зонасы.

3.1.1.Предприятиеләрне җирлекнең генераль планында, җитештерү зонасын планлаштыру проектында каралган территориядә урнаштырырга кирәк. "Куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында" РФ Законы нигезендә куркыныч җитештерү объектлары булган сәнәгать предприятиеләрен урнаштыру, 1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы, аварияләрнең потенциаль мөмкинлекләрен исәпкә алып, шулай ук аларның нәтиҗәләрен локальләштерүне һәм юкка чыгаруны исәпкә алып башкарылырга тиеш. 3.1.2 Җитештерү зоналары, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары зоналары составына түбәндәгеләр керергә мөмкин:

- коммуналь зоналар - коммуналь һәм склад объектларын, торак-коммуналь хуҗалык объектларын, транспорт объектларын, күпләп сату объектларын урнаштыру зоналары;

- җитештерү зоналары - әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның төрле нормативлары булган җитештерү объектларын урнаштыру зоналары, кагыйдә буларак, 50 метрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналарын, шулай ук тимер юллар төзүне таләп итә торган зоналар;

- җитештерү (фәнни-җитештерү зоналары), инженерлык һәм транспорт инфраструктурасының башка төрләре. Җитештерү зоналарында предприятиенең җитештерү зонасында урнашкан объектларга һәм башка объектларга хезмәт күрсәтүче авария-коткару хезмәтләре объектлары корылмаларын һәм биналарын урнаштыру рөхсәт ителә.

Производство зонасы территориясендә предприятиеләрне һәм башка объектларны урнаштырганда һәм реконструкцияләгәндә эксплуатацияләү процессында аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын күрергә, шулай ук бер предприятиедә авария

булган очракта, тирә-юньдәге районнар халкын куркыныч йогынтылардан яклауны һәм башка предприятиеләрнең эшчәнлеге куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын күздә тотарга кирәк. Җитештерү объектларының һәм башка объектларның куркыныч дәрәҗәсе техник регламентлар нигезендә законнарда билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

3.1.3.3.Торак пунктлар чикләрендә тиешле санитар-яклау зоналарын билгеләп, III, IV, V сыйныфлар җитештерү предприятиеләрен һәм объектларын урнаштыру рөхсәт ителә. Селитеб территориясе чикләрендә зарарлы матдәләр бүлеп бирми торган, янгын куркынычы булмаган һәм куркынычы булмаган җитештерү процесслары булган сәнәгать предприятиеләрен урнаштыру рөхсәт ителә, алар тимер юл юлларын төзүне таләп итми торган билгеләнгән нормалардан артык шау-шу тудырмый. Шул ук вакытта сәнәгать предприятиесе участогы чикләреннән торак биналарга, балалар бакчалары участокларына, гомуми белем бирү мәктәпләренә, сәламәтлек саклау һәм ял учреждениеләренә кадәр араны кимендә 50 метрга кабул итәргә кирәк.

3.1.4.Халыкның яшәү тирәлегенә һәм кешенең сәламәтлегенә йогынты ясау чыганагы булган объектлар һәм производстволар тирәсендә куркынычсызлыгын тәэмин итү максатларында файдалануның махсус режимы булган махсус территория - санитар-яклау зонасы (СЗЗ) билгеләнә. СЗЗ территориясе түбәндәгеләр өчен билгеләнгән: аның чикләрендә барлык йогынты ясау факторлары буенча таләп ителә торган гигиена нормативларына кадәр йогынты дәрәҗәсен киметүне тәэмин итү; предприятие территориясе (предприятиеләр төркеме) һәм торак төзелеше территориясе арасында санитар-яклау һәм эстетик киртә булдыру. Яшәү тирәлегенә һәм кешенең сәламәтлегенә йогынты ясау чыганаклары сәнәгать мәйданчыгыннан читтә төзелә торган пычрану дәрәҗәләре рөхсәт ителгән иң чик концентрациянең 0,1 өлеше (ПДК) һәм (яисә) иң чик мөмкин булган дәрәҗәдәге (ПДУ) артып китә торган объектлар.

Яшәү тирәлегенә йогынты ясау чыганаклары булган объектлар өчен "Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе" СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә ЗЗ күләмен нигезләү проекты эшләнә (2008 елның 10 апреленнән, 2009 елның 6 октябреннән үзгәрешләр белән).

Шартлагыч матдәләр, материаллар һәм әйберләрне әзерләү һәм саклау объектлары өчен алар нигезендә тыелган (куркыныч) зоналарны һәм районнарны күздә тотарга кирәк. Бу зоналарның һәм районнарның күләмнәре һәм аларда төзелеш мөмкинлеге билгеләнгән тәртиптә расланган махсус норматив документлар белән билгеләнә һәм дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп, алар карамагында әлеге объектлар булган.

Тыелган (куркыныч) зоналарны торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналары төзү рөхсәт ителми.

3.1.5 санитар-яклау зонасында торак биналар, балалар бакчалары, гомуми белем бирү мәктәпләре, сәламәтлек саклау һәм ял итү учреждениеләре, спорт корылмалары, бакчалар, парклар, бакчачылык ширкәтләре һәм яшелчә бакчалары урнаштыру рөхсәт ителми. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары участоклары предприятиеләр территориясе составына кертелми һәм төзелешләре әлеге зоналар территориясендә рөхсәт ителә торган объектларны урнаштыру өчен бирелергә мөмкин. Пычранган территориядә әйләнә-тирә мохитне саклауга бәйле, санитария-гигиена, төзелеш һәм башка чаралар, санитар-яклау зоналарын төзекләндерүне дә кертеп, зарарлы матдәләр чыгаручы предприятие хисабына гамәлгә ашырыла.

3.1.6.Санитария классификациясеннән тыш, җитештерү предприятиеләре һәм объектлары кайбер характеристикаларга ия һәм аларның параметрлары буенча аерылалар, шул исәптән: биләп торган территориянең зурлыгы буенча: участок: 0,5 гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 га; 5,0 - 25,0 га; зона: 25,0 - 200,0 га; территориядән файдалануның интенсивлыгы: төзелеш тыгызлыгы 10 процентттан 75 процентка кадәр; эшләүчеләр саны буенча: 50 кешегә кадәр; 50 - 500 кеше; 500 - 1000 кеше; 1000 - 4000 кеше; 4000 - 10000

кеше; 10000дән артык кеше; йөк әйләнеше зурлыгы буенча (күбрәк ике йөк агымыннан кабул ителә торган - килү яки җибәрү): тәүлеккә автомобиль: 2 гә кадәр; 2 дән 40 ка кадәр; 40 тан артык; тоннага кадәр: елга 40; 40 тан 100000 гә кадәр; 100000 дән артык; куллану ресурслары күләме буенча: су куллану (тәүлеккә - 5; 5тән 20 гә кадәр; 20дән артык; җылылык куллану (Гкал/сәг): 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык

3.1.6 Җитештерү зоналары составында күпчелек сәнәгать предприятиеләрен җитештерүләрнең санитар классификациясенә, фәнни-җитештерү, коммуналь-складларга бәйле рәвештә урнаштыру өчен билгеләнгән сәнәгать зоналары формалашырга мөмкин. Азык-төлек, медицина, фармацевтика һәм санитар-яклау зонасы булган башка сәнәгать предприятиеләрен 100 м га кадәр металлургия, химия, нефть химиясе һәм сәнәгатьнең зарарлы производстволары булган башка тармаклары предприятиеләре белән сәнәгать зоналары (районнар) территориясендә, шулай ук санитар-яклау зоналары чикләрендә урнаштырырга ярамый.

3.1.7 Сәнәгать зоналарының Функциональ-планлаштыру оешмасын кварталлар (кызыл сызыклар чикләрендә) рәвешендә, алар чикләрендә предприятиеләрнең төп һәм ярдәмче производстволары урнашкан, аларны урнаштыруга карата санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләрне, йөк әйләнешен һәм транспорт төрләрен, шулай ук төзелеш чиратларын исәпкә алып, күздә тотарга кирәк.

Сәнәгать предприятиеләре һәм башка җитештерү объектлары, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре белән шөгыльләнүче территория, кагыйдә буларак, сәнәгать зонасы территориясенең кимендә 60 % ын тәшкил итәргә тиеш.

Сәнәгать зонасы территориясен биләү сәнәгать предприятиеләре мәйданчыклары һәм аларга бәйле объектларның койма чикләрендә урнашкан мәйданнары суммасының (яки киртә булмаганда - тиешле шартлы чикләрдә), шулай ук тимер юл станцияләре биләгән мәйданны шәһәрнең генераль планы белән билгеләнгән сәнәгать зонасының гомуми территориясенә кертүгә бәйле хезмәт күрсәтү учреждениеләренең нисбәте буларак процентларда билгеләнә. Кызыклы территорияләр предприятие һәм башка объектлар мәйданчыкларында резерв участокларны үз эченә ала, алар анда биналар һәм корылмаларны урнаштыру өчен проектлауга бирем нигезендә билгеләнгән.

Сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләме сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең норматив тыгызлыгы күрсәткеченә карата 18.13330 уртак пункты нигезендә аның төзелеш мәйданнарының норматив тыгызлыгы күрсәткеченә тигез итеп кабул ителә.

3.1.8 Предприятиеләрне һәм башка объектларны урнаштырганда, җир асты суларын, җир өсте һәм җир өсте суларын, сулыкларны һәм атмосфера һавасын пычратуны, җир асты суларын саклау турындагы нигезләмәләр таләпләрен исәпкә алып, бетерү чараларын күрергә кирәк.

3.1.9. Санитар-яклау зоналарын яшелләндерүнең минималь мәйданын зонаның киңлегенә карап кабул итәргә кирәк, %:

- 300 м ка кадәр-60
- 300 - 1000 м кадәр -50
- св. 1000 до 3000 м - 40

Селитеб территориясе ягыннан киңлеге кимендә 50 м, ә зонаның киңлеге 100 м га кадәр булганда 20 м дан да ким булмаган агач-куаклык полосасын күздә тотарга кирәк.

3.1.10.Предприятиеләрнең катламнарын, шламонакопияләрен, калдыкларын һәм калдыкларын урнаштыру аларны утильләштерүнең мөмкин булмавын дәлилләгәндә генә рөхсәт ителә.

3.1.11. Предприятиеләр, сәнәгать төеннәре һәм алар белән бәйле отваллар, калдыклар, чистарту корылмаларын авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләргә урнаштырырга кирәк. Мондый җирләр булмаган очракта авыл хуҗалыгы җирләрендә начар сыйфатлы җирләр сайлап алынырга мөмкин.

3.1.12. Предприятиеләрне һәм сәнәгать төеннәрен файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында урнаштыру, дәүләт тау күзәтчелеге органнары белән килештереп, ә гомумтаралган файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында - Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә рөхсәт ителә.

3.1.13.Предприятиеләрне һәм сәнәгать төеннәрен урнаштыру рөхсәт ителми:

- рекреацион зоналар составында;

су белән тәэмин итү чыганакларының санитар каравының беренче поясында;

Елгаларның су саклау һәм яр буе зоналарында;

Махсус сакланылучы табигать территорияләре һәм аларның саклау зоналары җирләрендә;

- тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне саклау зоналарында, һәйкәлләрне саклауның тиешле органнары рөхсәтеннән башка;

органик һәм радиоактив ташландыклар белән пычранган участокларда - Роспотребнадзор органнары билгеләгән сроклар узганчыга кадәр.

3.1.14. Атмосфера һавасының пычрану чыганаклары булган предприятиеләрне, өстенлек итүче юнәлешнең җилләрен исәпкә алып, торак төзелешенә карата урнаштырырга кирәк.

3.1.15. 50 дБА тавышы дәрәҗәсендәге тышкы тавыш чыганаклары белән производстволарны тавыштан яклау нормалары нигезендә торак һәм иҗтимагый биналарга карата урнаштырырга кирәк.

3.1.16. Предприятие коймасы чикләрендә яшелләндерү өчен билгеләнгән участокларның мәйданын иң күп санлы сменада эшләүче бер кешегә кимендә 3 кв. м исәбеннән билгеләргә кирәк. 300 кеше эшли торган һәм 1 гектардан артык предприятие мәйданчыклары булган предприятиеләр өчен яшелләндерү өчен билгеләнгән участокларның мәйданын төзү тыгызлыгының билгеләнгән күрсәткечен тәэмин итү исәбеннән киметү рөхсәт ителә. Яшелләндерү өчен билгеләнгән кишәрлекләрнең чик күләме предприятие мәйданчыгының 15%ыннан артмаска тиеш.

3.1.17.Предприятие территориясендә эшләүчеләрнең ял итү һәм гимнастика күнегүләре өчен төзекләндерелгән мәйданчыкларны күз алдында тотарга кирәк. Мәйданчыкларның зурлыгын иң күп санлы сменада эшләүче бер кешегә 1 кв. метрдан да артык булмаган күләмдә алырга кирәк.

3.1.18. Санитар, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәп, аерымланган склад районнарында торак пунктлар территориясеннән читтә дәүләт резервлары складларын, беренче төркем нефть һәм нефть продуктлары складларын, нефть һәм нефть продуктларының күчереп төяү базаларын, сыекландырылган газ складларын, көчле агулы матдәләр складларын, азык-төлек базис складларын, фураж һәм сәнәгать чималы складларын, урман материаллары һәм төзелеш материалларының базис складларын, урман эшкәртү базаларын урнаштыру күздә тотыла.

3.1.19.Барлык төр складларны урнаштырганда җир асты киңлеген мөмкин кадәр күбрәк кулланырга кирәк. Объектларны урнаштыруны Ростехнадзорның җир асты киңлеген файдалы казылмалар чыгаруга бәйле булмаган максатларда файдалануны регламентлаучы норматив документлары таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

Биналарга, корылмаларга таләпләр,
нефть эшкәртү корылмаларына һәм тышкы җайланмаларга
нефть химиясе предприятиеләре җитәкчеләре

3.1.20. Нефть эшкәртү һәм нефть химиясе предприятиеләренең биналарын, корылмаларын, корылмаларын һәм тышкы җайланмаларын проектлаганда " кагыйдәләр җыелмасы. Янгын саклау системалары. Саклау объектларында янгын таралуны чикләү. Күләм-планлаштыру һәм конструктив карарларга таләпләр» (раслау) Россия Федерациясе Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының 25.03.2009 елдагы 174 номерлы боерыгы

(27.05.2011 ел редакциясендә) белән янгын куркынычсызлыгы буенча башка норматив документлар.

3.1.21. Предприятиеләр һәм аерым урнашкан объектлар территорияләрен коймалау янмый торган материаллардан башкарыла.

3.1.22. Киртәләрдән тышкы корылмаларга, корылмаларга, җитештерү ярдәмче һәм ярдәмче биналарга, җиһазларга һәм резервуарларның җиһазларына кадәр ераклык янгын автомобильләренең иркенле йөрүе һәм сак зонасы булдыру мөмкинлеген исәпкә алып кабул ителергә тиеш, ләкин 10нан да ким түгел.

3.1.23. Предприятие территориясеннән гомуми файдаланудагы автомобиль юлларына яки предприятие территориясенә тупик подъездларга ике тапкырдан да ким булмаска тиеш.

3.1.24. Гомумзавод билгеләнешендәге объектлар (идарә, җәмәгать туклануы, сәламәтлек саклау, конструкторлык бюролары, уку билгеләнеше, иҗтимагый оешмалар, мәдәни хезмәт күрсәтү һәм башкалар) предприятиенең завод алды зонасында урнашкан булырга тиеш:

а) А, Б категорияле биналардан, АН һәм БН категорияле тышкы җайланмалардан, җиңел ялкынсынучы һәм янучы сыеклыкларның арадаш складларыннан - 80 м;

б) В категорияле биналар һәм ВН - 30 м категорияле тышкы җайланмалар.;

в) сыеклангдырылган газларның арадаш складларыннан - 100 м;

г) җиңел ялкынсынучы һәм янучы сыеклыкларның товар-чимал складларыннан (паркларыннан) - 200 м;

д) ягулык газларының поршень газгольдерларыннан-150 м;

е) даими күләмдә газгольдерлардан һәм су бассейны булган газгольдерлардан - 100 м;

ж) шартлаткыч янгын куркынычы булган продуктлы торбаүткәргечләрдән - 50 м.

Бу таләпләр каравыл бүлмәләренә һәм коймалар периметры буенча урнашкан керү урыннарына кагылмый.

Административ биналарда, инженерлык корпусларында һәм уку өчен билгеләнгән биналарда утырышлар залы һәм киноаппаратлары булган актлар заллары булырга рөхсәт ителә, шул ук вакытта 200 урынлы актлар залы һәм утырышлар залы 5 нче каттан югарырак булырга тиеш түгел.

3.1.25. А, Б, А, Б, БН категорияле корылмалардан янгынга каршы ераклык гомуми тимер юлларга бүлеп бирелгән полоса чигенә кадәр 100 м, гомуми файдаланудагы автомобиль юлларына бүлеп бирелгән полосага кадәр 50 м булырга тиеш.

3.1.26. Предприятие территориясе нигездә урнашкан зоналарга бүленергә тиеш:

а) завод алды зонасы - административ һәм көнкүреш биналары, җәмәгать туклануы, сәламәтлек саклау, мәдәни хезмәт күрсәтү, конструкторлык бюролары, уку, сәүдә, янгын деполары (постлар), гаражлар һ. б.;

б) җитештерү зонасы - җитештерү биналары һәм корылмалары, технологик җайланмалар, цехлар, шулай ук алар составына керүче ярдәмче-җитештерү һәм ярдәмче биналар һәм корылмалар, арадаш складлар (парклар);

в) ярдәмче зона-ярдәмче-җитештерү билгеләнешендәге биналар һәм корылмалар (ремонт-механика, ремонт-төзелеш, тар һәм башка цехлар, завод лабораторияләре һ. б.);

г) склад зонасы - складлар, җиһазлар, реагентлар, майлар, әзер продукция һ. б.;

д) чимал һәм товар складлары зонасы (парклар) - ягулык газларының чимал һәм товар складлары (парклар), җиңел ялкынсынучы һәм янучы Сыеклыклар, шулай ук алар составына керүче ярдәмче-җитештерү биналары һәм корылмалары, атланмалы эстакадалар.

3.1.27. Предприятиенең җитештерү, ярдәмче, склад зоналары кварталларга бүленергә тиеш.

Предприятиенең Кызыл линияләрендә һәр квартал мәйданы кварталның бер якларының озынлыгы 300 метрдан да артмаска тиеш.

Предприятиенең һәм зоналарның Кызыл линияләре арасында янгынга каршы ераклык алар арасында автомобиль юллары, инженерлык челтәрләре, эстакадалар, яшел үсентеләр урнаштыру шартларыннан чыгып билгеләнә, әмма 40 тан да ким булмаска тиеш.

3.1.28. Предприятиеләр кварталлары эчендә биналарның һәм корылмаларның урнашуы Яхшы җиллләтүчәнлекне тәэмин итәргә тиеш.

3.1.29. Предприятие территориясен планлаштыру продуктларның бер объект участокларыннан башка участокларга авария хәлендә таралуын булдырмаска, шулай ук коелган азык-төлекләрне бүлеп бирүне оештырырга һәм территорияне кар һәм яңгыр суларын туплаудан сакларга тиеш.

3.1.30. Предприятиеләр урман җирендә урнашкан очракта, урман массивы чигеннән предприятиеләр коймасына кадәр ераклык ким булмаска тиеш:

а) ылыслы токымнар өчен-100 м;

б) яфраклы токымнар өчен-20 м.

Предприятие тирәсендәге урман массивы чиге буенда 5 м киңлектәге сөрелгән җир полосасы каралырга тиеш.

3.1.31. Предприятиеләр елга ярларыннан 200 м ераклыкта урнашырга тиеш.

3.2. Коммуналь-склад зонасы.

3.2.1. Коммуналь зоналар территорияләре гомумтовар һәм махсус складлар, коммуналь, транспорт һәм торак-коммуналь хуҗалык предприятиеләре, шулай ук күпләп һәм вак-төяк сәүдә предприятиеләре урнаштыру өчен билгеләнгән.

3.2.2. Коммуналь зонада урнашкан предприятиеләр һәм объектлар өчен санитар-яклау зоналарын оештыруны җитештерү зоналарына карата таләпләргә туры китереп башкарырга кирәк.

Бәрәңге, яшелчә һәм җиләк-җимеш саклагычлары өчен санитар-яклау зонасы күләме 50 м булырга тиеш.

3.2.3. Коммуналь зоналарны проектлаганда, нормалаштырыла торган санитар-гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча куркынычсызлык шартларын, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы нормативларын, территорияне төзекләндерү һәм яшелләндерүне җитештерү зоналары өчен билгеләнгән таләпләргә туры китереп кабул итәргә кирәк.

3.3. Инженерлык инфраструктурасы зоналары.

3.3.1. Су белән тәэмин итү.

3.3.1.1. Су белән тәэмин итү системаларын, шул исәптән хуҗалык-эчә торган һәм җитештерү су белән тәэмин итү чыганакларын сайлап алу, су алу корылмаларын урнаштыру һәм башкаларны СНиП 2.04.01-85*, СНиП 2.04.02-84*, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПиН 2.1.4.1110-02, СанПиН 2.1.4.1175-02 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

3.3.1.2. Исәпләнгән уртача тәүлеклек су куллану, су сибүгә киткән чыгымнарны исәпкә алып, хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары һәм сәнәгать предприятиеләре ихтыяҗлары өчен су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә.

Хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына су чыгымы төрле категориядәге кулланучыларның аерым объектлары буенча су чыгымын исәпкә алып, әлеге нормативларга 6 нчы кушымтада күрсәтелгән нормалар нигезендә билгеләнә. Башка кулланучыларны якынча исәпкә алу өчен, чагыштырма күрсәткеч исәбенә "исәпкә алынмаган чыгымнар"позициясе кертелә.

Җитештерү ихтыяҗларына, шулай ук тышкы янгын сүндерү өчен су чыгымы СНиП 2.04.02-84*таләпләренә туры китереп билгеләнә.

3.3.1.3. Су чыганагын сайлау топографик, гидрологик, гидрогеологик, ихтиологик, гидрохимия, гидробиологик, гидротермик һәм башка тикшеренүләр һәм санитария тикшеренүләре нәтиҗәләре белән нигезләнергә тиеш.

Су белән тәэмин итү чыганагы буларак җир асты суларын (су ташый торган катламнарны, җир асты суларын һәм башка суларны) карарга кирәк.

Су белән тәэмин итү системасында төрле гидрологик һәм гидрогеологик характеристикалы берничә чыганактан файдалану рөхсәт ителә.

3.3.1.4. Хуҗалык-эчәргә яраклы сууткәргечләр өчен, санитар-гигиена таләпләренә туры килә торган җир асты сулары ресурслары (шул исәптән тулыландырыла торган чыганаклар) максималь рәвештә кулланылырга тиеш.

3.3.1.5. Сәнәгать предприятиеләрен җитештерү белән тәэмин итү өчен чистартылган юынты суларны куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

Хуҗалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү белән бәйле булмаган ихтыяҗлар өчен эчә торган сыйфатлы җир асты суларын куллану рөхсәт ителми.

Су белән тәэмин итү чыганагын сайлап алуны кулланучыларның су сыйфатына карата куелган таләпләрне исәпкә алып башкарырга кирәк.

3.3.1.6. Су белән тәэмин итү системаларын 2.04.02-84*СНиП нигезендә проектларга кирәк. Су белән тәэмин итү системалары үзәкләштерелгән, үзәкләштерелмәгән, локаль, әйләнешле булырга мөмкин.

Торак пунктларны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасы тәэмин итәргә тиеш:

- торак һәм җәмәгать биналарында хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү, коммуналь-көнкүреш предприятиеләре ихтыяҗлары өчен;
- предприятиеләрдә хуҗалык-эчәр су куллану;

эчәргә яраклы сыйфатлы су кирәк булган сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү ихтыяҗлары, алар өчен аерым су үткәргече коруның икътисади яктан мәгънәсезлеге;

янгыннарны сүндерү;

су әзерләү станцияләренең үз ихтыяҗлары, сууткәргеч һәм канализация челтәрләрен юдыру һәм башкалар.

Нигезләгәндә мөстәкыйль сууткәргеч урнаштыру рөхсәт ителә.:

- территорияләргә (урамнарга, юлларга, мәйданнарга, яшел үсентеләргә) су сибү һәм юу, фонтаннар эше һ. б.;
- теплицаларда, парникларда һәм ачык участокларда, шулай ук йорт яны участокларында утыртмаларга су сибү .

Объектларның технологик таләпләрен тәэмин итүче локаль системалар объектлар белән бергә проектланырга тиеш.

3.3.1.7. Торак пунктларда кирәк:

- торак пунктлар һәм җитештерү объектлары өчен үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системаларын проектлау;
- авыл торак пунктларының исәп-хисап чорына сакланучы гамәлдәге су алу корылмаларын (су алу скважиналарын, шахталар коеларын һ. б.) реконструкцияләүне күздә тота;
- җирле чыганаклар һәм хуҗалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганагы буларак яраксыз сугару системаларын кулланып, аерым сезонлы сууткәргечләрнең йорт яны участокларына су сибү өчен җайланманың максатчанлыгын карарга.

3.3.1.8. Яңа су алу җайланмаларын проектлаганда һәм булган су алу җайланмаларын киңәйткәндә аларның күрше участокларда булган һәм проектлана торган су алу җайланмалары белән үзара хезмәттәшлек шартлары, шулай ук аларның әйләнә-тирәлеккә (өслек агымы, үсемлек һәм башкалар) йогынтысы исәпкә алынырга тиеш.

Су алу корылмаларын, су куллануның перспективалы үсешен исәпкә алып, проектларга кирәк.

3.3.1.9. Җир асты суларын алу сәнәгать предприятиеләре һәм торак төзелеше территориясеннән читтә урнашырга тиеш. Сәнәгать предприятиесе яки торак төзелеше территориясендә урнашу тиешле нигезләнгән очракта мөмкин.

Җир асты суларының су алгычларында су алу скважиналары, шахталы кое, горизонталь су алу җайланмалары, катнаш су алу җайланмалары, нурлы су алу җайланмалары, чишмәләрне каптажлау кулланыла ала.

3.3.1.10. Хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү өчен су алу җайланмаларының урнашу урыны торак пунктларның юынты суларны агызу агымы буенча югарырак, санитар саклау зоналарын оештыруны тәэмин итә торган территориядә кабул ителергә тиеш.

3.3.1.11. Хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары өчен су кулланганда, су әзерләү буенча чаралар үткәрелергә тиеш, шул исәптән яктырту, яктырту, зарарсызландыру, органик матдәләрне бетерү өчен махсус эшкәртү, кабым һәм ис интенсивлыгын киметү, су үткәргеч торбаларны һәм җайланмаларны коррозиядән саклау өчен стабильләштерү, катламнарның коррозиядән саклау, майсызландыру, фторлау, марганецтан чистарту, фтор һәм күкертле водородны йомшарту, суны йомшарту.

Су эшкәртү методларын һәм су әзерләү корылмаларының исәп-хисап параметрларын су белән тәэмин итү чыганагында суның сыйфатына, су үткәргечнең билгеләнешенә, су әзерләү станциясенең җитештерүчәнлегенә һәм әлеге технологик эзләнүләр һәм шундый ук шартларда эшләүче корылмаларны эксплуатацияләү тәҗрибәсенә карап билгеләргә кирәк.

Су әзерләү станцияләренең коммуникацияләре су чыгымын исәп-хисап чорыннан 20-30 процентка күбрәк үткәрү мөмкинлегенә исәп тотарга кирәк.

Су әзерләү корылмаларында корылмаларда, тоташтыргыч коммуникацияләрдә һәм үлчәү җайланмаларында басым югалтуларын исәпкә алып, җирнең табигый катламы буенча урнашырга кирәк.

Торак йортларда, дәвалау-профилактика, шулай ук балалар учреждениеләрендә эчәргә яраклы суның гарантияле, тотрыклы сыйфатын тәэмин итү һәм химик составын яхшырту өчен эчү һәм азык әзерләү өчен су алуның аерым системасын күздә тотарга һәм әлеге системага керүдә Россия Федерациясенең дәүләт стандартларына туры килә торган һәм Россия Федерациясенең санитар-гигиена таләпләренә туры килү сертификатлары булган сәнәгать җитештерүен юка чистарту фильтрларын урнаштырырга.

3.3.1.12. Су үткәргечләр һәм суүткәргеч челтәрләрен чыгару юнәлеше буенча 0,001 тән дә ким булмаган уклон белән проектларга кирәк.

3.3.1.13. Су үткәргечләрнең санын су белән тәэмин итү системасының категориясен һәм төзелешнең чиратын исәпкә алып кабул итәргә кирәк.

3.3.1.14. Су үткәрү челтәрләре булырга тиеш кольцыми. Тупиковые линия суүткәргечләр кулланырга рөхсәт ителә:

- җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен-аварияне бетерү вакытында су белән тәэмин итүдә өзеклек булган очракта;

-хуҗалык - эчәргә яраклы ихтыяҗларга су бирү өчен-торбалар диаметры 100 мм дан артмаган очракта;

- янгынга каршы яки хуҗалык-янгынга каршы ихтыяҗларга су бирү өчен, янгын сүндерү чыгымына карамастан, - линияләрнең озынлыгы 200 м дан да артмаган.

Бина һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләре белән тышкы су челтәрләрен боҗралау рөхсәт ителми.

5 мең кеше яшәгән торак пунктларда, 10 л/с га кадәр тышкы янгын сүндерүгә су тоту яки 12 л / с га кадәр эчке янгын краннары саны булганда, янгынга каршы резервуарлар яки сулыклар, су башнясы яки тупик ахырында контррезервуар урнаштыру шарты белән, 200 м дан артык озынлыктагы тупик линияләр рөхсәт ителә.

3.3.1.15. Бер уңайдан Су квартал эчендәге (бүлү) челтәр линиясеннән һәм турыдан-туры аларны туендыручы су үткәргечләрдән һәм магистральләрдән алына.

Иярчен кулланучыларны тоташтыру өчен озату линияләрен урнаштыру магистраль линияләр һәм суүткәргеч диаметры 800 мм һәм аннан да күбрәк булган очракта рөхсәт ителә.

Урамнар киңлегендә кызыл линия чикләрендә кимендә 60 метр урамнарның ике ягы буенча да су үткәрү челтәрләрен салу рөхсәт ителә.

3.3.1.16. Хуҗалык-эчәргә яраклы суүткәргечләр челтәрләрен эчәргә яраклы булмаган сыйфатлы су белән тоташтыру рөхсәт ителми.

3.3.1.17. Янгынга каршы суүткәргеч хуҗалык-эчәргә яраклы яки җитештерү суүткәргече белән берләшергә тиеш.

Сыеклыклардан (резервуарлардан, сулыклардан) тышкы янгынга каршы су белән тәэмин итү рөхсәт ителә.:

- халык саны 5 меңгә кадәр булган торак пунктлар ; ;

- божра янгынга каршы су үткәргече булмаган торак пунктларда урнашкан 1000 куб. м мәйданлы аерым торучы җәмәгать биналары;;

- биналар күләме 1000 куб. метрдан артык - янгынга каршы хезмәт белән килешенеп;

- В, Г һәм Д категорияле җитештерү биналары белән тышкы янгын сүндерүгә 10 л/с тотканда җитештерү биналары;;

- 1000 куб. м күләмендә тупас азык складлары;

- биналар күләме 5000 куб. м булган минераль ашламалар складлары;

- радиотелевизион тапшыру станцияләре биналары;

- суыткычлар һәм яшелчә һәм җиләк-җимеш саклау урыннары.

3.3.1.18. Янгынга каршы су белән тәэмин итүне күздә тотмаска:

50 кеше яшәгән торак пунктларның биеклеге ике катка кадәр булган биналар төзегәндә ; ;

- торак пунктлардан читтә урнашкан, җәмәгать туклануы предприятиеләреннән тыш, биналар күләме 1000 куб. м га кадәр булган һәм сәүдә предприятиеләреннән тыш, мәйданы 150 кв. м га кадәр булган (сәнәгать кибетләреннән тыш), шулай ук торак пунктларда урнашкан I һәм II дәрәҗә янгын куышлыгы булган 250 куб. м га кадәр булган җәмәгать биналары;;

- I һәм II дәрәҗәдәге ут төренең 1000 куб. м күләмле җитештерү биналары (металл якланмаган яки агач булмаган конструкцияләр, шулай ук 250 куб. м күләмле полимер җылыткычлы биналардан тыш) категория җитештерүләре белән;;

- заводның иң ерак булган бинасыннан 200 м ераклыкта гидрантлар урнаштыру шарты белән торак пунктларда урнашкан I һәм II дәрәҗәдәге янгын сүндерү челтәрләре белән җиһазландырылган торак пунктларда урнашкан Тимер-бетон һәм товар бетоны җитештерүче заводларның эшчәнлеге;;

- биналар күләме 1000 куб. м га кадәр булган авыл хуҗалыгы продуктларының сезонлы универсаль кабул итү пунктларын төзү;

- яна торган материаллар складларының һәм янмый торган материалларның 50 кв. м. га кадәр мәйданлы төрелмәдәге биналары;

3.3.1.19. Су белән тәэмин итү системаларында сыешлыкларның билгеләнүенә карап, җайга салучы, янгын, авария һәм элемтә өчен су күләмнәрен кертергә тиеш.

3.3.1.20. Бер су алу төенендәге резервуарларның гомуми саны икедән дә ким булмаска тиеш.

3.3.1.21. Суэтем башнялары резервуарлары һәм баклары өчен автоцистерналар һәм янгын сүндерү машиналары тарафыннан су сайлап алу мөмкинлеге каралырга тиеш.

3.3.1.22. Янгын күләмен махсус резервуарларда яки ачык сулыкларда саклау әлеге бүлекнең 3.3.1.19 пунктында күрсәтелгән предприятиеләр һәм торак пунктлар өчен рөхсәт ителә.

3.3.1.23. Янгын резервуарларын яки сулыкларны алар радиуста булган биналарга хезмәт күрсәтү шарты белән урнаштырырга кирәк:

- автонасослар булганда-200 м;
- мотопомпалар булганда-100-150 м.

Хезмәт күрсәтү радиусын арттыру өчен резервуарлардан яки сулыклардан 200 метр озынлыкта тупик торбаүткәргечләр салу рөхсәт ителә.

Әгәр дә янгын резервуарыннан яки сулыктан автонасослар яки мотопомпалар белән турыдан - туры су алу кыен булса, 3-5 куб. метрлы кабул итү коеларын күздә тотарга кирәк.

Янгынның теләсә кайсы почмагында су күрше ике резервуардан яки сулыктан тәэмин ителергә тиеш.

3.3.1.24. Су резервуарларыннан яки сулыклардан су алу ноктасыннан алып III, IV һәм V дәрәҗә биналарга кадәр һәм яна торган материалларның ачык складларына кадәр ераклык 30 метрдан да ким булмаска тиеш, I һәм II дәрәҗә янгын сүндерү корылмаларына кадәр - 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

3.3.1.25. Торак пунктлардан һәм предприятиеләрдән читтә урнашкан сүүткәргеч биналарына һәм корылмаларына, шулай ук җир асты суларының су алу җайланмаларын санитар саклау зонасының беренче поясы чикләрендә, яхшыртылган өслекле подъездларны һәм юлларны күздә тотарга кирәк.

Янгын резервуарларына, сулыкларга һәм кабул итү коеларына янгын сүндерү машиналарының иркле килүе тәэмин ителергә тиеш. Янгын резервуарлары һәм сулыклар урнашкан урыннарда күрсәткечләр каралырга тиеш.

3.3.1.26. Сүүткәргеч корылмалар киртәләр булырга тиеш.

Су әзерләү станцияләре, насос станцияләре, резервуарлар һәм суэтем башнялары өчен беренче поясны санитар саклау зоналары белән 2,5 м биеклектәге чукрак койма кабул итәргә кирәк.

Керү һәм административ-көнкүреш биналарыннан тыш, корылмаларны коймага тоташтыру рөхсәт ителми.

3.3.1.27. Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм берләштерелгән җитештерү-эчә торган сүүткәргечләр проектларында санитар саклау зоналарын күздә тотарга кирәк.

Санитар саклау зонасы проекты хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү проектының состав өлеше булырга һәм соңгысы белән бер үк вакытта эшләнергә тиеш. Санитар саклау зоналары булмаган гамәлдәге сүүткәргечләр өчен ЗСО проекты махсус эшләнә.

Су белән тәэмин итү чыганагын санитар саклау зонасы өч пояс составында оештырыла: беренче пояс (катгый режим) су алу җайланмаларының, барлык сүүткәргеч корылмаларының һәм су үткәрү каналының урнашу урыннарын үз эченә ала. Аның максаты-су алу һәм су алу корылмаларының урынын очраклы яки аңлы рәвештә пычратудан һәм зарарланудан саклау. Икенче һәм өченче пояс (чикләүләр поясы) су белән тәэмин итү чыганакларында суның пычрануын кисәтү өчен билгеләнгән территорияне үз эченә ала.

Су алу территориясеннән читтә урнашкан сүүткәргеч корылмаларны санитар саклау зонасы беренче пояс (катгый режим), сүүткәргечләр-санитар саклау полосасы белән тәкъдим ителгән.

Санитар саклау зоналарын оештыру мөмкинлеге турындагы карар, су белән тәэмин итү чыганагы сайланганда, территорияне планлаштыру проекты стадиясендә кабул ителә.

Санитар кагыйдәләргә туры килү-килмәү турында санитар-эпидемиологик бәяләмә булган очракта эчәргә яраклы һәм хуҗалык-көнкүреш су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарының чикләрен һәм режимнарын билгеләү гадәттән тыш хәлләр һәм дәүләт экологик контроле мәсьәләләре буенча Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органы тарафыннан раслана. Су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары Россия Федерациясе Җир кодексының 56 статьясы нигезендә җиргә хокукны чикләү буларак теркәлә.

3.3.1.28. Санитар саклау зоналарының беренче поясы территориясе өслек агымын аның чикләреннән читкә бүлеп бирү өчен планлаштырылырга, яшелләндерелгән, коймаланган һәм саклау белән тәэмин ителгән булырга тиеш.

Беренче пояс территориясендә тыела:

- югары вольтлы агачлар утырту;
- төзелешнең суүткәргеч корылмаларын эксплуатацияләүгә, реконструкцияләүгә һәм киңәйтүгә турыдан-туры катнашы булмаган барлык төрләре, шул исәптән төрле билгеләнештәге торбаүткәргечләр салу;
- торак һәм иҗтимагый биналар урнаштыру, кешеләрнең яшәү шартлары;
- юынты суларның өске чыганакларына чыгару, коену, су һәм терлек көтү, кер юу, Балык тоту, агу химикатлары, ашламалар куллану һәм судан файдалануның су сыйфатына йогынты ясый торган башка төрләре.

Бинаның беренче поясы территориясендә, икенче пояс территориясендә санитар режимны исәпкә алып, көнкүреш яки җитештерү канализациясенең якын системасына яки санитар сак зонасының беренче пояcтан читтә урнашкан чистарту корылмаларының җирле станцияләренә юынты суларны агызып канализация белән җиһазландырылырга тиеш. Аерым очракларда канализация булмаганда, аларны чыгарганда беренче пояс территориясен пычратуга юл куймый торган урыннарда урнашкан су үткәрә торган чисталык һәм көнкүреш калдыклары приемниклары урнаштырылырга тиеш.

Урманны карау өчен кисү һәм урманны санитар кисү рөхсәт ителә.

3.3.1.29. Җир асты су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зонасының икенче һәм өченче поясы территориясендә тыела:

- файдаланылган суларны җир асты горизонтларына күчерү;
- каты көнкүреш калдыкларын җир асты өеме;
- җир асты байлыкларын эшкәртү;
- ягулык-майлау материаллары, агу химикатлары һәм минераль ашламалар складларын, промстоклар, шламсаклагычларны һәм су белән тәэмин итү чыганакларын химик пычратуга китерергә мөмкин булган башка объектларны урнаштыру (мондый объектларны урнаштыру өченче пояс чикләрендә бары тик санитария-эпидемиология күзәтчелеге органнары белән килештереп, су горизонтын саклау буенча махсус чаралар үтәгәндә генә рөхсәт ителә).;
- зиратларны, үләт базларын, ассенизация басуларын, фильтрация кырларын, терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләрен һәм җир асты суларының микроблы пычрануына китерергә мөмкин булган башка объектларны урнаштыру.;
- ашламалар һәм агулы химикатлар куллану;
- төп кулланылыштагы урман кисү һәм реконструкция (бары тик тәрбияләү һәм санитар урман кисү генә рөхсәт ителә).

Поглощающие скважиналар һәм шахтные коелар ала торган чакыртырга загрязнение водоносных горизонтов, кирәк бетерү.

3.3.1.30. Су үткәргечләрнең санитар-яклау полосасы чикләрендә туфрак һәм грунт сулары (җыештыру, юу чокырлары, чүп кабул итү җайланмалары һәм башкалар) пычрану чыганаклары булмаска тиеш.

Чүплекләр, ассенизация кырлары, фильтрация кырлары, сугару басулары, зиратлар, үләт базлары территорияләре буенча суүткәргечләр салу, шулай ук сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре территорияләре буенча магистраль суүткәргечләр салу тыела.

3.3.1.31. Суүткәргеч корылмалар төзү өчен мәйданчыклар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү әлеге нормативларның "җитештерү территориясе" бүлегенең 3 бүлеге таләпләре һәм санитар саклау зоналарына карата таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан сууткәргеч корылмалары мәйданчыкларының планлаштырылган тамгалары суның максималь күләменнән 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителергә тиеш.

3.3.1.32. Магистраль су үткәргечләрне сайлау, бүлеп бирү һәм алардан файдалану СН 456-73 таләпләренә туры китереп башкарыла.

3.3.1.33. Магистраль җир асты сулары коеларын урнаштыру өчен җир кишәрлекләре күләме 3 м х 3 м дан да артмаска тиеш, переключение һәм запорной арматура камералары-10 м х10 дан да артмаска тиеш.

3.3.1.34. Су чистарту станцияләре өчен аларның җитештерүчәнлегенә карап җир кишәрлекләре күләме (үлчәү берәмлеге-мең куб. м/тәүлек.) проект буенча кабул итәргә кирәк, әмма артык түгел:

- 0,8-1 га кадәр;
- 0,8 - 12-2 га кадәр;
- 12 гектардан артык - 32-3 га кадәр;
- 32 - 80-4 га кадәр;
- 80 - дән артык-125-6 га кадәр;
-125 гектардан артык - 250-12 га кадәр;
- 250 гектардан артык - 400-18 га кадәр;
- 400 гектардан артык - 800-24 га кадәр .

3.3.1.35. Көчле агулы матдәләрне саклау өчен сууткәргеч корылмалар мәйданчыгында чыгым складларын урнаштырырга кирәк:

- кешеләр даими була торган биналар һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаган) һәм сулыклардан һәм сулыклардан-30 метрдан да ким булмаган арадан -;

- СНиП II-89-80 нигезендә, кешеләр даими булмаган биналардан файдалану;*;

- көчле агулы матдәләрне саклаганда торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданнан тыш) файдалану:

- стационар сыешлыкларда (цистерналарда, танкларда) - кимендә 300 м;

контейнерларда яки баллоннарда-100 м дан да ким түгел.

3.3.1.36. Су әзерләү станцияләрендә проектлау су чистарту һәм дизенфекцияләү, юынты суларны фильтрлар һәм сууткәргеч корылмаларының явым-төшемнәрен эшкәртү буенча заманча технологияләр һәм җайланмаларны исәпкә алып алып алып алып барыла.

Су әзерләү станцияләрен проектлаганда суны күпбаскычлы чистартуны, нано-, микро-, ультрафильтрацияләүне күздә тота.

3.3.2. Канализация.

3.3.2.1. Канализацияне проектлаганда төрле объектларның канализация системаларын берләштерү мөмкинлеген карарга, шулай ук гамәлдәге корылмалардан файдалану һәм аларның эшен техник-икътисади исәп-хисап нигезендә интенсификацияләүне күздә тотарга кирәк.

Объектларның канализация проектлары су белән тәэмин итү проектлары белән бер үк вакытта, су куллану балансына һәм юынты суларны агызуга мәҗбүри анализ белән эшләнергә тиеш. Шул ук вакытта чистартылган юынты һәм яңгыр суларын җитештерү белән тәэмин итү һәм сугару өчен куллану мөмкинлеген карарга, шулай ук яңгыр сулары канализациясе системасын күздә тотарга кирәк.

Объектларның канализация проектлары заманча технологияләргә нигезләнергә һәм суны сыек хлордан зарарсызландыру технологиясен экологик куркынычсыз реагентларга (гипохлорид, хлор диоксиды, ультрафиолет белән зарарсызландыру) күчерү проблемаларын хәл итәргә тиеш. Азот һәм фосфорны бетереп, биологик чистартуның заманча корылмаларын проектларга кирәк. Кулланырга аэрационные системасын яңа буын, погруженные пропеллерные насослар, махсус җайланмалар белән автоматическим җайга салу бирү һава.

3.3.2.2. Торак пунктларның, аларның резерв территорияләренең канализация системаларын, шулай ук чистарту корылмаларын урнаштыруны СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН нигезендә башкарырга кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

3.4.2.3. Көнкүреш суларын тәүлеклек уртача су бүлүне, территорияләргә су сибүгә һәм Яшел утыртмаларга су тотуны исәпкә алмыйча, тәүлеклеклек су куллануга тигез итеп кабул итәргә кирәк.

Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән җитештерү суларының тәүлеклеклек уртача чыгымнарын технологик мәгълүматлар нигезендә билгеләргә кирәк.

Канализацияләнмәгән районнарда аерым су бүлүне тәүлегенә 25 литр исәбеннән кабул итәргә кирәк. бер кешегә.

3.3.2.4. Торак пунктларны аерым - тулы яки тулы булмаган, ярымаразель, шулай ук катнаш системалар буенча канализацияләүне күздә тотарга кирәк.

Өске суларны ачык система буенча бүлеп бирү санитар-эпидемиологик һәм экологик күзәтчелек, суны көйләү һәм саклау, балык запасларын саклау органнары белән тиешле нигезләнгән һәм килештерелгән очракта рөхсәт ителә.

Канализация системасын сайлап алу өстен өслек суларын чистарту таләпләрен, җирлек рельефын һәм башка факторларны исәпкә алып башкарылырга тиеш.

3.3.2.5. 5000 кешегә кадәр торак пунктларны канализацияләүне тулы булмаган аерым система буенча күздә тотарга кирәк.

Әлеге торак пунктлар өчен бер яки берничә торак пункт, аерым төркем биналар һәм җитештерү зоналары өчен үзәкләштерелгән канализация схемаларын күздә тотарга кирәк.

3.3.2.6. Үзәкләштерелгән канализация схемаларын торак һәм җитештерү зоналары өчен берләштерелгән проектларга кирәк, шул ук вакытта җитештерү юынты суларны көнкүреш калдыклары белән берләштерү гамәлдәге нормаларны исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Үзәкләштерелгән схемаларны торак һәм җитештерү зоналары өчен аерым-аерым урнаштыру техник-икътисадый нигезләнгәндә рөхсәт ителә.

3.3.2.7. Канализациянең децентрализацияләнгән схемаларын күздә тотарга рөхсәт ителә:

- су белән тәэмин итү өчен кулланыла торган су горизонтларының пычрану куркынычы булмаганда;

-гамәлдәге яки реконструкцияләнә торган торак пунктларда беренче чиратта канализация (хастаханәләр, мәктәпләр, балалар бакчалары һәм ясле, административ-хуҗалык биналары, аерым торак йортлар, сәнәгать предприятиеләре һ. б.) булырга тиешле объектлар өчен үзәкләштерелгән канализация булмаганда, шулай ук канализация объектлары урнашканда торак пунктларны төзүнең беренче стадиясендә-500 м.;

- төркемнәрне яки аерым биналарны канализация кирәк булганда.

3.3.2.8. Сәнәгать предприятиеләрен канализацияләүне тулысынча аерым система буенча күздә тотарга кирәк.

Сәнәгать мәйданчыгында җитештерү канализациясе челтәрләре санын агынты сулар составыннан, аларның чыгымнарыннан һәм температурасыннан, суны кабат куллану мөмкинлегеннән, локаль чистартудан һәм су белән тәэмин итүнең өзлексез системаларын төзүдән чыгып билгеләргә кирәк. Производствога кире кайтару яки су объектларына төшәр алдыннан яки торак пунктның яки башка су кулланучының канализация системасына әзерләнү өчен, аларны махсус чистартуны таләп итүче агынты суларны мөстәкыйль агымга бүлеп бирергә кирәк.

3.3.2.9. Яңа канализация системаларын проектлаганда канализация челтәре һәм коллекторларның озынлыгы 1000 кв. м торак төзелешенә исәпләнгән 20 погонлы челтәр исәбеннән кабул итәргә кирәк.

3.3.2.10. Канализацияләнмәгән районнардан юынты суларны агызуны атланма станцияләр аша башкарырга кирәк.

Атланмалы станцияләрне кимендә 400 мм диаметрлы канализация коллекторы янында проектларга кирәк, шул ук вакытта атланмалы станциядән килә торган агынты сулар саны коллектор буенча гомуми исәп-хисап чыгымының 20 проценттан артмаска тиеш.

3.3.2.11. Аерым торучы канализацияләнмәгән биналар өчен, юынты суларны тотканда, тәүлегенә 1 куб. м. га кадәр. Сулыкларны чистарту корылмаларына чыгару белән тышкы һәм эчтән гидроизоляцияләнгән әйберләр куллану рөхсәт ителә.

3.3.2.12. Канализация корылмаларын төзү, планлаштыру, төзү һәм аларның территориясен төзекләндерү өчен мәйданчыкларны әлеге нормативларның "җитештерү территориясе" 3 бүлеге таләпләре һәм САНПИН 1200-03 санитар-яклау зоналарын төзүгә карата таләпләр нигезендә сайларга кирәк.

Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан канализация корылмалары һәм насос станцияләре мәйданчыкларының планлаштырылган билгеләрен, җил куышы һәм җил дулкынының биеклеге белән 3 процент тәэмин ителгән, язгы ташуның максималь горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул итәргә кирәк.

3.3.2.13. Магистраль канализация коллекторлары өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм куллану СН 456-73 таләпләренә туры китереп башкарыла.

Канализация коллекторлары коеларын урнаштыру өчен җир кишәрлекләре күләме 3 метрдан да артмаска тиеш, переключение һәм запор арматурасы камералары-10 метрдан да артмаска тиеш.

3.3.2.14. Агынты суларның чистарту корылмалары мәйданчыгын, җылы чорда җилләр өчен, торак төзелешкә һәм торак пунктка карата, су агымы буенча түбәнрәк булган юнәлештән торырга кирәк.

Җитештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк.

3.3.2.15. Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме 11 нче таблицада күрсәтелгән булырга тиеш түгел.

Таблица 11

Канализация чистарту корылмаларының җитештерүчәнлеге, тәүлегенә мең куб. м.	Җир кишәрлегенең күләме, га		
	чистарту корылмалары	ләм мәйданчыклары	биологик буалар тирән чистарту өчен су
	0,5	0,2	-
0,7 кадәр	4	3	3
0,7 дән 17 гә кадәр	6	9	6
17дән 40ка кадәр	12	25	20
40-130	14	30	30
130 дан 175 гә кадәр	18	55	-

3.3.2.16. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналарын (алга таба - СЗЗ) СанПиН нигезендә кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 таблица буенча 12.

Таблица 12

Агынты суларны чистарту корылмасы	Чистарту корылмаларының исәп-хисап җитештерүчәнлеге вакытында метрлар арасы (тәүлегенә мең куб. м.)

	0,2 кадәр	0,2 дән 5,0 гә кадәр	5,0 дән 50,0 гә кадәр	50,0 дән 280 гә кадәр
Насос станцияләре һәм авария-җайга салучы резервуарлар	15	20	20	30
Явым-төшемнәрне саклап калу өчен катлам мәйданчыклары булган механик һәм биологик чистарту корылмалары, шулай ук су мәйданчыклары	150	200	400	500
Ябык биналарда явым-төшемне термомеханик эшкәртү белән механик һәм биологик чистарту корылмалары	100	150	300	400
Кырый:				
фильтрация	200	300	500	1000
сугару	150	200	400	1000
Биологик буалар	200	200	300	300

Искәрмә:

1. Тәүлегенә 280 мең куб.метрдан артык җитештерүчәнлеге булган канализация чистарту корылмаларыннан.- шулай ук агынты суларны чистарту һәм явым-төшем эшкәртүнең кабул ителгән технологияләреннән чигенгәндә Татарстан Республикасының Баш дәүләт санитар табибы карары буенча билгеләргә кирәк.

2. Тәүлегенә 0,2 мең куб. м дан артык җитештерүчәнлеге чистарту корылмалары территориясендә ләм мәйданчыклары булмаганда. зона күләмен 30 процентка киметергә кирәк.

3. Фильтрация кырлары өчен-0,5 га, коммуналь типтагы сугару басулары өчен-1,0 га, җитештерүчәнлеге тәүлегенә 50 куб.м. га кадәр булган юынты суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен. СЗ 100 м зурлыгында кабул итәргә кирәк.

4. Тәүлегенә 15 куб. м. га кадәр үткәрерлек җир асты фильтрациясе кырлары өчен. СЗ 50 м зурлыгында кабул итәргә кирәк.

5. Фильтрлау траншеяларыннан һәм ком-гравий фильтрларыннан 25 м, септиклардан - 5 м, фильтрлау коеларыннан - 8 м, аэрацион җайланмалардан тулы окисление белән аэробной стабилизацией яки җитештерүчәнлеге тәүлегенә 700 куб.м. га кадәр. - 50 м.

6. Ачык типтагы өслек сулары чистарту корылмаларыннан алып торак территориягә кадәр 100 м, ябык типтагы 50 м кабул итәргә кирәк.

7. Әлеге нормативларның 8 таблицасында күрсәтелгән Зз торак төзелеше яктан чистарту корылмаларына карата яктан торак төзелеше урнашкан очракта, 2 тапкырдан да артмаска яки уңай җилләр Розасы булганда, ким дигәндә 25 процентка кимергә рөхсәт ителә.

3.3.2.17. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган чистарту корылмаларыннан һәм җитештерү канализацияләренең насос станцияләреннән, җитештерү юынты суларны мөстәкыйль чистартканда һәм кудырганда, шулай ук аларны көнкүреш, санитар-яклау зоналары белән бергә чистартканда, агынты сулар килә торган, әмма әлеге нормативларның 8 таблицасында күрсәтелмәгән производстволар өчен дә шундый ук карарлар кабул итәргә кирәк.

3.3.2.18. Моннан тыш, санитар-саклау зоналары билгеләнә:

- атланма станцияләрдән-300 м.;

- шламонакопителарга-Роспотребнадзор органнары белән килешү буенча шламның составы һәм үзенчәлекләренә карап;

3.3.2.19. Локаль канализация системаларының чистарту корылмаларының һәм аларның санитар-яклау зоналарының җир участоклары күләмен грунт шартларына һәм агынты суларның санына карап кабул итәргә кирәк, ләкин 0,25 гектардан артык түгел.

3.3.2.20. Канализация бинаалары һәм корылмалары II дәрәҗәдән дә ким булмаган күләмдә ут төртүне кабул итәргә һәм, ләм мәйданчыклары, фильтрация кырлары, биологик буалардан, сыешлыкларны, канализация челтәрләрен һәм корылмаларны җайга сала торган корылмалардан тыш, җаваплылыкның III классына һәм аларның ут сыешлыгы нормалашмый торган корылмалардан тыш, II класска җаваплылык кертергә кирәк.

Янгын куркынычсызлыгы буенча көнкүреш суларын кудыру һәм чистарту процесслары Д.категориясенә керә.

3.3.2.21. Торак пунктларның канализация чистарту корылмалары, шулай ук сәнәгать мәйданчыкларыннан читтә урнашкан сәнәгать предприятиеләренең чистарту корылмалары территориясе барлык очракларда да коймаланырга тиеш.

3.3.2.22. Агынты суларның явым-төшемнәрен утильләштерү өчен аларны механик рәвештә зарарсызландыруны яки ләм мәйданчыкларында киптерүне, зарарсызландыруны, дегельминтизацияләүне, кирәк булганда - термик киптерүне күздә тотарга кирәк.

Алга таба утильләштерелергә тиешле утырмаларны төрле типтагы мичләрдә яндыру рөхсәт ителә.

Явым-төшемне саклау өчен каты өслекле ачык мәйданчыклар, ә тиешле нигездә ябык складлар булдырырга кирәк. Утильләштерелмәгән явым-төшемнәр өчен әйләнә-тирә мохитнең пычрануын булдырмый торган шартларда аларны саклауны тәэмин итүче Корылмалар (экологик күзәтчелек органнары белән килешенеп) каралырга тиеш.

Агынты суларның явым-төшемнәрен ашлама сыйфатында тикшерү нәтиҗәләре буенча һәм санитар-эпидемиологик нәтиҗә булганда куллану рөхсәт ителә.

Яңгыр канализациясе

3.3.2.23. Өске суларны бүлеп бирү СанПин 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Су объектларына чыгаруны туристлар агымы югары булган урыннарда (сулыкларда, ермакларда һ.б.) урнаштырырга кирәк.

Су коену өчен билгеләнгән сулыкларга тирән чистартылган очракта, өске агынты суларын агызырга мөмкин.

3.3.2.24. Ачык су бүлү җайланмаларын (канаулар, кюветлар, лотоклар) районнарда бер-ике катлы төзелеш районнарында, шулай ук урамнар, юллар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урыннарда күперләр яки торбалар урнаштырылган парклар территориясендә куллану рөхсәт ителә.

Рекреацион территорияләрдә яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж челтәрләре рәвешендә өске һәм җир асты суларын бүлеп бирү системасын гамәлгә ашыру рөхсәт ителә.

Ачык яңгыр канализациясе лотоклардан һәм ясалма яки табигый кием-салымнардан һәм гадиләштерелгән конструкцияләрдән тора.

3.3.2.25. Ачык яңгыр челтәрендә иң аз шаблоннарны процентларда кабул итәргә кирәк:

йөрү өлеше лотоклары өчен:

- асфальт-бетон өслегендә-0,003;
- брусчатка яки вак таш җәелгән вакытта-0,004;
- аерым лотоклар һәм кюветлар өчен-0,005;
- су бүлү каналлары өчен-0,003;
- яңгыр каршылыкларыннан - 0,02.

3.3.2.26. Яңгыр каршылыкларын күздә тотарга кирәк:

- төшүнең (күтәрүнең)озакка сузылган участокларында;
- өске сулар кушылдыгы ягыннан җәяүлеләр кичүендә һәм кисешүләрдә;
- түбәнәйтелгән урыннарда-озакка сузылган буш урыннар азагында;
- урам лотокларының пилообразлы профиле түбәнәйтелгән урыннарда;
- өске сулары булмаган урам, ишегалды һәм парк территорияләре урыннарында.

3.3.2.27. Эрозиягә дучар ителгән Торак төзелеш территорияләре (уклоннар һәм грунт характеристикалары буенча) кишәрлекләрендә өске суларны биналардан өстәмә рәвештә су бүлүнең гомуми системасына күчерүне күздә тотарга кирәк.

3.3.2.28. Ягулык, җиңел ялкынсынучы һәм агулы сыеклыкларны, кислоталарны, селте һ.б. даими рәвештә пычранган юынты суларны агызуга бәйле булмаган яңгыр суларын бүлеп бирүне, нормаль шартларда суны яңгыр канализациясе системасына, ә агым барлыкка килгәндә, резервуар-саклагычларда - склад хуҗалыгы составына керүче технологик авария приемникларына юнәлдерергә мөмкинлек бирүче задвижкалар белән бүлү кое аша күздә тотарга кирәк.

3.3.2.29. Торак пункт территориясеннән өске агып төшә торган суларны канализациянең аерым системасы булганда, өске агымның локаль яки үзәкләштерелгән чистарту корылмаларына юнәлдерергә кирәк.

Канализациянең ярымаразель системасы вакытында көнкүреш һәм җитештерү юынты сулары булган өске сулар катнашмасын юынты сулар өчен кабул ителгән чистартуның тулы схемасы буенча чистартырга кирәк.

3.3.2.30. 20 гектар мәйданлы селитет территориясеннән су җыю өстенлеген, сулыкка мөстәкыйль чыгарылышы булган суны, экологик нигезләү һәм барлык контрольлек итүче оешмалар белән килештерелгән очракта, сулыкка агызырга рөхсәт ителә. Бу таләпләр эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганагы булган һәм коену, спорт өчен файдаланыла торган сулыкларга рекреацион максатларда мөстәкыйль чыгарылуга кагылмый.

3.3.2.31. Сәнәгать предприятиеләре, склад хуҗалыклары, авыл хуҗалыгы һәм башка территорияләрдән, шулай ук селитеб территорияләрендә урнашкан аеруча пычранган участоклардан (органик һәм органик булмаган матдәләр белән пычратылган) өслек өслеге мөстәкыйль чистарту корылмаларында, җитештерү ихтыяҗларына чистартылган суларны өстенлекле кулланып, чистартылырга тиеш.

Сәнәгать предприятиеләре территориясеннән өске агынты суларны торак пунктның яңгыр канализациясенә җибәрергә рөхсәт ителә, әгәр бу территорияләр җыела торган катнашмаларның составы һәм саны буенча селитебтан аз аерыла икән.

Өске суларны су белән тәэмин итү системасы дренажлы суларны шуңа бәйле дренажлардан, җылылык челтәрләреннән һәм җир асты коммуникацияләренең гомуми коллекторларыннан кабул итү мөмкинлеген исәпкә алырга тиеш. Яңгыр кабул итү коеларына су сибү күләме буенча аз булмаган яшел үсентеләрне исәпкә алмаска мөмкин. Техник мөмкинлек булганда һәм табигать саклау органнары белән килештергәндә, бу суларны аерым салына торган торбаүткәргечне биреп, декоратив сулыкларны тукландыру өчен кулланырга мөмкин.

3.3.2.32. Торак пунктлар территориясеннән өске суларны төрле типтагы локаль яки төркемләп чистарту корылмаларында чистартырга кирәк.

3.3.2.33. Өске агынты чистарту корылмаларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасын (СЗЗ), төзелеш шартларына һәм корылмалардан конструктив файдалануга бәйле рәвештә, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары һәм табигатьне саклау органнары белән килешү буенча, әмма кимендә 50 метр (ябык типтагы өчен - 50 метр) кабул итәргә кирәк. Су коену өчен билгеләнгән сулыкларга, тирән чистартылган очракта гына, өске агынты суларны агызырга мөмкин.

3.3.2.34. Үткәрелә торган торбалар һәм су каналларының күләмен билгеләү өчен, челтәргә кергән яңгыр суының максималь чыгымын исәпкә алырга кирәк. Бу чыгым яңгырның кабул ителгән интенсивлыгы, аның дәвамлылыгы, су җыю мәйданы коэффициенты белән бәйле. Шул ук вакытта аракыларның минималь диаметры 400 мм га тигез кабул ителә.

3.3.2.35. СНиП 2.04.03-85 буенча яңгыр суына исәп-хисап ясарга кирәк. Исәп-хисап интенсивлыгы бер тапкыр арткан очракта, яңгыр канализациясе коллекторы яңгыр сулары чыгымының бер өлешен генә үткәрергә тиеш, калган өлеше вакытлыча урамнарның йөрү өлешен су баса һәм аннан читләшкән очракта аның лотокларына агыла. Шул ук вакытта урамнарның су басу биеклеге подвал һәм ярымподваль биналарның су басу биеклегеннән ким булырга тиеш. Яңгыр канализациясе челтәрен бер тапкыр тулыландыру чоры территория характерына, территориянең мәйданына һәм СНиП буенча 2.04.03-85 буенча яңгыр интенсивлыгы күләменә карап кабул ителә.

3.3.2.36. Су объектларына агызыла торган өске юынты суларны чистартуның сыйфаты Россия Федерациясе Су кодексы, судан файдалану категориясе нигезендә 2.1.5.980-00 таләпләренә туры килергә тиеш.

3.3.3. Санитар чистарту.

3.3.3.1. Йорт яны территорияләре, урам юллары, мәдәни-көнкүреш объектлары, предприятиеләр, оешмалар, парклар, скверлар, мәйданнар һәм башка җәмәгать кулланылышы урыннары, ял итү урыннары-санитар чистарту объектлары булып тора.

Медицина учреждениеләре, аеруча йогышлы, тире-венерология, туберкулез хастаханәләре һәм бүлекләре, ветеринария объектлары, пляжлар югары эпидемия куркынычы һәм халык сәламәтлеге өчен куркыныч булу сәбәпле, чистартуның үзенчәлекле объектлары дип санарга кирәк.

3.3.3.2. Авыл территорияләрен планлаштыру проектларын эшләгәндә куллану, төзелеш һәм җитештерү калдыкларын җыю, саклау, ташу һәм утильләштерү), җәйге һәм кышкы территорияне кар һәм чүп-чар чыгарып, җирле үзидарә органнары билгеләгән урыннарга илтүче юллардан һәм урамнарның йөрү өлешеннән кар һәм чүп-чар чыгару буенча чараларны күздә тотарга кирәк.

3.3.3.3. Торак зоналарда йорт яны территорияләрендә көнкүреш калдыклары өчен уңайлы подъездлы контейнерлар урнаштыру өчен махсус мәйданчыклар булдырылырга тиеш. Мәйданчык ачык, су үткәрә торган өслекле булырга һәм ял итү һәм спорт белән шөгыльләнү мәйданчыкларыннан аерылырга тиеш.

Контейнерлар урнаштыру өчен мәйданчыклар торак йортлардан, балалар учреждениеләреннән, спорт мәйданчыкларыннан һәм халык ял итә торган урыннардан 20 метрдан да ким булмаска тиеш, әмма 100 м дан да артык түгел.

Билгеләнә торган чүп җыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен чүп җыючы халык саныннан, калдыкларны туплау нормаларыннан, калдыкларны саклау срокларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Чүп җыючыларның исәп-хисап күләме алар оешкан чорда калдыкларны фактта туплауга туры килергә тиеш.

3.3.3.4. Көнкүреш калдыкларын туплау нормалары 13 таблица нигезендә кабул ителә.

Таблица13		
Көнкүреш калдыклары	Елына 1 кешегә көнкүреш калдыклары саны	
	кг	л
Каты:		

су, канализация, үзәк җылылык һәм газ белән тәэмин ителгән торак биналардан	190	900
башка торак биналардан	300	1100
Иҗтимагый биналарны исәпкә алып, гомуми саны	280	1400
Сыек изогребов (канализация булмаганда)	-	2000
Урамнарның, мәйданнарның һәм паркларның 1 квадрат метрыннан смета	5	8

3.3.3.5. Канализацияләнмәгән биналардан сыек калдыклар җыю өчен ишегалды юынтылыклары урнаштырыла, алар су үткәрә торган пычракка ия булырга тиеш. Ишегалды чүп-чарлары булганда, уртак әйбер булырга мөмкин. Пычрану тирәнлеге грунт сулары дәрәҗәсенә бәйле, әмма 3 м дан артык булырга тиеш түгел.

Ишегалды җыештырулары торак биналардан, балалар учреждениеләреннән, мәктәпләрдән, балалар уеннары һәм халык ялы өчен мәйданчыклардан 20 һәм 100 метрдан да ким булмаган ераклыктан ерак булмаска тиеш.

Үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итү шартларында ишегалды җыештыручылары коелардан һәм чишмәләрнең каптажларыннан 50 метрдан да ким булмаган арага ераклашырга тиеш.

Шәхси йорт территориясендә чүп җыю урыннары, ишегалды бәдрәфләре һәм юын чокырлары торак милекчеләре тарафыннан билгеләнергә тиеш, аерма 8-10 метрга кадәр киметелергә мөмкин.

Чүп җыючылар, ишегалды бәдрәфләре һәм юыну чокырлары йорт биләмәсенең чикләреннән 4 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

3.3.3.6. Каты һәм сыек көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" 6 бүлеге таләпләре нигезендә махсус бирелгән полигоннарда башкарыла. Калдыкларны моның өчен билгеләнмәгән башка территорияләргә чыгару, шулай ук аларны авыл хуҗалыгы кырларына күмү тыела.

3.3.3.7. Көнкүреш калдыкларын ташу, зарарсызлау һәм эшкәртү буенча предприятиеләрнең һәм корылмаларның җир участоклары күләме 14 таблицада китерелгән көннән дә ким булмаска тиеш.

Таблица 14

Предприятие һәм корылма	Елга 1000 тонна каты көнкүреш калдыклары өчен җир участогы күләме, га
Елына мең тонна егәрлеге булган көнкүреш калдыкларын сәнәгый эшкәртү предприятиеләре:	
100гә кадәр	0,05
100 дән артык	0,05
Складлар свежего компост	0,04
Полигоннар*	0,02 - 0,05
Басулар компостирования	0,5 - 1,0
Ассенизация басулары	2 - 4
Атланмай станцияләре	0,2
Чүп-чар төяү станцияләре	0,04
Зарарсызланган явым-төшемнәрне саклау һәм күмү басулары (коры матдә буенча)	0,3

* Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарыннан тыш, аларны урнаштыру әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" 6 бүлеге таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

3.3.3.8. Куллану калдыкларын транспортлау, зарарсызлау, эшкәртү һәм күмү буенча предприятие һәм корылмаларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен санитар нормаларга туры китереп кабул итәргә кирәк.

3.3.3.9. Базарлар территориясендә:

- сәүдә павильоннары янындагы территорияләрне 5 м радиуста җыештыру оештырылырга тиеш.;
- хуҗалык мәйданчыкларын сәүдә урыннарыннан кимендә 30 м ераклыкта урнаштырырга кирәк;
- чүплекләр базарның 50 кв. м мәйданына бер урнадан да ким булмаган чүп савытыннан тора, алар арасында сәүдә прилавкалары линиясе буенча ара 10 метрдан артмаска тиеш.;
- 100 л. га кадәр булган чүп-чар җыючылар базарның мәйданы 200 кв.м. га ким булмаган бер контейнер исәбеннән урнашкан, алар арасында сәүдә прилавкалары линиясе буенча ераклык 20 м. дан артмаска тиеш. 0,2 га мәйданда һәм аннан да күбрәк мәйданда җыелган калдыкларны 0,75 куб. м сыешлы контейнерларда сакларга кирәк;
- базарларда канализациясез, үтә күренмәс урыннар булган җәмәгать бәдрәфләрен сәүдә урыннарыннан кимендә 50 м ераклыкта урнаштырырга кирәк. Аларда исәп-хисап урыннары саны һәр 50 сәүдә урынына кимендә бер булырга тиеш.

3.3.3.10. Парклар территориясендә:

- чүп-чар җыю урыннарын урнаштыру өчен бүлеп бирелгән участоклар белән хуҗалык зонасы ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннан (бию мәйданчыклары, эстрада, фонтаннар, төп аллеялар, тамаша павильоннары һ. б.) 50 м ераклыкта урнашмаска тиеш.;
- чүплекләр паркның 800 кв. м мәйданына бер урна исәбеннән урнашкан. Төп аллеяларда урналар арасында ераклык 40 м дан артмаска тиеш. һәр ларек, киоск (азык-төлек, сувенир, китап һ. б.) 10 елдан да ким булмаган савыт урнасы урнаштырырга кирәк.;
- хуҗалык мәйданчыклары өчен контейнерлар санын билгеләгәндә калдыкларның уртача тупланууыннан 3 көн эчендә чыгып эш итәргә кирәк;
- җәмәгать бәдрәфләрен ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннан 50 м ераклыкта бер урынга чыгып оештырырга кирәк.

3.3.3.11. Дәвалау-профилактика оешмалары территориясендә контейнерлар урнаштыру өчен хуҗалык мәйданчыгы 40 кв.метрдан да ким булмаска һәм дәвалау корпусларыннан 25 метрдан да ким булмаган һәм азык-төлек блогларыннан 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш. Урнаштырылган биналарда калдыкларны җыю урыннарын урнаштыру рөхсәт ителә.

3.3.4. Җылылык белән тәэмин итү.

3.3.4.1. Торак пунктларны җылылык белән тәэмин итүне, расланган җылылык белән тәэмин итү схемалары нигезендә, күздә тотарга кирәк.

Территорияләрдә җылылык белән тәэмин итү схемасы булмаганда, халык тыгызлыгы 40 кеше/га һәм аннан да күбрәк булган бер, ике катлы торак төзелеше булмаган очракта, авыл торак пунктларында үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү системасы котельныйларын торак һәм иҗтимагый биналар төркеменә күчерүне күздә тотарга рөхсәт ителә.

3.3.4.2. Аерым торган котельныйлар хезмәт күрсәтү өчен төркем биналар.

Индивидуаль һәм түбә котельныйлар бер бинага яки корылмага хезмәт күрсәтү өчен кулланыла.

Индивидуаль котельныйлар аерым торучы, встроенными һәм пристроенными булырга мөмкин.

3.3.4.3. Торак төзелеше территориясендә түбәләр, төзелгән һәм аерым торучы котельныйлар санитар-саклау зоналарына карата таләпләр нигезендә урнаштырыла.

Урнаштыру рөхсәт ителми:

күп фатирлы торак биналарга кертелгән котельныйларда;

- керү юллары һәм тәрәзә проемалары булган дивар участоклары ягыннан торак биналарга турыдан-туры якын урнашкан котельныйларда, анда торак бинаның якындагы тәрәзәсенә кадәр ераклык котельныйның тышкы диварыннан горизонталь буенча 4 метрдан кимрәк, котельныйны ябудан вертикаль буенча 8 м дан да ким булмаган.;

- котельныйларның түбәләре турыдан-туры торак биналар (торак бинаны ябу котельныйның җенесенә нигез була алмый), шулай ук торак урыннар белән бергә.

3.3.4.4. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре җылылык белән тәэмин итү схемасы, планлаштыру проектлары, предприятиеләрнең генераль планнары нигезендә сайлана.

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләмен 15 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 15

"Котел" җитештерүче, Гкал / Ч (МВТ)	Җир участогы (га) котельныйларның күләме,
5кә кадәр	0,7
5-10 (6дан 12гә кадәр)	1,0
10нан 50гә кадәр (12дән 58кә кадәр)	1,5
50-100 (58-116)	2,5
100 дән 200 гә кадәр (116 дан 233 кә кадәр)	3,0
200 дән 400 гә кадәр (233 тән 466 га кадәр)	3,5

Искәрмә:

1. Кулланучыларны кайнар су белән тәэмин итүче котельныйларның җир участоклары күләмен 20 процентка арттырырга кирәк.

3.3.4.5. Трассаларны һәм җылылык челтәрләрен салу ысулларын СНиП II-89-80, СНиП 41-02-2003, СНиП 2.07.01-89*, ВСН 11-94 нигезендә карарга кирәк.

3.3.5. Газ белән тәэмин итү.

3.3.5.1. Яңа газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге газ бүлү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыру программасы составында эшләнгән газ белән тәэмин итү схемаларына туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш.

3.3.5.2. Газ бүлү системасы кулланучыларга тиешле күләмдә һәм таләп ителә торган параметрларга газ бирүне тәэмин итәргә тиеш.

Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнгән тәртиптә расланган, газдан ягулык сыйфатында файдалану хокукына ия булган һәм газ белән тәэмин итү чикләнергә яки туктатылырга тиеш булмаган газ кулланучылар өчен газ үткәргечләрне һәм башка ысулларны куллану юлы белән өзлексез газ белән тәэмин ителергә тиеш.

3.3.5.3. Азкатлы төзелеш территориясендә җылыту һәм кайнар су белән тәэмин итү максатларында газ ягулыгында индивидуаль җылылык чыганакларын күздә тотарга, газ плитәләре урнаштырырга кирәк.

Административ һәм торак биналар өчен индивидуаль котельныйлар ягулыгы сыйфатында табигый газ кулланырга кирәк.

3.3.5.4. Газ бүлү челтәрләре, резервуар һәм баллон җайланмалары, газ тутыру станцияләре һәм сыекландырылган углеводород газының башка объектлары (алга таба - СУГ) проектлашырга һәм корылырга тиеш. Газ үткәргечләрне (шул исәптән грунт күчешеннән) деформацияләү рөхсәт ителми, алар бөтенлеге һәм герметиклыгы бозылуга китерергә мөмкин.

Төзелештә 22-02-2003 һәм СНиП 2.01.09-91 махсус таләпләре исәпкә алынырга тиеш.

3.3.5.5. Тузган җир асты корыч газ үткәргечләрен торгызганда (реконструкцияләгәндә) торак пунктлар территориясеннән читтә һәм СНиП 42-01-2002 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

3.3.5.6. Газ бүлү челтәрләренең сак зоналары чикләре һәм алар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләрен куллану шартлары Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан расланган газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләренә туры килергә тиеш.

3.3.5.7. Магистраль газүткәргечләрне төзү һәм эксплуатацияләү өчен җирләрне сайлаганда, биргәндә һәм кулланганда, СН 452-73 таләпләренә туры килергә кирәк.

3.3.5.8. Торак пунктлар территориясе буенча магистраль газүткәргечләр урнаштыру рөхсәт ителми.

3.3.5.9. Балалар учреждениеләре, хастаханәләр, мәктәпләр, санаторийлар, җәмәгать, административ һәм көнкүреш биналары биналарының диварлары һәм түбәләре буенча барлык басымнарның газ үткәргечләрен транзит белән салу тыела.

Нигезләнгән очракларда бер торак бина диварлары буенча 100 м диаметрлы уртача басымнан югарырак булмаган, классның III дәрәҗәсеннән дә ким булмаган һәм түбәдән 0,2 м га кадәр булган ераклыкта газүткәргечләрне транзит белән салу рөхсәт ителә.

"А" һәм "Б" категорияләре (газ бүлү пунктлары биналарыннан тыш) диварлары, өстендәге һәм астында булган барлык басымнарны газүткәргечләр салу тыела.

3.3.5.10. Газ бүлү станцияләре (ГРС) һәм газ тутыру станцияләре (ГНС) торак пунктлардан, шулай ук аларның резерв территорияләреннән читтә урнашырга тиеш.

Торак пунктлар чикләрендә урнашкан газ өстәмә пунктларын (ГНП) торак төзелешенә карата җаваплы яктан (өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен) урнаштырырга кирәк.

3.3.5.11. Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү 16 нчы таблицада китерелгән.

Таблица 16

Кан басымы буенча газ үткәргечләрне		Транспортлана торган газ төре	Газүткәргечтә эш басымы, МПа
Югары	I категория	Табигый	0,6 дан 1,2 гә кадәр
		СУГ*	0,6 дан 1,6 га кадәр
	II категория	0,3 тән 0,6 га кадәр	0,005 тән 0,3 гә кадәр
Урта		Табигый һәм СУГ	0,005 гә кадәр
Түбән		Табигый һәм СУГ	0,3 тән 0,6 га кадәр

* СУГ-Сыекландырылган углеводород газы

3.3.5.12. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары белән расланган газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләре нигезендә газ бүлү челтәрләре өчен түбәндәге сак зоналары билгеләнә::

- тышкы газүткәргеч трассалары буенда-газүткәргечнең һәр ягыннан 2 метр ераклыкта шартлы линияләр белән чикләнгән территория рәвешендә ; ;

- газ үткәргече трассасын билгеләү өчен бакыр үткәргечтән файдаланганда, җир асты газүткәргечләре трассалары буенда - газүткәргечтән 3 м ераклыкта, үткәргечтән 2 метр ераклыкта-капма-каршы яктан;

- аерым торучы газ җайга салу пунктлары тирәсендә-ябык линия белән чикләнгән территория рәвешендә, әлеге объектлар чикләреннән 10 метр ераклыкта үткәрелгән. Биналар янындагы газ җайга салу пунктлары өчен сак зонасы регламентланмый;

- Урманнар һәм агач-куак үсемлекләре аша үтүче поселокара газүткәргечләр трассасы буенда-6 метр киңлектәге узу рәвешендә, газүткәргечнең һәр ягыннан 3әр метр. Газүткәргечләрнең җир өсте участоклары өчен агачлардан торбаүткәргечкә кадәр ераклык газүткәргечне эксплуатацияләү срогы дәвамында агачларның биеклегеннән дә ким булмаска тиеш.

Газ үткәргечләрнең сак зоналарын билгеләгәндә араларны исәпләү газүткәргечләр көзеннән - бернитлы газүткәргечләр өчен һәм газүткәргечләрнең көзге җепләреннән - күп катлы газүткәргечләр өчен башкарыла.

3.3.5.13. Җитештерүчәнлек станцияләре өчен проект буенча ГНС җир участоклары күләмен, аларның җитештерүчәнлегенә карап, кабул итәргә кирәк:

- Елына 10 мең тонна - 6 гектардан артык түгел;
- Елына 20 мең тонна - 7 гектардан артык түгел;
- Елына 40 мең тонна - 8 гектардан артык түгел.

ДТК урнаштыру өчен мәйданчыкны, 10 м киңлектәге янгын полосасы коймаларын һәм урман массивларына кадәр минималь ара-ылыслы токымнарны-50 м, яфраклы токымнарны-20 м, катнаш токымнарны-30 м.

3.3.5.14. ДНП җир участоклары һәм баллон складларының күләме 0,6 гектардан артык түгел.

3.3.5.15. Газ җайга салу пунктларын (алга таба - ГРП) урнаштырырга кирәк:

аерым-аерым торучы;

- газлаштырыла торган җитештерү биналарына, котельныйларга һәм иҗтимагый биналарга, җитештерү характерындагы биналарга янкорма төзү;;

- бер катлы газлаштырыла торган җитештерү биналары һәм котельныйларга (подвал һәм цоколь катларында урнашкан биналардан тыш)төзелгән.;

- I һәм II дәрәҗәдәге газлаштырыла торган җитештерү биналары катламнарында янмый торган җылыткыч белән янучы СС класслы ут төрлелеге;

- сәнәгать предприятиеләре территориясендә элмә тактасы астындагы ачык коймалар мәйданчыкларында биналардан тыш.

Блоклы газ регуляторы пунктларын (алга таба - ГРПБ) аерым торучыларга урнаштырырга кирәк.

3.3.5.16. Шкаф газ регулятор пунктлары (алга таба - ШРП) газ белән тәэмин итү өчен билгеләнгән биналарның тышкы диварларында урнашкан.

3.3.5.17. ГРС, ГРП һәм ГРП коймаларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр ераклык керү газүткәргеченең классына карап кабул ителә:

- Р=1,2 МПа-15 м.;
- Р=0,6 МПа-10 м.

3.3.5.18. Җирлекләрдә аерым торучы газ регуляторы пунктлары-СНиП II таләпләренә туры китереп , биналардан һәм корылмалардан ким булмаган арада, ә сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашырга тиеш-89-80*к

Кысан шартларда биналардан һәм корылмалардан 10000 куб. м га кадәр үткәрү мөмкинлеге булган газ регулятор пунктларына кадәр араны 30 процентка киметү рөхсәт ителә.

Таблица 17

ГРП, ГРПБ, ШРП, МПа кертүдә газ басымы	Ераклык аерым торучы ГРПП, ГРПБ һәм аерым торучы ШРП горизонталь буенча (м).			
	биналар һәм корылмалар	тимер юллар (якындагы рельска кадәр)	автомобиль юллары (юл читенә кадәр)	һава электр линияләре
0,6 кадәр	10	10	5	1,5 биеклектән дә ким түгел
0,6 дан 1,2 гә кадәр	15	15	8	

Искәрмә:

1. Ераклыкны ГРП, ГРПБ яки ШРП биналарының тышкы диварларыннан, ә җиһазлар ачык мәйданчыкта урнашканда - коймадан алырга кирәк.

2. 13 таблицаның таләпләре шулай ук аерым торучы биналарда яки аерым торучы Терәкләрдә шкафларда урнашкан газ чыгымын исәпкә алу төеннәренә дә кагыла.

3. Газ басымы 0,3 МП га кадәр булганда аерым торучы ШРПТАН биналар һәм корылмаларга кадәр ара нормалашмый.

3.3.6. Электр белән тәэмин итү.

3.3.6.1. Электр белән тәэмин итү системасын Россия Федерациясе Ягулык һәм энергетика министрлыгы тарафыннан 1994 елның 7 июлендә расланган шәһәр электр челтәрләрен проектлау буенча инструкция таләпләре нигезендә, Россия энергетика һәм электрлаштыру буенча "ЕЭС России" Россия акционерлык җәмгыяте (Россия Федерациясе Энергетика министрлыгының 1999 елның 29 июнендәге 213 номерлы боерыгы белән расланган нормативларга кертелгән үзгәрешләр белән) проектларга кирәк.

Электр белән тәэмин итү системасы системаның барлык элементлары да нормаль режимда аларның йөкләнеш сәләтен Максималь Дәрәҗәдә файдаланып эшләсен өчен эшләнә. Шул ук вакытта, ведомство карамагына карамастан, төрле кулланучыларны тукландыру өчен электр белән тәэмин итү системасының аерым элементларын бергәләп куллануны күздә тотарга киңәш ителә.

Гамәлдәге челтәрләрне реконструкцияләгәндә гамәлдәге электр челтәрләреннән максималь рәвештә файдаланырга кирәк.

Кулланучыларны электр белән тәэмин итү буенча төп карарлар торак пунктларны үстерү һәм реконструкцияләү концепциясендә, Генераль планда, территорияне планлаштыру проектында һәм электр челтәрләрен үстерү схемасында эшләнә.

Муниципаль берәмлекне үстерү концепциясе составында электр белән тәэмин итү системасының перспективалы үсешенең беренче чиратны аерып, исәп-хисап чорына төп мәсьәләләре карала, электр йөкләмәләрен һәм аларның балансын исәпләү, туклану үзәкләре буенча йөкләмәләрне бүлү, яңа электростанцияләр һәм подстанцияләр өчен мәйданчыкларны, һава һәм кабельле электр линияләре трассаларын беркетү, электр челтәрләре предприятиеләре базаларын урнаштыру башкарыла.

Электр йөкләнмәләрен исәпләү нәтиҗәләрен соңгы 5 - 10 ел эчендә аларның үзгәрешен анализлаудан алынган йөкләнешләр үсешенең уртача еллык темплары белән чагыштырырга кирәк, кирәк булганда төзәтмәләр кертергә кирәк.

Электр челтәрләрен үстерү буенча график материал күләменә 35 кВ һәм аннан да күбрәк электр тоташтыру схемалары һәм электр белән тәэмин итү системасының төп элементларының (туклану үзәкләре трансформаторларының, көчәнешләрнең, кабель маркаларының һәм электр тапшыру линияләрен үткәргечләрнең) төп параметрларын күрсәтеп, 35 кВ һәм югарырак челтәрләр конфигурациясе кертелә.

10 (6) кВ электр челтәрләре, барлык кулланучыларның йөкләнешләрен исәпкә алып, территорияне планлаштыру проектында эшләнә, трансформатор подстанцияләренең һәм бүлү пунктларының санын һәм егәрлеген билгеләнгән тәртиптә расланган муниципаль район электр челтәрләрен үстерү схемасы нигезендә бирелә торган

энергия белән тәэмин итү оешмаларының техник шартлары нигезендә билгеләү. Әлеге челтәрләр буенча график материал күләменә электр тоташтыру схемалары һәм электр белән тәэмин итү системасының төп параметрларын күрсәтеп, муниципаль район планында 10(6) кВ челтәрләре конфигурациясе керә.

Торак зонасында урнашкан коммуналь, сәнәгать һәм башка кулланучыларны тышкы электр белән тәэмин итү челтәрләре күрсәтелгән кулланучыларны электр белән тәэмин итү оешмасының техник шартлары буенча, билгеләнгән тәртиптә расланган электр челтәрләрен үстерү схемасы нигезендә бирелә торган техник шартлары буенча төзү яки реконструкцияләү проектлары составында эшләнә.

3.3.6.2. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаштырганда электр чыганакларына электр нагрузкасын билгеләүне РД 34.20.185-94 (153-34, 20.185-94) һәм СП 31-110-2003 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Авыл торак пунктларында электр куллану күрсәткечләрен эреләндерүне 18 нче таблица нигезендә кабул итәргә рөхсәт ителә.

Таблица 18		
Электр кулланунын эреләнгән күрсәткечләре		
	Электр куллану кВт-сәг - 1 кеше.	Куллану максимумом эл. Йөкләнеш ч / ел
Авыл торак пунктлары һәм шәһәр тибындагы бистәләр	1250	4500

3.3.6.3. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаганда, проектлана торган территорияләр категориясенә туры китереп, аның ышанычлылыгын тәэмин итү таләпләрен исәпкә алырга кирәк.

3.3.6.4. Электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча аларның категорияләре булган төп электр кабул итү җайланмалары Исемлеге 34.20.185-94 РД таләпләренә туры китереп билгеләнә.

3.3.6.5. Электр белән тәэмин итү шартлары буенча электр белән тәэмин итүне проектлау проектлана торган территориянең төп массасына карата башкарыла. Аларда югары категорияле аерым электроприемниклары яки беренче категорияле махсус төркем булса, электр белән тәэмин итүне проектлау әлеге электроприемникларын электр белән тәэмин итүнең таләп ителә торган ышанычлылыгын булдыру буенча кирәкле чаралар белән тәэмин ителә.

3.3.6.6. Гомуми энергетика системаларына керүче электр тапшыру линияләрен җитештерү зоналары, шулай ук авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зоналары территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

3.3.6.7. 35 кВ һәм югарырак көчәнешле гамәлдәге һава электр тапшыру линияләрен торак төзелешеннән читкә чыгаруны яки һава линияләрен кабель белән алыштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

3.3.6.8. Торак зона территориясендә 10 кВ. га кадәр көчәнештәге электр тапшыргыч линияләре һава булырга тиеш.

3.3.6.9. Сәнәгать ешлыгының үзгәрүчән токыннан 330 кВ һәм аннан югары көчәнештәге проектлана торган электр тапшыру линияләрен (ЛЭП), шулай ук биналар һәм корылмалар өчен, үткәргечләрнең горизонталь урнашуы булган һава линиясе трассасы буенда һәм аннан ике яктан да электр кырының киеренкелеген киметү чараларыннан

башка, һава линиясенә перпендикуляр юнәлештә, ерак фазалы үткәргечләр җиренә проекциядән алдагы ерак араларда, һава линиясенә күчүче юнәлештә, электр кырының киеренкелеген киметү чараларыннан башка, санитар өзелешләр чикләрен кабул итү рөхсәт ителә.:

- 20 м-330 кВ көчәнешле линияләр өчен;
- 30 м-500 кВ көчәнешле линияләр өчен;
- 40 м-750 кВ көчәнешле линияләр өчен;
- 55 метр-1150 кВ. м көчәнешле линияләр өчен.

Объектны файдалануга тапшырганда һәм эксплуатация барышында санитар аерма инструменталь тикшерү нәтиҗәләре буенча төзәтелергә тиеш.

3.3.6.10. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 11 августындагы 486 номерлы карары белән электр челтәрләренә хезмәт күрсәтүче һава электр тапшыру линияләрен һәм элемтә линияләрен урнаштыру өчен җир кишәрлекләре күләмен билгеләү кагыйдәләре билгеләнгән.

Электр тапшыруның һава линиясе (электр челтәренә хезмәт күрсәтүче элемтә линиясе) сәнәгать җирләренә һәм башка махсус билгеләнештәге җирләргә яисә авыл җирлекләре җирләренә билгеләнгән тәртиптә кертелгән һәм әлеге линияләрнең терәкләрен урнаштыру өчен билгеләнгән аерым җир кишәрлекләрендә урнаштырыла.

Җирләрнең бер категориясенә кертелгән һәм бер һава электр тапшыру линиясенә (электр челтәренә хезмәт күрсәтүче элемтә линияләре) терәкләр кую өчен билгеләнгән (файдаланыла торган) җир кишәрлекләре дәүләт җир кадастрында бер кадастр номерын биреп, күчемсез мөлкәтнең (бердәм җирдән файдалану) бер объекты буларак исәпкә алынырга мөмкин.

10 кВ. га кадәр көчәнештәге һава электр тапшыру линиясе баганасын кую өчен җир кишәрлегенең минималь күләме Җир өслеге дәрәҗәсендә терәкне аркылы тоташтыруга тигез контур мәйданы буларак билгеләнә.

10 кВ. нан артык көчәнештәге һава электр тапшыру линиясе баганасын кую өчен җир кишәрлегенең минималь күләме түбәндәгечә билгеләнә::

җир өслегенә терәк проекциясе контурыннан 1 метрга торган Контурның мәйданы (тартмаларда терәкләр өчен - тартмаларны да кертеп) - барлык категория җир кишәрлекләре белән чиктәш җир кишәрлекләре өчен, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җир кишәрлекләре белән чиктәш җир кишәрлекләре белән 0,8 метрдан да артык түгел.;

җир өслегенә терәк проекциясе контурыннан 1,5 метрга торган Контурның мәйданы-авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җир кишәрлекләре белән чикләшә торган 0,8 метрдан да артык булмаган тирәнлектәге ригельле терәкләр кую өчен билгеләнгән.

330 кВт һәм аннан да күбрәк көчәнешле һава электр тапшыру линиясенең таянычларын урнаштыру өчен аерым җир кишәрлекләренең минималь күләмнәрен җирдә беркетелгән стойкалар (оттяжкалар) кулланыла торган конструкцияләрендә һәр стойканың тышкы контурларыннан 1 метрга (оттяжка) торган контур мәйданнары - барлык категория җир кишәрлекләре белән чиктәш җир кишәрлекләре өчен (авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдән тыш) һәм 1,5 метрга авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җир кишәрлекләре өчен билгеләргә рөхсәт ителә.

Һава электр линияләре терәкләрен (элемтә линияләрен, электр челтәрләренә хезмәт күрсәтүче элемтә линияләрен) урнаштыру өчен җир кишәрлекләренең конкрет күләме Җир терәкләрен, грунтларның үлчәмнәрен һәм төрләрен, грунтларның сәләтен һәм аның тотрыклылыгын һәм куркынычсыз эксплуатациясен тәэмин итү максатларында терәк мәйданын Инженерлык белән тәэмин итү зарурлыгыннан чыгып билгеләнә.

Төзелеш, реконструкция, техник яктан яңадан коралландыру һәм ремонтлау чорында хуҗалык итүче субъектлар тарафыннан кулланыла торган җир участоклары электр тапшыруның һава линиясенең бөтен озынлыгы буенча җир полосасыннан гыйбарәт.

500, 750 һәм 1150 кВ егәрлекле һава электр тапшыру линияләренә карата күрсәтелгән эшләр башкарганда хуҗалык итүче субъектлар тарафыннан кулланыла торган җир участоклары һәр фаза өчен 5 метр киңлектәге аерым полосалардан гыйбарәт.

3.3.6.11. Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә, электр энергетикасы объектларын куркынычсыз һәм авариясез файдалануны тәэмин итү, электр челтәре хуҗалыгы объектларын куркынычсыз эксплуатацияләү һәм Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән башка электр энергетикасы объектларын куллану өчен, составына әлеге җир кишәрлекләре кергән җирләрнең категориясенә бәйсез рәвештә, җир кишәрлекләрен файдалануның махсус шартлары булган сак зоналары билгеләнә.

Җир асты кабель линияләре өстендә, гамәлдәге электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре нигезендә, кабельләр өстендәге мәйдан күләмендә сак зоналары куелырга тиеш:

- кабель линияләре өчен һәр яктан 1 кВ - 1 м дан югарырак.;

- кабель линияләре өчен һәр яктан-1 кВ-1 м. га кадәр, ә тротуарлар астында кабель линияләре үткәндә-0,6 м. га кадәр биналар, корылмалар ягына һәм урамның машиналар йөрү өлешенә 1 м. га кадәр.

3.3.6.12. Кабель линияләренең сак зоналары электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре таләпләрен үтәп кулланыла.

Төзелмәгән җирдә салынган кабель линияләренең сак зоналары мәгълүмати билгеләр белән билгеләнергә тиеш. Мәгълүмати билгеләрне 500 метрдан да ким түгел, шулай ук кабель линияләре юнәлешен үзгәртү урыннарында урнаштырырга кирәк.

3.3.6.13 . 10 кВ. га кадәр көчәнештәге бүлү һәм трансформатор подстанцияләре (РП һәм ТП) ябык типтагы бүлүне күздә тотарга кирәк.

3.3.6.14. Төрле учреждениеләрнең йокы корпусларында, мәктәп һәм башка уку йортларында һ.б. төзелгән һәм төзелгән подстанцияләрне төзү рөхсәт ителми.

Торак биналарда аерым очракларда коры трансформаторларны кулланып төзелгән һәм төзелгән подстанцияләрне дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп урнаштыру рөхсәт ителә, шул ук вакытта гамәлдәге нормалар нигезендә тавыш, вибрация һәм электромагнит нурланыш дәрәҗәсен чикләү буенча таләпләр тулы күләмдә үтәлергә тиеш.

Төзелгән, төзелгән һәм аерым торган подстанцияләрне урнаштыру һәм урнаштыру ПУЭНЫҢ 4 бүлегендәге бүлекләрнең таләпләре нигезендә башкарылырга тиеш.

3.3.6.15. Подстанциягә һәм бүлү пунктларына якын килгәндә кабель һәм һава линияләрен кертү һәм чыгару өчен техник полосаларны күздә тотарга кирәк. Һава линияләре кабельләргә күчү пунктлары өчен җир кишәрлекләре күләме 0,1 гектардан артмаска тиеш.

3.3.6.16. Ябык подстанцияләр өчен бүлеп бирелә торган җир кишәрлекләре, 110 - 220 кВ көчәнешле бүлү һәм комплектлау җайланмаларын да кертеп, 465-74 СН таләпләренә туры китереп билгеләнә.

Электр подстанциясе территориясе тышкы койма белән әйләндереп алынган булырга тиеш. Коймалар ябык подстанцияләр өчен транспорт керү мөмкин булган урыннарда тумбалар кую шарты белән каралмаган булырга мөмкин.

Электр станцияләреннән һәм бүлү пунктларыннан торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарына һәм корылмаларга кадәр ераклыкны СНиП II нигезендә кабул итәргә кирәк-89-80* СНиП 2.07.01-89* акустик исәпләү нәтиҗәләре нигезендә.

3.3.7. Элемтә объектлары.

3.3.7.1. Предприятиеләр, элемтә, радио һәм телевидение, янгын һәм сак сигнализациясе, инженерлык җиһазлары системаларын диспетчерлаштыру системаларын

урнаштыру, СН 461-74, ВСН 60-89 һәм әлеге норматив таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Элемтә, сигнализация җайланмаларын проектлаганда, инженерлык җиһазларын диспетчерлаштырганда, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча халыкка хәбәр итү системасы белән идарә итү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

3.3.7.2. Линия-кабель корылмаларын проектлау беренчел элемтә челтәрләренең перспективалы үсешен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Элемтә линияләре өчен трассаларны (кабельле, һава һәм башкалар) урнаштыруны Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә сәнәгать, энергетика, транспорт, элемтә, радиотапшырулар, телевидение, информатика, космик эшчәнлекне тәэмин итү, оборона, куркынычсызлык һәм башка махсус билгеләнештәге җирләрдә башкарырга кирәк:

- торак пунктлардан читтә-нигездә, юл буйларында, гамәлдәге трассалар һәм чәчү әйләнеше кырлары чикләрендә.;

- авыл торак пунктларында-күбесенчә урамнарның җәяүлеләр өлешендә (тротуарлар астында) һәм кызыл линия белән төзелеш линиясе арасындагы полосада.

3.3.7.3. Чыбыклы элемтә линияләре автомобиль юллары буенда түбәндәге таләпләрне үтәгәндә урнаштырыла:

- гамәлдәге автомобиль юлларының юл буе полосаларында, аларның чикләре янында һәм яңа төзелә торган элемтә линияләре автомобиль юлларын реконструкцияләүгә комачауламасын өчен, ;

- авыл хуҗалыгы өчен яраклы җирләрдә - автомобиль транспорты ташламалары белән пычрану күрсәткечләре буенча;;

- элемтә полосасының автомобиль юлларына бүлеп бирелгән полоса чигенә якынаюының рөхсәт ителгән араларын үтәү.

Аерым очракларда кечкенә участокларда кабельле элемтә линиясе трассасын автомобиль юлыннан, трассаның озынлыгын киметү өчен, аны турылату максатыннан, кире кагу рөхсәт ителә.

Кабель линияләре трассаларын автомобиль юлларыннан читләштерү шулай ук мәҗбүри рәвештә су басу, су басу зоналарын әйләнеп чыкканда да рөхсәт ителә.

3.3.7.4. Торак пунктлардан читтә кабель линиясе трассасын барлык җир участокларында, шул исәптән автомобиль һәм тимер юлларга бүлеп бирелгән полосаларда, саклау һәм тыелган зоналарда, шулай ук автомобиль күперләрендә, коллекторларда һәм автомобиль юллары тоннельләрендә конкрет шартларга карап сайларга кирәк.

3.3.7.5. Автомобиль юллары булмаганда, торак пунктлардан читтә кабельле элемтә линияләре трассалары продуктүткәргечләр буенда урнашырга мөмкин.

3.3.7.6. Трасса юллары булмаганда, кабельле элемтә линияләрен авыл хуҗалыгы өчен яраксыз яки авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә яки авыл хуҗалыгы җирләрендә кадастр бәяләве буенча иң начар сыйфатта урнаштыру мөмкинлеге буенча урнаштыру зарур.

3.3.7.7. Хезмәт күрсәтми торган көчәйтү һәм регенерация пунктларын кабель линиясе трассасы буенда, мөмкин булганча - язгы ташкын сулары белән җылытылмый торган урыннарда кабель сузуның көзгә якынында урнаштырырга кирәк. Әлеге таләпләрне үтәү мөмкин булмаганда, проект тарафыннан аларны эксплуатацияләүнең (алымнарны урнаштыру һәм башкалар) нормаль шартлары каралырга тиеш.

3.3.7.8. Һава линияләре терәкләрендә элемтә кабельләрен подвескасын индивидуаль төзелеш районнарын телефонлаштырганда абонент телефон челтәрләренең бүлү участокларында, авыл телефон челтәрләренең абонент һәмостанцияара линияләрендә, шулай ук зона эчендәге челтәрләрдә (кабельләрне җир асты сузу кыен булган районнарда, тирән чокырлар, елга һәм башка каршылыклар аша кабель линияләре кичешендә) күздә тотарга рөхсәт ителә.

Авыл телефон челтәрләренең кабельләрен подвескасын гамәлдәге һава элемтә линияләре терәкләрендә күздә тотарга кирәк. Әлеге максатлар өчен яңа терәкләрне проектлау тиешле нигезләнгәндә рөхсәт ителә.

Торак пунктлар территорияләрендә биналарның түбәләренә куелган агынты баганалар кулланылырга мөмкин.

3.3.7.9. Юл буе полосалары чикләрендә һава элемтә линияләрен урнаштыру таләпләрне үтәгәндә мөмкин:

- торак пунктларны урап узучы федераль автомобиль юллары участоклары өчен федераль автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чигеннән һава элемтә линияләре терәкләренә кадәр ераклык 50 м дан да ким булмаска тиеш.;

- I-IV категорияле автомобиль юллары өчен, шулай ук торак пунктлар чикләрендә төзелеш чикләренә кадәр, федераль автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чигеннән алып элемтәнең һава линияләре терәкләренә кадәр ераклык 25 м дан да ким булмаска тиеш.

Федераль юлларның һава элемтә линияләре белән кисешкән урыннарда һәр линия терәгеннән алып автомобиль юлының Җир өслеге бровкасына кадәр ераклык терәк плюс 5 м биеклектән дә ким булмаска тиеш, ләкин барлык очракларда да - 25 метрдан да ким булмаска тиеш.

3.3.7.10. Линияләрнең билгеләнүенә һәм җирле шартларга карап, су киртәләре аша кабельле чыгу юллары үтәлергә мөмкин:

- су астында су сибелә торган кабельләр белән;
- күперләргә салына торган кабельләр;
- Терәкләрдә асылмалы кабельләр белән.

Су киртәләре аша кабельле чыгу урыннары линия-кабельле корылмаларны проектлауга карата таләпләр нигезендә урнаштырыла.

3.3.7.11. Элемтә кабельләреннән, чыбык үткәргечтән яки кабель канализациясе торбаларыннан башка җир асты һәм җир өсте корылмаларына кадәр Минималь ераклык әлеге бүлекнең "инженерлык инфраструктурасы зоналары" 3.4 бүлекчәсе таләпләре нигезендә билгеләнә.

3.3.7.12. Радиотапшыручы радиотехник объектларны урнаштырганда санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләре үтәлергә тиеш, шул исәптән саклау зонасы да билгеләнә:

- 100 Вт дан 1000 Втка кадәр булган егәрлек нәтиҗәле очракта, кешеләрнең теләсә кайсы ноктадан 10 м ераклыкка антена урнаштыру зонасына керү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш. Бинада антенна урнаштырганда түбәдән 1,5 метр биеклектә, теләсә кайсы ноктадан күрше корылмаларга кадәр араны антеннаның теләсә кайсы тибындагы һәм нурланышның теләсә кайсы юнәлеше өчен 10 метрдан да ким булмаган араны тәэмин иткәндә, монтажланырга тиеш.;

- 1000нән 5000 Втка кадәр булган егәрлек нәтиҗәле нурланышның тибына һәм юнәлешенә карамастан, антенаның теләсә кайсы ноктасыннан 25 метрдан да ким булмаган арада кешеләрнең үтеп керү мөмкинлеге һәм корылмаларның булмавы тәэмин ителергә тиеш. Бинаның түбәсенә антенна урнаштырганда түбәдән кимендә 5 метр биеклектә монтажланырга тиеш.

Аерым торучы Терәкләрдә һәм мачталарда антенналар урнаштыру киңәш ителә.

3.3.7.13. Электромагнит нурланышлар дәрәҗәләре СанПиН 1 нче кушымта нигезендә рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләрдән (ПДУ) артмаска тиеш 2.1.8/2.2.4.1383-03 к

Халыкны радиотехник объектлар төзелә торган электромагнит кырлар йогынтысыннан саклау максатларында, тапшыручы радиотехник объектларның һәм торак пунктның перспективалы үсешен исәпкә алып, санитар-яклау зоналары һәм чикләүләр зоналары билгеләнә.

Санитар-яклау зоналары чикләре җир өслегеннән җир өслегеннән 2 м биеклектә билгеләнә.

Чикләү зонасы тышкы чикләрдә җир өслегеннән 2 м дан артык биеклектә электромагнит кырларының дәрәҗәсе ПДДАДАН артып киткән территориядән гыйбарәт. Чикләүләр зонасының тышкы чиге перспективалы төзелеш биналарының максималь биеклеге буенча билгеләнә, аларның өске каты биеклегендә электромагнит кырының дәрәҗәсе ПДДАДАН артмый.

3.3.8. Инженерлык челтәрләрен урнаштыру

3.3.8.1. Инженерлык челтәрләре урамнар, юллар һәм юллар буенда һәм бары тик машиналар йөрү өлешеннән читтә генә яшелләндерү полосасында урнашырга тиеш.

Кызыл линия һәм төзелеш сызыгы арасындагы полосада түбән басымлы газ һәм кабель челтәрләрен (көч, элемтә, сигнализация һәм диспетчерлаштыру) урнаштырырга кирәк.

Торак пунктлар территориясендә рөхсәт ителми:

канализация челтәрләрен җир өсте һәм җир өсте сузу;

җиңел ялкынсынучы һәм янучан сыеклыклар, шулай ук сәнәгать предприятиеләрен һәм складларын тәэмин итү өчен сыекландырылган газлар белән торбаүткәргечләр салу;

магистраль торбаүткәргечләр сузу.

3.3.8.2. Суүткәргеч челтәрен киңлектәге урамның ике ягында да урнаштырырга кирәк:

- хәрәкәт итү өлешендә 22 м дан артык;
- урамнар кызыл линия чикләрендә 60 м һәм аннан да күбрәк.

3.3.8.3. Урамнарның һәм юлларның йөрү өлешләрен үзгәртеп корганда, аларга җир асты инженерлык челтәрләре урнашкан юл капиталь өслекләрен урнаштыру белән, әлеге челтәрләрне бүлү полосаларына һәм тротуарларга чыгаруны күздә тотарга кирәк. Тиешле нигезләнгәндә, урамнарның машиналар йөри торган өлешләре астында гамәлдәге челтәрләрне саклап калу, шулай ук каналларда һәм тоннельләрдә яңа челтәрләр салу рөхсәт ителә.

Бүлү полосалары булмаган гамәлдәге урамнарда, Тоннель яки каналларда урнаштыру шарты белән, яңа инженерлык челтәрләрен машиналар йөрү өлеше астында урнаштыру рөхсәт ителә. Техник кирәк булганда, урамнарның машиналар йөри торган өлешләре астында газүткәргечләр салу рөхсәт ителә.

3.3.8.4. Елга, автомобиль юллары, шулай ук биналар һәм корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешүне туры почмак астында карарга кирәк. Нигезләгән вакытта ким дигәндә, 45 градустан да ким булмаган почмак астында кисешү рөхсәт ителә.

Елгаларның, автомобиль юлларының, шулай ук аларның корылмаларының инженерлык челтәрләре белән кисешкән урынын сайлау гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп башкарылырга тиеш.

3.3.8.5. Җәяүлеләр һәм автомобиль күперләре буенча газүткәргечләр сузылды:

- күпер янмый торган материаллардан төзелгән булса, завод эретеп ябыштыру тоташтыруларын физик ысуллар белән йөз процент контрольдә тоткан җөйсез яки электр эретеп ябыштыру торбаларыннан 0,6 Мпка кадәр басым ясау рөхсәт ителә.;
- күпер янучан материаллардан төзелгән булса, рөхсәт ителми.

3.3.8.6. Җир дәрәҗәсеннән торбаларның түбәненә яки югары Терәкләрдә сузыла торган торбаларның изоляциясе өслегенә кадәр биеклекне кабул итәргә кирәк:

- территориянең машиналар йөрми торган өлешендә, кешеләр уза торган урыннарда - 2,2 км;
- автоюллар белән кисешкән урыннарда (машиналар йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 5 м;

3.3.8.7. Якын-тирә җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр горизонталь (яктылык) буенча ераклыкны 15 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк .

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча араларны параллель рәвештә 16 нчы таблица буенча, ә авыл торак пунктлары биналарында инженерлык челтәрләрен тапшыруда - 0,5 м дан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

Катнаш торбаүткәргечләр салу тирәнлегендә 0,4 м дан артык ара булса, траншеяларның тизлеген, әмма траншеяларның тирәнлеген исәпкә алып, насыпи һәм кемка табанына кадәр арттырырга кирәк.

15 һәм 16 таблицаларда күрсәтелгән ераклыкны иминлек һәм ышанычлылык таләпләрен тәэмин итүче тиешле техник чараларны үтәгәндә киметергә рөхсәт ителә.

3.3.8.8. 0,6 МП га кадәр басым астында тыгыз шартларда (норматив документлар белән регламентланган араларны башкару мөмкин түгел) җир асты газ үткәргечләре салганда трассаның аерым участокларында, биналар һәм аркалары аркасында, шулай ук аларны аерым торучы ярдәмче корылмалар (даими булмаган биналар) белән якынайтканда 0,6 Мптан артык басымлы газүткәргечләр (даими рәвештә башка биналар)

19 һәм 20 нче таблицаларда күрсәтелгән ераклыкны 50 процентка кадәр киметергә рөхсәт ителә.

Таблица 19

Инженерлык челтәрләре	Расстояние, м, по горизонтали (в свету) от подземных сетей до					
	Фундаментов зданий и сооружений	Фундаментов ограждений предприятий, эстакад, опор контактной сети и связи, железных дорог	наружной бровки кювета или подошвы насыпи дороги	фундаментов опор воздушных линий электропередачи напряжением		
				до 1 кВ наружного освещения	свыше 1 до 35 кВ	свыше 35 до 110 кВ
1	2	3	7	8	9	10
Суүткәргеч һәм канализация	5	3	1	1	2	3
Үзлектән агучы канализация (көнкүреш һәм яңгыр)	3	1,5	1	1	2	3
Дренаж	3	1	1	1	2	3
Юлдаш дренаж	0,4	0,4	-	-	-	-
Ягулык басымы газ үткәргечләре, МПа:						
түбән-0,005	2	1	1	1	5	10
урта - 0,005 тән 0,3 гә кадәр	4	1	1	1	5	10

югары:						
0,3 тән 0,6 га кадәр	7	1	1	1	5	10
0,6 дан 1,2 гә кадәр	10	1	2	1	5	10
Җылылык челтәрләре:						
тышкы диварлар канал, тоннель	2	1,5	1	1	2	3
бесканальной тышчадан	5 (смотри примечание 2)	1,5	1	1	2	3
Кабели барлык көч көчәнешләре һәм элемтә кабельләре	0,6	0,5	1	0,5*	5*	10*
Каналлар, коммуникацион тоннельләр	2	1,5	1	1	2	3*

* Карый гына расстояниями нче көч кабельләре.

Искәрмә:

1. Фундамент утырган очракта челтәрләргә зыян китерү, шулай ук әлеге челтәрләрдәге авария вакытында фундамент җимерелү мөмкинлеге бирә торган чараларны үтәү шарты белән, теракләр һәм торба үткәргечләрнең эстакадалары фундаментлары чикләрендә җир асты инженерлык челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга рөхсәт ителә.

2. Биналарга һәм корылмаларга кадәр канализациясез салганда, җылылык челтәрләреннән ераклыкны Б. 3 СНиП 41-02-2003 таблицасы буенча кабул итәргә кирәк.

3. 110 - 220 кВ көч кабельләреннән предприятие коймалары, эстакадалар һәм элемтә линияләре фундаментларына кадәр араны 1,5 м кабул итәргә кирәк.

Таблица 20

Инженерлык челтәрләре	Ераклык, горизонталь буенча.											
	Сууткәргеч	көнкүреш канализациясе	дренажа һәм яңгыр канализациясе	басым газ үткәргечләре, МПа (кгс/кв. см)				кабели көч һәм барлык көчәнешләр	элемтә кабельләре	җылылык челтәрләре		каналлар, тоннельләр
				түбән-0,005	уртача 0,005 тән 0,3 гә кадәр	югары				каналның тышкы дивары, Тоннель	Бесканальный түшәм	
						св. 0,3 до 0,6	св. 0,6 до 1,2					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Сууткәргеч	1,5	см. примечание 1	1,5	1	1	1,5	2	1*	0,5	1,5	1,5	1,5
Көнкүреш канализациясе	см. примечание 1	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1*	0,5	1	1	1
Яңгыр канализациясе	1,5	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1*	0,5	1	1	1
Басым газүткәргечләре, МПа:												
түбән-0,005	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2
уртача 0,005 тән 0,3 гә кадәр	1	1,5	1,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2
югары:												
0,3 тән 0,6 га кадәр	1,5	2	2	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1,5	2
0,6 дан 1,2 гә кадәр	2	5	5	0,5	0,5	0,5	0,5	2	1	4	2	4
Кабели барлык көчәнешләр	1*	1*	1*	1	1	1	2	0,1 - 0,5	0,5	2	2	2
Элемтә кабельләре	0,5	0,5	0,5	1	1	1	1	0,5	-	1	1	1

Җылылык челтәрләре:												
нче тышкы диварлар канал, Тоннель	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1			2
бесканальной тышчадан	1,5	1	1	1	1	1,5	2	2	1			2
Канал, тоннельләр	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1	2	2	-

* ПУЭ 2.3 бүлеге таләпләрен үтәгәндә күрсәтелгән араларны 0,5 м га кадәр киметергә рөхсәт ителә.

Искәрмә:

1. Көнкүреш канализациясеннән хуҗалык-эчәргә яраклы суүткәргечкә кадәр ераклыкны кабул итәргә кирәк: тимер-бетон һәм асбоцемент торбалардан суүткәргечкә кадәр-5 м; диаметрлы чуен торбаларыннан су үткәргечкә кадәр:

- 200 мм га кадәр-1,5 м;
- 200 мм дан артык - 3 м;
- пластмасса торбалардан су үткәргечкә кадәр-1,5 м.

Канализация челтәрләре һәм җитештерү суүткәргече арасында материал һәм торбалар диаметрына, шулай ук грунт номенклатурасына һәм характеристикасына карап, 1,5 метр булырга тиеш.

2. 300 м диаметрлы торбалар өчен параллель рәвештә газүткәргечләр салганда, алар арасында (яктылыкта) 0,4 м һәм 300 мм - 0,5 м диаметрлы торбаларны бер траншеяга ике һәм аннан күбрәк газ үткәргечне бергә урнаштырганда кабул итү рөхсәт ителә.

3. 16 нчы таблицада корыч газүткәргечләргә кадәр ара күрсәтелгән. Газүткәргечләрне металл булмаган торбалардан урнаштыруны СНиП 42-01-02 нигезендә күздә тотарга кирәк.

3.3.8.9. Азкатлы торак төзелеше территориясе өчен проект инженерлык чишелешләрен сайлау җирле инженерлык челтәрләрен эксплуатацияләү өчен җаваплы тиешле органнар тарафыннан бирелгән территорияне Инженерлык белән тәэмин итүгә техник шартлар нигезендә башкарылырга тиеш.

3.3.8.10. Җылылык һәм газ челтәрләре, суүткәргеч һәм канализация торбалары юлларның машиналар йөрү өлешеннән читтә сузылырга тиеш. Аерым очракларда, аларның хуҗалары ризалыгы белән, йорт яны территориясендә аларны салу рөхсәт ителә. Азкатлы төзелеш территориясе буенча югары басымлы газ челтәрләрен сузу рөхсәт ителми.

3.3.8.11. Азкатлы торак төзелешен җылылык белән тәэмин итүне автоном типтагы һәр фатир генераторыннан да, үзәкләштерелгән төстә - гамәлдәге яки яңа проектлаштырыла торган котельныйлардан, газ бүлү пунктларыннан (алга таба - ГРП) тиешле инженерлык коммуникацияләре булган децентральләштерүне күздә тотарга рөхсәт ителә.

ГРПДАН торак төзелешенә кадәр ераклыкны әлеге бүлекнең "инженерлык инфраструктурасы зоналары" 3.3 бүлекчәсе таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

3.3.8.12. Азкатлы төзелешләрне су белән тәэмин итүне әлеге бүлектәге "инженерлык инфраструктурасы зонасы" 3.3 бүлекчәсе таләпләре нигезендә күпфатирлы йортлар өчен үзәкләштерелгән системалардан башкарырга кирәк, шулай ук проект нигезендә шахталы һәм вак көпшәле кое, каптаж, чишмәләр өчен автоном су белән тәэмин итүне оештыру рөхсәт ителә.

3.3.8.13. Бер-ике фатирлы йортларга су үткәрү үзәкләштерелгән канализация системасына тоташтыру булганда яки җирле канализация булганда рөхсәт ителә.

3.3.8.14. Ике фатирлы торак йортлар өчен, юынтыларны тәүлегенә 3 куб. метрдан да ким булмаган күләмдә тотып, локаль чистарту корылмалары урнаштыруны күздә тотарга рөхсәт ителә.

3.8.15. Азкатлы төзелешләрне электр белән тәэмин итү әлеге бүлектәге "инженерлык инфраструктурасы зоналары" ның 3.3 бүлекчәсе нигезендә проектланырга тиеш.

Азкатлы төзелешләрне электр белән тәэмин итү өчен трансформатор подстанциясе трансформаторларының егәрлеген исәпләү буенча кабул итәргә кирәк.

0,38 кВ челтәре таралган схема яки элмәк схемасы буенча һава яки кабель линияләре белән бер трансформатор подстанцияләре белән ачык режимда башкарырга тиеш.

Һава һәм кабель линияләре трассалары фатир яны участокларыннан читтә узарга, хезмәт күрсәтүче автотранспортның һава линияләре теркәкләренә керү өчен уңайлы булырга һәм кабель линияләрен тоткарлыксыз казу мөмкинлеге бирергә тиеш.

3.4. Транспорт инфраструктурасы зоналары

3.4.1.Гомуми таләпләр

3.4.1.1.Транспорт инфраструктурасы зоналары транспорт инфраструктурасы объектларын, шул исәптән тимер юл, автомобиль транспорты корылмаларын һәм коммуникацияләрен урнаштыру, шулай ук әлеге норматив таләпләренә туры китереп санитар-яклау зоналарын, санитар өзеклекләр, махсус саклау зоналары булдыру өчен билгеләнгән.

Транспорт инфраструктурасы корылмалары һәм коммуникацияләре барлык территориаль зоналар составында урнашырга мөмкин.

3.4.1.2. Транспорт инфраструктурасы объектларының яңа төзелешен һәм үзгәртеп корылышын проектлау әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның барлык төрләрен сан ягыннан бәяләүне һәм проектны тормышка ашыруның экологик нәтиҗәләрен норматив таләпләргә туры китереп бәяләүне күздә тоткан экологик нигезләү белән бергә алып барылырга тиеш.

3.4.1.3. Урамнарны һәм юлларны, кисешүләрне һәм транспорт төеннәрен проектлаганда планлаштырылган һәм техник чишелешләр транспорт чаралары һәм җәяүлеләр хәрәкәте иминлеген тәэмин итәргә тиеш, шул исәптән коляскалардан файдаланучы инвалидлар хәрәкәте өчен уңайлы һәм куркынычсыз юллар.

Юл өслеге конструкциясе юл категориясе нигезендә транспорт хәрәкәтенең билгеләнгән тизлеген тәэмин итәргә тиеш.

3.4.1.4. Урамнар, юллар һәм транспорт киселешләренең үткәрү сәләтен, автомобильләрне саклау урыннарының санын автомобильләштерү дәрәҗәсеннән чыгып билгеләргә кирәк:

1 мең кешегә 300 җиңел автомобиль;

1 мең кешегә 60 йөк автомобиле;

1 мең кешегә 200 мотоцикл һәм мопед.

3.4.2. Тышкы транспорт.

3.4.2.1. Тышкы транспортны (тимер юл, автомобиль) пассажирлар йөртүнең уңайлылыгын, транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрен төзүнең һәм эксплуатацияләүнең куркынычсызлыгын, шулай ук җирле һәм транзит ташуларның рациональлеген тәэмин итүче урам-юл челтәре белән үзара бәйләнештә комплекслы система буларак проектларга кирәк.

3.4.2.2. Корылмаларны һәм тышкы транспорт объектларын нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итү максатларында гамәлдәге законнар нигезендә сак зоналары билгеләнә.

3.4.2.3. Юллар категориясе һәм җир рельефы нигезендә тимер юллар бүлеп бирелгән полоса билгеләнә. Тимер юлларга бүлеп бирелгән полосага (алга таба-бүлеп бирелгән полоса) тимер юллар һәм алар янәшәсендәге Корылмалар, җайланмалар һәм биналар, шул исәптән вокзал яны мәйданчыклары булган пассажирлар вокзаллары, тимер юл транспорты эшчәнлеген тәэмин итә торган хезмәт һәм башка биналар һәм корылмалар керә.

3.4.2.4. Тимер юлларга бүлеп бирелгән полосаның җир кишәрлекләре күләме Россия Федерациясе Элемтә министрлыгы тарафыннан расланган нормалар, проект-смета документлары һәм тимер юл линияләрен, узелларны һәм станцияләрне үстерүнең генераль схемалары нигезендә билгеләнә.

3.4.2.5. Тимер юлларның бүлеп бирелгән полосаларны һәм саклау зоналарын билгеләү һәм алардан файдалану тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәтенең "тимер юлларның сак

зоналары полосаларын һәм бүлеп бирелгән полосаларны билгеләү һәм алардан файдалану тәртибе турында"2006 елның 12 октябрендәге 611 номерлы карары белән расланган тимер юлларның сак зоналары полосаларын билгеләү һәм алардан файдалану кагыйдәләре белән билгеләнгән.

Сакчылык билгеләнешендәге зоналарның җир участоклары күләме рельефны һәм аерым табигать шартларын, торак пунктларның торак төзелешен үтеп баручы поездларның нормативтан тыш тавышларыннан саклау кирәклеген, киләчәктә тимер юлларны, узелларны, станцияләрне һәм тимер юл транспортының аерым объектларын этаплап үстерү кирәклеген билгели.

Махсус сакчылык билгеләнешендәге җирләр зоналары бүлеп бирелгән полосага кертелми, әмма алар өчен җирдән файдалануның аерым шартлары билгеләнә.

3.4.2.6. Санитар-яклау зоналары түбәндәге таләпләр нигезендә билгеләнә::

- ерак тимер юл осинасыннан алып торак төзелешенә кадәр-100 м дан да ким түгел, торак төзелеше тимер юлга тоташкан очракта. 100 метрлы санитар-саклау зонасын тәэмин итү мөмкин булмаса, ул, торак биналарда һәм торак төзелеше территориясендә тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәсен тәэмин итү буенча чаралар эшләү һәм гамәлгә ашыру шартларында, 50 метрга кадәр киметелергә мөмкин;

- дезинфекция-юдырту станцияләрен (пунктларны) башка тимер юл объектларыннан һәм торак пунктлардан кимендә ераклыкта урнаштырырга кирәк:

250 м - техник һәм хезмәт биналарыннан;

500 м - торак пунктлардан;

- ерак тимер юлның көзеннән бакчачылык участоклары чикләренә кадәр-100 м. дан да ким түгел.

Санитар-яклау зонасында тимер юлга бүлеп бирелгән полосадан тыш, автомобиль юллары, автомобиль стоянкалары, складлар, коммуналь билгеләнештәге учреждениеләр урнаштыру рөхсәт ителә. Санитар-саклау зонасының кимендә 50 проценты яшелләндерелергә тиеш.

3.4.2.7. Тимер юлларның гомуми челтәренең яңа сортлау станцияләрен торак пунктлардан читтә, резерв хәрәкәт составы паркларын, йөк станцияләрен, тимер юл һәм автомобиль транспортының контейнер мәйданчыкларын - селитеб территориясеннән читтә урнаштырырга кирәк.

Сортлау станцияләреннән торак төзелешенә кадәр аралар йөк әйләнеше күләмен, ташыла торган йөкләрнең янгын куркынычсызлыгы күләмен, шулай ук төзелешнең беренче линиясе биналарының торак урыннарында тавыш һәм вибрация дәрәҗәсен исәпкә алып, әлеге нормативларның "әйләнә-тирә мохитне саклау" 8 бүлеге таләпләре нигезендә кабул ителә.

3.4.2.8. Автомобиль юллары хәрәкәтнең исәп-хисап интенсивлыгына һәм аларның хуҗалык һәм административ әһәмиятенә карап I-а, I-б, II, III, IV һәм V категорияләргә бүленә.

3.4.2.9. Автомобиль юлларын һәм транспорт чишелешләрен урнаштыру өчен кирәк булган җир кишәрлекләренең киңлеге һәм күләме юлларның категориясенә, хәрәкәт полосаларының санына, түшәмнең биеклегенә яки юылу тирәнлегенә, насыплар һәм юдыртмаларның СН 467-74 таләпләренә туры китереп кабул ителгән Ян резервларының булу-булмавы һәм башка шартларга бәйле рәвештә билгеләнә.

3.4.2.10. Автомобиль юллары трассаларын салу әйләнә-тирә мохиткә минималь йогынтыны исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Трассаның авыл хуҗалыгы җирләрендә чәчү әйләнеше кырлары яки хуҗалыклар чикләре буенча салырга кирәк.

Елга һәм башка су объектлары буйларында автомобиль юлларын алар өчен билгеләнгән саклау зоналарыннан читтә салырга кирәк.

3.4.2.11. I, II, III категорияле гомуми файдаланудагы автомобиль юллары торак пунктларны урап үтеп проектларга кирәк. Торак пунктларны карап чыкканда, мөмкин булганча, юлларны җилләтке яктан сузарга кирәк.
Күрсәтелгән юлларның җир катламыннан төзелешкә кадәр араны кимендә кабул итәргә кирәк: торак төзелешенә кадәр-100 м, бакчачылык ширкәтләренә кадәр-50 м; IV категорияле юллар өчен бу ераклык 50 м һәм 25 м булырга тиеш.

"Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында" 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә автомобиль юлларының юл буе полосалары һәм бүлеп бирелгән полосалар чикләрендә инженерлык коммуникацияләрен салу һәм яңадан кору билгеләнгән.
Автомобиль юлына бүлеп бирелгән полосалар чикләрендә инженерлык коммуникацияләрен салу яки үзгәртеп кору мондый инженерлык коммуникацияләре хуҗаларының автомобиль юлы хуҗалары белән төзелгән килешү һәм Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы һәм югарыда аталган Федераль закон (мондый инженерлык челтәрләрен салу яки үзгәртеп кору өчен төзелешкә рөхсәт бирү таләп ителгән очракта) нигезендә башкарыла.

Җирлек чикләрендә автомобиль юлларының категорияләрен һәм параметрларын 21 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 21

Юллар категорияләре	Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге, км/сәг	Хәрәкәт полосасының киңлеге, м	Хәрәкәт полосалары саны	Иң аз радиусы кривых һәм планда, м	Иң күп продольный уклон, промилле	Җир катламының иң зур киңлеге, м
төп зона өзлексез һәм җайга салынулы хәрәкәт	100	3,75	2 - 4	400	60	40
Җирле әһәмияттәге:						
йөк хәрәкәте	70	4,0	2	250	70	20
парковые	50	3,0	2	175	80	15

Искәрмә:

1. Йөк автомобильләренең өстенлекле хәрәкәте булган магистраль юлларда хәрәкәт полосасының киңлеген 4 м га кадәр, ә транспорт агымында зур йөк автомобильләре өлеше 20 проценттан артып киткән очракта - 4,5 м га кадәр арттырырга кирәк.

3.4.2.12. Автомагистральләр, тимер юл транспорты линияләре өчен санитар өзеклекләр куела. Санитар аерма транспорт полосасы краеннан торак төзелеше чигенә кадәр Минималь ераклык белән билгеләнә. Аерманың зурлыгы һәр конкрет очракта, әлеге нормативларның "әйләнә-тирә мохитне саклау" 8 бүлеге таләпләре нигезендә, атмосфера һавасында пычратуларны һәм физик факторларны (тавыш, вибрация, электромагнит кырларны һәм башкаларны) таратуны исәпләү нигезендә билгеләнә.

3.4.3. Урамнар һәм юллар челтәре

3.4.3.1. Торак пунктларның урам-юл челтәре барлык территориаль зоналар составына керә һәм кызыл линияләр белән чикләнгән территориянең бер өлеше булып тора, ул транспорт чаралары һәм җәяүлеләр хәрәкәте, инженерлык коммуникацияләре салу, яшел үсентеләр һәм тавыш саклау җайланмалары урнаштыру, мәгълүматның техник чараларын урнаштыру һәм хәрәкәтне оештыру өчен билгеләнгән.

Урамнар, юллар, юллар һәм җәяүлеләр юллары челтәре генераль план нигезендә бердәм транспорт системасының состав өлеше буларак проектланырга тиеш.

Урам-юл челтәре структурасы җирлектәге һәм муниципаль районның барлык торак пунктларында уңайлы транспорт элемтәсен тәэмин итәргә, транзит транспорты, шул исәптән йөк транспорты хәрәкәтен тәэмин итүче челтәр элементларын үз эченә алырга тиеш. Торак кварталның юл челтәре структурасы аварияләр нәтиҗәләрен бетерү өчен көчләрне һәм чараларны тоткарлыксыз кертүне һәм күчерүне тәэмин итәргә тиеш.

Урам-юл челтәрен, урамнарның һәм юлларның функциональ билгеләнешен, Транспорт һәм җәяүлеләр хәрәкәтенең интенсивлыгын, территориянең архитектура-планлаштыру оешмасын һәм төзелеш характерын исәпкә алып, өзлексез система рәвешендә проектларга кирәк. Урам-юл челтәре составында магистраль һәм җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар, шулай ук төп урамнар аерылырга тиеш. Урам һәм юл категорияләрен 22 таблицада китерелгән классификация нигезендә билгеләргә кирәк.

Таблица 22

Юллар һәм урамнар категориясе	Юлларны һәм урамнарны төп билгеләү
1	2
Район әһәмиятендәге:	
транспорт-җәяүлеләр	торак районнар, шулай ук торак һәм җитештерү зоналары, иҗтимагый үзәкләр арасында транспорт һәм җәяүлеләр элемтәсе, башка магистраль урамнарга, юлларга һәм тышкы автомобиль юлларына чыгу
җәяүлеләр-транспорт	планлаштырылган район чикләрендә җәяүлеләр һәм транспорт элемтәсе (күбесенчә җәмәгать пассажир транспорты)
Җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар:	
торак төзелештә урамнар	транспорт (йөк һәм җәмәгать транспорты үткәрмичә) һәм торак районнар (микрорайоннар) территориясендә җәяүлеләр элемтәсе, магистраль урамнарга һәм җайга салынулы хәрәкәт юлларына чыгу
производство, шул исәптән коммуналь-склад зоналарында да урамнар һәм юллар	транспорт элемтәсе, нигездә, җиңел һәм йөк транспортының зоналар чикләрендә, магистраль юлларына чыгу. Урамнар һәм юллар белән кисешүләр бер дәрәҗәдә оештырыла
җәяүлеләр урамнары һәм юллар	хезмәт кушымтасы урыннары, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре, шул исәптән җәмәгать үзәкләре чикләрендә, ял урыннары һәм җәмәгать транспортының тукталыш пунктлары белән җәяүлеләр арасында элемтә
парк юллары	Парклар һәм урман-парклар территориясе чикләрендә транспорт элемтәсе, нигездә, җиңел автомобильләр хәрәкәте өчен
Эчендәге юллар	транспорт чараларының торак йортларга, җәмәгать биналарына, учреждениеләргә, предприятиеләргә һәм район

	эчендәге башка объектларга, микрорайоннарга (кварталларга)килүе
велосипед юллары	башка төр транспорт трассалары буенча.

Искәрмә:

1. Төп урамнар транспорт-җәяүлеләр, җәяүлеләр-транспорт һәм җәяүлеләр урамнары составыннан аерылып тора һәм торак пунктның архитектур-планировкасы нигезе булып тора.

3.4.3.2. Урамнар, юллар һәм транспорт киселешләренең үткәрү мөмкинлеген, автомобильләрне саклау урыннарының санын 1 мең кешегә: 300 җиңел автомобиль, шул исәптән 3 – 4 такси, 2 – 3 ведомство автомобиле, 60 йөк автомобиле билгеләргә кирәк.

Мотоцикл һәм мопедларны 1 мең 200 кешегә кабул итәргә кирәк.

Урам челтәре буенча хәрәкәт иткәндә үткәрүчәнлек сәләтен (хәрәкәт интенсивлыгын) исәпләү өчен төрле транспорт төрләрен бер исәп - хисап төре-җиңел автомобильгә, 23 нче таблица нигезендә китерергә кирәк.

Таблица 23

Транспорт чаралары тибы	Китерү коэффициенты
Җиңел автомобильләр	1,0
Йөк күтәрүчәнлеге булган йөк автомобильләре, т:	
2	1,5
6	2,0
8	2,5
14	3,0
14 тән артык	3,5
Автобуслар	2,5
Микроавтобуслар	1,5
Мотоцикллар һәм мопедлар	0,5
Коляскалы мотоцикллар	0,75

3.4.3.3.Азкатлы торак төзелеше территорияләрендә урам-юл челтәрен проектлаганда җиңел автомобильләрдән өстенлекле файдалануга, шулай ук торак төзелешенә җәмәгать транспортында хезмәт күрсәтүгә юнәлтелергә тиеш.

3.4.3.4. Авыл торак пункты чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары 24 нче таблица нигезендә кабул ителә.

Таблица 24

Авыл урамнары һәм юллары категориясе	Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге, км/сәг	Хәрәкәт полосасының киңлеге, м	Хәрәкәт полосалары саны	Тротуарның җәяүлеләр өлеше киңлеге, м
Бистә юлы	60	3,5	2	-
Төп урам	40	3,5	2 - 3	1,5 - 2,25
Торак төзелештә урам:				
төп	40	3,0	2	1,0 - 1,5
икенче дәрәҗә (тыкрык)	30	2,75	2	1,0
Йөрү	20	2,75 - 3,0	1	0 - 1,0
Хуҗалык юлы, маллар узышы	30	4,5	1	-

3.4.3.5.Төп урамнар төзелеш территориясенең төп транспорт һәм функциональ - планлаштыру нигезләре булып тора. Алар торак төзелешенә транспорт хезмәте күрсәтүне тәэмин итәләр һәм транзит транспорт агымнарын кертмиләр.

Төп юллар транспортның торак биналар төркемнәренә килүен тәэмин итә.

Транспортның аерым биналарга килүен икенче дәрәҗәдә тәэмин итә.

3.4.3.6.Азкатлы торак төзелешенең планлаштырылган карары барлык биналарга һәм корылмаларга, шул исәптән фатир яны участокларында урнашкан йортларга автотранспортның йөрүен тәэмин итәргә тиеш.

3.4.3.7. Урамнарның кызыл линия чикләрендә киңлеген һәм аркылы профилен, аларны төзекләндерү дәрәҗәсен, авыл торак пункты күләменә, фаразланучы хәрәкәт агымнарына, инженерлык коммуникацияләрен салу шартларына, тибына, катларына һәм төзелешнең гомуми архитектура-планлаштыру чишелешенә карап билгеләргә кирәк, ләкин 15 меңнән дә ким түгел.

Тротуарларны, Төзелеш тибына карамастан, торак урамнарның ике ягы буенча да күздә тотарга кирәк. Усадьба корылмалары буенда икенче дәрәҗә юлларда гади өслекле юллар урнаштыру рөхсәт ителә.

Инженерлык челтәрләрен һәм коммуникацияләрне урнаштыру өчен, киңлеге 3,5 метрдан да ким булмаган яшелләндерү яки техник коммуникацияләр полосаларын күздә тотарга кирәк.

Бер яклы усадьба төзелеше булган икенче баскычлы торак урамнарның машиналар йөрү өлешләрен һәм 150 м озынлыктагы тупик юлларны җәяүлеләр хәрәкәте белән бергә, йөрү киңлеге 4,2 М. ким булмаган Кызыл линияләрдә үтәли йөрү киңлеге 7 м. дан да ким булмаска тиеш.

Икенче дәрәҗәле урамнарда һәм юлларда һәр 200 метр саен 7 м х 15 м киңлектәге юл йөрү мәйданчыкларын күздә тотарга кирәк.

Хуҗалык юлларын терлекләр узышлары белән бергә алып барырга рөхсәт ителә. Шул ук вакытта алар төп урамнар кисәргә тиеш түгел. Хуҗалык юлларын каплау йөк автомобильләре, тракторлар һәм башка машиналарның йөкләнешенә түзәргә тиеш. Тупикларның максималь озынлыгы 150 м. нан артмаска тиеш.

3.4.4. Җәмәгать пассажир транспорты челтәре

3.4.4.1. Халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру проектын эшләгәндә халыкның тизлеген, комфортын һәм куркынычсызлыгын тәэмин итәргә кирәк.

3.4.4.2. Җәмәгать транспорты төрен пассажирлар агымының һәм ерак йөрүнең исәп-хисаплары нигезендә сайларга кирәк. Транспортның төрле төрләрен, Җайланмаларның һәм корылмаларның (платформалар, утырту мәйданчыклары) хәрәкәт составын тутыру нормасы буенча билгеләнә - 4 кеше/кв.м гадәти җир өсте транспорты өчен пассажирлар салоны идәненең ирекле мәйданы.

3.4.4.3. Җәмәгать пассажир транспорты линияләрен гомуми агымда транспорт чаралары хәрәкәтен оештыру юлы белән күздә тотарга кирәк.

3.4.4.4. Җәмәгать транспорты тукталышлары арасындагы ераклыкны 400 - 600 м кабул итәргә кирәк.

3.4.4.5. Җәмәгать транспорты тукталышына кадәр җәяүлеләр юлларының ераклыгын 500 м дан да артмаска тиеш.

3.4.4.6. Тукталышларда утырту мәйданчыгы озынлыгы тукталыш мәйданчыгы озынлыгыннан да ким булмаска тиеш.

Утырту мәйданчыгының киңлеге 3 метрдан да ким булмаска тиеш; көтү павильонын урнаштыру өчен 5 метрга кадәр арттыруны күздә тотарга кирәк.

Утырту мәйданчыклары тукталыш мәйданчыклары өслеге 0,2 метрга күтәрелергә тиеш.

3.4.4.7. Павильон ябык яки ачык булырга мөмкин (навес рәвешендә). Павильонның күләмен бер үк вакытта "пик" сәгатенә караган пассажирлар санын исәпкә алып, тукталыш мәйданчыгында 4 кеше/кв.м исәбеннән пассажирларның санын билгелиләр.

Тукталыш пунктларын эскәмияләр белән җиһазлыйлар, алар 10 кв.м. мәйданга 1 эскәмия исәбеннән урнаштыралар.

Павильон янында яки эскәмия янында чүп-чар өчен бер урна урнаштыралар. Тукталыш пункты ГОСТ нигезендә юл билгеләре, тамгалар һәм киртәләр белән җиһазландырылырга тиеш.

3.4.4.8. Пассажир транспортының тукталыш пунктларын югары вольтлы электр тапшыру линияләренең сак зоналарында проектлау тыела.

3.4.4.9. Җәмәгать транспорты маршрут челтәренең соңгы пунктларында туктаусыз-борылу мәйданчыклары булырга тиеш.

Отстойкалы-борылма мәйданчыкларның чикләре кызыл линияләр планында беркетелергә тиеш.

3.4.4.10. Җәмәгать пассажир транспортының лаеклы-борылыш мәйданчыклары, аларның сыешлыгына карап, торак төзелешеннән кимендә 50 м ераклыкта урнашырга тиеш.

3.4.4.11. Җәмәгать пассажир транспортының соңгы станцияләрендә машина йөртүчеләр һәм хезмәт күрсәтүче персонал өчен биналар урнаштыру каралырга тиеш.

Хезмәт урыннарын урнаштыру өчен участокларның мәйданы 25 таблица нигезендә билгеләнә.

Таблица 25

Күрсәткеч исеме	Үлчәү берәмлеге	Маршрутлар саны	
		2	3 - 4
Участок мәйданы	кв. м	225	256
Хезмәт күрсәтүче персонал өчен бүлмәләр булган типик объектны урнаштыру өчен участок күләме	м	15 x 15	16 x 16
Бинаның катлыгы	кат	1	1

4 өлеш. Авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналар

4.1. Гомуми таләпләр

4.1.1. Авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналар составына керергә мөмкин:

авыл хуҗалыгы җирләре зоналары - сөрүлекләр, печәнлекләр, көтүлекләр, ятаклар, күпьеллык үсемлекләр (бакчалар, йөзем бакчалары һ. б.) биләгән җирләр.;

авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге һәм авыл хуҗалыгы, бакчачылык, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару, авыл хуҗалыгы объектларын үстерү өчен билгеләнгән зоналар.

4.1.2. Торак пунктларның чикләре чикләрендә билгеләнә торган территориаль зоналар составына авыл хуҗалыгы кулланышы зоналары (шул исәптән авыл хуҗалыгы җирләре зоналары), шулай ук авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге һәм авыл хуҗалыгы, бакчачылык алып бару, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны үстерү өчен билгеләнгән объектлар керә ала.

4.2. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны урнаштыру

4.2.1. Авыл торак пунктларында терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек производстволары, авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү, авыл хуҗалыгы машиналарына һәм автомобильләренә ремонт, техник хезмәт күрсәтү һәм саклау, төзелеш конструкцияләрен, җирле материаллардан эшләнмәләр һәм детальләр ясау, машина сынау станцияләре, ветеринария учреждениеләре, теплицалар һәм парниклар, промысел цехлары, матди складлар, транспорт, энергетика һәм башка объектлар, шулай ук проектлана торган җитештерү белән бәйле коммуникацияләр урнаштырылырга мөмкин., күрсәтелгән объектларның эчке һәм тышкы бәйләнешләрен тәэмин итә.

4.2.2. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны, корылмаларны урнаштыру рөхсәт ителми:

1) файдалы казылмалар ятмалары ятмаларында, Дәүләт техник күзәтчелеге органнары белән килештермичә генә;

2) торак пунктларның су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарының беренче поясында;

3) органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган җир кишәрлекләрендә, санитар-эпидемиология һәм ветеринария күзәтчелеге органнары тарафыннан билгеләнгән сроклар тәмамланганчы;

4) аеруча саклана торган табигать территорияләре җирләрендә.

4.2.3. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны урнаштыру рөхсәт ителә:

1) торак пунктларны су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклауның икенче поясында, терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләреннән тыш;

2) аеруча саклана торган территорияләрнең саклау зоналарында, әгәр бу аеруча саклана торган табигать территорияләренең табигать комплексларына тискәре (зарарлы) йогынты ясамаса.

4.2.4. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны елгаларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнаштырганда, предприятиеләр мәйданчыкларының планлаштырылган тамгалары, су агымының терәк һәм качып йөрүен, шулай ук дулкынның һәм аның нагонының исәп-хисап биеклеген исәпкә алып, су горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

10 елдан артык эксплуатация срогы булган предприятиеләр, биналар һәм корылмалар өчен исәп-хисап горизонты эчендә суның иң югары дәрәҗәсен-50 елга бер тапкыр кабатлау ихтималы булган, ә 10 елга кадәр эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен 10 елга бер тапкыр кабул итү зарур.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны сулыкларның яр буе участокларында урнаштырганда һәм предприятиеләр белән турыдан-туры элемтә булмаганда, киңлеге 40 метрдан да ким булмаган яр буе полосасын күздә тотарга кирәк.

4.2.5. Минераль ашламалар складларын һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар урнаштырганда сулыкларга зарарлы матдәләрнең эләгүен булдырмый торган тиешле чаралар үтәлергә тиеш.

Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын балык хуҗалыгы сулыкларыннан кимендә 2 км ераклыкта урнаштырырга кирәк. Аеруча кирәк булган очракта, балык запасларын саклауны гамәлгә ашыручы органнар белән килештерелгән очракта, күрсәтелгән складлардан балык хуҗалыгы сулыкларына кадәр ераклыкны киметергә рөхсәт ителә.

4.2.6. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар белән шөгыльләнүче зоналарны планлаштыру һәм төзегәндә каралырга тиеш:

- селитет зонасы белән планировкой увязку;

- бер җир кишәрлегендә авыл хуҗалыгы һәм сәнәгать предприятиеләрен икътисади яктан максатчан кооперацияләү һәм гомуми ярдәмче һәм хезмәт күрсәтү объектларын оештыру;

- комплекслы технологик һәм инженер-техник таләпләрне үтәү һәм табигый-климат, геологик һәм башка җирле шартларны исәпкә алып, бердәм архитектура ансамблен төзү.;

- җитештерү калдыклары һәм агымнары белән пычранудан әйләнә-тирә мохитне саклау чаралары;

- авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зонасын киңәйтү мөмкинлеге.

4.2.7. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар белән шөгыльләнүче зона территориясен кулланунын интенсивлыгы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы белән процентларда билгеләнә.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре зоналары мәйданчыкларын төзүнең минималь тыгызлыгы Татарстан Республикасының шәһәр төзелешен проектлау нормативларына 12 нче кушымтада каралган булырга тиеш.

4.2.8. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны урнаштыру өчен җир кишәрлеге мәйданы, төзелешнең минималь тыгызлыгы нормативын исәпкә алып, проектлауга бирем буенча билгеләнә.

4.2.9. Әйләнә-тирә мохиткә җитештерү зарарлары бүлеп бирү чыганагы булган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, биналар һәм корылмалар санитар-яклау зоналары белән торак һәм иҗтимагый биналардан аерылырга тиеш.

Санитар-яклау зоналары территорияләре җирдән файдаланудан алынмый һәм авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен максималь файдаланылырга тиеш.

Санитар-саклау зоналарында ашлык, җиләк-җимеш, яшелчә һәм бәрәңге складларын, үсемлек питомникларын урнаштыру рөхсәт ителә.

4.2.10. 100 м киңлектәге санитар-саклау зоналары чигендә селитет зонасы ягыннан 30 м киңлектәге агач-куак полосасы, ә зона киңлеге 50 м дан алып 100 м га кадәр - киңлеге 10 м дан да ким булмаган булган полоса булырга тиеш.

4.2.11. Һәрберсенең санитар-яклау зоналары күләме 500 м дан артып киткән предприятиеләр һәм объектлар авыл торак пунктларының җитештерү зоналарының аерым җир кишәрлекләрендә урнаштырырга тиеш.

4.2.12. Проектлана торган авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларын әлеге объектлар өчен бертөрле булган җитештерү процессларының, санитар, зооветеринария һәм янгынга каршы таләпләрнең, йөк әйләнеше, хезмәт күрсәтү транспортының, су, җылылык, электр энергиясенең төрләрен берләштерергә кирәк, шул ук вакытта участокларны оештырып:

предприятиеләр мәйданчыкларын булдыру;

- гомуми ярдәмче җитештерү объектлары;

- складлар.

4.2.13. Теплицаларның һәм парникларның җир участокларын планлаштырганда төп корылмаларны функциональ билгеләнеше буенча (теплицалар, парниклар, җылытыла торган грунтлы мәйданчыклар) төркемләргә кирәк, шул ук вакытта йөрү һәм узу системасы да каралырга тиеш.

4.3. Бакчачылык һәм дача хуҗалыгын алып бару өчен билгеләнгән зоналар

4.3.1. Бакчачылык (дача) берләшмәсенең зонасын (территориясен) оештыру җирле үзидарә органы раслаган бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясен планлаштыру проекты нигезендә гамәлгә ашырыла.

Проект бер төркем өчен дә, янәшәдә урнашкан бакчачылык (дача) берләшмәләре территорияләре өчен дә эшләнергә мөмкин.

4.3.2. Сәнәгать предприятиеләренең санитар-яклау зоналарында бакчачылык (дача) берләшмәләре территорияләрен урнаштыру тыела.

4.3.3. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясен тимер юллардан һәм гомуми файдаланудагы I, II, III категорияле санитар-саклау зонасыннан кимендә 50 м, IV категорияле автомобиль юлларыннан - кимендә 25 м киңлектәге, анда 10 м киңлектәге урман полосаларын урнаштырып, кимендә 25 м санитар-саклау зонасыннан аерырга кирәк.

Әлеге ераклыкны тиешле техник-икътисадый нигезләнгәндә, әмма 30 проценттан да ким булмаган күләмдә кыскартырга рөхсәт ителә.

4.3.4. 35 кВА һәм аннан да күбрәк югары вольтлы тапшырулар линиясе астында, шулай ук әлеге җирләрне магистраль газ һәм нефть үткәргечләре белән кисешкән җирләрдә бакчачылык (дача) берләшмәләре өчен территорияләрне проектлау тыела.

Югары вольтлы линияләрнең өске үткәргечләреннән (ВЛ) оформональ ераклыклардан бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясе чигенә кадәр (сак зонасы) ераклык ким булмаска тиеш:

- 10 м -20 кВ. га кадәр;
- 15 м-ВЛ өчен 35 кВ;
- 20М-ВЛ өчен 110 кВ;
- 25 м - ВЛ өчен 150-220 кВ;
- 30 м-ВЛ өчен 330-500 кВ.

4.3.5. Бакчачылык берләшмәсе территориясе инженер коммуникацияләре белән кисешкән вакытта санитар-яклау зоналарын күздә тотарга кирәк.

Углеводородлар булмаган җир өсте магистраль газүткәргечләреннән тәкъдим ителгән минималь ераклыклар ким булмаска тиеш:

1 классды торбалар диаметры булган торбаүткәргечләр өчен:

- 300 мм - 100 м;
- 300-600 мм - 150 м;
- 600-800 мм - 200 м;
- 800 дән 1000 м га кадәр - 250 м;
- 1000-1200 мм - 300 м;
- 1200 мм дан артык - 350 м;

торбаларның диаметры 2 классды торбаүткәргечләр өчен:

- 300 мм-75 м;
- 300 мм дан артык-125 м.

Төрле диаметрлы торбалар булганда сыеклаандырылган углеводород газлары өчен торбаүткәргечләрдән тәкъдим ителгән минималь аерма кимендә булырга тиеш:

- 150 мм га кадәр - 100 м га кадәр;
- 150дән 300 мм кадәр-175 м;
- 300-500 мм - 350 м;
- 500-1000 мм - 800 м .

Җир өсте сузылганда минималь ара I сыйныф өчен 2 тапкыр һәм II класс өчен 1,5 тапкыр арта.

Табигый газны транспортлый торган магистраль газүткәргечләрнең зур коррозия үзлекләре булган аермалары һәр конкрет очракта, шулай ук эксплуатация тәҗрибәсе буенча исәп-хисап нигезендә билгеләнә, әмма кимендә 2 км.

Түбән басымлы газ үткәргечләрдән тәкъдим ителгән минималь аерма 20 м дан да ким булмаска тиеш.

Төрле диаметрлы торбаларны транспортлау өчен магистраль торбаүткәргечләрдән тәкъдим ителгән минималь ара ким булмаска тиеш:

- 300 мм кадәр-50 м;
- 300дән 600 мм - 50 м;

- 600-1000 мм-75 м;
- 1000-1400 мм - 100 м.

4.3.7. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясе чиге буйлап койма проектлана. Табигый чикләр булганда (елга, чокырны бровкалау һ.б.) коймаларны күздә тотмаска рөхсәт ителә.

4.3.8. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясе гомуми файдаланудагы автомобиль юлы белән тоташтырылырга тиеш.

50 гә кадәр бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясенә бер керүне, 50дән дә ким булмаган ике керүне күздә тотарга кирәк.

4.3.9. Бакчачылык (дача) берләшмәсенә бирелгән җир кишәрлеге гомуми файдаланудагы җирләрдән һәм шәхси кишәрлекләрдән тора.

Гомуми файдаланудагы җирләргә юллар, урамнар, юллар (кызыл линия чикләрендә), янгын сулыклары, шулай ук гомуми файдаланудагы объектлар мәйданчыклары һәм участоклары (аларның санитар-яклау зоналарын да кертеп) биләп торган җирләр керә. Гомуми файдаланудагы биналар, корылмалар, мәйданчыкларның минималь кирәкле составы 26 таблицада китерелгән.

Таблица 26

Корылма	Участоклар саны булган бакчачылык (дача) берләшмәләре территориясендә җир кишәрлекләренең (1 бакчачылык кишәрлегенә кв. м) чагыштырмача күләме		
	15 - 100	101 - 300	301 дәнб.
Берләшмә идарәсе белән Каравылчы	1 - 0,7	0,7 - 0,5	0,4 - 0,4
Кибет катнаш сәүдә	2 - 0,5	0,5 - 0,2	0,2 тән әзр.
Янгын сүндерү чараларын саклау өчен биналар һәм корылмалар	0,5	0,4	0,35
Чүп җыючылар өчен мәйданчыклар	0,1	0,1	0,1
Бакчачылык берләшмәсе территориясенә кергәндә автомобильләр кую өчен мәйданчык	0,9	0,9 - 0,4	0,4 тән әзр.

4.3.10. Гомуми кулланылыштагы биналар һәм корылмалар бакча (дача) участоклары чикләреннән 4 метрдан да ким булмаска тиеш.

4.3.11. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясен планлаштырылган хәл итү автотранспорт төркеменә берләштерелгән барлык шәхси бакча (дача) участокларына һәм гомуми кулланылыштагы объектларга илтүне тәэмин итәргә тиеш.

4.3.12. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясендә урамнарның һәм Кызыл линияләрдәге юлларның киңлеге булырга тиеш:

- урамнар өчен-кимендә 15 м.;
- йөрү өчен-кимендә 9 м.

Машина йөрү өлешенең минималь чикләү радиусы-6 м.

Урамнарның һәм юлларның машиналар йөрү өлешенең киңлеге кабул ителә:

- урамнар өчен-кимендә 7 м;
- йөрү өчен-3,5 м. дан да ким түгел.

4.3.13. Юлларда 15 м киңлектә һәм 7 м киңлегендә, шул исәптән, йөрү өлешенең киңлеген дә күздә тотарга кирәк. Разъезд мәйданчыклары, шулай ук разъезд мәйданчыклары һәм тыкрыклар арасында ара 200 м дан артык булмаска тиеш.

Тупик юлның максималь озынлыгы 150 м дан артмаска тиеш.

Автомобиль кую өчен борылыш мәйданчыгын файдалану рөхсәт ителми.

4.3.14. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясе әлеге нормативларның "җитештерү территориясе" 3 бүлеге таләпләренә туры китереп су белән тәэмин итү системасы белән җиһазландырылырга тиеш.

Хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасыннан да, шулай ук автоном - шахталы һәм вак көпшәле коелардан да, чишмәләрне каптажлаудан да башкарыла ала.

Йортка сууткәргеч кертү җирле канализация булганда яки үзәкләштерелгән канализация системасына тоташканда рөхсәт ителә.

Бакчачылык (дача) берләшмәсенең гомуми файдалану территориясендә эчәргә яраклы су чыганаклары каралырга тиеш. Һәр чишмә тирәсендә санитар саклау зонасы оештырыла:

- артезиан скважиналары өчен-30-50 м радиуслы, шул ук вакытта зоналарның чикләре әлеге нормативларга 10 нчы кушымта таләпләре нигезендә билгеләнә;

- чишмәләр һәм коелар өчен-гамәлдәге яки мөмкин булган пычрану чыганакларыннан (ярлы бәдрәфләр һәм чокырлар, ашламалар һәм агу химикатлары складлары, җирле сәнәгать предприятиеләре, канализация корылмалары һәм башка чыганаклардан) грунт сулары агымы буенча 50 м дан да ким булмаска тиеш.

Үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итүнең су алу корылмалары язгы ташу сулары белән җылытыла торган участокларда, сазлыклы урыннарда, шулай ук авыруларга дучар ителә торган урыннарда, шулай ук транспорт хәрәкәте интенсив булган магистральләрдән 30 метрдан да якынрак урнашырга тиеш түгел.

4.3.15. Су белән тәэмин итү системаларын исәпләү хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлар өчен тәүлеклек уртача су куллану нормаларыннан чыгып башкарыла:

- су җыю колонкаларыннан, шахталы коедан-тәүлегенә 30-50 л. 1 кешегә;

- эчке су һәм канализация белән тәэмин иткәндә (ваннасыз) - тәүлегенә 125-160 л. 1 кешегә.

Бакчаларга су сибү өчен:

- яшелчә культуралары - тәүлегенә 3-15 л/кв. м.;

- тәүлегенә 10-15 л/кв.м җиләк - җимеш агачлары (су сибү сезонлы гамәлдә булган су челтәреннән яки ачык сулыклардан һәм махсус каралган котлованнардан - су туплау өчен тәүлегенә 1-2 тапкыр су сибү күздә тотыла).

Гомуми файдаланудагы территориядә һәм һәр участокта су җыю җайланмаларында тотылучы суны исәпкә алу өчен су үткәргече яки артезиан скважинасы булган очракта счетчиклар куюны күздә тотарга кирәк.

4.3.16. Чисталыкларны җыю, бетерү һәм зарарсызландыру тиешле нормаларны үтәп һәм билгеләнгән тәртиптә килештереп гамәлгә ашырыла торган җирле чистарту корылмалары ярдәмендә канализацияләнмәгән булырга мөмкин. Шулай ук әлеге нормативларның "җитештерү территориясе" бүлегендәге 3 бүлек таләпләрен үтәгәндә үзәкләштерелгән канализация системаларына тоташтыру да мөмкин.

4.3.17. Бакчачылык (дача) берләшмәләре территориясендә һәм аннан читтә калдыклар чүплеген оештыру тыела. Көнкүреш калдыклары бакча участокларында утильләштерелергә тиеш. Утильләштерелмәгән калдыклар (пыяла, металл, полиэтилен һ.б.) өчен гомуми файдаланудагы территориядә чүп-чар өчен контейнерлар мәйданчыклары каралырга тиеш.

Чүп контейнерлары өчен мәйданчыклар бакча кишәрлекләре чикләреннән 20 һәм аннан да ким булмаган санда 100 м ераклыкта урнаштырыла.

4.3.18. Бакчачылык (дача) берләшмәләре территориясеннән кюветларга һәм канауларга өске агымнарны һәм дренаж суларын бүлеп бирү бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясен планлаштыру проекты нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.3.19. Гомуми файдалану территориясен проектлаганда, ачык сулыклар һәм су алу скважиналары янында минераль ашламалар һәм химикатлар складларын урнаштыру тыела.

4.3.20. Бакча йортларын җылыту һәм кайнар су белән тәэмин итүне оештыру өчен җылылык белән тәэмин итү чыганаклары (казан, мич һ.б.) булган автоном системаларны, шулай ук җылыту приборлары һәм су алу арматурасы булган автоном системаларны проектларга кирәк.

4.3.21. Бакча йортларын газ белән тәэмин итү сыеклатдырылган газ җайланмаларыннан яки газ челтәреннән проектлана. Газ системаларын проектлау, газ плитәләрен һәм газ чыгымын исәпкә алу приборларын урнаштыру әлеге нормативларның "җитештерү территориясе" 3 бүлеге таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Сыеклатдырылган газлы баллоннарны саклау өчен гомуми кулланыштагы территориядә газ баллоннарының арадаш складлары проектлана.

12 елдан артык сыйдырышлы баллоннар газ белән тәэмин итү өчен кухня һәм башка плитәләр янмый торган материалдан ясалган җайланмада яки тышкы диварның саңгырау участогы янында металл тартмада урнашырга тиеш.

4.3.22. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясендә электр белән тәэмин итү челтәрләрен һава линияләре белән күздә тотарга кирәк. Һава линияләрен, индивидуаль чыбыктан тыш, участоклар өстендә үткәрү тыела.

Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясендә урамнарда һәм юлларда тышкы яктырту проектлана, алар белән идарә итү каравылчы тарафыннан башкарыла.

Электр белән тәэмин итү челтәрен электр белән тәэмин итү, бакча йортларын һәм хуҗалык корылмаларын яктырту һәм яшен яклау, әлеге нормативларның "җитештерү территориясе" 3 бүлеге таләпләре нигезендә проектларга кирәк.

4.3.23. Бакчачылык (дача) берләшмәсе территориясендә янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү өчен әлеге нормативларның "янгынга каршы таләпләр" 11 бүлеге таләпләре үтәлергә тиеш.

4.3.24. Шәхси бакча (дача) участогының мәйданы 0,06 гектардан да ким булмаган күләмдә кабул ителә.

4.3.25. Шәхси бакча (дача) участоклары коймаланырга тиеш. Күрше участоклар территориясен минималь кысу максаты белән коймалар 1,5 м биеклектәге челтәрсыман яки рәшәткәле булырга тиеш.

4.3.26. Бакча (дача) участогында торак корылма (яисә йорт), хуҗалык корылмалары һәм корылмалары, шул исәптән вак терлек һәм кош-корт тоту өчен төзелгән корылмалар, җылытылган грунт белән теплицалар һәм башка корылмалар, инвентарь, мунча, душ, автомобиль өчен асылмалы яки стоянка, җыештыру корылмалары төзелә ала.

Күршедәге ике участокта һәм ике катлы йорт салганда, күршедәге дүрт участокта төзелмәләрне (яки йортларны) төркемләп блокларга һәм блокларга рөхсәт ителә.

4.3.27. Бер бакча участогы чикләрендә Корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы аралар нормалашмый.

Күрше җир кишәрлекләрендә урнашкан корылмалар һәм корылмалар арасында, шулай ук төркемнең (группировкада яки блокировкада) иң чик корылмалары арасында янгынга каршы ераклыклар әлеге нормативларның "янгынга каршы таләпләр" 11 бүлеге таләпләре нигезендә билгеләнә.

4.3.28. Шул ук вакытта юлның каршы якларында урнашкан йортлар арасында янгынга каршы аралар исәпкә алынырга тиеш. Хуҗалык корылмаларыннан урамнарның Кызыл линияләренә кадәр ераклык 5 метрдан да ким булмаска тиеш.

4.3.29. Санитар-көнкүреш шартлары буенча күрше участок чигенә кадәр минималь ара булырга тиеш:

- торак төзелештән (яки йорттан) - 3 м;
- вак терлек һәм кош-корт тоту өчен төзелгән корылмалардан - 4 м;
- башка корылмалардан - 1 м;
- биеклектәге агачларның кәүсәсеннән-4 м, урта олылардан-2 м;
- куаклардан-1 м.

Торак бина (яки йорт) һәм күрше участок чиге арасындагы ераклык йортның цоколыннан яки йорт диварыннан (цокол булмаганда) үлчәнә, әгәр йорт элементлары (эркер, крыльцо, навес,түбә ясссылыгыннан 50 см дан да артык түгел. Әгәр элементлар 50 см дан артык чыгыш ясаса, ераклык чыгыш ясаучы өлештән яки аларны җиргә секциядән (түбәнең консол түшәмәсе, баганаларда урнашкан икенче кат элементлары һ.б.) үлчәнә.

Күрше бакча участогы чигеннән 1 м ераклыкта урнашкан хуҗалык корылмаларының бакча (дача) участогында төзелгәндә, түбәнең скатын үз участогына юнәлтергә кирәк.

4.3.30. Санитар-көнкүреш шартлары буенча төзелешләр арасында минималь ара булырга тиеш:

- торак корылмадан (яисә йорттан) һәм баздан алып җыештыру һәм корылмага кадәр-вак терлек һәм кош-корт тоту өчен-12 м;

- җан башына, мунчага (сауна) - 8 м;

- коедан алып җыештыру һәм компост җайланмасына кадәр-8 м.

Әлеге аралар бер участокта төзелгән корылмалар арасында да, катнаш участокларда урнашкан корылмалар арасында да үтәлергә тиеш.

4.3.31. Хуҗалык корылмалары торак корылмага (йортка) тоташкан очракта, вак терлек һәм кош-корт өчен бина йорт ишегеннән 7 метрдан да ким булмаган тышкы керү юлына ия булырга тиеш.

Бу очракларда күрше участок белән чиккә кадәр ераклык блокировканың һәр объектыннан аерым исәпләнә.

4.3.32. Автомобильләр өчен гаражлар аерым торучы, төзелгән яки бакча йортына һәм хуҗалык корылмаларына корылган булырга мөмкин.

4.3.33. Бакча (дача) кишәрлекләрендә торак биналарның (йортларның) инсоляциясе әлеге нормативларның "әйләнә-тирә мохитне саклау" 8 бүлеге таләпләренә туры китереп тәэмин ителергә тиеш.

5 өлеш. Аеруча саклана торган территорияләр

5.1. Гомуми таләпләр

5.1.1. Аеруча саклана торган территорияләргә аеруча саклаулы табигать саклау, фәнни, тарихи-мәдәни, эстетик, рекреацион һәм башка аеруча әһәмиятле булган җир кишәрлекләре кертелә.

5.1.2. Аеруча саклана торган территорияләр җирләренә җирләр керә:

аеруча саклана торган табигать территорияләре;

табигать саклау законнары;

рекреацион билгеләнештәге объектлар;

тарихи-мәдәни билгеләнештәге объектлар;

- Россия Федерациясе Җир кодексы, федераль законнар нигезендә башка аеруча кыйммәтле җирләр.

Россия Федерациясе Хөкүмәте, Россия Федерациясе субъектларының башкарма хакимиятенең тиешле органнары, җирле үзидарә органнары аеруча саклаулы табигать территорияләренең башка категорияләрен дә билгели ала (Бакча-парк сәнгате һәйкәлләре, саклана торган яр линияләре, саклана торган елга системалары, саклана торган табигать ландшафтлары, биологик станцияләр, микро-Тыюлыклар һәм башкалар).

5.1.3. Җирләрне региональ һәм җирле әһәмияттәге махсус сакланыла торган территорияләр җирләренә кертү тәртибе, региональ һәм җирле әһәмияттәге махсус сакланыла торган территорияләрдән файдалану һәм аларны саклау тәртибе федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары һәм җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары һәм җирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнә.

5.2. Су саклау зоналары җирләре

5.2.1. Су саклау зоналары булып, елгаларның, инешләрнең, каналларның, күлләрнең, сусаклагычларның яр буе линиясенә янәшә торган, аларда күрсәтелгән су объектларының пычрануын, чүпләнүен, куылуын, аларның суларын юкка чыгаруын булдырмау, шулай ук су биологик ресурсларын һәм хайваннар һәм үсемлекләр дөньясының башка объектларын саклау максатларында хуҗалык һәм башка эшчәнлекне тормышка ашыруның махсус режимы билгеләнә.

Су саклау зоналары чикләрендә Яр буе саклау полосалары билгеләнә, алар территорияләрендә хуҗалык һәм башка төр эшчәнлеккә өстәмә чикләүләр кертелә.

5.2.2. Россия Федерациясе Су кодексы нигезендә, елгаларның һәм инешләрнең су саклау зонасының киңлеге аларның чишмәләреннән елга яки инешләрнең озынлыгы белән билгеләнә:

- ун километрга кадәр-илле метр күләмендә;
- уннан илле километрга кадәр-йөз метр күләмендә;

Елганың чишмә башыннан алып Чишмә тамагына кадәр ун километрдан да ким озынлыкта су саклау зонасы яр буе саклау полосасына туры килә. Елганың, инешнең чишмә башына су саклау зонасы радиусы илле метр күләмендә билгеләнә.

Су саклау зоналары чикләрендә тыела:

- агынты суларны туфрак ашламалар өчен куллану;
- зиратларны, үләт базларын, җитештерү һәм куллану калдыкларын, радиоактив, химик, шартлаткыч, агулы, агулы һәм агулы матдәләр Күмү урыннарын урнаштыру;;
- үсемлекләрнең корткычларына һәм авыруларына каршы көрәш буенча авиация чараларын гамәлгә ашыру;
- транспорт чараларының (махсус транспорт чараларыннан тыш) хәрәкәте һәм туктавы, аларның юллар буйлап йөрүләреннән тыш, юлларда һәм махсус җиһазландырылган урыннарда тукталышлары да бар.

Су саклау зоналары чикләрендә су объектларын пычратудан, чүплектән һәм суны чистартудан саклауны тәэмин итүче, су законнары һәм әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге законнар нигезендә, су объектларын проектлау, урнаштыру, урнаштыру, төзү, реконструкцияләү, файдалануга тапшыру, хуҗалык һәм башка объектларны эксплуатацияләүгә кертү рөхсәт ителә.

Яр буе саклау полосалары чикләрендә күрсәтелгән чикләүләр белән беррәттән тыела:

- җирләрне сөрү;
- юдырыла торган грунтларның өемнәре урнаштыру;
- авыл хуҗалыгы хайваннарын коткару һәм алар өчен җәйге лагерьлар, ванн оештыру.

5.2.3. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм су объектлары янында торак, граждан һәм җитештерү объектлары урнаштыру проектларын эшләү Россия Федерациясе Су кодексы һәм "әйләнә-тирә мохитне саклау" бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

5.3. Саклагыч урманнар җирләре

5.3.1. Саклау урманнарына әйләнә – тирә мохитне булдыручы, су саклау, саклау, санитар-гигиена, сәламәтләндерү һәм башка файдалы функцияләрне саклау максатларында, аларны саклау урманнарын максатчан билгеләү һәм алар башкара торган файдалы функцияләр белән бергә файдаланганда, урманнардан бер үк вакытта файдаланып файдаланырга тиешле урманнар керә.

5.3.2. Яклау урманнарының хокукый режимы үзенчәлекләрен исәпкә алып, күрсәтелгән урманнарның түбәндәге категорияләре билгеләнә:

- аеруча саклана торган табигый территорияләрдә урнашкан урманнар;
- су саклау зоналарында урнашкан урманнар;
- табигый һәм башка объектларны саклау функцияләрен башкаручы урманнар;
- эчә торган һәм хуҗалык-көнкүреш су белән тәэмин итүнең санитар чыганаклары зоналарының беренче һәм икенче билбау зоналарында урнашкан урманнар;
- гомуми файдаланудагы тимер юллары, гомуми файдаланудагы федераль автомобиль юллары, Россия Федерациясе субъектлары милкендә булган гомуми файдаланудагы автомобиль юллары буенда урнашкан урманнарның саклау полосалары;
- яшел зоналар, урман парклары;
- дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларының беренче, икенче һәм өченче зоналарында урнашкан урманнар;
- кыйммәтле урманнар:
- Дәүләт саклау урман полосалары;
- эрозиягә каршы урманнар;
- далаларда, тауларда урнашкан урманнар;
- фәнни яки тарихи әһәмияткә ия булган урманнар;
- чикләвек-промысел зоналары;
- урман җиләк-җимеш агачлары;
- су объектлары буенда урнашкан урманнарның тыю полосалары;
- урманнарның Уылдык чәчү урыннары.

5.3.3. Урманнарның аеруча сакланган участокларына керә:

- су объектлары янында урнашкан урманнарның яр яклау, туфрак саклау участоклары, чокырлар ташламалары;
- урман кыңлекләре белән чикләнә торган урманнар кисәкләре;
- даими урман орлыклары участоклары;
- тыюлык урман кишәрлекләре;
- реликт һәм эндемик үсемлекләр булган урманнар участоклары;
- кыргый хайваннар юкка чыгу куркынычы астында булган сирәк һәм яшәү урыннары;
- башка аеруча саклаулы урманнар.

5.3.4. Аеруча сакланган урманнар саклау урманнарында, эксплуатация урманнарында һәм резерв урманнарында бирелергә мөмкин.

5.3.5. Саклау урманнарында һәм урманнарның аеруча сакланган кишәрлекләрендә аларның максатчан билгеләнешенә һәм файдалы функцияләренә туры килми торган эшчәнлек алып бару тыела.

5.3.6. Урманнарны кыйммәтле урманнарга кертү һәм урманнарның аеруча сакланган участокларын бүлеп бирү һәм аларның чикләрен билгеләү Россия Федерациясе Урман кодексы нигезендә билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла.

5.3.7. Урман фондының икътисадый, экологик һәм социаль әһәмияте, аның урыны һәм башкарыла торган функцияләре нигезендә, урман фондын урманнар төркемнәре һәм яклау категорияләре буенча бүлү башкарыла.

Моннан тыш, урманнарда урманнардан файдалану режимы чикле булган махсус саклау участоклары (су объектлары ярлары буенда, чокыр һәм балка тирәләре, урмансыз территорияләр чикләрендә урманнар күплеге, сирәк очрый торган һәм юкка чыгу куркынычы астында булган кыргый хайваннар, үсемлекләр һәм башкалар) бүлеп бирелергә мөмкин.

Урман фондына оборона, авыл җирлекләре җирләрендә, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге, транспорт, су фонды һәм башка категория җирләрдә урнашкан урманнар керми.

5.3.8. Беренче төркем урманнары һәм беренче төркем урманнарны саклау Категориясе урманнары Россия Федерациясе Урман кодексы белән каралган саклагыч урманнар һәм яклау категорияләре дип танылa.

Татарстан Республикасының барлык урманнары беренче төркемгә кертелгән.

5.3.9. Урманнарны аеруча саклау участоклары параметрлары Татарстан Республикасы Урман хуҗалыгы департаменты тарафыннан урман корылышы һәм махсус тикшерү материаллары нигезендә раслана. Урманнарның аеруча саклаулы участоклары исемлеге урман хуҗалыгы өлкәсендә дәүләт сәясәтен эшләү һәм норматив-хокукый җайга салу функцияләрен башкаручы башкарма хакимиятнең федераль органы тарафыннан билгеләнә.

5.3.10. Урман фонды участоклары чикләре, урманнардан файдалану тәртибе Россия Федерациясе Урман кодексы нигезендә билгеләнә.

5.3.11. Урманнар җирләрендә аларның билгеләнешенә туры килми торган теләсә нинди эшчәнлек тыела.

Урман җирләрендә түбәндәге эшчәнлек төрләре гамәлгә ашырыла ала::

- төп кулланылыштагы кисүләрне беренче төркем урманнарында үткәрү;

– арадаш файдалану һәм башка кисүләрне-аеруча кыйммәтле урман массивларында, фәнни яки тарихи әһәмияткә ия булган урманнарда, табигать һәйкәлләре, яшел зоналарның урман-парк өлешләрендә, курортларны, Дәүләт саклау урман полосаларында, эрозиягә каршы һәм тыю полосаларында, кыйммәтле промысел балыкларының Уылдык чәчү урыннарын саклый торган урманнарда, яшел зоналарның беренче һәм икенче зоналары урманнарында үткәрү ; ;

– тәрбияви кисүләрне, санитар кисүләрне, реконструкция кисү һәм яңартуны, башка кисүләрне-җирлек җирләрендә урнашкан урманнарда үткәрү;;

- терлекләр, икенче дәрәҗәле урман ресурслары (җимешләр, азык, каеннар һ. б.) әзерләү;;

- урманнан файдалану (печән чабу, терлек көтүе, умарта һәм умарта оялары урнаштыру, агач соклары әзерләү, кыргый үсә торган җиләк-җимеш, җиләк-җимеш, чикләвек, гөмбә, башка азык-төлек урман ресурслары, дару үләннәре һәм техник чимал әзерләү һәм җыю һ. б.);

- аучылык хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен урман фонды участокларыннан файдалану;

-фәнни-тикшеренү, мәдәни-савыктыру, туристик һәм спорт максатлары өчен урман кишәрлекләреннән файдалану.

5.3.12. Автомобиль юллары, тимер юллар буенда, Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдә, су объектларының яр буе зоналарында саклагыч функцияләр башкара торган урман утыртмалары полосалары, шул исәптән кар саклау, җил саклау, ком яклау, кыр яклау, туфрак ныгыту, яр ныгыту, су саклау, яшелләндерү һ.б. барлыкка килергә мөмкин.

5.3.13. Җил йомшартучы урман полосаларын ел саен көчле җилләр йогынтысына дучар ителгән (15м/с һәм аннан да югарырак тизлек белән), бозлавык хасил булган һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге яисә авыл хуҗалыгы культураларын үстерү өчен яраксыз җирләрдә вак җирләр белән юл салу урыннары өчен күздә тотарга кирәк. Көчле җилнең тизлеге поездлар хәрәкәте иминлегенә куркыныч янаган очракларда авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдә урман утыртмалары урнаштыру рөхсәт ителә.

5.3.14. Туфракны ныгыту урман утыртмалары автомобиль юлларын, тимер юлларны һәм корылмаларны үсеп килүче чокырлар, тупылмалар, су агымнары һәм башка куркыныч табигать процесслары йогынтысыннан саклау өчен күздә тотарга кирәк. Туфрак ныгыту корылмалары грунт деформациясенә дучар булган территориядә генә түгел,

потенциаль куркыныч урыннарда да, шулай ук корылма һәм агынтылык формалаштыру участокларында да проектлана, кирәк булганда алар әлеге нормативларның «инженерлык әзерләү һәм территорияне саклау» 7 бүлегендә каралган инженерлык корылмалары белән комплекста кулланыла.

5.3.15. Кырларны саклаучы урман полосалары мелиорация системаларында карала.

Кырларны саклаучы урман полосалары булдыру өчен каралган мәйдан сугару мәйданының 4 проценттан да артмаска тиеш. Магистраль һәм бүлү каналлары буйларындагы урман полосаларының мәйданын, чистарту һәм ремонт өчен ирекле керү мөмкинлеген булдыруны исәпкә алып, каналлар озынлыгына һәм урман полосасының киңлегенә карап билгеләргә кирәк. Урман полосасының озынлыгы каналның озынлыгы 60 проценттан да ким булмаска тиеш.

Кырларны саклаучы урман полосаларын ике үзара перпендикуляр юнәлештә урнаштырырга кирәк:

бу (төп) – әлеге җирлектә күпчелек җилләр арасы.;

- поперечном (ярдәмче) – перпендикулярно продольным.

5.3.16. 1,5 градустан артык текә су эрозиясенә зыян килгән склоннарда катламнарның яр буе, горизонталь буйлап, территориянең гомуми оештырылуы, агротехник һәм эрозиягә каршы гидротехник чаралар белән бәйләнгән булырга тиеш.

5.3.17. Озынайтылган урман полосалары арасындагы ераклык 800 метрдан артмаска тиеш, аркылы – ике рәттән.

5.3.18. Озайтылган кыр яклау полосаларын өч рядлы, ә аркылылыларын ике рәтле күздә тотарга кирәк.

Магистраль каналларны һәм аларның ботакларын саклау өчен су саклау урман утыртмаларын каналның бер ягыннан өч рядлы һәм һәр яктан ике рәтле итеп проектларга кирәк. Ачык коллекторларның бер ягында өч рәттән урман полосаларын күздә тотарга кирәк. Зур магистраль каналлар һәм коллекторлар буенда урман полосаларын бер яктан яки ике яктан 4-5 рәттән алырга кирәк.

Сугарулы җирләр чикләре буенча туфракны интенсив эрозия участоклары белән саклагыч урман полосаларын күп төрле (4-5 рәттә) күздә тотарга кирәк.

5.3.19. Яклау үсемлекләр тирәсендә буалар һәм сулыклар кирәк проектировать бер, ике, яки өч поясы:

- яр ныгыту (беренче пояс) - исәп-хисап дәрәҗәсендә;

- исәп – хисап һәм формалаштырылган терәк дәрәҗәдәге билгеләр арасында җил һәм дренировка утыртмалары (икенче пояс);

- эрозиягә каршы (өченче пояс – - формалаштырылган дәрәҗәдән югарырак.

5.3.20. Торак төзелеше, сулыклар, авыл хуҗалыгы җирләре, автомобиль юллары, тимер юллар һәм корылмалар чикләреннән саклану урыннарына кадәр ераклык гамәлдәге кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә кабул ителә.

5.4. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләр

5.4.1. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләргә җирләр керә:

- мәдәни мирас объектлары, шул исәптән археологик мирас объектлары, шулай ук ачыкланган мәдәни мирас объектлары;

- хәрби һәм гражданнар күмелгән урыннар.

5.4.2. Мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) җирләрендә шәһәр төзелеше эшчәнлеге бары тик әлеге объектларның ихтыяҗлары (яңадан торгызу, реставрацияләү, реконструкцияләү, инженерлык төзелеше һәм төзекләндерү) белән бәйле булган очракта гына, дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органнарының махсус рөхсәте буенча гына рөхсәт ителә. Әлеге территорияләрдә рөхсәт ителгән шәһәр төзелеше эшчәнлеге югалган күчемсез милек объектларын - мәдәни мирас объектларының

кыйммәтле элементларын реставрацияләү (реконструкцияләү), мәдәни мирас объектларының үзләренә куллану өчен кирәк булган инженерлык корылмаларын төзү кысаларында гамәлгә ашырылырга мөмкин.

Тарихи-мәдәни мирас объектлары ихтыяҗлары белән бәйле булмаган шәһәр төзелеше эшчәнлеге мәдәни мирас объектлары территорияләрендә тыела.

Мәдәни мирас объектларының (тарихи һәм мәдәни ядкярләрнең) сакланышын тәэмин итү һәм аларның җирләреннән файдалану әлеге нормативларның "мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкярләрне) саклау" 9 бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

5.4.3. Хәрби һәм граждан күмелгән җирләрдәге эшчәнлекне җайга салу әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" 6 бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6 өлеш. Махсус билгеләнештәге зоналар.

6.1. Гомуми таләпләр.

6.1.1. Махсус билгеләнештәге территорияләр составына зиратлар, крематорийлар, үләт базлары, җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру объектлары һәм башка объектлар белән шөгыльләнүче зоналар кертелергә мөмкин.

6.1.2. Махсус билгеләнештәге территорияләрдә урнашкан предприятиеләр, җитештерүләр һәм объектлар өчен, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең егәрлегенә, характерына һәм санитар классификация нигезендә башка зарарлы физик факторларга бәйле рәвештә, санитар-саклау зоналары билгеләнә.

6.1.3. Санитар-саклау зоналары махсус билгеләнешле территорияләр зоналарын мәгълүмати билгеләр чикләрен мәҗбүри билгеләү белән аерып тора.

6.2. Зиратларны урнаштыру зоналары

6.2.1. Зиратларны, биналарны һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмаларны урнаштыру, киңәйтү һәм реконструкцияләү гамәлдәге санитар кагыйдәләр һәм нормалар һәм әлеге нормативлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.2.2. Зиратларны территорияләрдә урнаштыру рөхсәт ителми:

үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганакларын һәм минераль чыганакларны санитар саклау зоналарының беренче һәм икенче поясы;

- чыныккан, көчле ярлы токымнарның өслегенә һәм су күтәрүче горизонтларны чыгару урыннарына чыгу белән;
- грунт сулары торышы белән җир өслегеннән ике метрдан да кимрәк, алар аеруча югары булганда, шулай ук су басыла торган, сазлыклы участокларда;
- халык тарафыннан хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары өчен файдаланыла торган күлләр, елгалар һәм башка ачык сулыклар ярлары буенча, су коену һәм мәдәни-сәламәтләндерү максатлары өчен.

6.2.3. Зиратны урнаштыру өчен җир кишәрлеген сайлау түбәндәге факторларны санитар-эпидемиологик бәяләү нигезендә башкарыла:

1) санитар-эпидемиологик хәл;
2) шәһәр төзелеше билгеләнеше һәм территорияне ландшафтлы зоналаштыру;
3) геологик, гидрогеологик һәм гидрогеохимик мәгълүматлар;
4) туфрак-географик һәм туфракның һәм туфракгрунтларның үз-үзен чистартуга сәләте;
5) эрозия потенциалы һәм пычрату миграциясе;
6) транспорт үтемлелеге.

Зират өчен бирелгән Участок түбәндәге таләпләргә туры килергә тиеш:

- торак пунктка, ачык сулыкларга каршы якка авышу,

су басу;

- грунт суларының максималь торышы булганда, җир өслегеннән 2,5 метрдан да ким булмаган дәрәҗәдә торышы булу. Җир өслегеннән 2,5 метр биеклектә җир участогы кремациядән соң җирләү өчен зират урнаштыру өчен генә кулланылырга мөмкин;

- торак территориягә карата җаваплы яктан урнашырга.

6.2.4. Зиратны урнаштыру расланган проект нигезендә башкарыла, анда карала:

- зиратны урнаштыру урынының әйләнә-тирә мохитне саклауны тәэмин итү чаралары белән нигезле булуы ; ;

- санитар-яклау зонасын оештыру һәм төзекләндерү; яшел утыртмаларның характеры һәм мәйданы; керү юлларын һәм автостоянкаларны оештыру;;

җирләү урыннарының гомуми мәйданы 65-70 проценттан да ким булмаска тиеш.;

-зират территориясен функциональ зоналарга бүлү (зират периметры буенча керү, ритуаль, административ-хуҗалык, күмелгән урыннар, Яшел саклау);

- электр белән тәэмин итү, территорияне төзекләндерү.

6.2.5. Зират өчен җир кишәрлегенең күләме конкрет торак пунктта яшәүчеләр санын исәпкә алып билгеләнә,ләкин ул 40 гектардан артмый. Шул ук вакытта халык санының перспективалы үсеше, үлем-китем коэффициенты, гамәлдәге җирләү хезмәте күрсәтү объектлары булу, кабул ителгән схема һәм җирләү ысуллары, дин тоту, җир участогы нормалары исәпкә алына.

6.2.6. Мәрхүмне җирләү өчен зиратлар территорияләрендә җир кишәрлеге күләме җирле үзидарә органы тарафыннан шул рәвешле билгеләнә.

6.2.7. Яңадан булдырыла торган җирләү урыннары селитет территориясеннән кимендә 300 м ераклыкта урнашырга тиеш.

6.2.8. Мәрхүмнең җәсәден ыргыту юлы белән җирләү зиратлары (кабердә күмелү, талпыну) ераклыкта урнаштырыла:

- торак, иҗтимагый биналар, спорт-сәламәтләндерү һәм санатор-курорт зоналары төзелеше:

- 500 м-20дән 40 га кадәр зират мәйданы янында (40 гектардан артык зиратны урнаштыру рөхсәт ителми);

- 300 м-зират мәйданы 20 га кадәр;

- 50 м-авыл, ябык зиратлар һәм мемориаль комплекслар, кремациядән соң җирләү зиратлары өчен;

- халыкны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганагының су алу корылмаларыннан 1000 метрдан да ким булмаган су чыганагын санитар саклау зоналары поясларының ераклыгы һәм фильтрация вакыты раслануы белән;;

- кое, каптаж, чишмәләр һәм башка табигый су чыганаклары кулланыла торган авыл торак пунктларында зиратларны урнаштырганда зират һәм торак пункт арасындагы санитар-саклау зонасы грунт суларын чистарту нәтиҗәләре һәм лаборатор тикшеренүләр мәгълүматлары нигезендә тәэмин ителә.

Зират ябылганнан соң 25 ел үткәннән соң, соңгы күмелгәннән соң, торак төзелешенә кадәр ераклык 100 метрга кадәр кыскартылырга мөмкин.

Авыл җирлекләрендә төзекләндерелергә тиешле, зиратлардан торак йортлар, балалар һәм дәвалау учреждениеләре биналары диварларына кадәр ераклыкны җирле санитар күзәтчелек органнары белән килештереп, 100дән дә ким булмаска тиеш.

6.2.9. Санитар-саклау зоналары территориясе планлаштырылган, төзекләндерелгән һәм яшелләндерелгән булырга, транспорт һәм инженерлык коридорлары булырга тиеш. Яшелләндерү проценты үсемлекләрнең су режимын көйләүдә катнашу шартларыннан чыгып исәп-хисап юлы белән билгеләнә.

6.2.10. Зиратларның санитар-яклау зоналары, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар территорияләрендә, дини һәм йола объектларыннан тыш, әлеге

объектларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган биналар һәм корылмалар төзү рөхсәт ителми.

Санитар-саклау зоналары һәм зиратлар территориясендә үзәкләштерелгән хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү челтәрләрен урнаштыру тыела.

6.2.11. Зиратларда һәм башка биналарда һәм җирләү өчен билгеләнгән биналарда су белән тәэмин итү системасын күздә тотарга кирәк. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм канализация системалары булмаганда, су сибү өчен шахта коелары урнаштыру һәм санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп, яраклы типтагы җәмәгать бәдрәфләре төзү рөхсәт ителә.

6.2.12. Зиратлар, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар участокларында 20 метрдан да ким булмаган яшел үсентеләр зонасы, автокатафалкалар һәм автотранспорт стоянкалары, чүп-чар җыю өчен чүп-чар җыю өчен чүп-чар җыю урыннары, аларга килү урыннары каралган.

6.2.13. Зиратларны һәм каберлекләрне күчергәндә территорияләрне һәм участокларны рекультивацияләү зарур. Торак территорияне планлаштыру өчен ликвидацияләнә торган җирләү урыннарыннан грунт файдалану рөхсәт ителми.

Җирләү урыны территориясеннән файдалану аны күчергәннән соң егерме ел узгач рөхсәт ителә. Җирләү урыны территориясе бу очракларда бары тик яшел үсентеләр өчен генә файдаланылырга мөмкин. Бу территориядә биналар һәм корылмалар төзү тыела.

Зиратларны, шулай ук ябык зиратларны күчергәннән соң, санитар-саклау зоналарының күләме үзгәрешсез кала.

6.2.14. Җирләү бюролары, бюро-көнкүреш хезмәте күрсәтү оешмаларының беренче катларында торак төзелеше чикләрендә транспорт керү өчен уңайлы булган аерым участокларда, торак төзелешенә кадәр 50 м ераклыкта, дәвалау, балалар, белем бирү, спорт-сәламәтләндерү, мәдәни-агарту оешмалары һәм халыкны социаль тәэмин итү оешмалары территорияләрендә урнаштырырга кирәк.

6.2.15. Матәм йолалары йортлары гамәлдәге яки яңа проектлана торган зиратлар территориясендә, коммуналь зоналар территорияләрендә, торак төзелеше чикләрендә һәм шәһәр яны зоналары территориясендә аерым җир кишәрлекләрендә урнашкан.

Йортлардан торак биналарга, дәвалау, балалар, мәгариф, спорт-сәламәтләндерү, мәдәни-агарту оешмалары һәм социаль тәэмин итү оешмалары территорияләренә кадәр ераклык матәм йорты характерын исәпкә алып регламентлана һәм 100дән дә ким булмаска тиеш.

6.3. Үләт базларын урнаштыру зоналары

6.3.1. Үләт базлары (биотермик чокырлар) биологик калдыкларны (хайваннарның һәм кошларның үләксәләрен) зарарсызландыру, юк итү яки күмү өчен; терлек чалу пунктларында, икмәк пешерү пунктларында, ит эшкәртү оешмаларында, базарларда, сәүдә оешмаларында һәм башка оешмаларда ачыкланган ветеринария конфискатлары; хайваннарның азык-төлек һәм азык-төлек булмаган чималын эшкәрткәндә алына торган башка калдыклар) өчен билгеләнгән.

6.3.2. Җирле үзидарә органнары, җир кишәрлегеннән файдалану санитар кагыйдәләргә туры килү-килмәү турында санитар-эпидемиологик нәтиҗә булганда, дәүләт ветеринария хезмәте оешмасы тәкъдиме буенча, үләт базы яисә аерым торучы биотермик чокыр төзү өчен җир кишәрлеген сайлап алуны һәм бүлеп бирүне үткәрә.

6.3.3 үләт базлары (биотермик чокырлар) 600 кв.метрдан да ким булмаган җирнең коры калкулыгында урнаштыралар.

6.3.4. Үләт базыннан (биотермик чокырдан) санитар-сак зонасы киңлеге:

- торак, иҗтимагый биналар, терлекчелек фермалары (комплекслар) - 1000 м;
- терлекләр һәм көтүлекләр-200 м;

автомобиль, тимер юлларның категорияләренә карап-60-300 М.

6.3.5. Дәүләт ветеринария оешмалары территориясендә урнашкан биотермик чокырлар ярдәмче корылмалар составына керә. Әлеге территориядә урнашкан ветеринария оешмаларының җитештерү биналары белән чокыр арасындагы ераклык регламентланмый.

6.3.6. Су саклау, урман-парк зоналарында үләт базларын (биотермик чокырларны) урнаштыру катгый тыела.

6.3.7. Үләт базы территориясен (биотермик чокыр) 2 метрдан да ким булмаган биеклектәге чукрак койма белән проектлыйлар. Койманың эчке ягыннан бөтен периметр буенча 0,8 - 1,4 м тирәнлектәге траншея һәм 1,5 м киңлектәге траншея һәм траншея аша күчмә күпер проектлана.

6.3.8. Үләт базы янында терлекләр мәетләрен ачу, дезинфекция чаралары, инвентарь, махсус киемнәр һәм инструментлар саклау өчен бина проектлыйлар.

6.3.9. Үләт базларына (биотермик чокырларга) әлеге нормативларның "транспорт инфраструктурасы зоналары" 3.4 бүлекчәсе таләпләре нигезендә килү юллары карала.

6.3.10. Аерым очракларда, Татарстан Республикасының Баш дәүләт ветеринария инспекторы рөхсәтеннән соң, үләт базы территориясен сәнәгать төзелеше өчен куллану рөхсәт ителә.:

- биотермик чокырга кимендә 2 ел вакыт узды;
- җир чокырына-кимендә 25 ел.

Сәнәгать объекты азык-төлек продуктларын һәм терлек азыгын кабул итү, җитештерү һәм эшкәртү белән бәйле булырга тиеш түгел.

6.4. Каты көнкүреш калдыклары полигоннарын урнаштыру зоналары

6.4.1. Каты көнкүреш калдыклары полигоннары (алга таба - каты көнкүреш калдыклары) каты көнкүреш калдыкларын изоляцияләү һәм зарарсызландыру өчен билгеләнгән махсус корылмалар булып тора һәм халыкның санитар-эпидемиологик куркынычсызлыгын гарантияләргә тиеш.

Полигоннар теләсә кайсы торак пунктларның зурлыгы буенча оештырылырга мөмкин. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

6.4.2. Каты көнкүреш калдыклары полигоннары торак зонадан читтә, норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, аерым территорияләрдә урнашкан.

6.4.3. Санитар-яклау зонасы күләме атмосферага газ барлыкка китерә торган ташлауларны исәпләгәндә артырга мөмкин. Зона чикләре 1 ПДК изолициясе буенча билгеләнә, әгәр ул норматив зонадан чыга.

Санитар-саклау зонасы яшеллеккә ия булырга тиеш.

6.4.4. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

- су чыганакларын һәм минераль чыганакларны санитар саклау зоналары территориясендә;
- ярыклы токымнарның өслегенә чыгу урыннарында;
- су күтәрүче горизонтларны туктату урыннарында;
- халык күпләп ял итә торган урыннарда һәм сәламәтләндерү учреждениеләрендә.

Каты көнкүреш калдыклары полигонын урнаштыру өчен кишәрлекне сайлаганда, җирнең климатографик һәм туфрак үзенчәлекләрен, геологик һәм гидрологик шартларын исәпкә алырга кирәк.

Каты көнкүреш калдыклары полигоннары балчык яки авыр кар көртләре ачыкланган участокларда урнаштырыла, ә грунт сулары 2 метрдан артык тирәнлектә.

6.4.5. Каты көнкүреш калдыклары полигоны тигез территориядә урнаштырыла, ул калдыкларның бер өлешен атмосфера утырмалары белән юдыру һәм алар

янәшәсендәге җир мәйданнарының һәм ачык сулыкларның торак пунктлар янында пычрану мөмкинлеге бирә. Чокырлар территориясендәге каты көнкүреш калдыклары полигоннарына, аның өслекләреннән башлап, җир кишәрлеген бирү рөхсәт ителә, бу суларны ачык сулыкларга бүлеп бирү өчен, биологик чистарту корылмаларыннан соң, Тау каналларын урнаштыру юлы белән кар һәм яңгыр суларын җыюны һәм бетерүне тәэмин итәргә мөмкинлек бирә.

6.4.6. Елына 120 мең куб. м каты көнкүреш калдыкларын кабул итүче полигоннар өчен каты көнкүреш калдыкларын туплауның траншея схемасы проектлана. Траншеялар хуҗалык итүче җилләр юнәлеше буенча даими оештырыла, бу каты көнкүреш калдыклары таралуга комачаулый.

Бер траншея озынлыгы траншеяларны тутыру вакытын исәпкә алып урнашырга тиеш:

- температура чорында 0°С дан югарырак-1-2 ай дәвамында;
- температура вакытында 0°С дан түбәнрәк-грунтлар туңган чорда.

6.4.7. Полигон ике үзара бәйләнешле территориаль өлештән тора: Каты көнкүреш калдыкларын җыю белән шөгыльләнүче территория һәм хуҗалык-көнкүреш объектларын урнаштыру өчен территория.

6.4.8. Хуҗалык зонасы персонал өчен җитештерү-көнкүреш бинасы, гараж яки машина һәм механизмнар урнаштыру өчен Навес урнаштыру өчен проектлаштырыла. Персонал өчен кирәкле күләмдә эчә торган һәм хуҗалык-көнкүреш суы белән тәэмин итү, ризык кабул итү бүлмәсе, бәдрәф, "инженерлык инфраструктурасы зоналары" 3.3 бүлекчәсе таләпләре нигезендә, әлеге нормативларның "инженерлык инфраструктурасы зоналары" бүлеге таләпләре нигезендә каралган.

6.4.9. Хуҗалык зонасы территориясе бетонлана яки асфальтлана, яктыртыла, җиңел коймалар бар.

6.4.10. Каты көнкүреш калдыклары полигонының бөтен территориясе периметры буенча 2 метрдан артык тирәнлектәге яки 2 метрдан да артмаган валдагы җиңел коймалар яки киптерү траншея проектлана.

6.4.11. Полигоннан чыкканда чүп ташучы өлеше өчен бетон ванна урнаштыру белән контроль-дезинфекция җайланмасы каралган. Ваннаның күләме чүп ташучы машиналарның йөреш өлешен эшкәртүне тәэмин итәргә тиеш.

6.4.12. Полигонның яшел зонасында контроль скважиналар проектлана, шул исәптән: бер контроль скважина - грунт сулары агымы буенча полигоннан югарырак, 1 - 2 скважина - каты көнкүреш калдыкларын грунт суларына туплау йогынтысын исәпкә алу полигоныннан түбәнрәк.

6.4.13. Грунт һәм өслек суларының сыйфатын контрольдә тоту корылмалары автотранспорт өчен подъездларга ия булырга тиеш.

6.4.14. Каты көнкүреш калдыклары полигоннарына 3.3 бүлекчә таләпләре нигезендә килү юллары проектлана. "Транспорт инфраструктурасы зоналары" әлеге нормативларны.

7 өлеш. Инженерлык әзерләү һәм территорияне саклау

7.1. Гомуми таләпләр

7.1.1. Территорияне инженерлык ягыннан әзерләү төзелеш алып барылырга тиешле районнарны шәһәр төзелеше ягыннан үзләштерү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

Инженерлык әзерләү һәм яклау төзелешләрнең, инженерлык инфраструктурасы системасының, тарихи-мәдәни, архитектура-ландшафт һәм су объектларының, шулай ук яшел массивларның рациональ эшләве өчен уңай шартлар тудыру максатыннан үткәрелә.

7.1.2. Файдалы казылма ятмаларын планлаштыру һәм төзегәндә җир асты байлыклары турындагы закон таләпләрен үтәргә кирәк.

Файдалы казылма ятмалары территорияләрен (гомумтаралганнардан тыш) төзү дәүләт тау күзәтчелеге органнары белән килештереп рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җир асты байлыкларыннан файдалы казылмаларны чыгару мөмкинлеген тәэмин итүче чаралар каралырга һәм гамәлгә ашырылырга тиеш.

7.1.3. Проект документациясен эшләгәндә планлаштыру проектлары составына, төзелеш шартлары буенча территория категориясен күрсәтеп, тау-геологик чикләүләр схемасын кертергә кирәк.

7.1.4. Торак пунктларны планлаштыру проектларын эшләгәндә, кирәк булганда, куркыныч геологик процесслардан инженерлык ягыннан яклауны күздә тотарга кирәк.

Инженерлык яклавы кирәклеге билгеләнә:

- яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган территорияләр өчен-Генераль план проектында, планлаштыру һәм техник карарларның вариантын исәпкә алып,;

- төзелгән территорияләр өчен-гамәлдәге планлаштыру карарларын һәм заказчы таләпләрен исәпкә алып, биналар һәм корылмаларны төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау проектларында .

Инженерлык яклавын проектлаганда тәэмин итәргә (күздә тотарга) кирәк:

- саклана торган территорияләргә, биналарга һәм корылмаларга тискәре йогынты ясауның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенә кадәр киметү, бетерү яки киметү;;

- җирле төзелеш материалларыннан һәм табигый ресурслардан иң тулы файдалану;

- гамәлдәге геологик процессларның яңа һәм (яки) интенсификациясенә китерми торган ысуллар белән эшләр башкару;

- тыюлык зоналарын, ландшафтларны, тарихи объектларны һәм һәйкәлләрне саклау һәм башкалар.;

- инженерлык саклау корылмаларының тиешле архитектура бизәлеше;

- әйләнә-тирәлекне саклау буенча чаралар белән яраштыру;

кирәкле очракларда-яклана торган территорияләрнең һәм объектларның торышын һәм төзелеш һәм эксплуатацияләү чорында инженерлык саклау корылмаларының эшен системалы күзәтү (мониторинг).

Куркыныч геологик процесслардан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

7.1.5. Торак пунктларны планлаштыру проектлары өслек сулары агымының табигый шартларын максималь рәвештә саклауны күздә тотарга тиеш.

Биналарны һәм корылмаларны өске суларны чыгаруны кыенлаштыра торган урнаштыру рөхсәт ителми.

7.1.6. Карьералары һәм җитештерү калдыклары белән бозылган торак пунктларның территорияләре, нигездә, рекреацион максатларда файдалану өчен рекультивацияләнергә тиеш.

Моннан тыш, чокыр территорияләре транспорт корылмаларын, гаражларны, складларны һәм коммуналь объектларны урнаштыру өчен файдаланылырга мөмкин.

Ландшафтларны һәм Кече елгаларны реабилитацияләгәндә, рекреацион зоналарны оештыру өчен эрозиягә каршы чаралар үткәрергә, шулай ук пляжларны ныгыту һәм формалаштыру зарур.

7.2. Су басудан саклау өчен Корылмалар һәм чаралар

7.2.1. Инженерлык ягыннан су басудан саклау кирәк булганда, төзелеш, функциональ куллану һәм куллану үзенчәлекләренә, әйләнә-тирә мохитне саклау һәм (яки) су басуның тискәре йогынтыларын бетерүгә бәйле рәвештә территорияләрне һәм аерым

объектларны су басудан булдырмауны тәэмин итә торган чаралар комплексын күздә тотарга кирәк.

7.2.2. Яклау нче су басу тиеш кертергә:

- биналарны, корылмаларны, нигез грунтларын локаль яклау һәм төзелгән территорияне тулаем яклау;
- су бүлү;
- дренаж суларын утильләштерү (кирәк булганда);
- җир асты һәм өслек сулары режимына, су агучы коммуникацияләрдәге чыгымнарга (агуларга) һәм баганаларга, нигезләр, биналар һәм корылмаларның деформацияләренә, шулай ук инженерлык саклау корылмаларының эшенә мониторинг системасы.

7.2.3. Локаль инженерлык яклау системасы аерым биналарны һәм корылмаларны яклауга юнәлдерелергә тиеш. Ул үз эченә ала дренажа, противофильтрационные завесы һәм экраны.

Территориаль система төзелгән территорияне (участок) гомуми яклауны тәэмин итәргә тиеш. Ул эшкәртү дренажларын, фильтрациягә каршы завесларны, өске агымны оештыру белән территорияне вертикаль планлаштыруны, ачык сулыкларны һәм табигый дренированиянең башка элементларын чистартуны, яңгыр канализациясен һәм су объектлары режимын җайга салуны үз эченә ала.

7.2.4. Су басудан инженерлык яклавы системасы аерым участокларның һәм объектларның барлык локаль системаларын берләштерә торган территориаль бердәм булып тора.

7.3. Су басудан саклау өчен Корылмалар һәм чаралар

7.3.1. Су басудан инженерлык яклавының төп чаралары буларак территорияне җимерү, ясалма күтәрү, үзәнне тәртипкә салу корылмалары һәм өске агымны көйләү һәм чыгару корылмалары, дренаж системалары һәм инженерлык яклауның башка корылмалары каралырга тиеш.

Территорияне инженерлык ягыннан яклау проекты составына язгы ташуларны һәм яңгыр ташкыннарын үткәрүне күздә тоткан оештыру-техник чараларны кертергә кирәк.

Үзләштерелә торган территорияләрне инженерлык ягыннан яклау территориаль һәм локаль корылмаларның һәм чараларның бердәм системасын булдыруны күздә тотарга тиеш.

7.3.2. Су басудан инженерлык яклавын төзегәндә, су белән тәэмин итүне һәм су белән тәэмин итүне яхшырту, сәнәгать һәм коммуналь объектларны эксплуатацияләү, шулай ук энергетика, транспорт, файдалы казылмалар чыгару, авыл, урман, балык һәм аучылык хуҗалыклары, мелиорация, рекреация һәм табигатьне саклау максатларында корылмаларны һәм инженерлык саклау системаларын бер үк вакытта куллану мөмкинлеген билгеләргә кирәк.

7.4. Сейсмик воздействиядән саклау буенча чаралар

7.4.1. Шәһәр төзелеше документларын эшләгәндә, проектлау, төзелеш, реконструкция, биналарны (корылмаларны) көчәйткәндә яки торгызганда СНиП II нигезләмәләренә таянырга кирәк-7-81* СНКК территориаль төзелеш нормаларын үтәү 22-301-2000*.

7.4.2. Авыл җирлеге территориясе өчен балларда (сейсмичность) сейсмик йогынтыларның интенсивлыгы Россия Фәннәр академиясе тарафыннан расланган Россия Федерациясе территориясенең гомуми сейсмик районлаштыру карталары - ОСР-97 нигезендә кабул ителә. Карта объектларны төзегәндә антисемик чараларны гамәлгә ашыруны күздә тота һәм карталарда күрсәтелгән сейсмик интенсивлык зурлыкларын 50 ел

дәвамында ун процент (А картасы), биш процент (В картасы), бер процент (С картасы) артып китү ихтималы (яки туксан тугыз, тугыз процент) һәм тугыз процент (артмау ихтималы) чагылдыра.

7.4.3. Сейсмик районнарда төзелеш өчен биналарны һәм корылмаларны проектлаганда А, В, С карталарын исәпкә алырга кирәк, алар сейсмик куркынычның өч дәрәҗәсен бәяләргә мөмкинлек бирә һәм корылмаларның җаваплылыгын исәпкә ала торган өч категориядәге объектларны төзегәндә антисейсмик чараларны гамәлгә ашыруны күздә тота:

- А картасы-массакүләм төзелеш;
- карта һәм С-югары җаваплылык объектлары һәм аеруча җаваплы объектлар.

7.4.4. Биналарның һәм корылмаларның сейсмобызлыгы чаралар комплексы белән тәэмин ителә:

- сейсмик яктан иң уңайлы шартлар булган мәйданчыкларны һәм трассаларны сайлау;
- тиешле төзелеш материаллары, конструкцияләр, конструктив схемалар һәм технологияләр куллану;;
- җир тетрәү нәтиҗәләрен йомшарта торган шәһәр төзелеше һәм архитектура карарлары белән;
- массалар симметриясен һәм бинаның катгыйлыгын, шулай ук аларны планда һәм биеклектә бүлүнең тигезлеген тәэмин итүче күләмле-планлаштыру карарларын куллану ; ;

сейсмик йогынтыга исәп-хисап ясау нәтиҗәләрен исәпкә алып, конструкцияләр элементларын һәм аларның кушылмаларын билгеләү;

- исәп-хисап нәтиҗәләренә бәйсез рәвештә билгеләнә торган конструктив чараларны башкару;
- бина массасын киметү, сейсмоизоляцияне һәм корылманың динамик реакциясен җайга салуның башка системаларын куллану юлы белән корылмага сейсмик йөкләнешне киметү (СНиП 10-01 пунктын исәпкә алып);
- төзелеш-монтаж эшләренең югары сыйфаты.

7.4.5. Проектлаганда, шулай ук биналарның (корылмаларның) сейсмостойкасын бәяләгәндә сейсмик куркынычның түбәндәге факторларын исәпкә алырга кирәк:

- балларда сейсмик йогынты интенсивлыгы (сейсмичность);
- мөмкин булган сейсмик йогынтының спектраль составы;
- мәйданчыкның инженер-геологик үзенчәлекләре;
- төрле типтагы биналарның сейсмостойкость.

7.4.6. Сейсмобезлек дәрәҗәсе буенча биналар һәм корылмалар 26 таблица нигезендә категорияләргә бүленә.

Таблица 26

Категория	Состав	Характеристика
1	2	3
I	I (югары дәрәҗәдәге объектлар, әгәр аларны җимерү эре социаль, икътисадый һәм экологик бәла-казалар: агулы матдәләр складлары, 20000 куб. метрдан артык сыйдырышлы нефть һәм нефть продуктлары өчен резервуарлар, I һәм II класс плотиналары, магистраль продуктлар һәм башкалар белән бәйле	биналар, корылмалар, конструкцияләр, җиһазлар һәм аларның элементлары кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итәргә һәм исәп-хисап интенсивлыгы белән җир тетрәү вакытында һәм аннан соң нормаль эшкә сәләтлелеген сакларга тиеш

	булса, җаваплылыкның югары дәрәҗәсендәге объектлары	
II	1. I (югары) дәрәҗәдәге объектлар, сейсмобез куркынычсызлыкның I категориясенә кертелгәннән тыш. 2. Җир тетрәү нәтиҗәләрен бетерү өчен кирәк булган биналар һәм корылмалар: энергия, су белән тәэмин итү, элемтә, янгын сүндерү системалары объектлары; милиция бүлекләре; ашыгыч ярдәм хастаханәләре; авария хезмәтләре һәм югарыда санап үтелгән предприятиеләрнең эшен тәэмин итүче башка объектлар. 3. Зур һәм урта вокзаллар, зур тамаша корылмалары, эре сәүдә үзәкләре, балалар һәм галимнәр учреждениеләре һ. б.	биналар, корылмалар, конструкцияләр, җиһазлар һәм аларның элементлары кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итәргә һәм исәп-хисап интенсивлыгы белән җир тетрәү вакытында һәм аннан соң үз эшчәнлеген нормаль яки авария режимында сакларга тиеш
III	II (нормаль) дәрәҗәдәге җаваплылык объектлары, сейсмобез иминлегенең II категориясенә кертелгәннән тыш	биналар, корылмалар, конструкцияләр һәм аларның элементлары җир тетрәүсе вакытында һәм аннан соң кешеләрнең иминлеген тәэмин итәргә тиеш, шул ук вакытта объектларның эшчәнлеген тулысынча туктатырга рөхсәт ителә
IV	III (киметелгән) җаваплылык дәрәҗәсе объектлары	сейсмик йогынтыларны исәпкә алмыйча проектларга рөхсәт ителә

7.4.7. Күпмаксатлы биналарның (корылмаларның) һәм ябык сәнәгать технологик комплексларының сейсмобызлыгы категориясе аларның составына керүче объектның иң югары категориясе буенча билгеләнә.

7.4.8. Әгәр сейсмобезлекнең I категорияле объектына башка биналар (корылмалар) аша гына керә алса, бу биналар (корылмалар) II категориядән дә ким булмаска тиеш.

7.4.9. Аеруча җаваплы биналарны һәм корылмаларны проектлаганда әлеге проектның мөһим характеристикаларын практикада тикшерелгән шундый ук проект белән чагыштырырга кирәк.

7.4.10. Сейсмик куркынычсызлыкның I һәм II категорияле биналар һәм корылмалар төзегәндә эзләнү, проект һәм төзелеш эшләренең төп төрләренә подряд шартнамәләре төзү сейсмик районнарда кимендә өч ел эш тәҗрибәсе булган оешмалар белән генә рөхсәт ителә.

7.4.11. Биналар, корылмалар, коммуникацияләр һәм конструктив булмаган элементларны бер дәрәҗәдәге системаларның яки компонентларның баш тартуы (җимерелүе) системаларның югары дәрәҗәдәге яки сейсмобезопасность категориясе баш тартуына (җимерелүенә) китермәве өчен проектларга кирәк.

7.4.12. Торак пунктларның территорияләрен планлаштыру буенча документацияне эшләгәндә, әлеге норматив таләпләренә туры килми торган аз кыйммәтле биналарны беренче чиратта сүтүне күздә тотарга кирәк.

7.4.13. Торак пунктларның территорияләрен планлаштыру буенча документацияне эшләгәндә, Утар һәм азкатлы йортлар төзү белән бәйле районнарда яшәешне тәэмин итүнең автоном системаларын (су белән тәэмин итү, җылылык, канализация) куллануны стимуллаштыручы чараларны күздә тотарга кирәк.

7.4.14. Сейсмик яктан тагын да уңайлырак булган мәйданчыкларда сейсмобезлекнең I һәм II категорияле объектларын урнаштырырга кирәк.

7.4.15. Сейсмик яктан начар булган мәйданчыкларда урнаштыралар:

- ачык мәйданчыкларда урнашкан җиһазлар белән предприятиеләр;
- 50 кешедән дә артмаган һәм кыйммәтле җиһазлар булмаган бер катлы җитештерү һәм склад биналары ; ;
- бер катлы авыл хуҗалыгы биналары;
- яшел үсентеләр, парклар, скверлар һәм ял зоналары;
- җимерелү кешеләрнең үлүе яки кыйммәтле җиһазлар югалуы белән бәйле булмаган башка биналар һәм корылмалар.

7.4.16. Авыл җирлегендә шәхси торак йортларны проектлау, төзү һәм реконструкцияләү әлеге норматив таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш. Хуҗалык корылмалары, сарайлар, мунчалар, гаражлар, кош-корт һәм йорт хайваннары өчен бүлмәләр, шулай ук кешеләр даими тору каралган башка бер катлы Корылмалар, антисейсмик таләпләрне исәпкә алмыйча төзү рөхсәт ителә.

7.4.17. Җәяүлеләр өчен юллар, эскәмияләр, тукталышлар һәм җәмәгать транспорты тукталышлары булдырмаска кирәк:

- биналар һәм корылмалар тәрәзәләре астында;
- авыр Материаллардан саңгырау коймалар буенда (бетон, кирпеч һ.б.).

7.4.18. Биналар һәм корылмалар урнаштырганда (шул исәптән вакытлыча) җәяүлеләр зоналарында, саңгыраулар участоклары һәм массив койма белән оештырылган изоляцияләнгән урыннар булдырмаска кирәк.

7.4.19. Ачык автостоянкаларны алар аша автомобильне үз-үзеңә ихтыяр белән тыкшындыручы бордюрлар белән бүләргә кирәк.

7.4.20. Төзелеш мәйданының хәзерлеген сейсмик микрорайонлаштыру (алга таба - СМР) нигезендә билгеләргә кирәк.

7.4.21. Сейсмик микрорайонлаштыру материаллары булмаганда, инженерлык-геологик эзләнүләр мәгълүматлары буенча төзелеш мәйданчыгының сейсмиклыгын гадиләштереп билгеләү рөхсәт ителә.

7.4.22. Татарстан Республикасының инженер-геологик шартлары картасын (масштабы 1:2000) түбәндәге очракларда кулланырга кирәк:

-ниятләр, инвестицияләр нигезләү һәм техник-икътисадый нигезләү турында декларация эшләү турында;

- куркыныч геологик процесслардан инженерлык яклавы схемаларын эшләгәндә.

Карта материалларын, гамәлдәге нормаларга каршы килмәсә, башка очракларда да кулланырга рөхсәт ителә.

7.4.23. Татарстан Республикасының инженер-геологик шартлары картасы материаллары нигезендә (масштабы 1:2000) 1.6.9 пункты буенча (СНК 22-301-2000*) билгеләргә рөхсәт ителә:

1) геологик һәм инженер-геологик процессларның булуы;
2) Җир асты сулары дәрәҗәсенең ятылу тирәнлеге;
3) геоморфологик шартлар;
4) махсус грунт тарату;
5) стратегогенетик комплексларның физик-механик үзлекләре;
6) сейсмик үзлекләре буенча грунт категориясе;
7) Җир асты суларының агрессив үзлекләре.

Башка факторларны билгеләү мөмкинлеген биналарның һәм корылмаларның куркынычсызлыгы һәм җылылык саклау буенча ведомствоара комиссия белән килештерергә кирәк.

7.4.24. Бина һәм корылмалар өчен мәйданчыклар сайлаганда, башка тигез шартларда, планда һәм тирәнлектә бер төрле грунт үзлекләре булган мәйданчыкларга өстенлек бирергә кирәк.

8 өлеш. Әйләнә-тирә мохитне саклау

8.1. Гомуми таләпләр

8.1.1. Җирлекләрне планлаштыру һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитне саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану, куркынычсыз тормыш эшчәнлеге һәм Кеше саулыгы белән бәйле мәсьәләләрне хәл итүнең өстенлекле юнәлеше дип санарга кирәк.

8.1.2. Проектлаганда Россия Федерациясе Су кодексы, Россия Федерациясе Җир кодексы, Россия Федерациясе Һава кодексы, Россия Федерациясе Урман кодексы, "җир асты байлыклары турында" Россия Федерациясе Законы, "әйләнә-тирә мохитне саклау турында", "Атмосфера һавасын саклау турында", "халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында", "экологик экспертиза турында", " әйләнә-тирә мохитне саклау турында Татарстан Республикасы законнары һәм Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актлары белән эш итәргә кирәк, алар нигезендә шәһәр төзелеше эшчәнлегенең төп юнәлешләре-җирдән рациональ файдалану, табигатьне саклау, ресурсларны саклау, территорияләрне куркыныч табигать күренешләреннән һәм техноген процесслардан саклау.

8.2. Табигый ресурслардан рациональ файдалану

8.2.1. Авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен аларны бирү максатларында авыл хуҗалыгы җирләрен тартып алу бары тик законда билгеләнгән тәртиптә генә рөхсәт ителә.

8.2.2. Яңа торак пунктларны, сәнәгать комплексларын һәм башка объектларны проектлау һәм төзү булачак төзелеш участогы астында җир асты байлыкларында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмә алганнан соң гамәлгә ашырыла.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарын төзү, шулай ук алар урнашкан урыннарда җир асты корылмаларын урнаштыру файдалы казылмаларны чыгару мөмкинлеген тәэмин итү яки төзелешнең икътисади максатка ярашлы булуын исбатлау шарты белән рөхсәт ителә.

8.2.3. Махсус сакланыла торган территорияләр зоналарында һәм рекреацион зоналарда биналар, корылмалар һәм коммуникацияләр, шул исәптән биналар төзү тыела:

- су саклау полосалары (зоналары)җирләрендә;
- Гидрометеорология станцияләрен саклау зоналарында;
- урман фонды җирләрендә;
- әгәр проектлана торган объектлар чыганакларны файдалануга бәйле булмаса, су белән тәэмин итү чыганакларын һәм суүткәргеч корылмалар мәйданчыкларын санитар саклауның беренче зонасында;

8.2.4. Су ресурсларын рациональ файдалану су хуҗалыгы комплексын үстергәндә, өслек агымын тартып алуны арттырмыйча гына мөмкин:

су белән тәэмин итү системаларының ресурсларны саклау технологияләрен гамәлгә кертү;

предприятиеләрдә су әйләнешен һәм кабат куллануны киңәйтү;

- коммуналь һәм сугару челтәрләрендә су югалтуларын киметү;
- су ресурсларыннан, чыганаклардан (гидроэнергетика, су транспорты, балык ресурсларын яңадан торгызу, су объектларының экологик иминлеген саклау максатларында) файдалану.

8.3. Атмосфера һавасын саклау

8.3.1. Төзелешләрне проектлаганда атмосфера һавасының сыйфатын барлык пычрану чыганакларыннан (сәнәгать, транспорт һ. б.) атмосфера пычрануы дәрәҗәсен исәпләү юлы

белән бәяләргә кирәк, аэроклиматик һәм геоморфологик шартларны исәпкә алып, гамәлдәге һәм планлаштырылган объектларны исәпкә алып, атмосфера һавасының пычрануы көтелә торган шартларны, рөхсәт ителгән концентрацияне (алга таба - ПДК) яисә якынча куркынычсыз йогынтыны (алга таба-ПДК) исәпкә алып, бәяләргә кирәк - Аяк киеме өчен һәр пычраткыч матдәләр, шулай ук атмосфераның пычрануын булдырмау буенча кисәтү эшләре эшләргә кирәк, шул исәптән, организацияләнмәгән ташлаулар һәм икенчел чыганаклар.

Химик һәм биологик матдәләрнең атмосфера пычрануы гигиена нормативларын - ПДК үтәү халыкның сәламәтлегенә һәм аның яшәү шартларына турыдан-туры яки турыдан-туры турыдан-туры йогынты ясамавын тәэмин итә.

8.3.2. Торак пункт территориясендә зарарлы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе "торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе" 2.1.6.1338-03 гигиеник нормативлары таләпләре нигезендә кабул ителә.

Төрле территорияләрдә атмосфера һавасы пычрануның максималь дәрәҗәсе 29 норматив таблицасы буенча кабул ителә.

8.3.3. Селитет территорияләрен атмосфера һавасы пычрану чыганакларына карата җил ягыннан (өстен килүче җилләр өчен) урнаштырырга кирәк түгел.

Торак зонада һәм халык күпләп ял итә торган урыннарда предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны санитар классификацияләү буенча I һәм II класслы объектларны урнаштыру тыела 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

8.3.4. Терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек предприятиеләре, агу химикатларын, биопрепаратларны, ашламаларны саклау складлары, ветеринария учреждениеләре, калдыкларны утильләштерү объектлары һәм предприятиеләре, котельныйлар, чистарту корылмалары, ачык типтагы тирес саклау урыннары селитет территориясенә карата аерым яктан (өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен) булырга тиеш.

8.3.5. Атмосфера һавасының пычрану чыганаклары булып предприятиеләр, аларның аерым биналары һәм корылмалары тора, алар өчен чикләрдән тыш барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе ПДК дәрәҗәсеннән һәм (яки) торак зоналарны пычратуга керткән өлеше 0,1 ПДК дан артып китә.

Атмосфера пычрану чыганагы булган объектларны пычрану дәрәҗәләре билгеләнгән гигиена нормативларыннан артып киткән территорияләрдә проектлау һәм урнаштыру тыела. Гамәлдәге объектларны үзгәртеп кору һәм техник яктан яңадан коралландыру, санитар-эпидемиологик нәтиҗә булганда, атмосфера һавасын саклау өлкәсендә территориаль башкарма хакимият органнары тарафыннан рөхсәт ителгән чик күләмгә кадәр киметү шарты белән, мондый территорияләрдә рөхсәт ителә.

Калдыклар составында расланган ПДК яки аяк киеме булмаган матдәләр булса, объектларны проектлау һәм урнаштыру тыела.

8.3.6. Халык саулыгына һәм аның яшәү шартларына зыянлы йогынты чыганаклары булырга мөмкин булган объектларны урнаштыру һәм киңәйтү өчен мәйданчыклар аэроклиматик характеристиканы, җир рельефын, атмосферада сәнәгый ташлауларның закончалылыгын, шулай ук атмосфераның пычрану потенциалын исәпкә алып сайлап алына.

Мондый объектларны проектлауның мәҗбүри шарты булып җитештерү мәйданчыгы территориясен торак төзелешеннән, ландшафтлы-рекреацион зонадан, ял итү зонасыннан аерып торучы санитар-саклау зоналарын оештыру тора. Җитештерү предприятиеләре, Инженерлык челтәрләре һәм корылмалар өчен санитар-яклау зоналарының күләме, линияле транспорт корылмалары өчен санитар аермалар әлеге нормативларның "җитештерү территориясе" 3 бүлеге таләпләре нигезендә билгеләнә.

Санитар-саклау зоналарында кешеләр яшәү өчен объектлар урнаштыру тыела. Санитар-саклау зонасы яки аның бер өлеше Резерв территория буларак карала алмый һәм җитештерү яки торак территорияне киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

8.3.9. Атмосфера һавасын пычратудан саклау өчен күздә тотарга кирәк:

- яңа һәм реконструкцияләнгән объектларны проектлаганда һәм урнаштырганда, гамәлдәге объектларны техник яктан яңадан коралландырганда-аз калдыксыз һәм калдыксыз технологияләрдән файдаланып, пычраткыч матдәләр чыгаруны максималь дәрәҗәдә киметү, табигый ресурслардан комплексы файдалану, зарарлы калдыкларны һәм калдыкларны тоту, зарарсызландыру һәм утильләштерү чаралары ; ;

- транспортның, шул исәптән мотор ягулыгы сыйфатында табигый газны куллану йогынтысыннан саклау чаралары, магистральара һәм ишегалды территорияләрен аэрацияләү шартларын исәпкә алып, газ белән артык пычрану зоналары барлыкка килүне булдырмау яисә аларны бетерү чаралары;;

- җылылык энергетикасы объектлары өчен төп ягулык сыйфатында табигый газ куллану, шул исәптән күмердә эшләүче аз көчле нәтиҗәсез котельныйларны бетерү.;

- традицион булмаган энергия чыганакларын куллану;

- оештырылмаган пычрату чыганакларын бетерү.

8.4. Су объектларын саклау

8.4.1. Су объектларын саклау халыкның сәламәтлеген бозуга, массакүләм йогышлы, паразитар һәм йогышлы булмаган авырулар үсешенә, судан файдалану шартларын начарайтуга яки аның эчә торган, хуҗалык-көнкүреш һәм дәвалау максатларында кулланылуын чикләүгә китерә торган өслек һәм җир асты суларының пычрануын булдырмау һәм бетерү өчен кирәк.

8.4.2. Эчә торган, хуҗалык-көнкүреш һәм рекреацион судан файдалануның су объектлары пычранган дип санала, әгәр судан файдалану пунктларында су составы һәм үзлекләре күрсәткечләре хуҗалык эшчәнлегенең, көнкүреш кулланылышының турыдан-туры яки турыдан-туры йогынтысы астында үзгәрсә һәм халык судан файдалану өчен өлешчә яки тулысынча файдаланырга яраксыз булса.

Хуҗалык-эчәргә яраклы, халык ялы өчен һәм балык хуҗалыгы максатларында файдаланыла торган су объектларында пычраткыч матдәләр концентрациясе билгеләнгән таләпләргә туры килергә тиеш (ГН 2.1.5.1315-03)

8.4.3. Селитеб территорияләре, рекреацион һәм курорт зоналары җитештерү-хуҗалык һәм көнкүреш сулары ташландыкларына карата су агымнары агымы буенча югарырак урнаштырырга тиеш.

8.4.4. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен сулыклар янында урнаштырганда киңлеге 40 метрдан да ким булмаган яр буе полосасын күздә тотарга кирәк.

Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын балык хуҗалыгы сулыкларыннан кимендә 2 км ераклыкта урнаштырырга кирәк. Кирәк булганда, балык запасларын саклауны гамәлгә ашыручы органнар белән килештергәндә, күрсәтелгән араны киметергә рөхсәт ителә.

8.4.5. Өслек суларын пычратудан саклау максатларында рөхсәт ителми:

- су объектларына юынты суларны (җитештерү, авыл хуҗалыгы, хуҗалык-көнкүреш, өске-яңгыр сулары һ. б.) агызырга, алар әйләнештәге һәм кабат су белән тәэмин итү системаларында бетерелергә яки кулланылырга мөмкин, шулай ук йогышлы авырулар китереп чыгаручы, гадәттән тыш куркыныч матдәләр яки матдәләр, алар өчен ПДК билгеләнмәгән һәм рөхсәт ителгән дәрәҗәләр билгеләнмәгән йогышлы матдәләр яки матдәләр бар.;

- су объектларына, боз катламы өслегенә һәм су җыю территориясенә пульпу, кар, Куба утырмалары, торак урыннар һәм җитештерү мәйданчыклары территорияләрендә барлыкка килгән башка калдыклар һәм чүп-чар ташлау;;

- файдалы казылмалар чыгару, җир асты байлыкларыннан су объектлары төбеннән файдалану яки су объектларының торышына һәм су биоресурсларына зарарлы йогынты ясый ала торган төп ысулларга таяна торган корылмалар төзү эшләрен башкару;;

- су объектларында һәм аларның ярларында транспорт чараларын һәм башка механизмнарны юарга, шулай ук пычрану чыганагы булырга мөмкин булган эшләр башкарырга; ;

- нефть һәм азык - төлек үткәргечләреннән, нефть промыселларыннан агып китү, шулай ук чистартылмаган, чистартылмаган юынты суларны, балласт суларын һәм су транспортының йөзә торган чараларыннан башка матдәләрне агызу.

8.4.6. Җитештерү, авыл хуҗалыгы агынты суларны агызу, шулай ук оешкан төстә яңгыр суларын агызу рөхсәт ителми:

- хуҗалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарының беренче поясы чикләрендә;

- торак пунктлар эчендә;

- табигый дәвалау ресурслары булган су объектларына;;

-хуҗалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарының икенче поясы чикләрендә, аларда пычраткыч матдәләр һәм микроорганизмнарны тоту билгеләнгән гигиена нормативларыннан артып китсә.

Радионуклидлы агынты суларны агызу, бетерү һәм зарарсызландыру радиацион куркынычсызлыкның гамәлдәге нормалары нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

8.4.7. Өске суларны пычратудан саклау чаралары һәр конкрет очракта эшләнә һәм күздә тота:

- яр буе су саклау зоналарын һәм саклау полосаларын, су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы сууткәргечләрне санитар саклау зоналарын урнаштыру, шулай ук әлеге зоналардан файдалануның билгеләнгән режимы үтәлешен контрольдә тоту; ;

- юынты суларны чистарту өчен корылмаларны су сыйфаты норматив күрсәткечләренә кадәр төзәтү һәм карап тоту;;

- гидротехник һәм башка су хуҗалыгы корылмаларын һәм техник җайланмаларны төзек хәлдә тоту;

- чистартылмаган яки тиешенчә чистартылмаган юынты суларны аварияле ташлауны булдырмау;;

- төзелеш һәм шартлаткыч эшләр башкарганда, файдалы казылмалар чыгарганда, кабельләр, труба үткәргечләр һәм башка коммуникацияләр салганда, су объектларында яки яр буе су саклау зоналарында авыл хуҗалыгы һәм башка төр эшләрдә пычратудан саклау;;

- суларны, бигрәк тә үзәкләштерелгән хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү өчен билгеләнгән сулыкларны, суларны еврофирлауны булдырмау өчен биоген элементлар кертүне чикләү.;

- авыл хуҗалыгы сугаруында нормадан артып киткән концентрацияләрдә минераль һәм органик ашламалар яки пестицидлар булган кире кайтарылган суларны кире кайтарудан искәрмә;

- җитештерү продуктларының һәм аңа тиңдәш булган пычраткыч матдәләрнең сәнәгать объектының җитештерү мәйданчыгы территориясенә һәм турыдан-туры су объектларына эләгүен булдырмау . ;

- пычрануга потенциаль куркыныч тудыра торган объектларда аварияләрне булдырмау буенча чаралар планын һәм инструкцияләрне эшләү;

- алына торган, кулланыла торган һәм ташлана торган суларга, аларда пычраткыч матдәләр санына мониторинг, шулай ук су объектларына һәм аларның су саклау зоналарына системалы күзәтү.

8.4.8. Җир асты суларын пычратудан саклау максатларында рөхсәт ителми:

- калдыкларны күмү, чүплекләрне, зиратларны, үләт базларын һәм туклану һәм эчә торган, хуҗалык-көнкүреш һәм дәвалау максатларында куллану өчен файдаланыла торган яки перспективалы җир асты суларын бушату өлкәсендә химик, биологик яки радиацион пычрану чыганагы булган башка объектларны урнаштыру;;

пычранган җир амбарлары, буалар-туплаучылар, шулай ук карст каргалары һәм башка тирәнлекләр куллану;

- файдалы казылмалар чыгарганда җир асты суларын пычрату, су белән тәэмин итү, мелиорацияләнә торган җирләрдә дренаж системаларын төзегәндә һәм эксплуатацияләгәндә эшләр башкару;

- торак урыннар территорияләреннән чокырларга һәм балкаларга дренажлы суларны һәм яңгыр суларын чистарту өчен бүлеп бирү;

- үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итүдә кулланыла торган грунт суларын су җыю чикләрендә агулы химикатлар һәм ашламалар куллану, саклау;

- әгәр бу җир асты суларының торышына йогынты ясаса яки тискәре йогынты ясаса, авыл хуҗалыгы җирләрен агынты сулары белән сугару.

8.4.9. Хуҗалык эшчәнлегенең төрле төрләрендә җир асты суларын пычратудан саклау чараларын күздә тота:

- су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарын урнаштыру, шулай ук күрсәтелгән зоналардан файдалануның билгеләнгән режимы үтәлешен контрольдә тоту;

- эксплуатацияләнә торган һәм резерв скважиналарның барысын да мәҗбүри герметизацияләү ; ;

- эксплуатацияләүгә яраксыз яки алардан файдалану туктатылган скважиналарны ачыклау, аларны җайга салу җайланмалары белән җиһазландыру, консервацияләү яки бетерү;

- чимал, җитештерү продуктлары, химик реагентлар, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы җитештерүләре калдыклары, каты һәм сыек көнкүреш калдыклары саклау өчен су үткәрә торган сыешлыкларны куллану ; ;

- пычранган суларны туфрак өслегеннән, шулай ук төрле билгеләнештәге скважиналар бораулаганда су горизонтларына фильтрацияләүне кисәтү;;

- нефть һәм нефть продуктларын җыю системаларын герметизацияләү;

- файдаланылган карьерларны рекультивацияләү;

- җир асты суларының су алу җайланмаларының торышы һәм режимы мониторингы, су алуны чикләү.

8.5. Туфракны саклау

8.5.1. Туфракны саклау буенча таләпләр торак, рекреацион зоналарга, сулыкларны санитар саклау зоналарына, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге территорияләргә һәм башка җирләргә куела.

Туфракның сыйфатына гигиеник таләпләр аларның спецификасын, торак урыннарның туфрак-климат үзенчәлекләрен, химик кушылмаларның һәм элементларның фон эчтәлеген исәпкә алып билгеләнә.

8.5.2. Торак пунктларның һәм авыл хуҗалыгы җирләренең туфракларында кеше өчен потенциаль куркыныч химик һәм биологик матдәләр, биологик һәм микробиологик организмнар, шулай ук радиация фонының дәрәҗәсе санитар кагыйдәләр һәм гигиена нормативлары белән билгеләнгән рөхсәт ителгән концентрацияләрдән (дәрәҗәләрдән) артмаска тиеш.

Торак зоналар территорияләренең туфракка карата гигиеник таләпләр, беренче чиратта, аеруча әһәмиятле территорияләр (югары риск зоналары): балалар һәм белем бирү учреждениеләре, спорт, уен, балалар мәйданчыклары, торак төзелеше, ял мәйданчыклары, рекреация зоналары, сулыкларны санитар саклау зоналары, яр буе зоналары, санитар-яклау зоналары өчен билгеләнә.

8.5.3. Объектларны урнаштыру өчен мәйданчык сайлау исәпкә алып башкарыла:

- туфракның физик-химик үзлекләре, аларның механик составы, тоту органик матдәләр, кислотности һәм башка;

- табигый-климат характеристикасы (роза ветров, явым-төшемнәр саны, районның температура режимы);

- ландшафтлы, геологик һәм гидрологик характеристика ; ;

- аларны хуҗалык куллану.

8.5.4. Торак урыннардагы туфракның санитар-эпидемиологик яктан куркыныч дәрәҗәсе буенча пычрану дәрәҗәсе буенча түбәндәге категорияләргә бүленергә мөмкин: чиста, рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч.

8.5.5. Торак төзелеше территорияләрендәге туфракны "чиста" категориясенә түбәндәге таләпләрне үтәгәндә кертергә кирәк:

- санитар-токсикологик күрсәткечләр буенча-рөхсәт ителгән чик концентрацияләр чикләрендә яисә химик пычратуларның рөхсәт ителгән концентрациясе чикләрендә;;

- санитар-бактериологик күрсәткечләр буенча-эчәк инфекцияләре, патоген бактерияләр, энтеровируслар кузгатучыларның булмавы; санитария-күрсәткеч организмнары индексы-10 күзәнәк/г дан артык түгел;

- санитар-паразитологик күрсәткечләр буенча-паразитар авырулар, патоген, гади авырулар китереп чыгаручыларның булмавы;

- санитар-энтомологик күрсәткечләр буенча-синантроп чебеннәрнең өстенлекле формалары булмау;

- санитар-химик күрсәткечләр буенча-санитар Сан 0,98 тән дә ким булмаска тиеш (чагыштырма берәмлекләр).

8.5.6. Туфракны саклау буенча чаралар һәр конкрет очракта, пычрану категориясен исәпкә алып эшләнә һәм күздә тотарга тиеш:

- туфракны рекультивацияләү һәм мелиорацияләү, уңдырышлылыкны торгызу;

- махсус куллану режимнарын кертү;

- максатчан билгеләнешне үзгәртү.

Моннан тыш, торак зоналарда, аеруча куркыныч территорияләрне дә кертеп, транспортның йогынтысы зонасында, күмелгән сәнәгать калдыклары (полигоннарга якын-тирә территорияләр) зонасында, сәнәгать һәм көнкүреш калдыклары җыелган урыннарда, авыл хуҗалыгы җирләре, санитар-яклау зоналары территорияләрендә туфракның торышына мониторинг ясалырга тиеш. Тикшерүләрнең күләме һәм мониторинг вакытында өйрәнелә торган күрсәткечләр исемлеге, дәүләт санитар-эпидемиология күзәтчелеге органнары белән килешү буенча максатларны һәм бурычларны исәпкә алып, һәр конкрет очракта билгеләнә.

8.5.7. Җирләрне деградацияләүне булдырмау, туфракның уңдырышлылыгын һәм пычранган территорияләрне торгызу максатларында җирләрне әйләнештән алу белән консервацияләргә рөхсәт ителә.

Радиоактив һәм химик пычратуга дучар ителгән һәм законда билгеләнгән таләпләргә туры килә торган продукция җитештерү тәэмин ителмәгән җирләр авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдән файдалануда чикләнергә, алардан төшереп калдырылырга тиеш һәм аларны консервацияләү өчен запас җирләренә күчерелергә мөмкин. Мондый җирләрдә авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм сату тыела.

Җирләрне әйләнештән алу белән консервацияләү тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә.

8.5.8. Туфракның торышын санитар-эпидемиологик бәяләгәндә аларны пычратуның потенциаль чыганаклары ачыклана, мәйданы һәм тирәнлеге буенча тикшерү территориясе чикләре билгеләнә, туфрак пробаларын сайлап алу схемасы билгеләнә. Туфракларны тикшерү проект алды документациясе стадиясендә, җир кишәрлеген сайлау һәм проект документларын эшләү стадиясендә, төзелеш эшләрен башкару стадиясендә, төзелеш тәмамланганнан соң башкарыла.

8.6. Яклау нче тавыш та керми һәм вибрации

8.6.1. Тышкы тавыш чыганакларыннан саклау объектлары булып торак һәм җәмәгать биналары, торак төзелеше территорияләре, җитештерү предприятиеләренең эш урыннары тора.

8.6.2. Җирлекнең авыл территорияләрен планлаштыру һәм төзүне, рөхсәт ителгән тавыш дәрәҗәсен исәпкә алып, 23-03-2003 СНиП 6 бүлеге нигезендә башкарырга кирәк.

8.6.3. Тышкы тавыш чыганакларының тавыш характеристикалары булып тора:

- урамнарда һәм юлларда транспорт агымнары өчен-Лаэкв* беренче хәрәкәт полосасыннан 7,5 м ераклыкта;

- LАэкв һәм LАмакс* тимер юл поездлары агымнары өчен * ераклыктан ераклыкта, ераклыктан ераклыкта;

- җитештерү зоналары, сәнәгать һәм энергетика предприятиеләре өчен, план буенча 300 м артык-LАэкв һәм LАмакс-предприятие территориясе чигендә һәм авыл территориясе чигендә исәп-хисап ноктасы юнәлешендә;

- өчен квартал эчендәге тавыш та керми-Лаэкв һәм LАмакс бу фиксированном расстоянии нче чыганагын

* Лаэкв-эквивалентный дәрәҗәсе тавыш, дБА;

** LАмакс - максималь тавыш дәрәҗәсе, дБА

Исәп-хисап нокталарын сайларга кирәк:

- торак йортлар төркемнәренең ял мәйданчыкларында, мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре мәйданчыкларында, мәктәп һәм хастаханәләр участокларында-тавыш чыганагына якын булган мәйданнарның җир өслегеннән 1,5 м биеклектә (әгәр мәйданчык өлешчә бинаның, корылманың яки башка саклау объектыннан тавыш күләгәсе зонасында урнашкан булса, исәп-хисап ноктасы тавыш күләгәсе зонасыннан читтә булырга тиеш.;

- торак йортлар һәм башка биналар янындагы территориядә тавыш чыганагы ягына мөрәҗәгать иткән бина фасадыннан 2 м ераклыкта, җир өслегеннән 12 м дәрәҗәсендә; азкатлы биналар өчен - соңгы кат тәрәзәләре дәрәҗәсендә сайларга кирәк.

8.6.4. Торак һәм җәмәгать биналарында, шулай ук якын-тирә территорияләрдә тавыш дәрәҗәсе буенча таләпләр 28 таблицада китерелгән.

Таблица 28

N п/п	Биналар һәм территорияләр билгеләү	Тәүлек вакыты, сәгать	Эквивалентный дәрәҗәсе тавыш Лаэкв, дБА	Максималь дәрәҗәсе тавыш LАмакс, дБА
1	2	3	4	5
1	Җитештерү предприятиеләренең, лабораторияләрнең административ биналары, үлчәү һәм аналитик эшләр өчен бүлмәләр		60	70
2	Диспетчерлык хезмәтләре бүлмәләре, телефон аша сөйләшү элемтәсе белән дистанцион идарә итү һәм күзәтү кабиналары, төгәл җыю участоклары, телефон һәм телеграф станцияләре, ЭВМда мәгълүматны эшкәртү заллары		65	75

3	Эксперименталь эшләр үткәрү өчен лаборатория бүлмәләре, күзәтү кабиналары һәм телефон аша сөйләм элемтәсеннән башка дистанцион идарә итү бүлмәләре		75	90
4	Даими эш урыннары булган җитештерү предприятиеләре территориясендә биналар (1-3 пунктларда санап үтелгән урыннардан тыш)		80	95
5	Хастаханәләр һәм шифаханәләр палаталары	7.00 - 23.00	35	50
		23.00 - 7.00	25	40
6	Операция хастаханәләре, хастаханәләр, сырхауханәләр, шифаханәләр табибларының кабинетлары, санаторийлар		35	50
7	Уку биналары (кабинетлар, аудиторияләр һәм башкалар), конференц-заллар, китапханәләрнең уку заллары, клуб һәм кинотеатрларның тамаша заллары, суд утырышлары заллары, дини биналар		40	55
8	А категориясендәге йортлардагы фатирларның торак бүлмәләре	7.00 - 23.00	35	50
		23.00 - 7.00	25	40
	Б һәм В категорияләрендәге йортларда	7.00 - 23.00	40	55
		23.00 - 7.00	30	45
9	Тулай торак бүлмәләре	7.00 - 23.00	45	60
		23.00 - 7.00	35	50
10	Кунакханәләр номерлары:			
	категории А	7.00 - 23.00	35	50
		23.00 - 7.00	25	40
	категории Б	7.00 - 23.00	40	55
		23.00 - 7.00	30	45
	категории В	7.00 - 23.00	45	60
		23.00 - 7.00	35	50
11	Ял йортлары, пансионатлар, картлар һәм инвалидлар өчен интернат	7.00 - 23.00	40	55

	мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының һәм мәктәп	23.00 - 7.00	30	45
12	Офислар, административ биналар, конструкторлык, проект һәм фәнни			
	категории А		45	60
	категорий Б и В		50	65
13	Кафе, рестораннар, театр һәм кинотеатрлар фойесы:			
	категории А		50	60
	категорий Б и В		55	65
14	Кибетләрнең сәүдә заллары, вокзалларның пассажирлар заллары, спорт заллары		60	70
15	Хастаханәләр һәм шифаханәләр биналары янындагы территорияләр	7.00 - 23.00	50	65
		23.00 - 7.00	40	55
16	Торак биналар, ял йортлары, картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар янындагы территорияләр	7.00 - 23.00	55	70
		23.00 - 7.00	45	60
17	Поликлиникалар, мәктәпләр һәм башка уку йортлары, мәктәпкәчә учреждениеләр, микрорайоннарның һәм торак йортларның төркемнәренең ял итү мәйданчыклары янындагы территорияләр		55	70

Искәрмә:

1. Бүлмәләрдәге тышкы чыганаклардан тавыш бирүнең рөхсәт ителгән дәрәҗәсе (27 таблицаның 2-5 пунктлары), вентиляция яки һава кондиционированиясенең мәҗбүри системасы булмаганда билгеләнгән, ачык форточка яки һава кушылуын тәэмин итүче башка җайланмалар шартларында үтәлергә тиеш. Мәҗбүри вентиляция яки һава кондиционирлау системалары булганда биналарның тышкы тавышының рөхсәт ителгән дәрәҗәсе (27 таблицаның 15-17 пунктлары) ябык тәрәзәләрдәге биналарда рөхсәт ителгән дәрәҗәләрне тәэмин итү исәбеннән арттырылырга мөмкин.

2. Тавышның тональ һәм (яки) импульслы характерында рөхсәт ителгән дәрәҗәләрне 27 таблицада күрсәтелгән күрсәткечләрдән 5 дБ (дБА) түбәнрәк кабул итәргә кирәк.

3. Вентиляция, һаваны кондиционерлау һәм һава җылыту системалары җиһазларыннан, шулай ук җылылык, су белән тәэмин итү системалары насосларыннан һәм сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләренең урнаштырылган (янкорма) суыту җайланмаларыннан 5 дБ (дБА) күрсәткеченнән түбәнрәк тавышны кабул итәргә кирәк.

4. Транспорт чараларыннан тавыш бирүнең рөхсәт ителгән дәрәҗәләре (5, 7 - 10, 12 пунктлар) 27 таблицада күрсәтелгән күрсәткечләрдән 5 дБга (5 дБА) югарырак кабул итү рөхсәт ителә.

8.6.5. Төрле территорияләрдә кеше өчен тавыш йогынтысының максималь дәрәҗәләре 29 таблицада күрсәтелгән.

8.6.6. Тавышның торышын һәм дәрәҗәләрен фаразлауны, аларны киметү таләп ителгәнне билгеләү, чаралар эшләү һәм торак һәм иҗтимагый биналар биналарында,

торак төзелеше территориясендә, җитештерү предприятиеләренең эш урыннарында тавыш саклау чараларын сайлау гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Тавыш саклау буенча чаралар күздә тота:

-җитештерү, коммуналь-склад зоналарыннан һәм төп транспорт коммуникацияләреннән селитет һәм рекреацион зоналардан территорияләрне функциональ зоналаштыру;

-предприятиеләрнең (шул исәптән коммуналь-транспорт өлкәсе предприятиеләренең), автомобиль һәм тимер юлларның санитар-яклау зоналарын төзү;;

торак районнарны һәм ял итү зоналарын әйләнеп узганда тиз йөрешле һәм йөк хәрәкәте магистраль юлларын трассалау;

- махсус магистральләрдә йөк хәрәкәтенең төп күләмен аерып, транспорт агымнары составы буенча урам-юл челтәрен дифференциацияләү ; ;

торак төзелешеннән тыш (сәнәгать һәм коммуналь-склад зоналары чикләре буенча, тимер юллар бүлеп бирелгән полосаларда)мөмкин булганча уза торган югары үткәрүчәнлекле магистраль урамнарда транспорт агымнары концентрациясе (сәнәгать һәм коммуналь-склад зоналары чикләре буенча);

- яшел үсентеләр системасын формалаштыру;

- магистраль юл яки тимер юл янындагы кечкенә торак пункт янында урнашкан җирдә рельефның табигый яки ясалма элементлары рәвешендә тавышны тиешле дәрәҗәдә киметүне тәэмин итми торган (азкатлы төзелеш вакытында кирәкле эффект ирешелә) тавыш саклау экраннарын куллану. Тавыш саклау экраннарын, юл һәм транспорт чараларын эксплуатацияләүдә куркынычсызлык таләпләрен исәпкә алып, автомагистральдән яки тимер юлдан минималь рөхсәт ителгән ераклыкта урнаштырырга кирәк;

8.6.7. Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә вибрация чыганаклары булып инженер челтәрләре һәм корылмалар, җитештерү предприятиеләрен урнаштыру һәм җиһазлау, эш вакытында зур динамик йөкләмәләр тудыра торган транспорт чаралары тора ала, алар грунтта һәм төзелеш конструкцияләрендә вибрация таралуга китерә, шулай ук сейсмик активлыкка китерә. Вибрации булырга мөмкин сәбәбе барлыкка килү тавыш та керми.

8.6.8. Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә, эш урыннарында вибрация дәрәҗәсе гамәлдәге норматив документлар белән билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

ВИЧ-инфекцияләрдән саклау буенча чаралар күздә тотыла:

- биналарны һәм корылмаларны вибрация чыганакларыннан бетерү;

- биналарны һәм корылмаларны проектлаганда вибросаклау алымнарын куллану;

- вибрация чыганагы булдырыла торган динамик йөкләнешне киметү буенча чаралар.

Кимү вибрации мөмкин ирешелгән:

- җитештерү предприятиеләре биналарында җиһазларны (яклана торган объектлардан ерак булган подвал катларында, аерым фундаментларда) урнаштыру максатка ярашлы.;

- аерым җайланмаларны һәм җайланмаларны виброизоляцияләү җайланмасы белән;

- торбаүткәргечләр һәм коммуникацияләр өчен куллану:

• гибкие элементларын-системаларда, соединенных чыганагы вибрации;

* йомшак түшәмнәр-койма конструкцияләре һәм киртәләү корылмаларына беркеткечләр аша чыгу урыннарында.

8.7. Электромагнит кырлардан, нурланышлардан һәм нурланышлардан саклау

8.7.1. Халык саулыгына һәм аның яшәү шартларына йогынты ясау чыганаклары булып, булдырыла торган пычрану дәрәҗәсе рөхсәт ителгән концентрацияләрдән һәм дәрәҗәләрдән артып киткән яисә торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 пункттан артып киткән объектлар тора.

Электромагнит кырлардан, нурланышлардан һәм нурланышлардан саклау буенча махсус таләпләр куела::

- барлык типтагы стационар радиотехник объектларның (радиоүзәкләр, радио- һәм телевизион станцияләр, радиолокацион һәм радиорелей станцияләре, спутник элемтәсенең җир станцияләре, алар эшләгән вакытта штат режимында эшли торган мобиль радио-техник чаралар базасы булган транспорт объектлары);;

- кәрәзле элемтә системалары элементлары һәм башка хәрәкәтчән элемтә төрләре;

- видеодисплейных терминаллар һәм персональ компьютер мониторлары;

СВЧ-мичләр, индукцион мичләр.

8.7.2. Радиотехник объектларның радиоешлыклы диапазонындагы электромагнит кырының халыкка тәэсирен бәяләү гамәлгә ашырыла:

- 30 кГц - 300 МГц ешлык диапазонында-электр кыры киеренкелегенең (Е), В/м киеренкелегенең нәтиҗәле күрсәткечләре буенча;

- 300 МГц ешлыгы диапазонында - 300 ГГц-энергия агымы тыгызлыгының уртача күрсәткечләре буенча, мкВт/кв. см.

8.7.3. Селитет территориясендә, массакүләм ял итү урыннарында, радиоешлыклы диапазонның тышкы электромагнит кыры йогынтысына дучар ителгән Торак, иҗтимагый һәм җитештерү урыннары эчендә барлыкка килә торган электромагнит кырының дәрәҗәсе 29 таблицада китерелгән халык өчен, икенчел нурланышны исәпкә алып, рөхсәт ителгән дәрәҗәләрдән (алга таба - ПДУ) артмаска тиеш.

Таблица 29					
Ешлык диапазоны	30 - 300 кГц	0,3 - 3 МГц	3 - 30 МГц	30 - 300 МГц	0,3 - 300 ГГц
Нормалаштырылган параметр	электр кырының киеренкелеге, Е (В/м)				Энергия агымының тыгызлыгы, мкВт/кв. см
Рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләр	25	15	10	3 *	10 25 **

* Радио-һәм телевизион тапшырулар чараларыннан тыш (ешлыклар диапазоны 48,5-108; 174-230 МГц).

** Әйләнә-тирә күзәтү яки Сканерлау режимында эшләүче антеннадан нурланыш очраклары өчен.

Искәрмә.

1. Диапазоны, приведенные таблицасында 29, исключают түбән һәм үз эченә югары ешлыгы.

2. Халык өчен тәкъдим ителгән җиһазлар радиоешлыклы диапазон электромагнит кырының башка чыганакларына да кагыла.

8.7.4. Электромагнит кырларының халыкка һәм күчмә радиоэлемтә база һәм күчмә станцияләреннән файдаланучыларга йогынтысын бәяләү (спутник элемтәсенең абонент терминалларын да кертеп) гамәлгә ашырыла:

- электр кырының киеренкелек күрсәткечләре буенча - 27 МГц дан 300 МГц га кадәр ешлык диапазонында, Е (В/м);

- 300 МГц дан 2400 МГц га кадәр ешлык диапазонында-энергия агымының тыгызлыгы, ППЭ (мВт/кв.см, МВт/кв. см).

8.7.5. Торак төзелеше территориясендә, торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналары эчендә антенналар тарафыннан төзелә торган электромагнит кырлар дәрәҗәләре түбәндәге күрсәткечләрдән артмаска тиеш:

- 10 В/м-27 МГц ешлык диапазонында-30 МГц;
- 3 В/м-ешлыклар диапазонында 30 МГц-300 МГц;
- 10 мкВт/кв. см-300 МГц ешлык диапазонында-2400 МГц.

8.7.6. Бер үк вакытта берничә чыганактан нурланганда СанПиН шартлары үтәлергә тиеш 2.1.8/2.2.4.1383-03 СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 к

8.7.7. 3-30 МГц диапазоны антенналар радиостанцияләре, гражданнар диапазоны 26,5 - 27,5 МГц (РГД) радиостанцияләре, эффектив нурланышлы 100 Вт, 1000 Втка кадәр булган рдд) урнаштырганда, кешеләрнең антенна урнаштыру зонасына 10 м ераклыкка керү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш. Бинада антенна урнаштырганда түбәдән 1,5 метр биеклектә, теләсә кайсы ноктадан күрше корылмаларга кадәр, антеннаның теләсә кайсы төре һәм нурланышның теләсә кайсы юнәлеше өчен 10 метрдан да ким булмаган араны тәэмин иткәндә, монтажланырга тиеш.

8.7.8. 1000нән 5000 Втка кадәр нәтиҗәле нурланыш егәрлеге булган антеннаны һәм РГДНЫ урнаштырганда, кешеләрнең үтеп керү мөмкинлеге һәм аның тибына һәм нурланыш юнәлешенә бәйсез рәвештә, антеннаның теләсә кайсы ноктасыннан 25 метрдан да ким булмаган корылма булмавы тәэмин ителергә тиеш. Аерым торучы Терәкләрдә һәм мачталарда антенналар урнаштыру киңәш ителә. Бинаның түбәсендә антенна урнаштырганда түбәдән кимендә 5 метр биеклектә монтажланырга тиеш.

8.7.9. Халыкны ПРТО антеннары төзегән электромагнит кырлар йогынтысыннан саклау максатларында, ПРТОНЫҢ перспективалы үсешен исәпкә алып, санитар-саклау зоналары һәм төзелешне чикләү зоналары билгеләнә (бинадан читтә 10 Вт артмаган эффектив нурланышлы бер стационар радиостанцияне урнаштыру очракларыннан тыш).

Санитар-яклау зонасы чикләре әлеге нормативларның 28 таблицасында күрсәтелгән җир өслегеннән 2 м биеклектә билгеләнә.

Корылманы чикләү зонасы тышкы чикләрдә җир өслегеннән 2 м биеклектә электромагнит кырларның дәрәҗәсе кимүдән артып киткән территориядән гыйбарәт. Төзелешнең чикләү зонасының тышкы чиге перспективалы төзелеш биналарының максималь биеклеге буенча билгеләнә, аларның өске каты биеклегендә электромагнит кырларының дәрәҗәсе ПДДАДАН артмый.

Санитар-саклау зоналары һәм чикләүләр зоналары чикләрен билгеләгәндә, бинаның конструкциясе элементлары, коммуникацияләр, эчке чыбык һәм башка элементлары яңадан чыгарыла торган икенчел электромагнит кыры йогынтысыннан саклау кирәклеген исәпкә алырга кирәк.

8.7.10. Санитар-яклау зонасы һәм төзелешне чикләү зонасы торак төзелеше территориясе буларак, күмәк яки шәхси дача һәм бакча-бакча участокларын урнаштыру, барлык төр транспортны туктату һәм туктату өчен мәйданчыклар, автомобильләргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре, бензозаправка станцияләре, нефть һәм нефть продуктлары складлары һ.б. буларак файдаланыла алмый, шулай ук предприятиенең резерв территориясе буларак карала һәм сәнәгать мәйданчыгын киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

8.7.11. Куллану продукциясе өчен электромагнит кыры (шул исәптән видеодисплей терминаллар, югары ешлык токлары (алга таба - СВЧ) һәм индукцион мичләр) гамәлдәге кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә билгеләнә.

8.7.12. Халык өчен сәнәгать ешлыгы токының югары вольтлы һава электр линияләре тарафыннан барлыкка килә торган электр кырының рөхсәт ителгән киеренкелек дәрәҗәләре аерым билгеләнә. Карап, шартларын укыту ПДУ билгеләнә:

- 0,5 кВ/м - торак биналар эчендә;

- 1 кВ/м - торак төзелеше зонасы территориясендә;

- 5 кВ/м-торак төзелеше зонасыннан тыш (10 елга торак пунктларның перспективалы үсеше чикләре чикләрендә җирләр;

- 10 кВ/м - I-IV категорияле автомобиль юллары белән кисешкән урыннарда;

- 15 кВ/м - торак булмаган җирдә (транспорт өчен уңайлы булмаган урыннар һәм авыл хуҗалыгы җирләре);

- 20 кВ/м-һәркем ала алырлык җирдә (транспорт һәм авыл хуҗалыгы машиналары өчен уңайлы түгел) һәм халыкның үтеп йөрүенә юл куймас өчен махсус киртәләнгән участокларда.

8.7.13. Халыкны электромагнит кырларыннан, нурланышлардан һәм нурланышлардан саклау максатыннан, күздә тотарга кирәк:

- электромагнит кыр чыганакларын рациональ урнаштыру һәм саклау чараларын куллану, шул исәптән чыганакларны Экранлау;

- тапшыргычларның һәм антенналарның излучаемой егәрлеген киметү;

- нурланыш чыганакларына, шул исәптән икенчел нурланыш чыганакларына (челтәрләргә, биналар конструкцияләренә, коммуникацияләренә)керү мөмкинлеген чикләү.;

-3.3.6 пункты таләпләренә туры китереп югары вольтлы электр тапшыру линияләрен санитар-саклау зоналары урнаштыру. "Электр белән тәэмин итү" нормативлары.

8.8. Радиацион куркынычсызлык

8.8.1. Халыкның һәм әйләнә-тирә мохитнең радиацион куркынычсызлыгы радиацион куркынычсызлыкның төп принциплары һәм радиацион яклануның "халыкның радиацион куркынычсызлыгы турында" 1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы Федераль законда, радиацион куркынычсызлык нормалары (НРБ-99) һәм радиацион иминлекне тәэмин итүнең төп санитар кагыйдәләре (ОСПОРБ-99) белән билгеләнгән таләпләре үтәлсә, тәэмин ителгән дип санала.

Халыкның радиацион куркынычсызлыгы тәэмин ителә:

-РҮХ-99 һәм ОСПОРБ-99 таләпләренә җавап бирә торган кешеләрнең тормыш эшчәнлеге шартларын булдыру ; ;

- нурланышның төрле чыганакларыннан нурланышка квоталар урнаштыру;

- радиацион контроль оештыру;

- халыкны, шулай ук әйләнә-тирә мохитне-һава, туфрак, үсемлекләр һәм башка Радиацион авария очрагында радиацион яклау чараларын планлаштыру һәм үткәрү нәтиҗәлелеге;

- радиацион хәл турында мәгълүмат системасын оештыру; радиацион-куркыныч объектларны проектлаштыру, ОСПОРБ-99 таләпләрен һәм санитар кагыйдәләрне һәм нормаларны үтәү.

8.8.2. Территорияләрне төзелеш өчен бүлеп бирер алдыннан "төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр" (СП 11-102-97) кагыйдәләр җыелмасы таләпләренә туры китереп радиацион хәлгә бәя бирергә кирәк.

Төзелеш участоклары радиацион куркынычсыз буларак квалификацияләнә, һәм аларны торак йортлар һәм социаль-көнкүреш билгеләнешендәге биналар төзү өчен түбәндәге шартларны бергәләп үтәгәндә файдаланырга мөмкин:

- участокны эзләү радиометрлары белән тикшергәннән соң радиацион аномалияләр булмау;

- контроль нокталарда гамма-нурланышның эквивалент дозасы (МЭД) егәрлегенең хосусый әһәмияте 0,3 мкЗв / сәг. дан артмый, участокта гамма-нурланыш МЭДЫНЫҢ уртача арифметик әһәмияте 0,2 мкЗв/сәг.тән артмый, һәм грунт өслегеннән радон агымының тыгызлыгы 80 мБк/кв. м дан да артмый.

Сәнәгать объектлары өчен төзелгән участоклар радиацион-куркынычсыз буларак, түбәндәге шартларны бергәләп үтәгәндә квалификацияләнә:

- участокны эзләү радиометрлары белән тикшергәннән соң радиацион аномалияләр булмау;

- контроль нокталарда участокта гамма-нурланыш МЭДЫНЫҢ шәхси әһәмияте 0,3 мкЗв / сәг. тән артмый һәм грунт өслегеннән радон агымының тыгызлыгы 250 мБк/кв.м дан да артмый.

8.8.3. Радиоактив пычратуларны эзләү барышында ачыкланган төзелеш участоклары дезактивацияне (радиацион реабилитация) инженерлык әзерләү барышында булырга тиеш.

8.9. Кешегә йогынты ясауның рөхсәт ителгән параметрлары һәм яшәү шартлары

8.9.1. Әйләнә-тирә мохиткә йогынтының рөхсәт ителгән дәрәҗәләренең иң чик күрсәткечләре 30 таблицада китерелгән.

Таблица 30

Зона	Максималь дәрәҗәсе шумового йогынты, ДБА	Атмосфера һавасының максималь пычрану дәрәҗәсе	Электромагнит нурланышның максималь дәрәҗәсе радиотехник объектлардан	Агынты суларның пычрануы
1	2	3	4	5
Торак зоналар:				
йорт төзелеше	55	0,8 ПДК	1ПДУ	локаль чистарту корылмаларында норматив чистартылган; алга таба канализация чистарту корылмаларында (КОС)чистарту белән коллекторга чыгару
күпкатлы төзелеш	55	1ПДК		
Иҗтимагый-эшлекле зоналар	60	шулай ук	шулай ук	шулай ук
Җитештерү зоналары	берләштерелгән чик буенча нормалаштырыла 70тән артык	берләштерелгән чик буенча нормалаштырыла 1 МӘДӘНИЯТ	берләштерелгән чик буенча нормалаштырыла ПДУ	локаль корылмаларда, чистарту корылмаларында мөстәкыйль яки үзәкләштереп чыгарылган норматив чистартылган агынтылар

		ЙОРТЫ		
Рекреацион зоналар	65	0,8 ПДК	1ПДУ	локаль корылмаларда норматив чистартылган агымнар мөстәкыйль чыгарылу белән мөмкин
Аеруча саклана торган табигый территорияләр зонасы	65	нормалашмый	нормалашмый	нормалашмый
Авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналар	70	шулай ук	шулай ук	шулай ук

Искәрмә:

Әһәмияттәге максималь рөхсәт ителгән дәрәҗәдәге карый территорияләренә урнашкан зоналар эчендә. Зоналар чикләрендә чикнең ике ягы буенча зоналарда таркалган йогынты дәрәҗәләре кимрәк булырга тиеш.

8.10. Микроклиматны көйләү

8.10.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә проектлана торган биналарның урыннарын яктырту нормаларын тәэмин итәргә кирәк.

Горизонт һәм яктылык климаты коэффициенты ягыннан яктылык проеммаларының ориентациясе 31 нче таблицада китерелгән.

Таблица 31

Яктылык проблемалары	Горизонт яклары буенча яктылык юллары ориентациясе	Яктылык климаты коэффициенты
Биналарның тышкы стеналарында	С, СВ, СЗ, З, В, ЮВ, ЮЗ	0,8
	Ю	0,75
Турыпочмаклы һәм трапециевидный фонарьларда	с-ю	0,75
	св-юз, юв-сз, в-з	0,7
"Шед" тибындагы фонарьларда	с	0,7
Зенит фонарьларында	-	0,75

Искәрмә:

1. 2.08.02-89*СНиП нигезендә дәвалау учреждениеләренә яктылык яклары буенча яктылык проемнарын кабул итәргә кирәк.

2. Проектлана торган биналарның табигый яктыртылышының төп характеристикасы - табигый яктырту коэффициенты (алга таба-КЕО), ул территориянең яктылык климатына карап, СНиП таләпләре нигезендә нормалаштырыла.

8.10.2. Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляция дәвамлылыгы, биналарның тибына һәм функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына бәйле рәвештә, 22 февральдән 22 октябрьгә кадәр көн саен 1,5 сәгатьтән дә ким булмаган күләмдә билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый биналарның инсоляциясе дәвамлылыгы СанПиН таләпләренә туры китереп тәэмин ителә 2.2.1/2.1.1.1076-01 к

8.10.3. Балалар өчен уен мәйданчыклары, спорт мәйданчыклары, торак йортларның спорт мәйданчыклары, мәктәпкәчә учреждениеләрнең төркем

мәйданчыклары, спорт зонасы, гомуми белем бирү мәктәпләре һәм мәктәп-интернатларның ял итү зоналары, стационар типтагы дәвалау-профилактика оешмаларының ял зоналары территорияләрендә инсоляция озынлыгы участок мәйданының 50 процентында 3 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш.

8.10.4. Азкатлы төзелеш территорияләренең һәм биналарының инсоляциясе язгы-җәйге чорда өзлексез 3-сәгать дәвамлылыгын яки суммар-3,5 сәгать дәвамлылыгын тәэмин итәргә тиеш.

Катнаш төзелештә яки катлаулы шәһәр төзелеше шартларында азкатлы төзелешләрне урнаштырганда нормалаштырыла торган инсоляцияне 2,5 сәгатькә кадәр кыскарту рөхсәт ителә.

8.10.5. Торак урыннары, мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре, гомуми белем бирү мәктәпләре, мәктәп-интернатлар, башка мәгариф учреждениеләре, дәвалау-профилактика, санатор-сәламәтләндерү учреждениеләре, социаль хезмәт күрсәтү оешмалары өчен яктылыкның көньяк-көнбатыш һәм Көнбатыш юнәлешенә ия булган инсоляциянең артык җылы йогынтысын чикләү чаралары каралырга тиеш.

Уен мәйданчыкларының яртысыннан да ким булмаган өлеше, уен һәм спорт снарядлары һәм җайланмалары, халык ял итә торган урыннар өчен каралырга тиеш.

Елның эссе вакытында инсоляцияләрнең һәм территорияләрнең артык җылы йогынтысын чикләү биналарның планлаштыру һәм юнәлеш бирү, территорияләрне төзекләндерү белән тәэмин ителергә тиеш, ә биналарны кояштан саклау мөмкинлеге булмаганда, кояшны саклауның конструктив һәм техник чараларын күздә тотарга кирәк.

Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү чаралары биналарны табигый яктырту нормаларын бозуга китермәскә тиеш.

Микроклиматны җайга салганда, "торак һәм иҗтимагый биналарның энергетик нәтиҗәлелеге" (биналарны җылылык белән тәэмин итү нормативлары (алга таба - территориаль төзелеш нормативлары) СНККНЫҢ Татарстан Республикасының Территориаль төзелеш нормативларын исәпкә алырга кирәк.

Әлеге нормативлар төп таләпне - җылылык белән тәэмин итү һәм микроклиматны тәэмин итү системаларының нәтиҗәлелеген исәпкә алып, бинаны җылылык белән тәэмин итү системасының тиешле дәрәҗәсен сайлап алу юлы белән энергетика ресурсларын рациональ файдалану өчен билгеләнгән.

Бинаның җылылык саклау үзенчәлекләрен сайлауны альтернатив алымнарның берсе буенча башкарырга кирәк:

- кулланучыларга, кайчан җылылык саклау үзлекләре тулаем алганда, бинаны электр энергиясеннән чагыштырмача файдалануның норматив күрсәткече яки аның аерым ябык күләме - блок-секцияләр, пристройлар һәм башкалар буенча билгеләнә;

- норматив таләпләрнең бинаны җылылык саклауның аерым элементларына карата куелуын күрсәтүчегә.

Якын килүне сайлап алу заказ бирүчегә һәм проект оешмасына рөхсәт ителә.

Тышкы койма конструкцияләренең җылылык саклау үзенчәлекләрен куллану ысулын сайлаганда, 3.3 территориаль төзелеш нормативларының 3.3 бүлеге нигезендә билгеләргә кирәк.

Тышкы киртә конструкцияләренең җылылык саклау үзлекләрен территориаль төзелеш нормативларының 3.4 бүлеге нигезендә билгеләргә кирәк.

Территориаль төзелеш нормативларының 3.1.2 пунктында күрсәтелгән ике ысулның берсен кулланганда ахыргы проект чишелешен сайлау, җылылык белән тәэмин итү системасының җылылык белән тәэмин итү системасы тарафыннан җылылык энергиясенең 3.5 бүлекчәсе нигезендә билгеләнә торган чагыштырма чыгымының иң аз күләме буенча төрле конструктив, күләмле-планлаштыру инженер карарлары белән чагыштыру нигезендә башкарырга кирәк.

Бина проектын эшләгәндә һәм аннан соң сертификатлаштырганда 6 территориаль төзелеш нормативларының бүлек нигезендә бинаның җылылык саклау

дәрәҗәсен һәм энергетика сыйфатын характерлаучы һәм бина проектының территориаль нормаларга туры килүен раслаучы энергетика паспортын төзергә кирәк.

9 өлеш. Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне)саклау

9.1. Гомуми нигезләмәләр

9.1.1. Җирлекнең генераль планы схемасын әзерләгәндә Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкәрләрне) саклау һәм алардан файдалану турындагы закон таләпләренә (алга таба - мәдәни мирас объектлары) туры килергә кирәк.

9.1.2. Җирлек территорияләрен планлаштыру проектлары мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештерелгән бирем нигезендә һәм әлеге территорияләрдә тарих һәм мәдәният һәйкәлләре булганда, тарихи-архитектура терәк планы нигезендә эшләнелә, һәйкәлләрне саклау зоналары проектларын эшләү һәм мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештерү карала.

Территорияләрне планлаштыру проектлары мәдәни мирас объектларын сүтү, күчерү яки башка үзгәрешләрне күздә тотмаска тиеш. Объектларның торышын үзгәртү гамәлдәге законнар нигезендә аерым очракларда рөхсәт ителә.

9.1.3. "Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында" Федераль закон, мәдәни мирас объектларын саклау һәм алардан файдалану турындагы закон таләпләре нигезендә мәдәни мирас объектын яисә археологик мирас объекты урнашкан җир кишәрлеген файдалану.

9.1.4. Мәдәни мирас объектларына рәсем сәнгате, скульптура, декоратив-гамәли сәнгать әсәрләре, фән һәм техника объектлары һәм башка матди мәдәният предметлары белән бәйле, тарих, археология, архитектура, шәһәр төзелеше, сәнгать, фән һәм техника, эстетика, Этнология һәм антропология, социаль мәдәният объектлары керә.

Мәдәни мирас объектлары түбәндәге төрләргә бүленә::

- һәйкәлләр - тарихи килеп туган территорияләр булган аерым корылмалар, биналар һәм корылмалар (шул исәптән дини билгеләнештәге һәйкәлләр); мемориаль фатирлар; мавзолейлар, аерым каберлекләр; монументаль сәнгать әсәрләре; фән һәм техника объектлары, шул исәптән хәрби, археологик мирас объектлары; ;
- ансамбльләр - тарихи барлыкка килгән территорияләрдә изоляцияләнгән яки Берләшкән һәйкәлләр, төрле билгеләнештәге Корылмалар һәм корылмалар (шул исәптән дини), шулай ук шәһәр төзелеше ансамбльләренә кертелергә мөмкин булган тарихи планлаштыру һәм төзелешләр фрагментлары.;
-Ландшафт архитектурасы һәм бакча-парк сәнгате әсәрләре (бакчалар, парклар, скверлар, бульварлар), некрополи;
- истәлекле урыннар - кеше тарафыннан иҗат ителгән иҗат җимешләре яки кеше һәм табигатьнең уртак иҗат җимешләре; тарихи җирлекләр үзәкләре яки шәһәр төзелеше планлаштыру һәм төзелеш фрагментлары; истәлекле урыннар, мәдәни һәм табигый ландшафтлар; мәдәни катламнар, борынгы шәһәрләр, шәһәрчекләр, тораклар, тукталышлар калдыклары; дини йолалар кылу урыннары.

9.2. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары

9.2.1. Мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында аның белән бергә территориядә мәдәни мирас объектын саклау зоналары: сак зонасы, төзелеш һәм хуҗалык эшчәнлеген җайга салу зонасы, саклана торган табигать ландшафты зонасы билгеләнә.

Мәдәни мирас объектын саклау зоналарының кирәкле составы, җирләрдән файдалану режимы һәм шәһәр төзелеше регламенты мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты нигезендә билгеләнә.

Саклана торган территорияләрдә вакытлыча җыю-җыю корылмаларын, сәүдә нокталарын, реклама характерындагы продукцияне урнаштыру, мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештереп, һәр конкрет очракта билгеләнгән тәртиптә җирле үзидарә органнары тарафыннан башкарыла.

9.2.2. Сак зонасы-мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында аның тарихи ландшафтлы тирәлегендә җирләрдән файдалану режимы һәм хуҗалык эшчәнлеген чикли торган һәм төзелешне тыя торган шәһәр төзелеше регламенты билгеләнә, мәдәни мирас объектының Тарихи-шәһәр төзелеше һәм табигый мохитен саклауга һәм регенерацияләүгә юнәлтелгән махсус чаралар кулланудан тыш. Һәйкәлләрне саклау зоналары аерым тарих һәм мәдәният һәйкәлләре өчен дә, аларның ансамбльләре һәм комплекслары өчен дә, шулай ук аерым нигезләрдә - шәһәр төзелеше һәйкәлләре (шәһәр округларының һәм җирлекләренең тарихи зоналары, тарихи торак пунктлар һ.б.) өчен дә билгеләнә.

Моннан тыш, архитектура комплексларының, аерым һәйкәлләрнең һәм башка мәдәни мирас объектларының тотрыклылыгын тәэмин итү өчен җир асты киңлекләренә керүне чикләү, төзелеш, разведка бораулау, су чыгару, корылмаларны һәм инженерлык челтәрләрен эксплуатацияләү режимнары билгеләнә торган җир асты саклау зоналарын билгеләргә кирәк.

9.2.3. Төзелеш һәм хуҗалык эшчәнлеген җайга салу зонасы - төзелешне һәм хуҗалык эшчәнлеген чикләүче җирләрдән файдалану режимы билгеләнә торган территория, гамәлдәге биналарны һәм корылмаларны реконструкцияләүгә таләпләр билгеләнә.

9.2.4. Саклана торган табигый ландшафт зонасы - җирләрдән файдалану режимы билгеләнә торган территория, аның кысаларында хуҗалык эшчәнлеген, гамәлдәге биналарны һәм корылмаларны, елгаларны, сулыкларны, урманнарны һәм мәдәни мирас объектлары белән бәйле ачык киңлекләрне саклау (регенерацияләү) максатларында төзүне һәм реконструкцияләүне тыючы яисә чикләүче территория.

9.2.5. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре (Бөтендөнья мирас исемлегенә кертелгән аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектларын һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләреннән тыш), җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты нигезендә Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең Дәүләт саклау, саклау өлкәсендә махсус вәкаләтле органы тарафыннан раслана., мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган, шулай ук региональ һәм җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата, тиешле архитектура һәм шәһәр төзелеше органы белән килештереп, федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын куллану һәм популярлаштыру.

9.2.6. Саклау зоналары проектын эшләү һәм саклау зоналарының конкрет чикләрен билгеләү өчен, тарих, архитектура, монументаль сәнгать һәм археология һәйкәлләрен саклау зоналарының вакытлы чикләре билгеләнә:

1) тарих һәйкәлләрен саклау өчен һәйкәл чикләреннән аның бөтен периметры буенча 60 м күләмендә саклау зоналарының вакытлы чикләре билгеләнә;

2) тарих һәйкәлләре булган җитештерү комплекслары өчен, саклау зоналарының вакытлы чикләре аларның әлеге күләмнәрендә билгеләнә;

3) биналар булган архитектура ядкярләре өчен, архитектура һәйкәле чикләреннән аның бөтен периметры буенча 100 м күләмендә саклау зоналарының вакытлы чикләре билгеләнә.;

4) биналар булмаган архитектура һәйкәлләре һәм монументаль сәнгать һәйкәлләре өчен һәйкәлнең барлык периметры буенча һәйкәл чикләреннән 40 м күләмендә саклау зоналарының вакытлы чикләре билгеләнә.;

5) археология һәйкәлләре өчен (б. Э . кадәр беренче Меңъеллык-IV гасыр) һәйкәл тибына карап, саклау зоналарының түбәндәге вакытлы чикләре билгеләнә::

авыл җирлекләре, городищелар, грунт некропольләре, торак урыннары булу - булмауга карамастан, авыл җирлекләре өчен-һәйкәлнең чикләреннән 500 м аның периметры буенча;

святилище, крепостьлар, стоянкалар, грунт каберлекләре һәм ныгытмалар өчен - һәйкәл чикләреннән 200 м аның бөтен периметры буенча;

биеклектәге курганнар өчен:

- бөтен периметр буенча Курган табаныннан 1 м-50 м;
- бөтен периметр буенча Курган табаныннан 2 м-75 м. га кадәр;
- бөтен периметр буенча Курган табаныннан 3 м - 125 м. га кадәр;
- бөтен периметр буенча Курган табаныннан 3 м дан артык-150 м.;
- өлешчеләр өчен-аның периметры буенча дольмен нигезеннән 50 м.

9.2.7. Археология һәйкәлләрен саклау зоналарының чикләре, әлеге һәйкәл һәм аның сак зонасы белән билгеләнгән территория чикләрен күрсәтеп, аерым край органы тарафыннан билгеләнә, картографик материаллар буенча, алар булмаганда - җирдә археология памятникаәлен белгеч-археологлар тарафыннан визуаль тикшерү юлы белән, ә борынгы җирлекләрнең, шәһәрчекләрнең һәм грунт каберлекләренең чикләрен билгеләгәндә - территорияне визуаль тикшерү һәм (яки) разведка шурфларын салу юлы белән, белгеч-археологлар тарафыннан билгеләнгән тәртиптә җир төзелеше документлары белән рәсмиләштерелә.

9.2.8. СНиП 2. 07.01-89 * тарих һәм мәдәният һәйкәлләреннән Транспорт һәм инженерлык коммуникацияләренә кадәр аралар ким булмаска тиеш дип билгеләнде:

- сүүткәргеч, канализация һәм җылылык белән тәэмин итү челтәрләренә кадәр (бүлүчеләрдән тыш) - 15 м;
- башка җир асты инженерлык челтәрләренә кадәр-5 м.

Реконструкция шартларында инженерлык челтәрләренә кадәр күрсәтелгән араларны киметергә, ләкин ким дигәндә, кабул итәргә рөхсәт ителә:

- су суырткыч челтәрләргә кадәр - 5 м; су кертмәүчеләр-2 м.

Шул ук вакытта төзелеш эшләрен башкарганда махсус техник чаралар үткәрүне тәэмин итәргә кирәк.

9.2.9. Мәдәни мирас объекты территориясендә һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләрне проектлау һәм үткәрү мәдәни мирас объектларын саклау буенча край органы белән килештерелергә тиеш.

9.2.10. Һәйкәл яки ансамбль территориясендә җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиоратив хуҗалык һәм башка эшләрне проектлау һәм үткәрү тыела, моннан тыш, әлеге һәйкәл яки ансамбльне һәм (яки) аларның территорияләрен саклау, шулай ук һәйкәл яки ансамбльнең бөтенлеген бозмый торган һәм аларның җимерелү, җимерелү яки юк итү куркынычы тудырмый торган хуҗалык эшчәнлегеннән тыш.

9.2.11. Тарихи, фәнни, сәнгать яки башка кыйммәткә ия булган яңа ачыкланган объектлар буенча, аларны дәүләт исәбенә алу турындагы мәсьәләне хәл иткәнче, дәүләт исәбендә торучы тарих һәм мәдәният һәйкәлләре буенча да чаралар каралган.

9.2.12. Истәлекле урын территориясен куллану характеры, әлеге территориядән файдалану чикләүләре һәм истәлекле урын территориясендә хуҗалык эшчәнлегенә, проектлауга һәм төзүгә карата таләпләр федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган һәм Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендә вәкаләтле органы тарафыннан төбәк һәм җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына

карата билгеләнә., җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләренә һәм территорияләрне зоналаштыру схемаларына Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә эшләнә торган үзгәрешләр кертелә.

10 өлеш. Социаль инфраструктура объектларының үтемлелеген тәэмин итү инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен

10.1. Гомуми нигезләмәләр

10.1.1. Җирлек территориясен планлаштыру һәм төзегәндә инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен социаль инфраструктура объектларының үтемлелеген тәэмин итәргә кирәк.

10.1.2. Иҗтимагый, торак һәм сәнәгать биналарын проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен яшәү шартларын, халыкның 35-01-2001, СП 35-101-2001, СП 35-102-2001, СП 35-102-99, СП 35-103-2001, СП 35-104-2002, СП 35-105-2002, СП 35-106-2003, СП 35-107-2003, СП 35-109-2005, СП 35-112-2005, СП 35-114-2006, СП 35-114-2006, СП 35-106, СП 35-107-2003, 35 - 117-2006 бөтен килеш уку ... -62-91*-РДС 35-99.

10.1.3. Инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен мөмкин булган объектлар исемлеге, исәп-хисап саны һәм инвалидлар категориясе, шулай ук халыкның мобиль төркемнәре өчен проектлау биреме белән билгеләнә.

Социаль инфраструктура объектларын проектлауга биремнәр билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы халкын социаль яклау органнары белән килештерелә.

10.1.4. Инвалидлар һәм аз хәрәкәтләнүче гражданнар өчен махсус җайланмалар һәм җайланмалар белән тәэмин ителергә тиешле объектларга торак һәм административ биналар һәм корылмалар; мәдәният объектлары һәм мәдәни-тамаша корылмалары (китапханәләр, музейлар, дини йолалар китү урыннары һ. б.); мәгариф һәм фән, сәламәтлек саклау һәм халыкны социаль яклау учреждениеләре һәм учреждениеләре; сәүдә, җәмәгать туклануы һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары (чәчтарашханә, кер юу, җәмәгать мунчалары, һ. б.), Финанс-Банк учреждениеләре керә. ; кунакханәләр, кунакханәләр, вакытлыча яшәү урыннары; физкультура-сәламәтләндерү, спорт биналары һәм корылмалары, ял урыннары, парклар, бакчалар, урман парклары, пляжлар, сәламәтләндерү һәм рекреацион билгеләнештәге объектлар һәм корылмалар, аллеялар һәм җәяүлеләр юллары; халыкка транспорт хезмәте күрсәтү объектлары һәм корылмалары, элемтә һәм мәгълүмат: вокзал, станцияләр һәм барлык төр транспорт тукталышлары; почта-телеграф, җитештерү объектлары, кече бизнес объектлары һәм башка хезмәт урыннары; тротуарлар, урамнар, юллар һәм магистральләр аркылы чыгу урыннары; ; югарыда санап үтелгән биналар һәм корылмалар янындагы территория һәм мәйданнар.

10.1.5. Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен мөмкин булган объектларның проект чишелешләре тәэмин ителергә тиеш:

- максатчан килү урыннарының озынаюы һәм биналар һәм корылмалар эчендә хәрәкәт итү тоткарлыксыз;
- хәрәкәт итү юлларының (шул исәптән эвакуация), шулай ук яшәү, хезмәт күрсәтү һәм хезмәт кушымталарының куркынычсызлыгы;
- киңлектә ориентлашырга, җиһазлардан (шул исәптән үз-үзеңә хезмәт күрсәтү өчен) файдаланырга, хезмәт алырга, хезмәт һәм уку процессында катнашырга мөмкинлек бирүче тулы һәм сыйфатлы мәгълүматны үз вакытында алу һәм башкалар.;
- яшәү мохитенең уңайлылыгы һәм уңайлылыгы.

Проектларда аз хәрәкәтләнүче халык төркемнәренең, әлеге нормативларны исәпкә алып, предприятие, корылмалар комплексы бинасына яки территориясенә карата

каршылыксыз һәм уңайлы хәрәкәт итү шартлары каралырга тиеш. Мәгълүмати ярдәм чаралары системасы халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен барлык хәрәкәт юлларында да, эксплуатация вакытында да тәэмин ителергә тиеш.

10.2. Биналарга, корылмаларга һәм объектларга карата таләпләр социаль инфраструктура

10.2.1. Социаль инфраструктура объектлары түбәндәге махсус җайланмалар һәм җиһазлар белән җиһазландырылырга тиеш:

- визуаль һәм звуковой мәгълүмат;
- инвалидлар өчен уңайлы телефон-автоматлар яки башка элемтә чаралары белән;

инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен уңайлы булган санитар-гигиена бүлмәләре;

- бинага кергәндә баскычлар янында пандуслар һәм поручнялар белән;
- урамнар, юллар, магистральләр һәм гомуми кулланылыштагы транспорт тукталышлары җир өсте кечү урыннарында тротуарлар янындагы юллар;
- вокзаллар, Парклар һәм башка рекреацион зоналар территориясе буенча инвалидлар хәрәкәте маршрутларының махсус күрсәткечләре белән;
- вокзал яны мәйданнары, платформалар, маршрут транспорт чаралары тукталышлары һәм пассажирлар утырту һәм төшерү урыннары баскычларында пандуслар һәм поручнялар белән;
- бинага кергәндә пандуслар, пандуслар яки лифт мәйданчыкларында баскычлар янында күтәрелеш җайланмалары, шулай ук урам, юл һәм магистральләрнең җир өсте һәм җир асты кичүләренә кергәндә.

10.2.2. Инвалидларга медицина хезмәте күрсәтү һәм реабилитацияләү өчен билгеләнгән махсус учреждениеләрне урнаштыру һәм әлеге учреждениеләрнең сыйдырышлылыгын торак пунктларга ихтыяҗның реаль һәм фаразлана торган булуын билгеләргә кирәк.

10.2.3. Биналар, ким дигәндә, халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен җайлаштырылган, җир өслегеннән һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен мөмкин булган һәр бина белән тоташтырылган җир асты яки җир өсте кичүе өчен яраклаштырылган бер керү урыны булырга тиеш.

Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренә хезмәт күрсәтү һәм даими урнашу урыннары биналардан, катлардан һәм тышкы яктан биналардан эвакуация чыгу урыннарыннан мөмкин булган минималь ераклыкта урнашырга тиеш. Эвакуация чыгу юллары һәм юллар янгын куркынычсыз материаллардан проектланырга һәм СНиП 35-01-2001, СНиП 21-01-97*таләпләренә туры килергә тиеш.

10.3. Юл йөрү һәм узулар параметрларына таләпләр, тәэмин итүче инвалидлар һәм аз хәрәкәтләнүче затлар өчен керү мөмкинлеге

10.3.1. Бина яки комплекс участогын проектлаганда Инвалидларның һәм аз хәрәкәтләнүче затларның бинага керү мөмкинлеген тәэмин итүче җәяүлеләр һәм транспорт юлларының өзлексезлеген сакларга кирәк. Бу юллар тышкы яктан участокка карата коммуникацияләр һәм транспорт тукталышлары белән бәрелешергә тиеш.

Участокларны коймалау халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре аша һәм алар буйларында хәрәкәт итү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

10.3.2. Инвалидлар йөри торган объектларга илтүче юллардагы транспорт юлларын һәм җәяүлеләр юлларын хәрәкәт итү параметрларына таләпләрне үтәгәндә бергә алып бару рөхсәт ителә.

Инвалидларның кресло-коляскаларда каршы хәрәкәт иткән участокта хәрәкәт итү юлының киңлеге, коляскаларның габарит күләмен исәпкә алып, 1,8 метрдан да ким булмаска тиеш.

Барлыкка килгән төзелеш шартларында хәрәкәт киңлегенең норматив параметрларына ирешү мөмкинлеге булмаган очракта, инвалидларның кресло - коляскаларда йөрү мөмкинлеген тәэмин итү өчен, һәр 60-100 м юл аша 1,6 м х 1,6 м киңлектәге горизонталь мәйданчыклар урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

10.3.3. Килүчеләрнең хәрәкәт итү юллары участогында транспорт өчен юллар белән бергәләп эшләгәндә юл хәрәкәте кагыйдәләре таләпләренә туры китереп, юлларда җәяүлеләр юлларын чикләүне күздә тотарга кирәк. Хәрәкәт полосаларының киңлеге кешеләрнең, шул исәптән реабилитацияләүнең техник чараларын кулланучыларның, автотранспортның имин таралуын тәэмин итәргә тиеш. Коляскаларда һәм механик коляскаларда инвалидлар хәрәкәте полосасын сул яктан җәяүлеләр хәрәкәте полосасында, участокта, җәяүлеләр юлларында, аллеяларда бүлеп бирергә киңәш ителә.

10.3.4. Инвалидлар өчен кресло-коляскаларда йөрү өчен хәрәкәт итү юллары озынлыгыннан артмаска тиеш:

- өлешлеләр - 5 процент;
- поперечный - 1-2 процент.

Бина янындагы тротуардан төшү урыннарын төзегәндә һәм тыгызланган урыннарда 10 проценттан да артмаска тиеш.

10.3.5. Җәяүлеләр юллары буенча бордюрларның биеклеге 0,05 м дан да ким булмаска тиеш.

Тротуарларның машиналар йөрү өлеше белән кисешкән урыннарында борт ташының биеклеге, шулай ук бордюрларның биеклекләре, эксплуатацияләнә торган газоннар һәм җәяүлеләр хәрәкәте юлына тоташкан яшелләндерелгән мәйданчыклар буйларында борт ташларының биеклеге 0,04 м дан артмаска тиеш.

10.3.6. Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре хәрәкәте юлларында ике яклы хәрәкәт иткән асылмалы элмәкләрдә үтә күренмәле калиткалар, әйләнүче сөлгеләр белән калиткалар, шулай ук турникетлар куллану рөхсәт ителми.

10.3.7. Рельеф арышларындагы ачык баскычлар өчен керү киңлеген - 0,4 м, баскычларның күтәрелү биеклеген-0,12 м дан да артык түгел кабул итәргә киңәш ителә. Тышкы баскычларның аркылы сузылуы 1-2 процент чикләрендә булырга тиеш.

Баскычлар пандуслар белән кабатланырга, кирәк булганда башка күтәрелеш чаралары белән кабатланырга тиеш.

10.3.8. Түбән кыры җәяүлеләр юлы дәрәҗәсеннән 0,7 тән 2,1 м биеклектә урнашкан объектлар вертикаль конструкциянең яссылыгы өчен 0,1 м дан артык чыгыш ясарга тиеш түгел, ә аларны аерым торучы терәктә урнаштырганда - 0,3 м дан да артык түгел.

Биналар, корылмалар стеналарында яки аерым конструкцияләрдә урнаштырылган җайланмалар һәм җайланмалар (почта тартмалары, таксофоннар каплау, мәгълүмат щитлары һ.б.), шулай ук бинаның һәм корылмаларның бер өлеше һәм элементлары үтеп керү өчен нормалаштырылган пространствоны, шулай ук кресло-коляскаларның йөрү һәм маневрлау мөмкинлеген киметергә тиеш түгел.

10.3.9. Ачык автостоянкаларда социаль инфраструктура объектлары янында 50 м ераклыкта, ә торак биналарда - 100 м дан да артмыйча, 10% урынга кадәр (ләкин бер урыннан да ким булмаган), инвалидларның махсус автотранспортына урыннарны (парковка өчен зонаның киңлеген исәпкә алып, 3,5 м дан да ким булмаган санда, ә спиналь авыруларны дәвалауда һәм терәк-хәрәкәт функцияләрен торгызуда махсуслашкан учреждениеләр янында - 20 проценттан да ким түгел) бүлеп бирергә кирәк.

Тукталышта салоннары инвалидларны кресло-коляскаларда йөртү өчен җайлаштырылган автомашиналар кую урыннары булганда, мондый машиналар кую урыннарына янә якын килүнең киңлеге 2,5 метрдан да ким булмаска тиеш.

Парковка урыннары халыкара практикада кулланыла торган билгеләр белән җиһазландырыла.

10.3.10. Инвалидларны гына йөртүче махсус җәмәгать транспорт чаралары тукталышларыннан җәмәгать биналарына керүгә кадәр ераклык 100 м дан артмаска тиеш.

10.3.11. Мәйданчыкларны һәм ял итү урыннарын ял итү һәм көтү урыннары хәрәкәт итү юлларының габаритларыннан тыш урнаштырырга кирәк.

Ял мәйданчыклары һәм урыннары җылынудан, явым-төшемнән һәм чит тавыштан (тынлы ял итү урыннары өчен) саклау җайланмалары, мәгълүмати күрсәткечләр белән җиһазландырылырга тиеш.

10.3.12. Инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре йөри торган объектлар участокларын яшелләндерү өчен, травмаланмый торган агач-куак токымнарын кулланырга кирәк.

Җәяүлеләр хәрәкәте юллары кырыйларын формалаштыру өчен агачлар һәм куаклар утыртуны күздә тотарга кирәк.

Җәяүлеләр юлына керә торган яшелләндерелә торган мәйданчыкларның чикләре биеклекләр, бордюрлар, борт ташлары 0,04 м биеклектә булырга тиеш түгел.

Куркынычсызлык максатларында яшелләндерү элементлары чатлардагы, куркыныч участоклардагы хәлләрне бәяләү өчен күзәтү ябарга, керү юлларын, сигналларны, мәгълүмати җайланмаларны, куркыныч урыннарны коймаларны алыштырырга, шулай ук чыгыш ясаучы өлешләргә (крон, кәүсә, тамырлар) ия булырга тиеш түгел.

11 өлеш. Янгынга каршы таләпләр

11.1. Гомуми нигезләмәләр

11.1.1. Җирлек территорияләрен планлаштыру һәм төзү янгын куркынычсызлыгы таләпләрен исәпкә алучы генераль план нигезендә тормышка ашырылырга тиеш, ул "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент"2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән.

Торак пунктларның янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү системаларының составы һәм функциональ характеристикалары "янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча чаралар исемлеге" бүлеге рәвешендә Проект документларына кертелергә тиеш.

11.1.2. Торак пунктлар территорияләрендә янгын куркынычы булган объектларны урнаштыру "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент"Федераль закон таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

11.1.3. Сәнәгать куркынычсызлыгы турында декларация (алга таба - янгын куркынычы объектлары) эшләү мәҗбүри булган янгын куркынычы булган матдәләр һәм материаллар җитештерелә, эшкәртелә, саклана, транспортлана, юкка чыгарыла торган куркыныч җитештерү объектлары торак пунктларның читләрендә урнашырга тиеш, ә бу мөмкин булмаса максатка ярашлы булмаса, янгын куркынычы янаган объект территориясеннән читтә булган кешеләрне, биналарны, корылмаларны һәм корылмаларны янгын куркыныч факторларының тәэсиреннән һәм (яки) шартлаудан саклау буенча чаралар эшләнергә тиеш. Территорияләрендә А, Б һәм В категорияле биналар, корылмалар һәм корылмалар урнашкан башка җитештерү объектлары торак пунктларның читләрендә дә урнашырга мөмкин. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент"Федераль закон белән билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш. Торак пунктлар чикләрендә шартлау куркынычы булган объектларны урнаштырганда куркыныч факторларның күрше объектларга, климат һәм географик үзенчәлекләргә, җирнең рельефына, елгалар агымы юнәлешенә һәм җилнең өстенлек итүче юнәлешенә йогынтысы мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир

кишәрлеге чикләреннән Ф1 - Ф4 функциональ куркынычлык класслары биналарына кадәр, балалар мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре, гомуми белем бирү учреждениеләре, сәламәтлек саклау һәм ял учреждениеләре җир участоклары 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

11.2. Биналар арасында янгынга каршы аермалар буенча таләпләр корылмалар белән

11.2.1. Торак, иҗтимагый һәм административ биналар, биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмаларының корылмалары арасындагы янгынга каршы араны, янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсенә һәм конструктив янгын куркынычы классына карап, 32 нче таблица нигезендә, шулай ук "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент"Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 32

Бинаның ут чыдамлыгы	Конструктив янгын куркынычы классы	Ут чыдамлыгы һәм бинаның конструктив янгын куркынычы классында минималь ара, м		
		I, II, III C0	II, III, IV C1	IV, V C2, C3
I, II, III	C0	6	8	10
II, III, IV	C1	8	10	12
IV, V	C2, C3	10	12	15

Искәрмә:

1. Биналар арасында янгынга каршы ераклык тышкы диварлар һәм биналар, корылмалар һәм корылмаларның башка конструкцияләре арасындагы ераклык буларак билгеләнә. Чыгыш ясаучылар 1 метрдан артык ягулык материалларыннан эшләнгән конструкцияләр элементлары булганда, бу конструкцияләр арасында ара кабул ителә.

2. Биналар, корылмалар һәм I һәм II дәрәҗәдәге янгынга каршы ераклыкны, әгәр башка бина, корылма һәм корылма каршында урнашкан биек бина стенасы 1 нче типтагы янгын сүндерү хезмәте булган очракта, 3,5 м га кадәр киметергә рөхсәт ителә.

3. Янгынга каршы төркемнәр өчен каркас һәм янгынга каршы торуның V дәрәҗәсендәге щит конструкцияләре, шулай ук биналар, корылмалар һәм түбәле түбәләр булган корылмалар өчен янгынга каршы араны 20 процентка арттырырга кирәк.

4. Янгынга каршы ераклыкны йорт яны җир кишәрлегендә торак йортларга һәм хуҗалык корылмаларына кадәр кабул итәргә кирәк. Күрсәтелгән типтагы биналар арасында янгынга каршы араны, бер-берсенә мөрәҗәгать иткән биналарның тәрәзәләре юк, янмый торган материаллардан эшләнгән яки ут белән тәэмин ителгән, ә түбә һәм карнизлар янмый торган материаллардан эшләнгән очракта, 6 метрга кадәр киметү рөхсәт ителә.

Торак йорт һәм хуҗалык корылмалары арасында, шулай ук хуҗалык корылмалары арасында бер бакча, дача яки йорт яны җир участогы чикләрендә янгынга каршы аралар нормалашмый.

Күрше ике участокта һәм ике катлы төзелеш вакытында дүрт күрше участокта төзелмәләрне һәм корылмаларны группировкалау һәм блокировкалау рөхсәт ителә. Шул ук вакытта торак төзелешләр яки торак йортлар арасында янгынга каршы ераклык һәр төркемдә нормалашмый, ә иң аз торак йортлар яки йорт төркемнәре арасындагы аралар 31 нче таблица буенча кабул ителә.

11.2.2. Торак пунктлар территорияләрендә автозаправка станцияләрен урнаштырганда янгынга каршы ераклык ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен

резервуарларның (кан тамырларының), ягулык һәм (яки) аның парлары мөрәҗәгать иткән җир өсте җиһазларының, ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен җир асты резервуарларының сулыш арматурасыннан, ягулык-тарату колонкасының корпусларыннан һәм сыекландырылган углеводород газларының яисә сыекландырылган табигый газның өләшү колонкаларыннан, автоцистерналарның һәм технологик коелар өчен мәйданчыкларның чикләреннән, автоцистерналарның һәм технологик коеларның, чистарту корылмаларының технологик җиһазлары диварларыннан, транспорт чараларын кую өчен мәйданчыклар чикләреннән һәм ягулык яки аның парлары булган ягулык салу станцияләренең тышкы стеналарыннан һәм конструкцияләреннән, корылмаларыннан һәм корылмаларыннан, корылмаларыннан һәм корылмаларыннан алынган җиһазлардан:

1. кадәр балалар мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең, гомуми белем бирү учреждениеләренең, интернат тибындагы гомуми белем бирү учреждениеләренең, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләренең, бер фатирлы торак биналарның җир кишәрлекләре чикләренә кадәр бара.;

2. (торак һәм иҗтимагый биналар өчен).

11.2.3. Мотор ягулыгының автозаправка станцияләреннән күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклык 33 нче таблицада билгеләнгән ераклыкка туры килергә тиеш. Торак пунктлар территорияләрендә урнашкан автозаправка станцияләренең җир өсте резервуарларының гомуми сыйдырышлыгы 40 куб метрдан артмаска тиеш.

Таблица 33

Янгынга каршы аралар билгеләнә торган объектларның аталышы	Җир асты резервуарлары, метрлары булган автозаправка станцияләреннән янгынга каршы ераклыклар	Җир резервуарлары, метрлары булган автозаправка станцияләреннән янгынга каршы ераклыклар	
		гомуми сыйдырышлылыгы 20 куб метрдан артык	гомуми сыйдырышлылыгы 20 куб метрдан да артмый.
1	2	3	4
Җитештерү, склад һәм административ-көнкүреш биналары, сәнәгать оешмалары корылмалары һәм корылмалары	15	25	25
Торак һәм иҗтимагый биналар	25	50	40
Кешеләрнең массакүләм булу урыннары	25	50	50
Автомобильләр өчен шәхси гаражлар һәм ачык стоянкалар	18	30	20
Сәүдә киосклары	20	25	25
Гомуми челтәрнең автомобиль юллары (юл өлеше крае):			
I, II һәм III категорияләр	12	20	15
IV һәм V категорияләр	9	12	9
Гомуми челтәрнең тимер юллары	25	30	30
(итәк астына кадәр буып сал яисә каш сызыгы)	15	30	25
Автозаправка станцияләренә карамаучы канализация	-	100	-

корылмалары һәм насос станцияләре			
I һәм II класслы куркыныч радиоактив һәм зарарлы матдәләр булган АН, БН, ГН категорияле технологик җайланмалар һәм корылмалар	20	40	30

Искәрмә:

1. Авыл хуҗалыгы культуралары утыртмалары янында ут тарату мөмкин булган автозаправка станцияләрен урнаштырганда, автозаправка станцияләре чикләре буйларында утны үз өслеге буенча таратмый торган материаллардан яки 5 метр киңлектәге сөрелгән җир полосасы каралырга тиеш.

2. Сыек ягулыкны саклау өчен автозаправка станцияләреннән, җир асты резервуарларыннан алып, балалар өчен мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең, гомуми белем бирү учреждениеләренең, интернат тибындагы белем бирү учреждениеләренең, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләренең җир кишәрлекләре чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

11.2.7. Торак һәм җәмәгать биналарыннан аерым торучы трансформатор подстанцияләренә кадәр янгынга каршы ераклыкны, әлеге нормативларның "электр белән тәэмин итү" 3.3.6 пункты таләпләрен үтәгәндә, электр җайланмаларын (алга таба - ПУЭ) урнаштыру кагыйдәләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

11.2.8. Күмәк җир өсте һәм җир өсте-җир асты гаражларыннан, ачык оештырылган автостоянкалардан һәм автомобильләргә техник хезмәт күрсәтү станцияләреннән торак йортларга һәм җәмәгать биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга кадәр, шулай ук мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең, гомуми белем бирү учреждениеләренең һәм стационар типтагы дәвалау учреждениеләренең җир кишәрлекләренә кадәр янгынга каршы аралар 34 нче таблицада китерелгән арадан ким булмаска тиеш.

Таблица 34

Янгынга каршы аралар билгеләнә торган биналар	Күрше биналарга, метрларга каршы ераклык					
	җиңел автомобильләр исәбендә коллектив гаражлардан һәм ачык автостоянкалардан				постлар исәбендә автомобильләргә техник хезмәт күрсәтү станцияләреннән	
	10 и менее	11 - 50	51 - 100	101 - 300	10 и менее	11 - 30
Иҗтимагый биналар	10 (12)*	10 (12)	15	25	15	20
Гомуми белем бирү мәктәпләренең җир кишәрлекләре чикләре	15	25	25	50	50	50
Дәвалау учреждениеләренең җир кишәрлекләре чикләре	25	50	50	50	50	50

* скобкаларда III һәм IV дәрәҗә ут төрлелеге гаражлары өчен әһәмиятләр күрсәтелгән.

Искәрмә:

1. Янгынга каршы ераклыкны торак йортлар һәм җәмәгать биналары, Корылмалар һәм корылмалар тәрәзәләреннән һәм балалар мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең, гомуми белем бирү учреждениеләренең һәм стационар тибындагы дәвалау учреждениеләренең җир участоклары чикләреннән гараж стеналарына яки ачык стоянка чикләренә кадәр билгеләргә кирәк.

2. Секция торак йортларыннан алып озынайтылган фасадлар буенда урнашкан ачык мәйданнарга кадәр, 101-300 машинаның сыйдырышлыгы 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

3. I һәм II дәрәҗәдәге ут төрлелеге гаражлары өчен әлеге араны гаражларда ачыла торган тәрәзәләр, шулай ук торак йортлар һәм җәмәгать биналары ягына юнәлтелгән керү юллары булмаганда, 25 процентка киметергә рөхсәт ителә.

11.3. Янгын сүндерү машиналарының биналарга һәм корылмаларга баруына карата таләпләр

11.3.1. Юлларны һәм җәяүлеләр юлларын проектлаганда янгын сүндерү машиналарының торак һәм җәмәгать биналарына керү һәм янгын сагы бүлекчәләренең шәхси составының теләсә кайсы бинага керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

Янгын сүндерү автомобильләренең подъезды иҗтимагый һәм торак биналарга, корылмаларга һәм корылмаларга кертелергә тиеш:

- төрле яктан-күп фатирлы торак йортлар, гомуми белем бирү учреждениеләре, балалар мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре, стационар дәвалау учреждениеләре, фәнни һәм проект оешмалары, идарә органнары биналарына.

Җитештерү объектлары биналарына, корылмаларына һәм корылмаларына аларның озынлыгы буенча янгын сүндерү автомобильләре керү тәэмин ителергә тиеш:

- бер яктан-бина, корылма яки корылма киңлеге 18 метрдан да артмаганда;
- ике яктан-бина киңлегендә, корылмада яки корылмада 18 метрдан артык, шулай ук ябык һәм ярымсакланган ишегалларны урнаштырганда.

Янгын сүндерү машиналарына бинаның бер ягыннан гына керү рөхсәт ителә.:

-янгын чыгу урыны 28 метрдан да ким булмаган (9 каттан да кимрәк), кешеләр даими яшәү һәм вакытлыча тору өчен башка биналарга, тамашачы һәм мәдәни-агарту учреждениеләре, халыкка хезмәт күрсәтү оешмалары, гомуми белем бирү учреждениеләре, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре, фәнни һәм проект оешмалары, идарә итү органнары биналарына 18 метрдан да ким булмаган (6 каттан да ким булмаган)биеклектәге күпфатирлы торак йортларга, халык өчен даими яшәү һәм вакытлыча тору өчен башка биналарга, халыкка хезмәт күрсәтү оешмалары, гомуми белем бирү учреждениеләре, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре, фәнни һәм проект оешмалары, идарә;

- фатирларга яки бинага ике яклы юнәлеш бирү каралган;
- үзара катнаш катларны һәм балконнарны тоташтыручы тышкы ачык баскычлар яки бинаның коридорлы планировкасы вакытында 3-нче типтагы баскычлар урнаштыру каралган.

11.3.2. Янгын сүндерү техникасы өчен юлларның киңлеге 6 метрдан да ким булмаска тиеш.

Янгын сүндерү техникасы өчен юллардагы юл катламының конструкциясе янгын автомобильләреннән исәп-хисап йөкләнешен исәпкә алып проектланырга тиеш.

Бинага төп керү юлы белән берләштерелгән янгынга каршы юлның гомуми киңлегенә керү юлындагы тротуарны кертү рөхсәт ителә. Бу очракта тротуарны каплау конструкциясе янгынга каршы юл өслеге конструкциясенә туры килергә тиеш.

Ераклык нче эчке як подъезд кадәр бина, корылмалар һәм корылма булырга тиеш:

- биеклеге 28 метрдан да артмаган биналар өчен-8 метрдан да артык түгел;

Бу зонада киртәләр, һава электр линияләре урнаштырырга һәм рядовой агач утыртырга рөхсәт ителми (алар арасында 5 метрга кадәр бер рәткә утыртылган 3 һәм аннан күбрәк агач).

Ябык һәм ярымсакланган ишегалларында янгын сүндерү автомобильләре өчен юл йөрүне күздә тотарга кирәк.

Тупик юллар янгын техникасын бору өчен 15 метрдан да ким булмаган мәйданчыклар белән тәмамланырга тиеш.

Елгаларга һәм сулыкларга янгын куркынычсызлыгы буенча норматив документлар таләпләренә туры китереп су алу өчен керү мөмкинлеге каралырга тиеш.

Азкатлы торак төзелешенең планлаштырылган карары (3 катка кадәр) 50 метрдан да артык булмаган биналарга, корылмаларга һәм корылмаларга янгын техникасының килүен тәэмин итәргә тиеш.

11.3.3. Җитештерү шартлары буенча юллар урнаштыру таләп ителмәсә, янгын сүндерү автомобильләре керү урыны төрле җирле материаллар белән Балчыклы һәм комлы (тузанлы) грунтларда йөрү урыннарында, өске суларны табигый чыгаруны тәэмин итә торган уклоннар булдырып, 3,5 метр киңлектәге планлаштырылган өслек буенча күздә тотарга рөхсәт ителә.

11.3.4. Янгын сүндерү машиналарының йөрешен тәэмин итүче яки планлаштырылган өслектән бина диварларына кадәр ераклык булырга тиеш түгел:

- 25 м-биналарның биеклеге 12 м. га кадәр;
- 8 м-биналарның биеклеге 12 м дан 28 м га кадәр;
- 10 м-биналарның биеклеге 28 м. дан артык.

11.3.5. Материаллары һәм конструкцияләре, шулай ук технологик процесслар янгын чыгу мөмкинлеген булдырмый торган биналар һәм корылмаларга, янгын сүндерү машиналары өчен подъездларны күздә тотарга кирәк түгел.

11.4. Янгын сулыкларын һәм гидрантларны урнаштыруга таләпләр

11.4.1. Янгын сүндерү өчен файдаланыла торган сулыкларга янгын сүндерү автомобильләрен сүндерү өчен мәйданчыклар булган подъездларны, аларны урнаштыру һәм су алу өчен кирәк. Мондый мәйданчыкларның күләме 12 х 12 метрдан да ким булмаска тиеш.

11.4.2. Янгын гидрантлары автомобиль юллары буенда машиналар йөрү өлешеннән 2,5 м ераклыкта урнашырга тиеш, әмма бина диварларыннан 5 м якын түгел, техник-икътисади нигезләнгәндә гидрантлар йөрү өлешендә урнашырга рөхсәт ителә.

11.4.3. Янгынга каршы сулыклар (резервуарлар) янгын техникасын урнаштыру өчен мәйданчыклар белән җиһазландырылырга, су насослары белән, кимендә ике янгын сүндерү автомобиле керү мөмкинлеге булырга тиеш.

11.5. Янгын деполарын урнаштыруга таләпләр

11.5.1. Янгын деполарын бистә әһәмиятендәге юлларга чыккан җир кишәрлекләрендә урнаштырырга кирәк.

Янгын деполары кызыл линиядән алып янгын автомобильләренең чыгу фронтына кадәр 15 метрдан да ким булмаган участокта урнашырга тиеш, янгын деполары өчен бу ераклыкны 10га кадәр киметергә рөхсәт ителә.

11.5.2. Янгын депосы участогы чикләреннән иҗтимагый һәм торак биналарга кадәр ераклык 15 метрдан да ким булмаска тиеш, ә балалар мәктәпкәчә белем бирү

учреждениеләре, белем бирү учреждениеләре һәм стационар типтагы дәвалау учреждениеләре җир кишәрлекләре чикләренә кадәр - 30 метрдан да ким булмаска тиеш.

11.5.3. Торак пунктта янгын деполары һәм янгын сүндерү автомобильләре саны 35 нче таблица нигезендә кабул ителә.

Таблица 35

Торак пункт территориясе мәйданы, мең га	Халкы, мең кеше		
	5 кә кадәр	5тән 20 гә кадәр	20дән 50 гә кадәр
4 кә кадәр	1 ---- 1x2	1 ---- 1x6	2 ---- 2x6

Искәрмә:

Санда-торак пункттагы янгын деполарының гомуми саны; знаменательдә - янгын деполары саны, янгын сүндерү автомобильләре саны.

Махсус янгын сүндерү автомобильләре саны 36 таблица буенча кабул ителә.

Таблица 36

Махсус автомобильләр исеме	Торак пунктта яшәүчеләр саны, мең кеше
	50 гә кадәр
Автобаскычлар һәм автокүтәргечләр	1*
Газ-төтен хезмәте автомобильләре	1
Элемтә һәм яктырту автомобильләре	-

* Биеклектәге 4 кат һәм аннан да күбрәк биналар булганда.

Әлеге нормативларның 36 нчы таблицасында күрсәтелмәгән махсус автомобильләр саны, эре янгыннарны сүндерү терәк пунктлары булуны исәпкә алып, һәр конкрет очракта җирле шартлардан чыгып билгеләнә.

11.5.4. Янгын депосының тибы һәм аларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре мәйданы 37 нче таблица нигезендә, шулай ук "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент"Федераль закон таләпләре нигезендә билгеләнә.

Таблица 37

Исеме		Депода янгын сүндерү автомобильләре саны, шт.	Янгын сүндерү депосының җир мәйданы, га
Янгын сүндерү депосы тибы	I	12	2,2
		10	1,95
		8	1,75
		6	1,6
	II	6	1,2
		4	1
		2	0,8
	III	12	1,7
		10	1,6
		8	1,5
		6	1,3

	IV	6	1,2
		4	1
		2	0,8
	V	4	0,85
		2	0,55

11.5.5. Янгын депосы территориясендә урнашкан биналарның һәм корылмаларның составы һәм мәйданы "янгын саклау объектларын проектлау нормалары" НПБ 101-95 нигезендә билгеләнә.

Янгын депосы территориясе җитештерү, укыту-спорт һәм торак зоналарга бүленә.

Җитештерү зонасында янгын депосы бинасын, резерв техниканың ябык автостоянкасын һәм склад бүлмәләрен урнаштырырга кирәк.

Янгын депосының укыту-спорт зонасында җир асты резервуарын һәм янгын гидрантын, автомобильләр кую өчен мәйданчыкны, уку һәм спорт корылмаларын урнаштырырга кирәк.

Торак зонада янгын депосы бинасының торак өлеше яки торак бина, ял итү мәйданчыклары урнашкан. Янгын сүндерү депосы бинасының торак өлешенә керү янгын техникасы бүлмәсеннән кимендә 15 метр ераклыкта урнашырга тиеш. Җирле шартларны исәпкә алып, торак бина янгын депосы территориясеннән читтә урнашырга мөмкин.

11.5.6. Янгын депосына хезмәт күрсәтү радиусы 38 нче таблицада китерелгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш, шул ук вакытта янгын техникасының янгын урынына бару вакыты 6 минуттан артмаска тиеш.

Таблица 38	
Территория	Хезмәт күрсәтү радиосы (км)
Торак төзелеше	3
Сәнәгать предприятиеләре:	
төзелеш мәйданының 50 проценттан артыгын алып торган А, Б һәм В категорияләре производстволары белән	2
төзелеш мәйданының 50 процентын биләгән А, Б һәм В категорияләре производстволары, Г һәм Д категориясе производстволары булган предприятиеләр белән.	4
Авыл хуҗалыгы предприятиеләре:	
А, Б һәм В категорияләренең өстенлекле производстволары белән	2
Г һәм Д күпчелек производстволары белән	4

Искәрмә:

1. Янгын депосына (пост) хезмәт күрсәтү радиусы ерактан аеруча ерак булган бинага яки гомуми файдаланудагы юллар буенча корылмага кадәр юл шартларыннан чыгып билгеләнергә тиеш. Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре территориясендә күрсәтелгән радиус арткан очракта, өстәмә янгын постларын күздә тотарга кирәк.

2. Сәнәгать предприятиеләре мәйданнарында төзелеш мәйданы белән III, IV, V дәрәҗәдәге янгын сүндерүчәнлеге булган, предприятиенең барлык төзелеш мәйданының 50 проценттан артыгын тәшкил иткән биналар, янгын депосына һәм постларга хезмәт күрсәтү радиуслары 40 процентка кимергә тиеш.

3. Шул ук вакытта алар төп бинадан 1 нче типтагы янгынга каршы бүлгечләр һәм 3 нче типтагы янгынга каршы киртәләр белән аерылырга тиеш.

4. Янгын деполары һәм постлардан чыгу янгын сүндерү автомобильләре төп транспорт агымнарын һәм җәяүлеләрне (авыл җирлекләрендә - терлек узышлары) кисеп чыкмасын өчен урнаштырылырга тиеш.

11.5.7. Янгын депосы территориясен яшелләндерүнең мәйданы кишәрлекнең кимендә 15% ын тәшкил итәргә тиеш.

11.5.8. Янгын депосы территориясе 2 метрдан да ким булмаган биеклектәге койма булырга тиеш.

11.5.9. Янгын депосы территориясендәге керү юллары, юллар һәм мәйданчыклар каты өслеккә ия булырга һәм "транспорт инфраструктурасы зонасы" ның 3.4 бүлеге таләпләренә туры килергә тиеш.

Урамның машиналар йөри торган өлеше һәм тротуар янгын депосының күчмә мәйданына каршы светофор һәм ут күрсәткечләре белән җиһазландырылган булырга тиеш. Светофорны кабызуны һәм кабызуны элемтә пунктыннан дистанцион рәвештә күздә тотарга кирәк.

11.5.10. Янгын депосы бинасы канализация, салкын һәм кайнар су белән тәэмин итү, үзәк җылылык, 3.4 бүлек таләпләренә туры китереп автоматик җайланмалар белән җиһазландырылырга тиеш. "Инженерлык инфраструктурасы зоналары" әлеге нормативларны.

I-IV типтагы янгын деполарын электр белән тәэмин итүне I категорияле ышанычлылык буенча карарга кирәк. Элемтә пункты, янгын техникасы, дежур смена бүлмәләре һәм аларны тоташтыручы коридорлар бәйсез стационар туклану чыганагыннан авария хәлендә яктыртыла.

I-IV типтагы янгын сүндерү деполары бинылары сак-янгын сигнализациясе һәм административ-идарә элемтәләре белән җиһазландырылачак.

Янгын депосы бинасы телефон элемтәсе челтәре һәм "01" махсус линияләре, ә янгын техникасы һәм дежур смена бүлмәләре - тревога сигнализациясе җайланмалары белән җиһазландырылачак.

12. Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары

12.1 Гомуми нигезләмәләр.

12.1.1. Гражданнар оборонасының инженер-техник чараларының күләме һәм эчтәлеге, заманча зарарлану чараларының һәм аларның икенчел зарарлаучы факторларның мөмкин булган йогынтысы буенча территорияне зоналаштыруны исәпкә алып, торак пунктлар төркемнәренә һәм гражданнар оборонасы объектлары категориясенә, шулай ук мөмкин булган аварияләрнең, һәлакәтләрнең һәм табигый бәла-казаларның характерына һәм масштабларына карап билгеләнә.

12.1.2. Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары каралырга тиеш:

- җирлекнең генераль планын эшләү турында;
- планлаштыру проектларын эшләгәндә;
- сәнәгать тармакларын үстерү һәм урнаштыру схемаларын төзегәндә;
- сәнәгать зоналарын (районнар)планлаштыру проектларын эшләү турында;
- сәнәгать районнарын һәм узелларын проектлау турында;
-яңа төзелешкә проект-смета документациясен эшләгәндә, предприятиеләрне, биналарны һәм корылмаларны киңәйтү, реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан коралландыру.

Гражданнар оборонасының инженер-техник чараларын Проектлау «Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»СНиП 2.01.51-90 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары планлаштыру, проект алды һәм проект материалларының тиешле төрләренә кертелә һәм аерым бүлектә (шул исәптән, китапта) кирәкле нигезләмәләр белән системалаштырылган рәвештә чыгарыла.

12.1.3. Яңа сәнәгать предприятиеләрен урнаштырганда, уртак объектлар булган сәнәгать предприятиеләрен (сәнәгать узелларын) төркемләп урнаштыруга өстенлек бирергә кирәк.

Гомуми объектлар булган предприятиеләрнең (сәнәгать төеннәренең) хезмәт төркемнәре саны, кагыйдә буларак, 20 меңнән артык кеше булырга тиеш түгел.

12.2.Торак пунктларны планлаштыру һәм төзү.

12.2.1. Районара халыкны күчерү системасында торак пунктларның территориаль үсешен, кагыйдә буларак, Башка категорияле шәһәрләрне һәм объектларны урнаштыру юнәлешендә күздә тотмаска кирәк.

12.2.2. Торак районнар һәм микрорайоннар халкының максималь тыгызлыгы-кеше/га, таблда китерелгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш. Таблица 39.

Төркем гражданнар буенча	Халыкның тыгызлыгы (брутто), кеше/га		Торак районнарны урнаштыру һәм микрорайоннар
	Торак районнар	Микрорайон нар	
оборонага	280	450	Периферия районнары
Үзенчәлекле һәм беренчесе	250	400	Шул ук
төркеменең	235	375	"
Икенче төркем	235	375	Үзәк районнар һәм янәшәдәге районнар: сәнәгать районнарына
Өченче төркем	220	350	Шул ук
Үзенчәлекле һәм беренчесе	200	325	"

12.2.3. Селитет зоналарын төзегәндә биналарның катлары 10 каттан артмаска тиеш.

12.2.4. Генераль план проектында, шулай ук микрорайон, квартал, шәһәр төзелеше комплексы яки иҗтимагый биналар һәм корылмалар төркемнәрен планлаштыру проектында, яңа проектлана торган, киңәйтелә, реконструкцияләнә һәм техник яктан яңадан корыла торган сәнәгать, энергетика, транспорт һәм элемтә предприятиеләре проектларында (эш проектларында) "сары линияләр" планы эшләнә.

"Сары линия" чикләрендәге юлның яртысыннан да ким булмаган өлешен кабул итәргә кирәк.

12.2.6 яңа торак пунктларны планлаштыру һәм төзү, гамәлдәге торак пунктларны киңәйтү һәм реконструкцияләү вакытында яшел үсентеләр (парклар, бакчалар, бульварлар) һәм корылмалардан ирекле территорияләр (сулыклар, спорт мәйданчыклары

һ.б.) селитет территориясен янгынга каршы өзекләр белән бергә төзи торган биналар һәм корылмалар I, II, III, III, IIIа дәрәҗәдәге биналар һәм корылмалар белән бергә 2,5 км2 артык булмаган участокларга тоташтырырга кирәк.

Яшел үсентеләр һәм төзелеп бетмәгән территорияләр системасы магистраль урамнар челтәре белән бергә җимерелгән өлешләрдән шәһәр читендәге зонаның паркларына һәм урманнарына ирекле чыгуны тәэмин итәргә тиеш.

12.2.7. Магистраль урамнар торак һәм сәнәгать районнарыннан шәһәр читендәге юлларга транспортның ике юнәлештән дә ким булмаган юлларга чыгу мөмкинлеген тәэмин итү максатыннан салынырга тиеш. Күрсәтелгән магистральләр төрле дәрәҗәләрдәге башка магистраль автомобиль һәм тимер юллар белән кисешкән урыннарга ия булырга тиеш.

12.2.8. Транспорт челтәрен проектлаганда аерым торак һәм сәнәгать районнары арасында ышанычлы элемтә тәэмин итәргә, торак пункттан читтә урнашкан тотрыклы эшчәнлек магистралләренә ирекле үтеп керергә, шулай ук торак пункт үзәге, торак һәм сәнәгать районнары белән тимер юл һәм автобус вокзаллары арасында кыска һәм уңайлы элемтә булдырырга кирәк.

Транспорт челтәрен проектлаганда хәбәр юлларының кабатлануын күздә тотарга кирәк.

Урамнар һәм автомобиль юллары төрле дәрәҗәләрдә тимер юллар, шулай ук автомобиль юллары кисешкән урыннарда юл үткәргечтән 50 метрдан да ким булмаган ераклыкта запас юл кичүләре булырга тиеш.

12.2.9. Яңа торак пунктларны планлаштыру, төзү һәм гамәлдәге торак пунктларны үстергәндә яңа сортлау тимер юл станцияләрен һәм узелларны мөмкин булган көчле җимереклекләр зоналарыннан һәм катастрофик су басу зоналарыннан читтә урнаштырырга кирәк.

Торак пункт территориясендә бары тик пассажирлар һәм йөк станцияләрен генә урнаштырырга рөхсәт ителә.

Торак пунктларны реконструкцияләгәндә гамәлдәге тимер юл станцияләрен һәм узелларны мөмкин булган көчле җимереклекләр зоналарыннан һәм катастрофик су басу зоналарыннан читкә чыгаруны күздә тотарга кирәк.

12.2.10. Автобуслар, йөк һәм җиңел автомобильләр өчен гаражлар, урып-җыю машиналарының җитештерү-ремонт базалары, нигездә, торак пунктларның читләрендә урнашырга тиеш.

12.2.11. Янгын депосы биналарының гараж биналары төп янгын сүндерү машиналары резервының 100% резервын урнаштыруны тәэмин итәргә тиеш.

12.2.12. Аерым торучы объектларда ясалма сулыкларны янгыннарны сүндерү өчен куллану мөмкинлеге белән урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Бу сулыкларны табигый сулыкларны һәм аларга керү юлларын исәпкә алып урнаштырырга кирәк. Сулыкларның гомуми сыйдырышлыгы 1 км2 территориядә 3000 м3 су исәбеннән алырга кирәк.

Торак пунктлар территориясендә елга һәм сулыкларның яр буе полосаларының һәр 500 метры аша елның теләсә кайсы вакытында кимендә өч автомобиль белән су алуны тәэмин итүче янгын подъездларын урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

1 нче кушымта
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген проектлау

Җирлек чикләрендә территория балансының зоналаштыру һәм Үрнәк формасы

N п/п	Территориядән файдалану төре	Территориаль зона төре							
		торак төзелеше	рекреацион	иҗтимагый-эшлекле (гомуми файдаланудагы)	җитештерү (транспорт һәм инженерлык инфраструктуралары)	авыл хуҗалыгы кулланышы	аеруча саклана торган объектлар	махсус билгеләнештәге	башка төрләр
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Җирлек чикләре чикләрендә, барлыгы								
	алардан:								
1.1	торак төзелеше								
	шул исәптән:								
1.1.1	күпкатлы төзелеш								
1.1.2	урта катлы төзелеш								
1.1.3	азкатлы югары сыйфатлы төзелеш								
1.1.4	усадьба һәм коттедж төзелеше								
1.1.5	шул исәптән шәхси								
1.1.6	төзелешнең башка төрләре								
1.2	рекреацион территорияләр								
	шул исәптән:								

1.2.1	башка территория чикләрендә туризм, физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен рекреацион учреждениеләр								
1.2.2	гомуми кулланылыштагы территорияләр (скверлар, парклар, бакчалар, шәһәр урманнары, күлләр һәм башкалар)								
1.3	иҗтимагый-эшлекле зона (гомуми файдаланудагы җирләр)								
	шул исәптән:								
1.3.1	яшеллек								
1.3.2	социаль инфраструктура объектлары								
1.3.3	эшлекле һәм финанс билгеләнешендәге объектлар								
1.3.4	дини корылмалар								
1.3.5	урамнар, юллар, юллар, мәйданчыклар, тукталышлар								
1.4	җитештерү, транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы								
	шул исәптән:								
1.4.1	сәнәгать предприятиеләренең җитештерү зоналары								
1.4.2	коммуналь-склад зоналары								

1.4.3	транспорт инфраструктурасы зоналары								
1.4.4	инженерлык инфраструктурасы зоналары								
1.5	тышкы транспорт җирләре								
	шул исәптән:								
1.5.1	тимер юл								
1.5.2	автомобиль								
1.5.3	тышкы автомагистральләр								
1.6	авыл хуҗалыгы кулланышындагы җирләр								
1.6.1	шул исәптән: авыл хуҗалыгы предприятиеләре җирләре								
1.6.2	бакчачылык, дача хуҗалыгы, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару өчен башка җирләр								
1.7	аеруча саклана торган территорияләр җирләре								
1.8	махсус билгеләнештәге җирләр								
	шул исәптән:								
1.8.1	зиратлар, крематорий								
1.8.2	үләт базлары								
1.8.3	калдыклар урнаштыру объектлары								
1.8.4	санитар-яклау зоналары								
1.8.5	башка объектлар								
1.9	су өслеге								
1.10	башка территорияләр								
2	җирлек чикләрендә җирләр								
3	Җирлек территориясе чиктән тыш								

	Авыл җирлеге территориясе, барлыгы								
3.1	алардан:								
	дәүләт милке җирләре								
3.1.1	шул исәптән:								
3.1.2	федераль								
3.2	краевые								
3.3	муниципаль								

2 нче кушымта
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген
проектлау

Җирлекнең генераль планының төп техник-икътисадый күрсәткечләре

N п/п	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлекләре	Хәзерге торышы.	Исәп-хисап вакыты
1	2	3	4	5
	Мәҗбүри			
1	Территория			
1.1	Авыл җирлегенең гомуми мәйданы билгеләнгән чикләрдә	га		
	шул исәптән территорияләр: торак зоналар	га/%		
	алардан:			
	күпкатлы төзелеш	- // -		
	4-5 катлы төзелеш	- // -		
	азкатлы төзелеш	- // -		
	шул исәптән:			
	күпфатирлы җир кишәрлекләре булган азкатлы торак йортлар	- // -		
	шәхси торак йортлар	- // -		
	иҗтимагый-эшлекле зоналар	- // -		
	җитештерү зоналары	- // -		
	инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары	- // -		
	рекреацион зоналар	- // -		
	авыл хуҗалыгы кулланышы зоналары	- // -		
	махсус билгеләнештәге зоналар	- // -		
	режим зоналары	- // -		
	башка зоналар	- // -		
1.2	Шәһәр һәм авыл җирлегенең гомуми файдаланудагы җирләрнең гомуми мәйданыннан	га/%		
	алардан:			
	гомуми файдаланудагы яшел үсентеләр	- // -		
	урамнар, юллар, юллар, юллар, мәйданнар	- // -		
	гомуми файдаланудагы башка территорияләр	- // -		
1.3	Шәһәр, авыл җирлеге җирләренең гомуми мәйданыннан файдаланылмый торган, махсус инженерлык чаралары таләп итә	га/%		

	торган территорияләр (чокырлар, бозылган территорияләр һ. б.)			
1.4	Шәһәр һәм авыл җирлегенең гомуми мәйданыннан җирлек үсеше өчен резерв территориясе	га/%		
1.5	Транспорт инфраструктурасына җир асты киңлекләрен куллану һәм башка максатлар	мең кв. м		
1.6	Шәһәр һәм авыл җирлегендәге җирләрнең гомуми саны	мең. кв. м		
	Федераль милектә булган җирләр	- // -		
	Татарстан Республикасы милкендәге җирләр	- // -		
	муниципаль милектәге җирләр	- // -		
	шәхси милектәге җирләр	- // -		
2	Халык			
2.1	Административ-территориаль берәмлекләрне исәпкә алып, халык саны	мең кеше		
	шул исәптән шәһәр үзе дә	- // -		
2.2	Халыкның табигый хәрәкәте күрсәткечләре			
	артым	- // -		
	кимүе	- // -		
2.3	Халыкның миграция күрсәткече	мең кеше./%		
	артым	- // -		
	кимүе	- // -		
2.4	Халыкның яшь структурасы:	Мең кеше./%		
	15 яшькә кадәр балалар	- // -		
	халык эшкә яраклы яшьтә (ир-атлар - 16-59 яшь, хатын - кызлар-54 яшь)	- // -		
	эшкә яраклы яшьтән өлкәнрәк халык	- // -		
2.5	Халык саны, барлыгы	Мең кеше		
	алардан:			
	матди өлкәдә	Мең кеше./% халык саныннан		
	шул исәптән:			
	сәнәгать	- // -		
	төзелеш	- // -		
	авыл хуҗалыгы	- // -		
	фән	- // -		
	башка	- // -		
	хезмәт күрсәтү өлкәсендә	- // -		
2.6	Гаилә һәм ялгыз яшәүчеләр саны, барлыгы	берәмлек		
	шул исәптән торак белән тәэмин ителеше социаль нормадан түбәнрәк булган	- // -		

2.7	Мәҗбүри күченүчеләр һәм качаклар саны	Мең кеше		
3.	Торак фонды			
3.1	Торак фонды, шул исәптән:	фатирларның гомуми мәйданы мең кв. м.		
	дәүләт һәм муниципаль хезмәт	фатирларның гомуми мәйданы-мең кв. м./ торак фондының гомуми күләменә карата%		
	хосусый	- // -		
3.2	Гомуми торак фондыннан:	фатирларның гомуми мәйданы-мең кв. м./ торак фондының гомуми күләменә карата%		
	күпкатлы йортларда	- // -		
	4-5 катлы йортлар	- // -		
	азкатлы йортларда			
	шул исәптән:			
	күп фатирлы торак йортларда	- // -		
	йорт яны җир кишәрлекләре булган шәхси торак йортларда	- // -		
3.3	70 тузган торак фонды%	фатирларның гомуми мәйданы / торак фондының гомуми күләменә карата%		
	шул исәптән дәүләт һәм муниципаль фонд	- // -		
3.4	Торак фонды кимү	- // -		
	шул исәптән:			
	дәүләт һәм муниципаль хезмәт	- // -		
	хосусый	- // -		
3.5	Торак фондтан алынган гомуми күләмнең кимүе.:			
	техник торышы	фатирларның гомуми		

		мәйданы-мең кв. м/ торак фондын җыештыруга карата%		
	реконструкция	- // -		
	башка сәбәпләр аркасында (санитар-саклау зоналарын оештыру, яңадан җиһазландыру һ. б.)	- // -		
3.6	Саклана торган торак фонды	фатирларның гомуми мәйданы мең кв. м.		
3.7	Яңа торак төзелеше-барлыгы	- // -		
	шул исәптән:			
	федераль бюджет, Татарстан Республикасы бюджеты һәм җирле бюджет акчалары хисабына	фатирларның гомуми мәйданы / яңа торак төзелешенең гомуми күләменә карата %		
	халык акчасы хисабына	- // -		
3.8	Катлар буенча яңа торак төзелеше структурасы:			
	шул исәптән азкатлы			
	алардан:			
	күпфатирлы җир кишәрлекләре булган азкатлы торак йортлар	- // -		
	йорт яны җир кишәрлекләре булган шәхси торак йортлар	- // -		
	4-5 катлы	- // -		
	күпкатлы	- // -		
3.9	Яңа төзелешнең гомуми күләменнән урнаштырыла:			
	буш территорияләрдә	- // -		
	гамәлдәге төзелешне реконструкцияләү хисабына	- // -		
3.10	Торак фондының тәэмин ителеше			
	суүткәргеч	гомуми торак фондының %		
	канализация	- // -		
	электр плитәләре	- // -		
	газ плитәләре белән	- // -		
	җылы	- // -		
	кайнар су	- // -		

3.11	Халыкның гомуми мәйданы белән уртача тәэмин ителеше	кв.м / кеше		
4	Халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары			
4.1	Балалар мәктәпкәчә учреждениеләре, барлыгы/1000 кеше.	урын		
4.2	Гомуми белем бирү мәктәпләре,барлыгы / 1000 кеше.	урын		
4.3	Башлангыч һәм урта һөнәри белем бирү учреждениеләре	укучы		
4.4	Югары уку йортлары	студентлар		
4.5	Хастаханәләр барлыгы / 1000 кеше.	ятакка		
4.6	Поликлиникалар,барлыгы / 1000 кеше.	сменага бару		
4.7	Ваклап сату, туклану һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре барлыгы / 1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.8	Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре (театрлар, музейлар, күргәзмә заллары h. б.), барлыгы/1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.9	Физкультура-спорт корылмалары, барлыгы / 1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.10	Санаторий-курорт, сәламәтләндерү, ял һәм туризм учреждениеләре, барлыгы / 1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.11	Социаль тәэмин итү учреждениеләре-барлыгы 1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.12	Идарә оешмалары һәм учреждениеләре, кредит-финанс учреждениеләре	тиешле берәмлекләр		
4.13	Башка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү объектлары	тиешле берәмлекләр		
5	Транспорт инфраструктурасы			
5.1	Җәмәгать транспорты линияләренең озынлыгы			
	шул исәптән:			
	электрлаштырылган тимер юл	ике юл километры		
	метрополитен	- // -		
	тиз йөрешле трамвай	- // -		
	трамвай	- // -		
	троллейбус	- // -		
	автобус	- // -		

	су транспорты	- // -		
5.2	Магистраль урамнар һәм юллар озынлыгы, барлыгы	чакрым		
	шул исәптән:			
	тиз йөрешле магистраль юллары	- // -		
	җайга салынулы хәрәкәтнең магистраль юллары	- // -		
	гомумшәһәр әһәмиятендәге магистраль урамнар өзлексез хәрәкәт итә	- // -		
	җайга салынулы хәрәкәтнең гомумшәһәр әһәмиятендәге магистраль урамнары	- // -		
	район әһәмиятендәге магистраль урамнар			
5.3	Урам-юл челтәренең гомуми озынлыгы	чакрым		
	шул исәптән камилләштерелгән өслекле	- // -		
5.4	Урамнарның һәм юлларның гомуми озынлыгыннан	чакрым/%		
	үткәрү сәләтен канәгатьләндерми торган урамнар һәм юллар			
5.5	Җир өсте пассажирлар транспорты линияләре челтәре тыгызлыгы:			
	төзелгән территорияләр чикләрендә	км/100 кв. м		
	шәһәр җирлегенең үзәк районнары чикләрендә	- // -		
5.6	Төрле дәрәҗәләрдә транспорт чишелешләре саны	берәмлек		
5.7	Уртача чыгымнар хезмәт хәрәкәте бер ахырында	мин.		
5.8	Аэропортлар	берәмлек		
	шул исәптән:			
	халыкара әһәмияттәге	- // -		
	федераль әһәмияттәге җирле әһәмияттәге	- // -		
5.9	Халыкны шәхси автомобильләр белән тәэмин итү (1000 кешегә)	автомобильл әр		
6	Инженерлык инфраструктурасы һәм территорияне төзекләндерү			
6.1	Су белән тәэмин итү			
6.1.1	Су куллану-барлыгы	тәүлегенә мең куб. м.		
	шул исәптән:			
	хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлары өчен	- // -		
	җитештерү кирәк-яракларына	- // -		
6.1.2	Икенчел куллану су	%		

6.1.3	Су алу корылмаларының җитештерүчәнлеге	тәүлегенә мең куб. м.		
	шул исәптән җир асты суларының су алу җайланмалары	- // -		
6.1.4	1 кешегә тәүлеклек су куллану	л / тәүлек. бу кеше.		
	шул исәптән хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлар өчен	- // -		
6.1.5	Челтәр озынлыгы	чакрым		
6.2	Канализация			
6.2.1	Агынты суларның гомуми күләме, барлыгы	тәүлегенә мең куб. м.		
	шул исәптән:			
	хуҗалык-көнкүреш сулары	- // -		
	җитештерү юынты сулары	- // -		
6.2.2	Канализация чистарту корылмаларының җитештерүчәнлеге	- // -		
6.2.3	Челтәр озынлыгы	чакрым		
6.3	Электр белән тәэмин итү			
6.3.1	Электр энергиясенә ихтыяҗ, барлыгы	млн. кВт.сәг./ел		
	шул исәптән:			
	җитештерү кирәк-яракларына	- // -		
	коммуналь-көнкүреш ихтыяҗлары өчен	- // -		
6.3.2	Елына 1 кешегә электр энергиясе куллану	кВт.к		
	шул исәптән коммуналь-көнкүреш ихтыяҗлары өчен	- // -		
6.3.3	Чыганаклар каплау электр нагрузок	Эчке эшләр министрлыгы		
6.3.4	Челтәр озынлыгы	чакрым		
6.4	Җылылык белән тәэмин итү			
6.4.1	Җылылык кирәк	млн. Гкал/ел		
	шул исәптән коммуналь-көнкүреш ихтыяҗлары өчен	- // -		
6.4.2	Үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү чыганакларының җитештерүчәнлеге, барлыгы	Гкал/сәгать		
	шул исәптән:			
	ТЭЦ (АТЭС, АСТ)	- // -		
	район котельныйлары	- // -		
6.4.3	Җылылык белән тәэмин итүнең локаль чыганакларының җитештерүчәнлеге	Гкал/сәгать		
6.4.4	Челтәр озынлыгы	чакрым		
6.5	Газ белән тәэмин итү			

6.5.1	Шәһәр, башка җирлекнең ягулык балансында газның чагыштырма авырлыгы	%		
6.5.2	Газ куллану, барлыгы	елына млн. куб. м.		
	шул исәптән:	- // -		
	коммуналь-көнкүреш ихтыяҗлары	- // -		
6.5.3	җитештерү кирәк-яракларына	елына млн. куб. м.		
6.5.4	Газ бирү чыганаклары	чакрым		
6.6	Челтәр озынлыгы			
6.6.1	Элемтә	% халык		
6.6.2	Халыкны телевидение тапшырулары белән тәэмин итү	100 гаиләгә исәпләнгән номерлар		
6.7	Халыкны гомуми файдаланудагы телефон челтәре белән тәэмин итү			
6.7.1	Территорияне инженер әзерләү			
	Территорияне су басудан саклау:	га		
	мәйдан	чакрым		
	саклау корылмаларының озынлыгы	млн. куб. м		
6.7.2	намыв һәм подсыпка	тиешле берәмлекләр		
6.8	Территорияне инженер әзерләү буенча башка махсус чаралар			
6.8.1	Территорияне санитар чистарту	елына мең тонна		
	Көнкүреш калдыклары күләме	%		
6.8.2	шул исәптән калдыкларны дифференциацияләнгән җыю	берәмлек,		
6.8.3	Чүп эшкәртү заводлары	елына мең тонна		
6.8.4	Чүп яндыру заводлары	- // -		
6.8.5	Чүп-чар төяү станцияләре	- // -		
6.8.6	Камилләштерелгән чүплекләр (полигоннар)	берәмлек/га		
	Чүплекләрнең гомуми мәйданы	га		
6.9	шул исәптән стихияле	- // -		
7	Территориядә инженер җиһазларының башка төрләре	тиешле берәмлекләр		
7.1	Халыкка ритуаль хезмәт күрсәтү			
7.2	Зиратларның гомуми саны	га		
8	Крематорийларның гомуми саны	ашау		
8.1	Табигатьне саклау һәм табигатьтән рациональ файдалану			
8.2	Атмосфера һавасына зарарлы матдәләр чыгару күләме	елына мең тонна		

8.3	Пычранган суларның гомуми күләме	елына млн. куб. м.		
8.4	Бозылган территорияләрне рекультивацияләү	га		
8.5	Территорияләр экологик яктан уңай түгел (химик һәм биологик матдәләр, зарарлы микроорганизмнар, рөхсәт ителгән иң чик концентрацияләрдән артык булган радиоактив матдәләр белән пычранган территорияләр)	га		
8.6	Тавыш дәрәҗәсе булган территорияләр 65 Дб артык	га		
8.7	Санитар-саклау зоналарында яшәүче халык	мең кеше		
8.8	Санитар-саклау һәм су саклау зоналарын яшелләндерү	- // -		
8.9	Туфракны һәм җир асты байлыкларын саклау	- // -		
9	Табигатьне саклау һәм рациональ файдалану буенча башка чаралар	тиешле берәмлекләр		

3 нче кушымта
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген
проектлау

Планлаштыру проектының төп техник-икътисадый күрсәткечләре

N п/п	Күрсәткечләр	Үлчәү берәмлекләре	Хәзерге торышы.	Исәп-хисап вакыты
1	2	3	4	5
		Мәҗбүри		
1	Территория	га		
1.1	Площадь проектируемой территории, всего	га/%		
	в том числе территории:	- // -		
	жилых зон (кварталы, микрорайоны и другие)			
	из них:	- // -		
	многоэтажная застройка	- // -		
	4 - 5-этажная застройка	- // -		
	малоэтажная застройка			
	в том числе:	- // -		
	малоэтажные жилые дома с приквартирными земельными участками	- // -		
	индивидуальные жилые дома с приусадебными земельными участками	- // -		
	объектов социального и культурно-бытового обслуживания населения (кроме микрорайонного значения)	- // -		
	рекреационных зон	- // -		
	зон инженерной и транспортной инфраструктуры	- // -		
	производственных зон	- // -		
	иных зон	га		
1.2	Из общей площади проектируемого района участки гаражей и автостоянок для постоянного хранения индивидуального автотранспорта	га		
1.3	Из общей площади проектируемого района территории общего пользования, всего			

	из них:	- // -		
	зеленые насаждения общего пользования	- // -		
	урамнар, юллар, юллар, юллар, мәйданнар	- // -		
	гомуми файдаланудагы башка территорияләр	%		
1.4	Төзелеш коэффициенты	%		
1.5	Тыгызлык коэффициенты			
1.6	Гомуми территориядән:	га		
	Федераль милектә булган җирләр	- // -		
	Татарстан Республикасы милкендәге җирләр	- // -		
	муниципаль милектәге җирләр	- // -		
	шәхси милектәге җирләр			
2	Халык	мең кеше		
2.1	Халык саны	кеше/га		
2.2	Халык тыгызлыгы			
3	Торак фонды	фатирларның гомуми мәйданы мең кв. м.		
3.1	Торак йортларның гомуми мәйданы	кат		
3.2	Төзелешнең уртача катлыгы	фатирларның гомуми мәйданы мең кв. м.		
3.3	Саклана торган торак фонды	фатирларның гомуми мәйданы мең кв. м.		
3.4	Торак фондының кимүе, барлыгы			
	шул исәптән:	- // -		
	дәүләт һәм муниципаль хезмәт	- // -		
	хосусый			
3.5	Торак фондының гомуми күләменең кимүе:	- // -		
	техник торышы буенча	- // -		
	реконструкция буенча	- // -		
	башка сәбәпләр аркасында (санитар-саклау зоналарын оештыру, яңадан җиһазландыру һ. б.)	фатирларның гомуми мәйданы мең кв. м.		
3.6	Яңа торак төзелеше-барлыгы			
	шул исәптән:	- // -		
	азкатлы			
	алардан:	фатирларның гомуми мәйданы мең кв. м./%		

	күпфатирлы җир кишәрлекләре булган азкатлы торак йортлар	- // -		
	йорт яны җир кишәрлекләре булган шәхси торак йортлар	- // -		
	4-5 катлы төзелеш	- // -		
	күпкатлы төзелеш	Тәкъдим ителгән		
Рекомендуемые				
4	Халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары	урын		
4.1	Балалар һәм мәктәпкәчә учреждениеләр, барлыгы/1000 кеше.	урын		
4.2	Гомуми белем бирү мәктәпләре,барлыгы / 1000 кеше.	сменага бару		
4.3	Поликлиникалар,барлыгы / 1000 кеше.	объектлар		
4.4	Даруханәләр	алмашка порция		
4.5	Балалар сөт кухнясының өләшү пунктлары	тиешле берәмлекләр		
4.6	Ваклап сату, туклану һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре барлыгы / 1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.7	Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре-барлыгы 1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.8	Физкультура-спорт корылмалары, барлыгы / 1000 кеше.	тиешле берәмлекләр		
4.9	Торак-коммуналь хуҗалык учреждениеләре	тиешле берәмлекләр		
4.10	Идарә оешмалары һәм учреждениеләре, кредит-финанс учреждениеләре һәм элемтә предприятиеләре	тиешле берәмлекләр		
4.11	Башка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү объектлары			
5	Транспорт инфраструктурасы	чакрым		
5.1	Урам-юл челтәре озынлыгы-барлыгы			
	шул исәптән:	- // -		
	магистраль юллар			
	алардан:	- // -		
	тизлек хәрәкәте	- // -		
	җайга салынулы хәрәкәт	- // -		
	магистраль урамнар			
	алардан:	- // -		
	гомумшәһәр әһәмиятендәге:	- // -		

	өзлексез хәрәкәт	- // -		
	җайга салынулы хәрәкәт	- // -		
	район әһәмиятендәге	- // -		
	җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар	чакрым		
5.2	Җәмәгать пассажир транспорты линияләренең озынлыгы			
	шул исәптән:	- // -		
	трамвай	- // -		
	троллейбус	- // -		
	автобус	маш. урын		
5.3	Гаражлар һәм машина кую урыннары саклау өчен җиңел автомобильләр			
	шул исәптән:	- // -		
	даими саклау	- // -		
	вакытлыча саклау			
6	Инженерлык җиһазлары һәм территорияне төзекләндерү	тәүлегенә мең куб. м.		
6.1	Су куллану-барлыгы	тәүлегенә мең куб. м.		
6.2	Су бүлү	кВт.сәг./ел		
6.3	Электр куллану	елына млн. куб. м.		
6.4	Газ чыгымы	млн. Гкал/ел		
6.5	Җылылык, вентиляция, кайнар су белән тәэмин итү өчен гомуми куллану	тәүлегенә мең куб. м.		
6.6	Каты көнкүреш калдыклары саны	- // -		
	шул исәптән утильләштерелә торган	га		
6.7	Инженерлык әзерлеге буенча махсус чаралар үткәрүне таләп итә торган территорияләр	тиешле берәмлекләр		
6.8	Инженерлык җиһазларының башка төрләренә ихтыяҗ			
7	Әйләнә-тирә мохитне саклау			
7.1	Санитар-саклау зоналарын яшелләндерү	- // -		
7.2	Атмосфера һавасының пычрану дәрәҗәсе	Дб		
7.3	Тавыш йогынтысы дәрәҗәсе	га		
7.4	Әйләнә-тирә мохитне саклау буенча махсус чаралар үткәрүне таләп итә торган территорияләр	млн .сум.		
8	Проектны тормышка ашыруның беренчел чаралары буенча төзелешнең якынча бәясе-барлыгы			
8.1	шул исәптән:	- // -		
	торак төзелеше	- // -		

	социаль инфраструктура	- // -		
	урам-юл челтәре һәм җәмәгать пассажир транспорты	- // -		
	инженерлык җиһазлары һәм территорияне төзекләндерү	- // -		
	башка	мең сум.		
8.2	1 кешегә чагыштырма чыгымнар			
	яңа төзелештәге торак йортларның гомуми мәйданының 1 кв. метрына	- // -		
	1 га территориядә	га		

4 нче кушымта
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген
проектлау

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

	Юнәлешләр буенча Объект	Иҗтимагый үзәкләр төрләре һәм хезмәт күрсәтү төрләре буенча иҗтимагый-эшлекле зона объекты	
		вакытлы хезмәт күрсәтү	көндәлек хезмәт күрсәтү
1	2	5	6
1	Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре	административ-хуҗалык хезмәте, элемтә, милиция, банклар, юридик һәм нотариаль конторалар, Ремонт-эксплуатация идарәләре	административ-хуҗалык бинасы, элемтә бүлеге, Банк, торак-коммуналь оешма, тәртип саклау терәк пункты
2	Мәгариф учреждениеләре	көллиятләр, лицейлар, гимназияләр, балалар сәнгать һәм иҗат мәктәпләре һ. б.	мәктәпкәчә һәм мәктәп белем бирү учреждениеләре, балалар иҗат мәктәпләре
3	Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре	клуб тибындагы учреждениеләр, клублар, мәнфәгатьләре буенча, ял итү үзәкләре, өлкәннәр һәм балалар өчен Китапханәләр	клуб тибындагы учреждениеләр, кино җайланмалары, китапханәләр филиаллары өлкәннәр һәм балалар өчен
4	Сәламәтлек саклау һәм социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре	участок хастаханәсе, поликлиника, күчмә ашыгыч медицина ярдәме пункты, даруханә	фельдшер-акушерлык пунктлары, табиб амбулаториясе, даруханә
5	Физкультура-спорт корылмалары	стадионнар, спорт заллары, бассейннар, балалар спорт мәктәпләре	стадион, бассейнлы спорт залы, кагыйдә буларак, мәктәп белән берләштерелгән
6	Сәүдә һәм җәмәгать туклануы учреждениеләре	азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре	көндәлек ихтыяҗдагы азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы пунктлары
7	Көнкүреш һәм коммуналь	көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, кер юу-химик чистарту, мунчалар,	көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, кер юу-химчистка кабул итү пунктлары, мунча

	хезмәт күрсәтү учреждениеләре	янгын деполары, җәмәгать бәдрәфләре	

5 нче кушымта
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген проектлау

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен исәпләү нормалары һәм җир кишәрлекләре күләме аларны урнаштыру өчен

Учреждения, предприятия, сооружения	Единица измерения	Рекомендуемая обеспеченность на 1000 жителей (в пределах минимума)	Размер земельного участка, кв. м	Примечание
		сельское поселение		
1	2	3	4	5
1. Учреждения образования				
Дошкольные образовательные учреждения	1 место	расчет по демографии с учетом уровня обеспеченности детей дошкольными учреждениями для ориентировочных расчетов - 28 на территории новой жилой застройки размещать из расчета 100 мест на 1 тыс. чел.	для отдельно стоящих зданий при вместимости до 100 мест - 40, свыше 100 мест - 35, для встроенных при вместимости более 100 мест - не менее 29	уровень обеспеченности детей (1 - 6 лет) дошкольными учреждениями: сельские поселения - 50% Площадь групповой площадки для детей ясельного возраста - 7,5 кв. м на 1 место. Радиус обслуживания при малоэтажной застройке - 500 м
Общеобразовательные школы, лицеи, гимназии, кадетские училища	1 место	расчет по демографии с учетом уровня охвата школьников для ориентировочных расчетов – 111. в том числе для X - XI классов – 17. На территории новой застройки принимать не менее 160 на 1 тыс.жителей.	при вместимости: до 400 мест - 50 400 - 500 мест - 60 500 - 600 мест - 50 600 - 800 мест - 40 800 - 1100 мест - 33 1100 - 1500 мест - 21 1500 - 2000 мест - 17 2000 и более - 16, с учетом площади спортивной зоны и здания школы. В условиях реконструкции возможно уменьшение на 20%	Спортивная зона школы может быть объединена с физкультурно-оздоровительным комплексом жилого образования. Радиус обслуживания - 750 м (для начальных классов - 500 м)

Крытые бассейны для дошкольников	1 объект	по заданию на проектирование		
Школы-интернаты	1 место	по заданию на проектирование	при вместимости: 200 - 300 мест - 70, 300 - 500 мест - 65, 500 и более мест - 45	при размещении на земельном участке школы здания интерната (спального корпуса) площадь земельного участка следует увеличить на 0,2 га
Учреждения начального профессионального образования	1 место	8% общего числа школьников, по заданию на проектирование.		автотрактородромы следует размещать вне селитебной территории
Внешкольные учреждения	1 место	10% от общего числа школьников, в том числе по видам зданий: дворец творчества - 3,3%; станция юных техников - 0,9%; станция юных натуралистов - 0,4%; детско-юношеская спортивная школа - 2,3%; детская школа искусств или музыкальная, художественная, хореографическая школа - 2,7%	по заданию на проектирование	в сельских поселениях места для внешкольных учреждений допускается предусматривать в зданиях общеобразовательных школ
Средние специальные учебные заведения, колледжи	1 место	по заданию на проектирование с учетом населения центра муниципального района и населенных пунктов в зоне его влияния.	при вместимости до 300 мест - 75 на 1 место (учащегося); от 300 до 900 - 50 - 65; от 900 до 1600 - 30 - 40	размеры земельных участков могут быть увеличены на 50% для учебных заведений сельскохозяйственного профиля, размещаемых в сельских поселениях. В условиях реконструкции для учебных заведений гуманитарного профиля возможно уменьшение на 30%. Размеры жилой зоны, учебных и вспомогательных хозяйств, полигонов и автотрактородромов в указанные размеры не входят. При

				кооперировании учебных заведений и создании учебных центров размеры земельных участков рекомендуется уменьшать в зависимости от вместимости учебных центров, учащихся: от 1500 до 2000 - на 10%; свыше 2000 до 3000 - на 20%; свыше 3000 - на 30%
II. Учреждения здравоохранения и социального обслуживания				
Стационары всех типов для взрослых с вспомогательными зданиями и сооружениями	1 койка	по заданию на проектирование, с учетом системы расселения возможна сельская участковая больница, расположенная в сельском поселении, обслуживает комплекс сельских поселений	при вместимости: до 50 коек - 300; 50 - 100 коек - 300 - 200; 100 - 200 коек - 200 - 140; 200 - 400 коек - 140 - 100; 400 - 800 коек - 100 - 80; 800 - 1000 коек - 80 - 60; свыше 1000 коек - 60 В условиях реконструкции возможно уменьшение на 25%. Размеры для больниц следует увеличивать: инфекционных и онкологических - на 15%; туберкулезных и психиатрических - на 25%; восстановительного лечения для взрослых - на 20%, для детей - на 40%	норму для детей на 1 койку следует принимать с коэффициентом 1,5. Число коек (врачебных и акушерских) для беременных женщин и рожениц рекомендуется при условии их выделения из общего числа коек стационаров - 0,85 коек на 1 тыс. жителей (в расчете на женщин в возрасте 15 - 49 лет). Площадь участка родильных домов следует принимать по нормативам стационаров с коэффициентом 0,7
Амбулаторно-поликлиническая сеть, диспансеры без стационара	1 посещение в смену	по заданию на проектирование ,с учетом системы расселения возможна сельская амбулатория 20% общего норматива	0,1 га на 100 посещений в смену, но не менее 0,3 га на объект	

Фельдшерские или фельдшерско-акушерские пункты	1 объект	по заданию на проектирование	0,2 га	в пределах зоны 30-минутной доступности на спецавтомобиле
Выдвижные пункты медицинской помощи	1 автомобиль	0,2	0,05 га на 1 автомобиль, но не менее 0,1 га.	
Станции (подстанции) скорой медицинской помощи	1 автомобиль	0,1	0,05 га на 1 автомобиль, но не менее 0,1 га.	в пределах зоны 15-минутной доступности на специальном автомобиле
Аптеки групп:	1 объект	по заданию на проектирование		возможно встроено-пристроенные. В сельских поселениях, как правило, при амбулаториях и фельдшерско-акушерских пунктах. Радиус обслуживания - 500 м, при малоэтажной застройке - 800 м
I - II			0,3 га	
III - V			0,25 га	
VI - VIII			0,2 га	
Аптечные киоски на территориях малоэтажной застройки	кв. м общей площади	10,0	0,05 га на объект, или встроенные	радиус обслуживания - 800 м
Молочные кухни (для детей до 1 года)	Порций в сутки на 1 ребенка	4	0,015 га на 1 тыс. порций в сутки, но не менее 0,15 га	
Раздаточные пункты молочных кухонь (для детей до 1 года)	кв. м общей площади на 1	0,3	по заданию на проектирование	встроенные радиус обслуживания - 500 м

	ребенка			
Центр социального обслуживания пожилых граждан и инвалидов	1 центр	по заданию на проектирование		возможно встроено-пристроенные. 1 центр на жилой район
Центр социальной помощи семье и детям	1 центр			
IV. Учреждения культуры и искусства				
Клубы	1 место	80	по заданию на проектирование	
Клубы сельских поселений, тыс. чел.:	1 место		по заданию на проектирование	меньшую вместимость клубов и библиотек следует принимать для больших поселений
свыше 0,2 до 1		500 - 300		
свыше 10		190 - 140		
Сельские массовые библиотеки, тыс. чел.:	тыс. единиц хранения/место		по заданию на проектирование	зона обслуживания в пределах 30-минутной доступности
свыше 1 до 3		6 - 7,5		
свыше 10		4,5 - 5		
Дополнительно в центральной районной библиотеке на 1 тыс. чел.	тыс. единиц хранения/место	4,5 - 5	по заданию на проектирование	
V. Физкультурно-спортивные сооружения				
Территория плоскостных спортивных	1 объект	по заданию на проектирование	0,9 га	физкультурно-спортивные сооружения сети общего пользования следует объединять со спортивными

сооружений				объектами образовательных школ и других учебных заведений, учреждений отдыха и культуры с возможным сокращением территории. Для малых населенных пунктов нормы расчета залов и бассейнов необходимо принимать с учетом минимальной вместимости объектов по технологическим требованиям. Комплексы физкультурно-оздоровительных площадок предусматриваются в каждом поселении. Долю физкультурно-спортивных сооружений, размещаемых в жилом районе, следует принимать от общей нормы, %: территории - 35, спортзалы - 50, бассейны - 45. Радиус обслуживания помещений для физкультурно-оздоровительных занятий, в т. ч. для территорий малоэтажной застройки 500 м, физкультурно-спортивные центры жилого района - 1500 м
Помещения для физкультурно-оздоровительных занятий в микрорайоне	кв. м общей площади	80	по заданию на проектирование	
Спортивный зал общего пользования	кв. м площади пола зала	80	по заданию на проектирование	
Спортивно-тренажерный зал повседневного обслуживания	кв. м общей площади	80	по заданию на проектирование	
Бассейн (открытый и закрытый общего пользования)	кв. м зеркала воды	25	по заданию на проектирование	
Детско-юношеская спортивная школа	кв. м площади пола зала	10	1,5 га на объект	
Спортивно-досуговый центр на территориях малоэтажной застройки	кв. м площади пола зала	300	0,5 га на объект	
VI. Предприятия торговли и общественного питания				
Торговые центры	кв. м торговой площади	300	Торговые центры местного значения с числом обслуживаемого населения, тыс. чел.: До 1-0,1-0,2 га на объект;	Радиус обслуживания предприятий торговли-500м.

			От 1 до 3-0,2-0,4га; От 3 до 4-0,4-0,6 га; От 4 до 6-0,6-1,0 га; От 6 до 10-1,0-1,2 га	
Магазины продовольственных товаров	кв. м торговой площади	100	На 100 кв.м. торговой площади: До 250кв.м.-0,08 га; От 250 до 650 кв.м.-0,08-0,06 га; От 650 до 1500 кв.м.-0,06-0,04 га; От 1500 до 3500 кв.м.-0,04-0,02 га; Свыше 3500 кв.м.-0,02 га.	
Магазины непродовольственных товаров	кв. м торговой площади	200		
Мелкооптовые рынки, ярмарки	кв. м торговой площади	по заданию на проектирование		
Рыночные комплексы розничной торговли	кв. м торговой площади	24 - 30	на 1 кв. м торговой площади в зависимости от вместимости: до 600 кв. м – 14м; свыше 3000 кв. м – 7м.	1 торговое место принимается в размере 6 кв. м торговой площади
Предприятие общественного питания	1 посадочное место	40	при числе мест, га на 100 мест: до 50 - 0,25 - 0,2 га; от 50 до 150 - 0,2 - 0,15 га; свыше 150 - 0,1 га	Потребность в предприятиях общественного питания на производственных предприятиях, в учреждениях, организациях и учебных заведениях рассчитывается по нормативам на 1 тыс. работающих (учащихся) в максимальную смену. В

				производственных зонах сельских поселений и в других местах приложения труда, а также на полевых станах для обслуживания работающих должны предусматриваться предприятия общественного питания из расчета 220 мест на 1 тыс. работающих в максимальную смену. Заготовочные предприятия общественного питания рассчитываются по норме - 300 кг в сутки на 1 тыс. чел. Радиус обслуживания предприятий общественного питания в сельских поселениях - 2000 м
VI. Учреждения и предприятия бытового и коммунального обслуживания				
Предприятия бытового обслуживания населения	1 рабо чее мест о	7	0,15 га на объект - для территорий малоэтажной застройки	
в том числе: непосредственного обслуживания населения	1 рабо чее мест о	4	на 10 рабочих мест для предприятий мощностью, рабочих мест: 10 - 50 - 0,1 - 0,2 га; 50 - 150 - 0,05 - 0,08 га; свыше 150 - 0,03 - 0,04 га	возможно встроено-пристроенные. Радиус обслуживания населения на территории жилых районов: многоэтажной застройки - 500 м малоэтажной застройки - 800 м в сельских поселениях - 2000 м
прачечные самообслуживания, мини-прачечные	кг/ смен у	20	0,1 - 0,2 га на объект	радиус обслуживания населения на территории жилых районов: многоэтажной застройки - 500 м малоэтажной застройки - 800 м в сельских поселениях - 2000 м
Предприятия по химчистке	кг/ смен у	2,3	0,5 - 1,0 га на объект	располагать предприятия предпочтительно в производственно-коммунальной зоне. Радиус обслуживания населения на

				территории жилых районов: многоэтажной застройки - 500 м малоэтажной застройки - 800 м в сельских поселениях - 2000 м
химчистки самообслуживания, мини-химчистки	кг/ смену	1,2	0,1 - 0,2 га на объект	
Банно-оздоровительный комплекс	1 помывочное место	7	0,2 - 0,4 га на объект	в поселениях, обеспеченных благоустроенным жилым фондом, нормы расчета вместимости бань и банно-оздоровительных комплексов на 1 тыс. чел. допускается уменьшать до 3 мест.
Жилищно-эксплуатационная организация.	1 объект	1 (до 20 тыс. жителей)	1,0 га	
Гостиницы	1 место	6	при числе мест гостиницы: от 25 до 100 - 55; свыше 100 до 500 - 30; свыше 500 до 1000 - 20; свыше 1000 до 2000 - 15	
Пожарное депо	1 пожарный автомобиль	0,4	0,55 - 2,2 га на объект	расчет произведен по НПБ 101-95 радиус обслуживания 3 км
Общественный туалет	1 прибор	3 (2 - для женщин и 1 для мужчин)		в местах массового пребывания людей (в т.ч. на территориях парков, скверов) Радиус обслуживания - 500 м. На территориях рынков, общественных и торговых центров - 150 м
Кладбище традиционного захоронения	га	0,24	по заданию на проектирование	размещается за пределами территории населенных пунктов

Бюро похоронного обслуживания	1 объект	1 объект на поселение	по заданию на проектирование	
Дом траурных обрядов	1 объект	1 объект на поселение	по заданию на проектирование	
Пункт приема вторичного сырья	1 объект	1 объект	0,01 га	
VIII. Административно-деловые и хозяйственные учреждения				
Административно-управленческие учреждения и организации	1 рабочее место	По заданию на проектирование	при этажности здания: 3 - 5 этажей - 44 - 18,5; районных органов государственной власти при этажности: 3 - 5 этажей - 54 - 30; Сельских органов власти при этажности 2 - 3 этажа - 60 - 40	
для территорий малоэтажной застройки в	объект	1	0,1 - 0,15 га на объект	радиус обслуживания 1200 м
Отделения милиции	1 объект	по заданию на проектирование	0,3 - 0,5 га	может обслуживать комплекс сельских поселений
Опорные пункты охраны порядка	кв. м общей площади	в составе отделения милиции		возможно встроено-пристроенное радиус обслуживания - 750 м
для территорий малоэтажной застройки	объект	1	0,15 га на объект	радиус обслуживания - 800 м
Банки, конторы, офисы, коммерческо-	1 объект	по заданию на проектирование	по заданию на проектирование	

деловые объекты				
Отделения, филиалы банка (операционное место обслуживания вкладчиков)	1 операционное место	0,3 - 0,5	0,05 га - при 3-операционных местах; 0,4 га - при 20-операционных местах	возможно встроено-пристроенные радиус обслуживания - 500 м
Отделения, филиалы банка, операционные кассы	1 операционная касса	1 на 10 - 30 тыс. чел.	0,2 га - при 2-операционных кассах; 0,5 га - при 7-операционных кассах.	возможно встроено-пристроенное радиус обслуживания - 500 м
отделения Сбербанка, для территорий малоэтажной застройки в городах и пригородных поселениях	кв. м общей площади	40,0	0,1 - 0,15 га на объект	радиус обслуживания - 800 м
Проектные организации и конструкторские бюро	1 объект	по заданию на проектирование	в зависимости от этажности здания, кв. м на 1 сотрудника: 30 - 15 - при этажности 2 - 5;	
Отделение связи	1 объект	1 на 0,5 - 6,0 тыс. жителей	отделения связи микрорайона, жилого района, га, для обслуживаемого населения, групп: IV - V (до 9 тыс. чел.) - 0,07 - 0,08; III - IV (9 - 18 тыс. чел.) - 0,09 - 0,1; II - III (20 - 25 тыс. чел.) - 0,11 - 0,12.	размещение отделений, узлов связи, почтамтов, агентств Роспечати, телеграфов, междугородных сельских телефонных станций, абонентских терминалов спутниковой связи, станций проводного вещания, объектов радиовещания и телевидения их группы, мощность (вместимость) и размеры необходимых участков принимать в соответствии с действующими

				нормами и правилами радиус обслуживания: для многоэтажной жилой застройки - 500 м для малоэтажной жилой застройки - 800 м
для территорий малоэтажной застройки		1	0,1 - 0,15 га на объект	
Юридические консультации	1 юрист-адвокат	1 на 10 тыс. жителей	по заданию на проектирование	возможно встроено-пристроенные
Нотариальные конторы	1нотариус	1 на 30 тыс. жителей	по заданию на проектирование	

6 нче кушымта (белешмә)
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген
проектлау

Кулланучылар тарафыннан су чыгымы нормалары

Кулланучылар	Үлчәгеч	Су чыгымы нормасы (шул исәптән Кайнар), л	
		уртача тәүлекле к	тәүлегенә иң күп су куллану
1	2	3	4
Фатир тибындагы торак йортлар:	1 кеше		
су белән тәэмин итү һәм канализация башка ванналар	1 кеше	95	120
газ белән тәэмин итү	1 кеше	120	150
суүткәргеч, канализация һәм каты ягулыкта эшләүче су җылыткычлы ванналар белән	1 кеше	150	180
суүткәргеч, канализация һәм газ җылыткычлы ванналар белән	1 кеше	190	225
белән быстродействующими газ нагреватели һәм многочечной водоразбором	1 кеше	210	250
юдыргычлар, юу һәм душ белән җиһазландырылган үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү	1 кеше	195	230
белән сидящими ваннами, җиһазландырылган душ белән	1 кеше	230	275
1500-1700 мм озынлыгындагы ванналар белән душлар белән җиһазландырылган	1 кеше	250	300
үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү һәм аларны төзекләндерү таләпләре югары булган 12 каттан артык биеклектә		360	400
Тулай торак:	1 кеше		
уртак күңелле	1 кеше	85	100
душ белән барлык торак бүлмәләрендә	1 кеше	110	120
белән гомуми кухнями һәм блоками душевых бу катларда каршындагы торак бүлмәләрдә һәр секциясендә бина	1 кеше	140	160
Кунакханәләр, пансионатлар һәм мотельләр белән уртак ваннами һәм душами	1 кеше	120	120
Кунакханәләр һәм пансионатлар белән душами барлык аерым номерлары		230	230
Кунакханәләр белән ваннами аерым номерларда, процент гомуми саны номерлары:	1 кеше		
25кә кадәр	1 кеше	200	200
75кә кадәр	1 кеше	250	250
100гә кадәр		300	300

Хастаханәләр:	1 койка		
уртак ванналар һәм душ бүлмәләре белән	1 койка	115	115
палаталарга якын булган санитар төеннәр белән	1 койка	200	200
йогышлы		240	240
Шифаханәләр һәм ял йортлары:	1 койка		
белән ваннами каршындагы барлык торак бүлмәләрендә	1 койка	200	200
душ белән барлык торак бүлмәләрендә	Сменага 1 авыру	150	150
Поликлиникалар һәм амбулаторияләр		13	15
Балалар ясле-бакчалары:			
көндезге:	1 бала		
ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләр белән	1 бала	21,5	30
чималга эшләүче ашханәләр, кер юу машиналары, автомат кер юу машиналары белән җиһазландырылган.		75	105
балалар тәүлек буе була:	1 бала		
ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләр белән	1 бала	39	55
чималга эшләүче ашханәләр, кер юу машиналары, автомат кер юу машиналары белән җиһазландырылган.		93	130
Балалар лагерьлары (шул исәптән ел әйләнәсе):	1 урын		
чималга эшләүче ашханәләр, кер юу машиналары, автомат кер юу машиналары белән җиһазландырылган.	1 урын	200	200
ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләр һәм үзәкләштерелгән кер юу урыннары белән		55	55
Кер юу:	1 кг коры кием		
механикалаштырылган	1 кг коры кием	75	75
немеханизированные	1 эшче	40	40
Административ биналар	1 укучы һәм 1 укытучы	12	16
Уку йортлары (шул исәптән югары һәм урта махсус) белән душевыми каршындагы гимнастика залларында һәм буфетами, реализацияләүче әзер продукция	Сменага 1 прибор	17,2	20
Югары һәм урта махсус уку йортлары лабораторияләре	1 укучы һәм 1 укытучы сменага	224	260
Гимнастика заллары һәм ашханәләре каршында душ бүлмәләре булган, ярымфабрикатларда эшләүче гомуми белем бирү мәктәпләре	шул ук	10	11,5

Озынайтылган көн белән	1 укучы һәм 1 укытучы сменага	12	14
Гимнастика заллары һәм ашханәләре булган, ярымфабрикатларда эшләүче һөнәри-техник училищелар	1 укучы һәм 1 укытучы сменага	20	23
Мәктәп-интернатлар, бүлмәләр:	1 урын	9	10,5
гимнастика залларында уку (душ бүлмәләре белән)			
йоклатып		70	70
Фәнни-тикшеренү институтлары һәм лабораторияләр:	1 эшче		
химия профиле	1 эшче	460	570
биологик профиль	1 эшче	310	370
физик профиль	1 эшче	125	155
табигый фәннәр		12	16
Даруханәләр:	1 эшче		
сәүдә залы һәм ярдәмче бүлмәләр	1 эшче	12	16
дарулар әзерләү лабораториясе		310	370
Җәмәгать туклануы предприятиеләре:			
ризык әзерләү өчен:	1 шартлы ашамлык		
аш залында сатыла торган	1 шартлы ашамлык	12	12
сатылучы		10	10
ярымфабрикатлар чыгара:	1 урын		
ит	1 урын		6700
балык	1 урын		6400
яшелчә	1 урын		4400
кулинария			7700
Кибет:	Сменага эшләүче 1 кеше (20 кв. м сәүдә залы)		
азык	Сменага эшләүче	250	250
җилле-җилле	Сменага 1 эш урыны	12	16
Чәчтарашлык	1 урын	56	60
Кинотеатрлар	1 урын	4	4
Клублар		8,6	10
Театрлар:	1 урын		
тамашачылар өчен	1 кеше һәлак булган	10	10
артистлар өчен		40	40
Стадионнар һәм спорт заллары:	1 урын		
тамашачылар өчен	1 кеше һәлак булган	3	3

физкультурачылар өчен (җанны исәпкә алып)	1 кеше һәлак булган	50	50
спортчылар өчен		100	100
Йөзү бассейннары:	тәүлегенә бассейн сыйдырышлыгы проценты		
бассейнны тулыландыру	1 урын	10	
тамашачылар өчен	1 кеше һәлак булган	3	3
спортчылар өчен (җанны исәпкә алып)		100	100
Мунча:	1 килүче		
сабынлы тазлы сабынны юу өчен эскәмияләрдә һәм күңелдә су сибү өчен	1 килүче		180
шул ук вакытта сәламәтләндерү процедураларын кабул итү һәм күңелдә су сибү белән дә:	1 килүче		290
душ кабинасы	1 килүче		360
ванна бүлмәсе	1 душ челтәре сменага		540
Сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш биналарында душ бүлмәләре	1 кеше һәлак булган		500
Җылылык бүлү цехлары белән 84 кбдж 1 куб. м/сәг	1 кеше һәлак булган		45
Калган цехлар			25
Су сибү чыгымы:	1 кв. м		
травяного покрова	1 кв. м	3	3
футбол кыры	1 кв. м	0,5	0,5
калган спорт корылмалары	1 кв. м	1,5	1,5
капламалар, тротуарлар, мәйданнар, завод юллары камилләштерелгән	1 кв. м	0,4 - 0,5	0,4 - 0,5
яшел үсентеләр, газоннар һәм чәчәкләр	1 кв. м	3 - 6	3 - 6
Каток өслеге	1 кеше	0,5	0,5

Искәрмә.

1. Су чыгымы нормалары төп кулланучылар өчен билгеләнгән һәм барлык өстәмә чыгымнарны үз эченә ала (хезмәт күрсәтүче персонал, хезмәт күрсәтүче персонал, килүчеләр өчен душ бүлмәләре һәм башкалар).

Көнкүреш биналарында һәм җитештерү предприятиеләре биналарында төркемләп душ һәм Пычак ванналарында су куллануны, кер юу һәм җәмәгать туклануы предприятиеләрендә азык әзерләү, шулай ук хастаханәләр, шифаханәләр һәм сырхауханәләр составына керүче дәвалау процедураларына, күрсәтелгән ихтыяҗларга су тотуны үз эченә алган кулланучылардан тыш, өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

2. Уртача тәүлеккә су чыгымы нормалары техник-икътисадый чагыштырмаларны үтәү өчен китерелгән.

3. Әлеге таблицада күрсәтелмәгән җитештерү ихтыяҗларына су чыгымын техник биремнәргә һәм проектлау буенча күрсәтмәләргә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4. Кер юу машиналарында автоматлаштырылмаган кер юу машиналарында һәм махсус пычрак белән кер юу вакытында кайнар суның 1 кг коры кер юу нормасын 30 процентка кадәр арттыру рөхсәт ителә.

5. Су сибүгә киткән чыгым нормасы бер су сибү исәбеннән билгеләнгән. Тәүлегенә су сибүне климат шартларына карап кабул итәргә кирәк.

7 нче кушымта (белешмә)
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген
проектлау

Электр куллануның эреләнгән күрсәткечләре

	Электр куллану, кВт	сәг/елга 1 кешегә электр нагрузкасы максимумын куллану, сәг/елга
Авыл җирлекләре	855	3690

Китерелгән зурайтылган күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый биналар, коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, тышкы яктырту, су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу һәм җылылык белән тәэмин итү системалары белән электр куллануны күздә тота.

8 нче кушымта
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген
проектлау

Җылылык өчен җылылык энергиясе нормалары

1. Җылылык энергиясенең җылылык өчен нормалаштырыла торган чагыштырма чыгымы аерым торучы һәм блокланган торак йортлар,

кДж/ (хут Х тут)Таблица 1

Җылытыла торган мәйданы, м	Этажлар саны белән			
	1	2	3	4
60 һәм ким	140	-	-	-
100	125	135	-	-
150	110	120	130	-
250	100	105	110	115
400	-	90	95	100
600	-	80	85	90
1000 һәм аннан күбрәк	-	70	75	80

Искәрмә

Йортның җылытыла торган мәйданының арадаш билгеләнешләре 60-100 кв.м интервалында линия интерполяциясе буенча билгеләнергә тиеш.

9 нче кушымта (белешмә)
шәһәр төзелеше буенча җирле
нормативларга
Зирекле авыл җирлеген
проектлау

Предприятиеләрнең мәйданчыклары һәм участоклары коймаларын урнаштыру буенча күрсәтмәләр, биналар һәм корылмалар

1. Әлеге күрсәтмәләр яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган предприятиеләр, биналар һәм корылмаларның коймаларын проектлауга кагыла.

Селитет зонасында урнашкан территорияләр коймаларын проектлаганда җирле үзидарә органнарының вәкаләтле вәкилләре (баш архитектор, баш рәссам, дизайнер) тарафыннан килештерелгән башка норматив документларның, проектлауга бирелгән биремнәрнең таләпләрен дә үтәргә кирәк.

Әлеге күрсәтмәләр махсус төр коймалар, режимлы предприятиеләр һәм объектлар саклау зоналарын, вакытлыча корылмаларны проектлауга кагылмый.

2. Киртәләрне предприятиеләрне, биналарны һәм корылмаларны, саклана торган автостоянкаларны, спорт мәйданчыкларын эксплуатацияләү һәм саклау шартлары буенча, төзеклəндерү элементлары, шулай ук төрле Баскычлар һәм пандуслар өчен декоратив максатларда кирәк булган очракларда гына проектларга кирәк.

Коймаларның биеклеге 2 метрдан да артмаска тиеш.

Барлык очракларда да коймаларны күздә тоту тыела:

- саклана торган керү юллары булган бер яки берничә бинада урнашкан предприятиеләр (кыйммәтле материалларны һәм җир өсте технологик транспорт элемтәләрен ачык саклау складлары булмаганда);

- мәйданчыкның гомуми тышкы койма чикләрендәге биналарның һәм корылмаларның аерым участокларын, коймалар куркынычсызлык техникасы таләпләренә яки санитар таләпләргә туры килә торган участоклардан тыш (ачык электростанцияләр, ит комбинатлары карантиннары һәм изоляторлары һ. б.);

- торак төзелештә урнашкан күпфатирлы йортның гомуми милеге территорияләре;;

предприятиеләрне алга таба киңәйтү өчен резервлана торган территорияләр исемлеге;

тау чыгару һәм тау эшкәртү сәнәгате предприятиеләре җитәкчеләре;

- карьерлар (шартлаткыч эшләр башкарыла торган участоклардан тыш) һәм руда һәм руда булмаган казылма складлары (бокситлар, таш, вак таш, ком һ. Б. лар);

бүлгеч җайланмалар һәм подстанцияләр биналары;

- коммуналь билгеләнештәге Корылмалар (фильтрация, сугару басулары һ. б.);

аз кыйммәтле чимал һәм материаллар складлары;

- сыгылмалы һәм башка аз кыйммәтле материалларны төяү һәм төяү өчен причаллар;

үз составы буенча халык һәм хайваннар өчен куркыныч булмаган җитештерү өемнәре (калдыклардан тыш, аларны киртәләү куркынычсызлык техникасы шартлары буенча таләп ителә);

тимер юл станцияләре (койма саклау, эксплуатацияләү яки куркынычсызлык техникасы шартлары буенча таләп ителә торган участоклардан тыш);

- сәнәгать предприятиеләренең завод алды мәйданчыкларында урнашкан өстәмә биналар һәм корылмалар;

- торак биналар;

- кибетләр, универмаглар, сәүдә үзәкләре һәм башка сәүдә предприятиеләре;

- ашханәләр, кафе, рестораннар һәм башка җәмәгать туклануы предприятиеләре;

- халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре;

- стационар булмаган поликлиникалар, диспансерлар һәм башка дәвалау учреждениеләре ; ;

аерым спорт биналары (спорт заллары, ябык йөзү бассейны һ. б.);

идарә биналарының исемлеге;

- театрлар, клублар, мәдәният сарайлары, кинотеатрлар һәм башка тамаша биналары.

3. Киртәләр проектларында индустриаль җитештерелгән экономик конструкцияләрне, эксплуатацион һәм заманча эстетик таләпләргә туры килү-килмәүне күздә тотарга кирәк.

4. Коймаларны, кагыйдә буларак, мәйданчык чикләрендә урнашкан биналарның фасадлары буенда күздә тотмаска кирәк. Бу очракларда койма биналар арасындагы аермаларда гына каралырга тиеш.

5. Җир асты өлешендә коймалар кирәк изолировать нче йогынты су һәм дым. Коймалар өчен кулланыла торган Сетка һәм проволок, коррозиягә каршы өслеккә ия булырга тиеш.

6. Биеклеге һәм төре киртәләр кабул итәргә кирәк нигезендә түбәндәге таблица:

Предприятиеләр, биналар һәм корылмалар	Койма биеклеге, м	Рекомендуемый төре киртәләр
1	2	3
1. Территорияләрендә даими рәвештә җир өсте транспорты хәрәкәте каралган предприятиеләр һәм объектлар, шулай ук куркынычсызлык техникасы таләпләре буенча киртәләнгән башка предприятиеләр һәм объектлар	1,6	корыч сетка яки тимер-бетон рәшәткә
2. Санитар таләпләргә туры килә торган азык-төлек, авыл хуҗалыгы һәм башка продуктларны эшкәртү предприятиеләре (ит-сөт һәм балык эшкәртү предприятиеләре, яшелчә консервлары, шәраб заводлары һ. б.)	1,6 нән ким түгел	корыч сетка белән цоколем яки тимер-бетон шпалеры белән цоколем
3. Кыйммәтле продукция җитештерү предприятиеләре, кыйммәтле материаллар һәм җиһазлар складлары,	1,6 нән ким түгел	-корыч сетка яки тимер-бетон рәшәткәләр

аларны сакланмый торган берничә бинада урнаштырганда		
Шул ук аеруча кыйммәтле материаллар, җиһазлар һәм продукция (кыйммәтле металл, ташлар һ. б.)	2	-корыч сетка яки тимер-бетон рәшәткәләр чыбык - чыбык
4. Куркынычсызлык техникасы таләпләре буенча яисә санитар-гигиена таләпләре буенча киртәләнә торган торак пунктлар территориясендәге объектлар (ачык бүлү җайланмалары, подстанцияләр, артскважиналар, су алу җайланмалары һ. б.)	1,6 нән ким түгел	-корыч челтәр
Шул ук торак пунктлардан читтә	1,6 нән ким түгел	чыбык
Шул ук предприятие территориясендә	1,2 нән ким түгел	-торак пунктлардан читтә урнашкан корыч челтәр.
5. Куркынычсызлык техникасы таләпләре буенча киртәләнә торган транспорт объектлары (торак пунктлар чикләрендә тизйөрешле тимер юлларның куркыныч участоклары, аэродромнар һ. б.)	1,2 нән ким түгел	-цоколлы корыч сетка яки цоколлы тимер-бетон рәшәткәле
6. Ветеринария һәм санитария таләпләре буенча коймаланган авыл хуҗалыгы предприятиеләре	1,6 нән ким түгел	-корыч сетка яки тимер-бетон рәшәткәләр
7. Хастаханәләр (моннан тыш, йогышлы һәм психиатрических)	1,6 нән ким түгел	-тимер-бетон тоташ
Йогышлы һәм психиатрия хастаханәләре	2	-тере бүлмәсе, корыч сетка яки койма берсе гладкой чыбык, устанавливаемая арасында рядами тере изгороди
8. Ял йортлары, шифаханәләр, пионер лагерьлары	1,2 нән ким түгел	-корыч челтәр (микрорайоннар эчендәге участоклар өчен Тере шәһәр)
9. Гомуми белем бирү мәктәпләре һәм һөнәри-техник училищелар	1,2 нән ким түгел	-корыч сетка яки тимер-бетон рәшәткәләр
10. Балалар ясле-бакчалары	1,6 нән ким түгел	-корыч челтәр, эретеп ябыштыру яки кою металл секцияләре, тимер-бетон рәшәткәләр
11. Спорт комплекслары, стадионнар, шугалаклар, ачык бассейннар һәм башка спорт корылмалары (килүчеләр контрольдә тотыла торган кергәндә)	2	

Торак зоналарда ачык спорт мәйданчыклары	2 - 4,5	- югары эстетик дәрәҗәдәге корыч эретеп ябыштыру яки плетеная сетка
12. Җәйге Корылмалар керү урынында (бию мәйданчыклары аттракционнар һ. б.)	1,6	-корыч челтәре (сак кирәк булганда) яки Тере шәһәр
13. Ботаник һәм зоология бакчалары	1,6	-корыч сетка яки тимер-бетон рәшәткәләр
14. Саклана торган радио һәм телевидение объектлары	2	-корыч челтәр
15. Җәмәгать тукланууы һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең хуҗалык зоналары, кибетләр, санаторийлар, ял йортлары, кунакханәләр һ. б.	1,6	- тере киртә, корыч челтәр (сак кирәк булганда)

Искәрмә:

1. Тере шәһәр рядовой (1-3 шат) куаклар һәм махсус токым агачлары утыртудан гыйбарәт.

Сайларга токым куаклар һәм агачлар өчен тере изгородей җитештерергә кирәк исәпкә алып, туфрак-климат шартларын.

2. Киртәләрне "территорияләрне төзекләндерү"III-10-75 СНиП нигезендә башкарырга кирәк.